

A'ij ti tira'uyú'uxaca'a í San Lucas jíme'en í Jesuciristu'u

I ti jín a'utéjche ti tiu'utaxáj

¹⁻² Mu'ití mú meri me'íjna jín autéjhuii mej rá'usiimua'an temua'a naa ti'itíj ti a'ij huaríj itejmi jemi, mej mi miyen titaatá'ixaate'en a'ij ti éene'e já'araa. A'ii mú a'ín pú'een í mej rují'i jín raaseíj, a'ii mú majta me'ín pú'een í mej tiu'utévai mej hua'utá'ixaate'en í teite í niuucari ti Dios jemi é'eme'ecan. A'íi mú majta me'uun a'uté'uuca'a tí'ij huataseíjre a'íjna í Jesús tíj na'a yú ti e'iré'ene. ³⁻⁴ A'íi mú majta raateájtuaa itejmi jemi me'íjna í niuucari.

Mí neajta inee, a'iné nu'uri á'atee nej niyen tí'inemua'ate temua'a naa ne'íjna jíme'e, ayée pu tiná'amitiejte'eca'a ineetzi ti í'ixi'epi'ín nej tímuaata'ítí'i yu'uxari jetze naíjmi'i tíj na'a ti'itíj ti a'ij huaríj pej pi ráamua'aree, mú'ee Teófilo, mi pej ve'ecán jín ti'itéjvee, pej pi piyen tiráamua'aree ti ayén ti'ayajna a'ij mej meri tímuaatá'ixaa.

Tí'ij nu'u a'ín ti tí'ivaire'e, a'íi pu nu'u raataxájtaca'a ti nu'u nu'ihuan a'íjna í Juan ti tí'itemuai'ihuan

⁵ Tí'ij a'ín Heródes auj ti'itéveeca'a rey jíme'e tíj na'a a'uun ti huatacá'a u Judea, áa pu já'ahua'a e'echéjme'e seíj ti tí'ivaire'e teyujta'a. Ayee pu ántehuaaca'a tíjín Zacarías. A'ímej jetze pu ajtéme'ecan Abiatar mej jetzen huanéj. Ajta a'ín íra'ara'an, ayée pu ántehuaaca'a tíjín Elizabét. Ajta,

a'ñin, a'ñmej jetze pu ajtème'ecan Aaron mej jetzen huanéj.

6 Rí'i mú tí'teteitestaca'a í Dios jemi a'ñime í mej hua'apua. Nain mú jín te'araúrate í ti tiu'uta'aíjtaca'a í tavástar'a, ajta í ti jín tihua'íjca. Capu tí'itíj a'ij huá'aturaate'eca'a. 7 Mí majta, camu seíj tiyáujca'a a'iné capu ché'e rí'iríistaca'a ti Elizabét tiyaúj á'ara'ani, a'iné mu'uri jeíhua váujsicira'icaa a'ñime í mej hua'apua.

8 Ayee pu'u ja'anáj tiráaru a'íjna tí'ij auj ve'ecán jín tí'ivaire'eca'a í Dios jemi a'íjna í Zacarías, tí'ij raací'i ti tiu'utévaire'en u teyujta'a seica jamuan mej tiraatámuai'ivejte'en í Dios. 9 Mat'íj mi ra'antíhua'u me'íjna í Zacarías ti ij a'ñin uteárute u teyujta'a tí'ij a'uun cuaane'e huátaira í tavástar'a jemi a'ij mej tí'ijrí'irejca'a. 10 Tí'ij ari teja'uré'ene a'atzaj mej pua'a ratá'iraca í cuaane'e, áa mú e'etiú'uuca'a í teite á pua'acié, meténiuusime'e í Dios jemi.

11 Aj pu i seíj huataseíjre í Zacarías jemi tí'ij a'uun teyujta'a unú'ujveeca'a. A'uu pu rí'iríinta'a pújme'en a'utéveeca'a a'íjna jetze mej japuan ratá'iraca í cuaane'e a'íjna í tevi ti huataseíjre í Zacarías jemi. 12 Tí'ij raaseíj, temua'a pu tiu'utátziin a'íjna í Zacarías. Jé'ecan pu rátziine'eca'a.

13 Ajta a'ñin ti huataseíjre, a'úu pu ta japua tí'ivaire'eca'a í tavástar'a jemi. Aj pu'i ayén tiraata'ixaa tíjín:

—Zacarías, capej tí'itziine'e. Dios pu ráanamujri'i a'ij pej tiu'utéjniuu í jemin. Ayee pu hui té'eme íjii, mi sej naíjmi'i, a'íjna í Elizabét,

a'ñi pu tiyaúj a'ame mú'etzi jemi. Ayee pu nu'u ruxe'eve'e pej nu'u piyen tiraatámua'ati tijín Juan.

14-15 'Jé'ecan rí'i timuaatá'asin, pajta huatá'atemua'ave'esin pe'íjna jime'e í pa'arí'i. Majta í teite, jeíhua mú huataújtemua'ave'esin me'íjna jime'e tí'ij huanú'ihuan í pa'arí'i, a'iné ve'ecán pu jín tí'itevéé a'ame í tavástar'a jemi. Ché'e nu'u caí nahuáj ye'e nusu tejuin. Tí'ij hui huanú'ihuan tí yú auca'ití a'ame, a'íin xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'ñi pu jetzen ru'uté'aa. 16 Ayee pu ca'aníjra'a hua'utá'asin mu'iicáca a'ímej í mej Israél jetze ajtém'e'ecan mej mi majtáhua'a raataxí'eve'en í ruvástara'a í Dios í mej mejmí'i mé rúurie.

17 'A'ñi pu hui amuacaí huamé'e a'ame caí í tavástar'a. Ayee pu che'atá na'a a'íjna jetze pu araujca'anéé a'ame í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios tíj a'íin te'araujca'anejca'a í Elías a'íjna tí ajmí'i tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan. Ajta ayée pu che'atá na'a te'entiújmua'aréere a'ame tíj te'entiújmua'areereca'a í Elías. A'ñi pu rí'i huá'aruuren a'ímej í mej huá'avaujsímua'a pú'een í tí'iríi mej mi majtáhua'a hua'utaxí'eve'en í ruyaujmua'a. Majta a'íime í mej caí huá'atzaahuat'e í ruvaújsímua'a, a'ñi pu rí'i huá'aruuren mej mi miyen rí'i mé titeumuámua'aree muá'ara'ani matíj a'íime í mej rí'i tí'iteteite. Ayee pu huárini tí'ij rí'i huá'uruuren í teite mej mi ra'ancuré'evi'itín í tavástar'a. —Ayee pu'u tiraata'ixaa.

18 Aj pu i Zacarías ayén tiraata'íhua'urí'i a'íjna tí jemin huataseíjre tijín:

—A'iné ye'í tí'iri'iri nej ráamua'aree ti pua'a ayén ti'ayajna nusu caí, a'iné nu'uri vástacira'i inee. Ajta, a'ín ti nee jamuan, pu'uri ajta ucarij.

¹⁹ Aj pu i a'ín ti tí'ivaire'e í tavástara'a jemi, ayée pu tiraata'ixaa tijín:

—Ayee nu ántehuaa inee tijín Gabriel. A'uu nu a'utéjvee Dios ti é'eseijre'e. A'íi pu neja'uta'íteca'a nej yetanén, nej ni timuá'ixaate'en ne'íjna jime'e í niuucari í pej jín huatá'atemua'ave'esin.

²⁰ 'Tíj íjii, í pej caí té'antzaahua a'ij nej timuaatá'ixaa, capej ché'e ataniúuve'e pua'amé. Ni capu ché'e ri'iríista a'ame pej tiu'utaxáj ti yú auca'ití a'ame ajta na'a caí huanú'ihuan í pa'ari'i. Aj pu araúastejsin a'ij nej timuaatá'ixaa. —Ayee pu tiraata'ixaa a'íjna í Gabriel.

²¹ Majta me'ín í teite, méjchu'eve'eca'a me'íjna í Zacarías a'atzaj ti huiráame u teyujta'a. Ayee mú tí'iru'ihua'uraca'a a'iquí 'een jín ari á'atee ti mú anú'ujvee. ²² Tí'ij jí xaa huirájraa. Tí'ij huirájraa, capu ché'e ri'iríistaca'a ti tiu'utaxáj. Ayee pu'u rumuájca'a jín tihuá'a'ixaate'eca'a a'iné capu ché'e ri'iríistaca'a ti huatániuni. A'íj mú jín ráamua'areeri'i ti ti'itíj huatasejre í jemin u teyujta'a.

²³ Tí'ij ra'antipué'ajte ti raac'íi ti tiu'utévaire'en u teyujta'a, tí'iquí á'uraa í ruche. ²⁴ Tí'ij jí autájucataca'a a'íjna í íra'ara'an í Elizabét. Aj pu i huateúravaataca'a a'ujna u ruche. Ayee pu á'atee ti caí huiráaye'icaa í ruchi'itá a'achú cumu anxíj máxcira'i jime'e. ²⁵ Ayee pu tí'imua'ajca tijín:

—Tavastara'a pu hui ayén náaruu ineetzi. Pu'uri ayén tira'aránajcheca'a ayén náaruuren nej ni caí

ché'e tí'itevi'lira'a í teite jemi ne'íjna jime'e nej caí tiyaúj ná'ara'ani.

Tí'ij nu'u a'íin ti tí'ivaire'e u ta japua, a'íi pu nu'u raataxájtaca'a ti nu'u nu'ihuan í Jesús

²⁶ Tí'ijta tejauumé'eca arájsevi máxcira'i, Dios pu raata'íteca'a a'íjna í Gabriel ti u a'atanén a'ujna Nazarét, chajta'a ti jetzen ajtémecan a'úu ti huatacá'a Galilea. ²⁷ Raata'íteca'a ti u a'atanén áa ti é'eche a'íjna í María í ti ari tímua'a huatéviche'esin a'íjna jamuan í José, a'íj ti jetzen huanéj í David teecan. Capu xi ja'ati jamuan huáhuu a'íjna í María.

²⁸ Tí'ij jí a'uun a'uteájrupi a'u ti é'eche. Aj pu i a'íin ti tí'ivaire'e í tavástarala jemi, ayée pu tiraatateújte tijín:

—Aja'imí, María, mi pej Dios jemi te'ancuré'asin. Tavástarala pu á jemi huatéjvee.

²⁹ Jé'ecan pu utéevatzi í tzajta'an tí'ij ayén tiraata'ixaa. Jéihua pu tí'imua'ajca a'iquí huataújmu'a í niuucari ti raataxájtaca'a.

³⁰ Tí'ij jí ayén tiraata'ixaa a'íjna í ja'ati tijín:

—Capej tí'itziine'e, María. Mú'ee pe rí'i raatá'a í Dios. ³¹ Mú'ee pe a'utájucata. Mú'ee pe tiyaúj pua'amé, teáatacan. Ayee pej raatámua'ati tijín Jesús. ³² Ajta, a'íi pu ve'ecán jín ti'itevé'e a'ame. Ayee mú hui majta raatamuá'amuat'e muá'aju'un tijín Yaujra'an í Dios ti nain jín antiújmua'aree. Ajta, Dios ti ta'ivástarala, a'íi pu raatá'asin ti te'enteárute a'íjna jime'e ti David teecan jín ti'itéveeca'a. ³³ Ajta a'íin pu tíhua'uta'aíjte'esin tíj na'a rusén jime'e a'ímej jemi í mej Jacobo jetze huanéj. Ajta capu ja'anáj

íra'antipua'ari ti a'íin tihuaíte'e a'ame. —Ayee pu'u tiraata'ixaa.

³⁴ Tí'ij jí ayén tiraata'íhua'uri'i a'íjna í María tijín:
—A'iné tí'iri'iri ti ayén teja'uré'enen a'iné canu ja'anáj teáata'a jamuan huáhuui.

³⁵ Ajta a'íin ti tí'ivaire'e í ta japua, ayée pu tiraata'ixaa tijín:

—A'ín xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'í pu á jetze rávajtzi. Ajta a'íjna jime'e ti muaacánajsin, a'íj pu jín, a'íjna í pa'ari'i ti nu'ihuan, tavástara'a pu huateúra'ate'esin. Ayee mú majta raatamuá'amuate'e muá'aju'un tijín Yaujra'an í Dios.

³⁶ 'Ajta a'íin a'ihuáara'a, a'íjna í Elizabét, a'í pu hui tiyaúj a'ame tíj ajta ari ucarij. Ayee pu tiu'utaxájtaca'a tijín yee ti caí ché'e ri'irí tiyaúj á'ara'ani. Mí ajta, pu'uri á'atee arájsevi máxcira'i ti autájuca.

³⁷ 'Ayee pu'u, a'iné nain pu tí'iri'iri í Dios jemi. Capu mé'e é'e tí'itíj ti muári'eri í jemin.

³⁸ Tí'ij jí María ayée tiu'utaniú tijín:
—Nain nu jín tiraatévaire'esin í nevástara'a. Ché'e ayén teja'uré'ene a'ij pej peri tinaatá'ixaa. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í María.

Tí'ij jí á'uraa a'íjna í ti tí'ivaire'e í ta japua.

María pu nu'u rúumuaarin í Elizabét

³⁹ Alájná'imua, ca'anacan pu á'ume í María já'ahua'a chajta'a jetze jirí ti e'evé'eca a'úu ti huatacá'a u Judea. ⁴⁰ Tí'ij jí a'uun a'ará'a a'u ti é'eche a'íjna í Zacarías. Tí'ij jí a'uteájrupi u chi'ita, aj pu i raatateújte a'íjna í Elizabét.

⁴¹ Ajta a'íin í Elizabét, tí'ij ráanamujri'i ti raatateújte í María, tí'iquí huataújruureajxi í pa'ari'i

í jucaatze'en. Ti'ij jí a'íin xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, jemin pu huateájturaa í Elizabét jemi. ⁴² Tí'ij ayén huaríj, Elizabét pu a'ujca'anéecan jín raatá'ixaa a'íjna í María. Ayen tijín:

—Dios pu rí'i timuaatá'a mú'leetzi mecaí í seica í 'uuca. Ajta pu rí'i tiraatá'a í pa'ari'i ti arájca í muá'ajucaatze'e.

⁴³ '¿A'iné ti i Dios ayén rí'i tinaatá'a ti ayén mú a'uvé'emej neetzi jemi í náànajra'an í nevástara'a? ⁴⁴ Jíme'en nu'u ráanamujri'i pej naatateújte, aj pu i huataújruureajxi í pa'ari'i ti arájca í nejucáatze'e. A'íi pu huataújtemua'ave.

⁴⁵ 'Rí'i pu timuaatá'a a'iné mú'ee pe rá'atzaahuatze'e ti ayén araúrasten a'ij ti tavástara'a timuaatá'ixaa. —Ayee pu tiraata'ixaa a'íjna í Elizabét.

⁴⁶ Ajta a'íin í María, ayée pu tiu'utaniú tijín:

Jé'ecan pu rí'i tinaateájtuaa í ne tzajta'a í nevástara'a.

⁴⁷⁻⁴⁸ Ajta nexéjniu'uca pu rutémua'ave'e í Dios jemi ti nu'irájtuaa a'iné a'íi pu ramua'areereca'a í nej caí a'ij tí'ijviicua'i, inee i nej ravaire'e.

Ijii ti yú auca'ití a'ame, naíjmi'i í mej teemua, ayée mú tiu'utaxájta neetzi jíme'e yee Dios pu rí'i tinaatá'a.

⁴⁹ Ayee mú ti'ixáata muá'aju'u me'íjna jíme'e tijín pu'uri Dios jeíhua ayén ti'itíj jín náaruu ti i'irí'en a'íjna jíme'e í ti raayí'iti í ru-muári'eri'ire'ara'an jíme'e.

Ché'e rí'i mé'e tejuuá'a á'ara'ani í ti jín ántehuaa.

⁵⁰ A'íi pu huá'acu'uve naíjmi'ica í teite a'achú mej caj pua'amé í mej rá'aste.

Tíj mena'a mej amuacaí huatasejre, ti yú auca'ití a'ame, a'íi pu huá'ancu'uvajxi'isin.

51 Ve'ecán pu jín tiu'umuáriej í ru-muári'eri'ire'ara'an jime'e.

A'íi pu hua'antimuá'ití a'íimej í mej á'ujtzaahuat'e í rutevij jime'e.

52 Ajta a'íime í mej tí'ajta, a'íi pu huá'ari'iri'i í mej jín títetaté'eca'a.

Mí majta a'íime í mej caí a'ij tí'ijviicua'i, a'íi pu tihua'anteárujte ve'ecán jime'e.

53 Ajta a'íime í mej tiejcuca'a, a'íi pu rí'i tihua'utá'a tí'itíj jime'e ti rí'en.

Majta a'íime í mej chíjtealani pú'een, a'íi pu hua'uta'íteca'a mej á'ucine mecaí tí'itíj anú'a'in.

54 A'íi pu hua'utévai a'íimej í mej Israel jetze é'eme'ecan, a'íime í mej ravaire'e.

A'íi pu ra'utámua'areeri'i í ti jín te'ataújratziiri'i nu'u huá'ancu'uvajxi'in tíj na'a rusén jime'e a'íimej í mej Abraham jetze airáne.

55 Ayee pu tiuju'uríj a'ij ti ajmí'i tihua'utá'ixaa a'íimej í tavaújsimua'a teecan.

Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í María.

56 Ajta, a'íin í María, a'úu pu á a'uteájturaa a'achú cumu huaíca máxcira'i jamuan í Elizabét. Tí'ij jí á'uraa í ruche.

Tí'ij nu'u ari huanú'ihuaca'a a'íjna í Juan

57 Tí'ijta teja'uré'ene ti tiyaúj á'ara'ani í Elizabét, teáatacan pu tiyaúj já'araa. 58 Majta í teite í mej vejli'i antachéejme'ecaa, majta ihuáamua'ame'en í pa'ari'i vaújsimua'a, a'íi mú curé'ecijxi matí'ij

ráamua'areeri'i ti rá'ancu'uvajxi í tavástara'a. Aj mú mi huataújtemua'ave í jemin.

⁵⁹ Tí'ij tejauumé'eca aráhuaica xica jetze ti huanú'ihuaca'a, a'íi mú á'uju'un mej mi ra'antisíjche í naviira'an í pa'ari'i. Majta, ayée mú raatamuá'amuacujca'a tíj ántehuaaca'a í táàtajra'an í pa'ari'i. ⁶⁰ Ajta a'íin náànjra'an, ayée pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—Capu ayén ántehuaa a'ame tíjín Zacarías, ayée pu'u ántehuaa a'ame tíjín Juan.

⁶¹ Matí'ij mi miyen tiraata'ixaa tíjín:

—A'iné ti i. Capu mé'e ja'ati ti ayén ántehuaa ti ajtéme'ecan mú'ejmi jemi.

⁶² Matí'ij mi rumuájca'a jín raata'íhua'uril'i í táàtajra'an mej mi ráamua'aree a'ij ti ye'í tí'ijxe'eve'e ti ayén ántehuaa á'ara'ani.

⁶³ Ajta a'íin táàtajra'an, a'íi pu ti'itíj taabla hua'utáhuaviiri'i ti jetzen ra'uyú'uxan a'ij ti ántehuaa a'ame. Aj pu i ayén tira'utéyu'uxaca'a tíjín: “Ayee pu ántehuaa tíjín Juan.” Jé'ecan mú naa rí'i tira'utasej í teite.

⁶⁴ Jíme'en pu'u ayén tira'utéyu'uxaca'a, aj pu i huatári'iristareca'a ti tiu'utaxáj. Tí'ij i a'utéjche ti huatéjniuumi í Dios jemi; rí'i pu tiraatá'aca. ⁶⁵ Tí'ij ayén tiuju'uríj, jé'ecan pu utéevatzí í huá'a tza-jta'a a'ímej í mej á vejli'i antachéjme. Ajta nainjapua a'uun ti jirí a'ucajme, Judea ti jetzen ajtéme'ecan, jeíhua mú tí'iru'ixaate'eca'a a'ij ti ti'ití huaríj. ⁶⁶ Ja'ati ti na'a ti ráamua'areeri'i, ayée pu tí'ihua'uca'a tíjín:

—¿Ti'itaqui pu'éene'e a'ame a'ijna í pa'ari'i?

Ayee mú tí'ihua'uca'a, a'iné tavástar'a pu ravaire'eca'a í pa'ari'i.

Chu'icare'ara'an í Zacarías

⁶⁷ Ajta a'íin xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, Zacarías pu jemin huateájturaa, í ti táàtajra'an pú'een í pa'ari'i. Tí'ij jí ayén tiu'utaxájtaca'a í Dios jetze me'ecan. ⁶⁸ Ayen tijín:

Miche'e rí'i tiraatá'an í tavástar'a, í huá'a Dios a'íime í mej Israél jetze ajtémecan,
a'íjna jime'e ti ari huataseíjre, ajta ari hua'irájtuaa í ruteítestemua'a.

⁶⁹ A'í pu hui seíj te'enteárute, seíj ti huá'a jetze ajtémecan í teitestemua'ame'en í David teecan.

A'í pu tu'irátuaasin itejmi í rumuári'eri'ire'ara'an jime'e.

⁷⁰ Ayee pu Dios ajmí'i te'ataújratziiri'i.

Ayee mú tiu'utaxájtaca'a a'íime í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a, a'íime í ti Dios hu-ateúra'ate.

⁷¹ Ayee pu hui huaríj ti ij tu'irájtuaani, mej mi caí taamuá'itín a'ímej í mej tájcha'íire'e, naíjmi'i a'achú mej pua'amé í mej caí taseíjracu.

⁷² Ayee pu ajta huaríj ti ij hua'acu'uvéé í tavaújsimua'a teecan,
ajta ti ij ra'utámua'aree í niuucari ti hua'utá'a tzáahuati'ira'a jime'e, ti mé'e jauu'á'a í ti jín tí'ihuaúrijca.

⁷³⁻⁷⁵ Ayee pu te'ataújratziiri'i tzáahuati'ira'a jime'e a'íjna jemi í tayá'upuaci'i, a'íjna í Abraham teecan,
ti ij tu'irájtuaani a'ímej jemi í mej tájcha'íire'e, mej mi caí ta'antipúa'ajte'en,

tej tij raatévaire'en tej caí tí'itziine'e,
 tej ti tiyen urarí'ene'e tá'ara'ani í tatzajta'a,
 tetá'aj tiyen xí'epi'in rijcaa í Dios jemi nain
 xicaj tzajta'a, a'achú tej pua'a á'ateeri.

76 Pajta mú'ee niyauj, ayée mú muaatámua'atzi
 tijín Tí tí'ixaxa'a a'íjna jetze me'ecan í ti nain
 jín antiújmua'aree.

A'iné mú'ee pe amuacá huamé'e pua'amé caí í
 tavástar'a patá'aj rí'i huá'uruuren í teite.

77 Mú'ee pe tihua'utá'ixaate'esin a'ímej í
 teitestemua'ame'en í tavástar'a a'ij ti a'ín
 tihua'irátuaasin,
 a'íjna jime'e ti tihua'utá'uuni'ira í mej jín
 auteájturaa í Dios jemi.

78-79 Ayee pej rini a'iné jé'ecan pu tá'acu'uve í
 taDioj.

Amí pu yé ve'ecánejsin íiyen chaanaca japua tí'ij
 táamuaare itejmi.

A'uu pu hui nain xicaj tzajta'a tátzave'e a'ame ti
 ij huanéeri'icí á'ara'ani temua'a naa a'ímej
 jemi í mej huachéjme tíca'amiste'e,
 a'ímej jemi í mej tí'itziine'e a'ájna xicájra'a mej
 jetzen cui'ini, mej yee cumu tíca'amiste'e
 mú seijre'e.

A'í pu ajta taatá'itira tej ti rí'i tí'itechejca.

Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Zacarías.

80 Ajta a'ín í pa'arí'i, a'í pu huavé'ese. Ajta ru
 tzajta'a huateújca'ane. A'uu pu é'echejca'a a'u ti
 caí mé'e é'e tí'itíj ajta na'a caí huatasejre'en jéjre'e
 a'ímej jemi í mej Israel jetze ajtáme'ecan.

2

T'íj nu'u ari huanú'ihuaca'a a'íjna í Jesús (Mt. 1:18-25)

¹ A'ájná'imua, t'íj a'íin ti'itéveeca'a í rey jime'e a'íjna í Augusto ti ajta ayée ántehuaaca'a tijín César, a'í pu tíraata'aíjtaca'a mej mi ahuaújyu'uxan mej mi hua'uté'itien naíjmi'ica mej a'uun a'uchéjme tíj na'a a'u ti tejé'ajta. ² Ayee pu tiu'uríj t'íj auj Cirenio ti'itéveeca'a tajtuhuan jime'e a'ájna u Siria. A'í pu a'íin pú'eene'e ti hua'uta'íteca'a í mej amua-caí hua'uté'itíe. ³ Majta me'ín í teite, naími'i mú a'ucíjxi a'u mej é'eme'ecan mej mi a'ahuaújyu'uxa.

⁴ A'íj pu jín, a'íin José pu huirájraa a'ujna Nazarét, Galilea jetze ti ajtème'ecan. A'uu pu a'ará'a u Judea, chajta'a ti ayén téja'arájtehuaa tijín Belén. A'uu pu ja'unú'ihuaca'a a'íjna í David teecan, a'íjna ti ajmí'i ti'itéveeca'a í rey jime'e. A'iné a'íj pu jetze huanéj a'íjna í José, a'íj pu jín a'uun á'uraa. ⁵ Ajta pu a'íin á'uraa í María a'íjna jamuan í José ti ra'ancuré'evi'iti. Ajta a'íjna í María, pu'uri autájucaca'a.

⁶ A'uu mú a'uté'uuca'a t'íj teja'uré'ene í xica ti jetzen huanú'ihuaca'a í pa'arí'i. ⁷ A'íj pu jín tiyaúj já'araa amuacaícan jime'e. Teáataca'a í pa'arí'i. Cíxuri pu jín racá'ijcataca'a t'íj huanú'ihuaca'a. A'íj pu jetze ra'atéte ti'itíj jetze cíyey ti atécun a'u mej ye'emuaate tejé'ecua'aca a'iné camuché'e ú'uvejricica'a cuaartu tzajta'a mej me'uun a'uteárute.

I mej nu'u cáne'axi tiseíjraca'a

⁸ A'ujna vejlí'i u Belén, seica mú a'uté'uuca'a cáne'axi mej tiseíjraca'a. A'uu mú e'etáxa'iirihua'a

huá'a jamuan. ⁹ Tí'ij jí seíj pu huataseíjre ti ta japua tí'ivaire'e tavástara'a jemi. Jíme'en pu'u huataseíjre, aj pu i a'ín tavástara'a á e'etatátzavajraa huá'a jemi í mej e'ejteí. Majta me'ín cáne'axi mej seire'e, temua'a mú jeíhua tiu'utátziin. ¹⁰ Ajta ayén tihua'utá'ixaa a'íjna ti ta japua tí'ivaire'e tijín:

—Caxu tí'itziine'e. Ayee nu 'een jín mú a'uvé'emej neatá'aj niuucari amuaatá'ixaate'en í sej jín huataújtemua'ave'esin jeíhua, ti ti'ivaíre'e a'ame para naíjmi'lica jemi.

¹¹ 'Ijii, a'ájna chajta'a David teecan ti jetzen é'eme'ecan, mú'ejmi jíme'e pu hui ja'unú'ihuaca'a a'íjna ti amua'irátuaasin. A'ii pu a'ín pú'een í Ciríistu'u, í tavástara'a, a'íjna ti Dios ra'antíhua'u.

¹² 'Ayee xu éeni'icí'e ramua'aréeren a'ij ti éene'e a'ín pú'een. A'uun xu yé'eteuni í pa'arí'i, cáxuri jín caícatzi'ihua. A'uu pu araca'ití a'ame cíyey jetze ta'atécun, ye'emuaate mej jetzen té'ecua'aca.

¹³ Jíye'itzi mú jín jeíhua huataseíjre a'íime í mej ta japua tí'ivaire'e me'íjna jemi í seíj. Matí'ij mi naíjmi'i rí'i tiraateájtuaa í tavástara'a. Ayee mú tiu'uxájtaca'a. ¹⁴ Miyen tijín:

Tiché'e rí'i tiraatá'an í Dios ti huápi'i naa seijre'e í ta japua.

Ajta íiyen chaanaca japua, miché'e rí'i tí'itechéjme'eni í teite í ti Dios rí'i tihua'utá'asin.

Ayee mu'u tiu'utaxájtaca'a.

¹⁵ Matí'ij mi a'ucíj a'íime í mej ta japua tí'ivaire'e. Majta me'ín í mej cáne'axi tiseíjraca'a, ayée mú tiu'utaú'ixaa tijín:

—Tiché'e u á'uju'un a'ujna Belén tetá'aj ya'useíj a'íjna a'ij ti huaríj í ti taata'ixaa í tavástara'a.

16 Matí'ij mi ca'anacan u á'uju'un. A'uu mú yá'uteu me'íjna í José, majta María, majta í un-eeca'i. A'uu pu ciyej jetze aráca'atii, ye'emuaate mej jetzen té'ecua'aca. 17 Matí'ij raasej í pa'ari'i, aj mú mi hua'utá'ixa í teite a'ij ti a'ín tihua'utá'ixaa ti huá'a jemi huatasejre, a'ij ti tihua'utá'ixaa a'íjna jime'e í pa'ari'i ti huanú'ihuaca'a.

18 Majta me'ín í mej huá'unamuajri'i a'ij mej tí'ixajtaca'a a'íime cáne'axi mej tisejrac'a, naími'i mú rí'i naa tihua'utasej.

19 Ajta a'ín í María, a'í pu rú'avaataca'a í ru tzajta'a. Jéhua pu tí'imua'ajca a'ij ti tí'ití huarj huá'a jemi. 20 Matí'ij mi a'ucj a'íime cáne'axi mej tisejrac'a. Jé'ecan maújtemua'ave'e í Dios jemi, majta rí'i tiraatá'a niucari jime'e a'íjna jime'e í mej ráanamujri'i, majta í mej raasej. Naími'i pu ayén teja'uré'ene a'ij ti tihua'utá'ixaa í tavástar'a.

Mej nu'u u ye'utasejrataca'a í Jesús u teyujta'a

21 Tí'ijta tejauumé'eca aráhuaica xica jetze, tí'ij i teja'uré'ene í xica mej jetzen ra'antisjchi í navi-ira'an í ti jetzen te'evi'i í pa'ari'i. Matí'ij mi miyen raatamuá'a tijín Jesús, tíj ayén amuacaícan tiraata'ixaa a'íjna í sej ti ta japua tí'ivaire'e.

22 Tí'ijta ari teja'uré'ene ja'anáj matj pua'a í'ihuaca a'ij ti ye'í té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze Moisés ti ra'uyú'uxaca'a, matí'ij mi me'ájna ya'uví'iti me'ájna Jerusalén mej mi u ya'utasejrata í pa'ari'i u teyujta'a í tavástar'a jemi. 23 Ayee mú huarj, a'iné ayee pu té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze tijín: “Ayee pu tiú'ujxe'eve'e mej ya'utasejrata í tavástar'a jemi naíjmi'ica a'achú mej pua'améca

í mej amuaaté'ee muaanúnu'ihuaca'a í ti'irí í mej teteca.”

24 Majta tiu'utámuai'ivejtan a'ij ti ajta té'eyu'usil'i a'íjna jetze ti jín tihuá'u'itiiri'i í tavástara'a. Ayen tijín: “Miche'e hua'apuaca huatámuai'ivejta í cucu'ise na'ari hua'apuaca í jáamua'ise.”

25 A'ájná'imua, se'j pu a'uun e'echéjme'e a'ájna Jerusalén. Ayee pu ántehuaaca'a tijín Simeón. Rí'i pu ti'itiújcha'íica'a í Dios jemi. Ajta jeíhua pu rá'astejca'a í ruye'irá. A'íj pu tí'ijchu'eve'eca'a a'ájna xicájra'an jetze ti jetzen Dios huá'ancu'uvajxi'isin a'ímej í mej Israel jetze ajtéme'ecan. Ajta a'ín xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'íj pu jemin huateájturaa.

26 A'ín xiéjniu'ucare'ara'an ayén tiraata'ixaa ti nu'u caí m'iini caí xi huatasejre'en í Cirístu'u, ti tavástara'a ye'uta'íti'i. A'íj pu nu'u Simeón rasei-jran. 27 Tí'ij jí í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios ca'aníjra'a raatá'a a'íjna í Simeón ti a'uun a'atanén u teyujta'a a'u ti e'eráyaujta'a. Majta me'ín í vaújsimua'ame'en í pa'ari'i, a'úu mú majta a'ará'a u teyujta'a mej mi miyen ráaruuren í pa'ari'i a'ij ti tiú'ujxe'eve'e mej mi ra'ará'asten í ruye'irá. 28 Aj pu i a'ín Simeón ra'ancuré'echui a'íjna í pa'ari'i. Tí'ij jí rí'i tiraatá'a í Dios tijín:

29 Nevástara'a, pu'uri rí'irí pej naatá'an nej nexiéehua huám'iini,
a'iné pepu'uri ra'ará'aste a'íjna í pej
jín te'atá'aratziiri'i ineetzi jemi i nej
muavaire'e.

30-31 A'iné nejí'i nu jín raase'j a'íjna í pej jín
tu'irátuaasin,

a'íjna í pej yen raateájtuaa meti'iseíiraca'a naíjmi'i í teite a'achú mej pua'amé yen huachéjme íyen chaanaca japua.

³² A'í pu hua'atátzavi'ira a'ame temua'a naa a'ímej í mej caí Israél jetze ajtémecan mej mi caí ché'e miyen 'eene'en matíj a'íime í mej huachéjme tíca'amiste'e.

Ajta a'í pu hui ve'ecán jín tihua'uta'aíjte'esin í á'ateitestemua'a, a'íime í mej Israél jetze ajtémecan.

Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Simeón.

³³ Jé'ecan mú naa rí'i tira'utaseíj í vaújsimua'ame'en í pa'ari'i a'íjna jime'e a'íj ti tiu'utaxájtaca'a í pa'ari'i jime'e. ³⁴ Tí'ij jí Simeón rí'i tihua'uteájtuaa. Tí'ij jí ayén tiraata'ixaa í María, í náànajra'an í pa'ari'i tíjín:

—Casi'i, ayée pu tiú'uxi'epi'íntari'ihuaca'a ti a'íjna pa'ari'i jime'e. Mu'íití mú ve'ecán jín tite'enteárutixi'ísin a'íime í mej Israél jetze ajtémecan, ajta mu'íicáca pu té'ari'ira í mej jín títetateí. A'íj xu jín siyen tiráamua'aree ti ayén té'eme a'íné jeíhua mú ratíti.

³⁵ 'Ayee pu té'eme tí'ij mé jéjre'e seijre'e a'ij mej tí'imua'atze í teite mému'íití. Ajta mú'eetzi, ayée pu che'atá na'a tímu'uhuatacu'íini í á'a tzajta'a cumu ti ja'ati mua'antéjtzeti nahuaa jime'e. —Ayee pu tiraata'ixaa.

³⁶ Seíj pu ajta vejli'i huatéveeca'a ti tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan. 'Íita'a pu pú'een ti ayén ántehuaa tíjín Ana. Pu'uri ucarij. A'í pu yaujra'an pú'een a'íjna í Fanuel, í ti Aser jetze ajtémecan. A'íjna í 'íita'a, ayée pu á'atee ti víiche'e a'achú

cumu aráhua'apua nine'ira'a. Tí'ij jí huamí'i í cína'ara'an. ³⁷ Tí'ij jí ruséijta já'araa. Jéihua pu ari á'atee ti ayén ruseíj. Ajta pu'uri ayén ucarij na'a cumu muáacuate japuan muáacua nine'ira'a. Capu ajta ja'anáj huiráaye'icaa u teyujta'a sino a'úu pu rí'i tiratá'acare'e í Dios jemi nain xicaj tzajta'a, ajta nain tíca'ari tzajta'a. Ajta pu rú'itzi'ive'eca'a, ajta téniúuve'e í Dios jemi.

³⁸ Jíme'en pu'u raatapuá'ajtaca'a í Simeón ti tiu'utaxájtaca'a, aj pu i a'ín a'uré'ene a'ímej jemi. Tí'ij jí rí'i tiraatá'a í Dios. Tí'ij jí a'utéjche ti hua'utá'ixaate'en í teite a'íjna jime'e í pa'ari'i. A'íme í teite, a'ii mú a'ín pú'een í mej rachú'eve'eca'a ti Dios hua'irájtuaani naími'i a'uun mej Jerusalén huachéjme.

Mej nu'u huaré'aci u Nazarét

³⁹ Majta me'ín í vaújsimua'ame'en í pa'ari'i, matí'ij nain jín te'ará'aste a'ij ti té'eyu'usi'i a'íjna jetze ti jetzen tihua'u'itíiri'i í tavástar'a, matí'ij mi a'ucíj a'ájna já'ahua'a Galilea. A'uun mú a'utanéj u Nazarét, a'u mej é'eme'ecan. ⁴⁰ Ajta a'ín í pa'ari'i, a'í pu huavé'ese, ajta huateújca'ane. Jé'ecan pu rí'i mé teúumua'arejca'a. Ajta pu Dios rí'i tiratá'acare'e.

Pa'ari'i ti nu'u a'uun e'irácatii u teyujta'a

⁴¹ Majta a'íme í vaújsimua'ame'en í pa'ari'i, tí'ij pí na'a nine'ira'a jetze, a'úu mú a'atánineica'a a'ánna Jerusalén mej mi ra'utámua'aree a'ájna xicájra'a ti jetzen Dios tihua'utá'uuni'iri'i í huá'a yaujmua'a mej anáaté'ee muaanúnu'ihuaca'a.

⁴² Tí'ij ari rájcha'íca'a a'achú cumu tamuáamuata'a japuan hua'apua nine'ira'a a'íjna

í pa'ari'i, a'íime vaújsimua'ame'en, a'úu mú á'uju'un mej mi tiú'uyesten í ruye'irá jime'e. ⁴³ Tí'ij te'upuá'areca'a í mej tiu'uyé'este, matí'ij mi huaré'aci para a'ujna mé é'eche. Ajta a'ín í pa'ari'i, a'úu pu a'uteájturaa a'ájna Jerusalén.

Majta me'ín í vaújsimua'ame'en, camu ramua'areerca'a. ⁴⁴ Ayeé mú tí'imua'ajca tijín: Huá'a jamuan pu huaméj í seica í mej ta jamuan huajú'ucaa. Mu'uri seíj xicaj á'atee mej miyen titeejú'ucaa. Matí'ij mí autéjhuii mej ráahuauni huá'a tzajta'a í teite, ajta a'ímej jemi í mej huá'a jamuan huajú'ucaa. ⁴⁵ Matí'ij caí ráateu, matí'ij a'uun huaré'aci a'ájna Jerusalén mej mi ráahuauni.

⁴⁶ Mirá'atee a'achú cumu huaíca xicaj mej rahuahuau. Matí'ij mí xaa ráateu. A'uu pu unú'ujcatii u teyujta'a a'u ti e'eráyaujta'a. A'uu pu a'utácatii huá'a jamuan í mej tí'imua'ata. A'ímej pu namuajraca'a, ajta tihua'íhua'ura. ⁴⁷ Majta me'ín í mej ráanamujri'i, naími'i mú naa rí'i tira'utaseíj me'íjna jime'e ti temua'a naa tiyaú'itiée já'araa a'ij mej tiraata'ixaa, majta me'íjna jime'e a'ij ti a'ín tiu'utaxájtaca'a.

⁴⁸ Majta me'ín í vaújsimua'ame'en matí'ij raaseíj ti huá'a tzajta'a jé'ejvee, jeíhua mú a'ij ra'utaseíj. Tí'ij jí ayén tiraata'ixaa í náànajra'an tijín:

—Niyauj, ¿a'iné 'een jín piyen taruure? Tu'uri á'atee tej muahuahuau inee, ajta a'atáata. Jé'ecan tu a'ij pua'a te'etamua'ate mú'leetzi jime'e.

⁴⁹ Tí'ij jí ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—¿A'iné 'een jín siyen tí'inehuahuau? ¿Ni qui secaí ramua'aree ti ayén tiú'ujxe'eve'e nej niyen te'evé'enmua'areere íiyu niTáàta chi'ij jetze?

50 Majta me'ín, camu a'atzu me'ín yaú'itiée muá'araa a'ij ti tihua'utá'ixaa.

51 Tí'ij jí á'uraa huá'a jamuan í ruvaújsimua'a. Matí'ij mi me'uun a'ucáane u Nazarét. Ajta a'ín, a'í pu huá'antzaahua í ruvaújsimua'a. Ajta a'ín náànajra'an, a'í pu nain teú'avaataca'a í ru tza-jta'a. 52 Ajta a'ín í Jesús, a'í pu huavé'ese, ajta jaítze'e ari tiú'umua'areereca'a. Dios pu rí'í tiraatá'a, majta í teite.

3

Tí'ij nu'u u tihuá'a'ixaate'eca'a a'íjna í Juan a'ájna já'ahua'a a'u ti cáí é'e tí'tíj

(Mt. 3:1-12; Mr. 1:1-8; Jn. 1:19-28)

1 Ayee pu nu'u tiuju'uríj tí'ij teuumé'eca a'achú cumu tamuáamuata'a japuan anxíj nine'ira'a ti tí'ajitaca'a a'íjna í César, í mej majta miyen rata-muá'amua tíjín Tiberio. A'ájná'imua, tí'ij auj tí'itéveeca'a tajtuhuan jime'e a'íjna í Póncio Pilato a'ujna Judea, ajtahua'a seíj pu tí'itéveeca'a tajtuhuan jime'e a'ujna Galilea. Ayee pu ántehuaaca'a tíjín Heródes. Ajta juutzeájra'an a'íjna í Heródes, a'í pu tí'itéveeca'a tajtuhuan jime'e a'ujna Iturea, ajta a'ujna Traconite. Ayee pu ántehuaaca'a a'íjna tíjín Felipe. Ajta a'ín í Lisaniás, a'í pu tajtuhuan jime'e tí'itéveeca'a a'ujna Abilene.

2 A'ájná'imua, matí'ij mauj ve'ecán jín tite-taté'acaa u teyujta'a a'íjna í Anás, ajta a'íjna í Caifás, a'úu pu á'ucatii a'íjna í Juan, já'ahua'a a'u ti cáí jé'e tí'tíj. A'íjna í Juan, a'í pu rayauj a'íjna í Zacarías. A'uu pu a'ucaíca tí'ij Dios raatajé. 3 Nainjapua pu yé'ivejca'a tíj na'a a'uun

ti huatacá'a í játe'ana jetze, í Jordán. Ayee pu tihuá'a'ixaate'eca'a ti nu'u ayén tiú'ujxe'eve'e mej nu'u seicié tiú'umua'ati ti ij nu'u Dios ti-hua'utá'uuni'i í mej jín auteájturaa í jemin. Aj pu i Juan huá'umuai'ihuaca'a.

⁴ Ayee pu che'atá na'a rijcaa a'ij ti te'uyú'uxaca'a í yu'uxari jetze a'ijna í Isaías, í ti ajmí'i tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan. Ayen tijín:

Ja'ati pu u e'ejjhua a'ujna já'ahua'a a'u ti caí é'e tí'itíj.

Ayee pu tejé'exa a'ijna í ja'ati tijín:

“Naa xu rí'i huaújcaten mú'een sej si rí'i tira'ancuré'evi'itin í tavástar'a, sej si caí raatamuári'eriste'en se'ijna ti yen hu-atasejre'esin tí'ij amua'irátuaani.

⁵ Miché'e miyen rí'i huaújcaten matíj a'íime í mej juyeta.

Miché'e te'evé'ejiste'axi'in a'u ti e'etécúcu'unijmee.

Miché'e majta raaté'uunaxi'in nain í jirí ti tí'itacaíjmee.

Ajta í juye ti tiújtutájme, miché'e raatajé'iyite'axi'in.

Ajta a'u ti caí a'upá'atza, miché'e ra'uré'epa'atzare'en.

⁶ Ajta, tí'ij uvé'enen í tavástar'a, naími'i í teite í mej yen huachéjme íiyen chaanaca japua, a'íi mú rasejran í ti jín Dios hua'irátuaasin.”

Aii pu'u.

⁷ Ajta a'ijna í Juan, ayée pu tihua'utá'ixaa a'íimej í teite í mej a'uré'enineica'a. Ayen tijín:

—Mí sej siyen seijre'e. Cu xiee sej a'uruáachejye'i matíj í cu'ucu'use ti ij caí huá'utaiixí'i í taij. ¿Ni tzaa

seri tí'itese'e sicu, ti ij caí Dios amua'uxíjte'en? ¿A'ataani ca'aníjra'a amuaatá'a sej si siyen huárini? ⁸ Na'ari caí, ti pua'a mú'een rujímua'a yé seve'eré'enen tzáahuati'ira'a jime'e, ayée xu huárini a'ij ti ye'í tiraavíjte'e se'íjna jime'e sej seri seicié tiu'umuá'aj. Caxu siyen tí'imua'atze mi ru tzajta'a yee ayée pu ti'ayajna ti naa tejámuaatévaire'en í Dios jemi a'iné mú'een xu i'i huáacixa'astemua'ame'en a'íjna í Abraham teecan.

'Ayee nu hui tejá'amua'ixaate'e a'iné ayée pu ti'ayajna ti Dios ayén tiraayí'ti ti ayén ráaruuren í tetej ti ij seicié huaújruuren tíj ti ayén seíre'e á'ara'ani matíj teite, matíj a'íime í mej Abraham teecan jetze huanéj. Capu ti'itíj a'ij tejamuatévaire í Dios jemi sej i'i huáacixa'astemua'ame'en a'íjna í Abraham teecan.

⁹ Pu'uri hui vejli'i a'ájna xicájra'an jetze ja'anáj ti pua'a Dios amua'axíjte'en ca'anín jime'e. Ayee pu á'amuaruuren cumu ja'ati ti cıyej á'ijveichixi'isin tepuajj jime'e. Naíjmi'i í cıyej ti caí tí'itaaca, a'íi pu tiu'uré'evejchi, ajta tí'itairan. Ayee pu che'atá na'a amua'axíjte'en.

¹⁰ Matí'ij me'ín teite miyen tiraata'íhua'uri'i tíjín:
—¿A'iné tena'aqui rini?

¹¹ Tí'ij jí ayén tihua'utá'ixaa tíjín:
—Tí pua'a ja'ati hua'apuaca tísiicu'u, ché'e se'íj raatapíjte'en a'íjna ti caí tísiicu'u. Ayen cha'a tana'a, ti pua'a ja'ati tí'ijcha'íica í ti tí'icua'iri'i, cha'a a'íin raatá'an í ti caí ti'itíj tícha'íi.

¹² Majta mú e'iré'ene seica í mej huá'ajijve'eca'a í mej tí'itici ti ij a'íin huá'umuai'íhua. Ayee mú tiraata'íhua'uri'i tíjín:

—Maestro, ¿a'iné táarini iteen?

¹³ Tí'ij jí ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—A'ij xu ancuré'an a'achú ti caj tiraaxí'epi'intare. Caxu hui jaítze'e huá'ajijve'e.

¹⁴ Majta me'ín í xantaaru'u, ayée mú majta tiraata'íhua'uri'i tijín:

—Carij iteen, ¿a'iné táarini?

Tí'ij jí ayén tiu'utaniú tijín:

—Caxu huá'anahua'ira í hua'atúmin. Caxu hua'itzi jín tihua'axajtzi'ira í teite. Seajta, se'ijna jín r'íi tité'ujmuajte a'achú mej caj tejá'amuanajchite'en. —Ayee tihua'utá'ixaa a'íjna í Juan.

¹⁵ Majta me'ín í teite, ayée mú tí'imua'ajca í ru tzajta'a yee tij caí a'íi pírici í Ciriistu'u a'íjna í Juan, í mej rachú'eve'eca'a.

¹⁶ Tí'ij jí Juan ayén tihua'utá'ixaa naíjmi'ica tijín:

—Aru inee, jaj nu jín á'amuamuai'ihua. Mí ajta, se'ij pu a'úu mé e'evé'eme ti jaítze'e raayí'iti necaí inee. A'iné nee nu ciliéene'e jín ti'itéjvee, ineetzi, capu ayén tiraavíjte'e nej ra'ajta'í'ipi'ín í ca'acaira'an. Mí ajtá'i amín, xiéjniu'ucari pu huata'íti ti huateáturan mú'ejmi jemi. A'íi pu pírici Dios ti raxéjniu'uca. Ajta a'íjna ti mé e'evé'eme, a'íi pu pírici ti r'íi á'amuaruuren mi a'amua tzajta'a.

¹⁷ 'Ayee pu té'eme a'ájna ti a'ín yé uvé'enen, cu xiee ti cu ja'ati ru'itéchueeca í ti jín jetzen ra'anáaca'atze í játze'ara'an í triigu. Ajta a'ín ru'irátu'isin í xa'iri á pua'acié. Ajta a'íjna í imue'eri, rájseire'esin u chil'ita. Ajta í xa'iri, á pua'acié pu yé'etairan í taij jetze ti caí ja'anáj é'emi'ica. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Juan.

18 A'íjna jime'e í niuucari, ajta seica jime'e, a'íj pu jime'en tihuá'u'itiiiri'i mej mi ráamua'aree a'íj ti 'een í Dios jemi.

19 Tí'ij jí Juan ra'ajté'axi a'íjna í Heródes, a'íjna jime'e ti yá'uvi'itín a'íjna í Herodías, ti amuacáí víche'eca'a a'íjna jemi í juutzeájra'an í Heródes. Ajta pu a'íjna jín ra'ajté'axi a'íj ti ti'itíj huáruu.
20 Tí'ij jí Heródes a'íj pua'a huaríj ti'itíj jime'e ti caí x'epi'in 'een, a'íj pu ra'íteána a'íjna í Juan.

Tí'ij nu'u Jesús huámuaí'ivijhuaca'a
(Mt. 3:13-17; Mr. 1:9-11)

21 Tí'ij a'íjn Juan huámuaí'ihuaca'a í teite, a'íj pu ajta a'íj huámuaí'ihuaca'a a'íjna í Jesús. Tí'ij Jesús téniusime'e í Dios jemi, tí'ij i antaújcuunareca'a u ta japua ti a'uteájmuua.

22 Ajta a'íjn xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'íj pu ave'ecáme'ecaa. Ayee pu seijre'eca'a tíj cucui'i. Aj pu i japuan 'ujyéjxi án mu'úutze'en. Ajta áiyen niuucari huánamuajri'i ti uj e'icánamuajre'e júte'e. Ayen tíjín:

—Niyauj pej hui pírici í nej jeíhua muá'ixe'eve'e. Jé'ecan pej rí'i naatá'a i ne tzajta'a. Ayee pu teje'ijcánamuajre.

I huáacixa'astemua'ame'en teeca í Jesús
(Mt. 1:1-17)

23 Ajta a'íjn í Jesús, ayée pu rájcha'íica'a a'achú cumu seité japuan tamuáamuata'a nine'ira'a tí'ij a'utéjche ti tihua'utá'ixaate'en í teite. Ajta a'íjn, a'íj pu nu'u jetze airaújnejte í José. Ajta a'íjn José, a'íj pu jetze airaújnejte í Elí. 24 Ajta a'íjn í Elí, a'íj pu jetze airaújnejte í Matat. Ajta a'íjn í Matat, a'íj pu jetze airaújnejte í Leví, ajta a'íjn Leví a'íj pu jetze

airaújnejjte í Melqui. Ajta a'ín Melqui, a'í pu jetze airaújnejjte í Jana. Ajta a'íjna í Jana, a'í pu jetze airaújnejjte í José.

²⁵ Ajta a'íjna í José, a'í pu jetze airaújnejjte í Matatías. Ajta a'ín í Matatías, a'í pu jetze airaújnejjte í Amós. Ajta a'íjna í Amós, a'í pu jetze airaújnejjte í Nahum. Ajta a'íjna í Nahum, a'í pu jetze airaújnejjte í Esli. Ajta a'íjna í Esli, a'í pu jetze airaújnejjte í Nagai.

²⁶ Ajta a'ín Nagai, a'í pu jetze airaújnejjte í Maat. Ajta a'íjna Maat, a'í pu jetze airaújnejjte í Matatías. Ajta a'ín í Matatías, a'í pu jetze airaújnejjte í Semei. Ajta a'ín í Semei, a'í pu jetze airaújnejjte í José. Ajta a'ín í José, a'í pu jetze airaújnejjte í Judá.

²⁷ Ajta a'ín Judá, a'í pu jetze airaújnejjte í Jonán. Ajta a'ín í Jonán, a'í pu jetze airaújnejjte í Resa. Ajta a'ín í Resa, a'í pu jetze airaújnejjte í Zorobabel. Ajta a'ín í Zorobabel, a'í pu jetze airaújnejjte í Salatiel. Ajta a'ín í Salatiel, a'í pu jetze airaújnejjte í Neri.

²⁸ Ajta a'ín í Neri, a'í pu jetze airaújnejjte í Melqui. Ajta a'ín í Melqui, a'í pu jetze airaújnejjte í Adi. Ajta a'ín í Adi, a'í pu jetze airaújnejjte í Cosam. Ajta a'ín í Cosam, a'í pu jetze airaújnejjte í Elmodam. Ajta a'ín í Elmodam, a'í pu jetze airaújnejjte í Er.

²⁹ Ajta a'ín Er, a'í pu jetze airaújnejjte í Josué. Ajta a'ín í Josué, a'í pu jetze airaújnejjte í Eliezer. Ajta a'ín í Eliezer, a'í pu jetze airaújnejjte í Jorim. Ajta a'ín í Jorim, a'í pu jetze airaújnejjte í Matat. Ajta a'ín Matat, a'í pu jetze airaújnejjte í Leví.

³⁰ Ajta a'ín Leví, a'í pu jetze airaújnejjte í Simeón. Ajta a'ín Simeón, a'í pu jetze airaújnejjte í

Judá. Ajta a'ñin í Judá, a'ñi pu jetze airaújnejjte í José. Ajta a'ñin í José, a'ñi pu jetze airaújnejjte í Jonán. Ajta a'ñin í Jonán, a'ñi pu jetze airaújnejjte í Eliaquim.

³¹ Ajta a'ñin í Eliaquim, a'ñi pu jetze airaújnejjte í Melea. Ajta a'ñin í Melea, a'ñi pu jetze airaújnejjte í Mainán. Ajta Mainán, a'ñi pu jetze airaújnejjte í Matata. Ajta a'ñin í Matata, a'ñi pu jetze airaújnejjte í Natán. Ajta a'ñin í Natán, a'ñi pu jetze airaújnejjte í David.

³² Ajta a'ñin í David, a'ñi pu jetze airaújnejjte í Isaí. Ajta a'ñin í Isaí, a'ñi pu jetze airaújnejjte í Obed. Ajta a'ñin í Obed, a'ñi pu jetze airaújnejjte í Booz. Ajta a'ñin í Booz, a'ñi pu jetze airaújnejjte í Salmón. Ajta a'ñin í Salmón, a'ñi pu jetze airaújnejjte í Naasón.

³³ Ajta a'ñin í Naasón, a'ñi pu jetze airaújnejjte í Aminadab. Ajta a'ñin Aminadab, a'ñi pu jetze airaújnejjte í Aram. Ajta a'ñin í Aram, a'ñi pu jetze airaújnejjte í Esrom. Ajta a'ñin í Esrom, a'ñi pu jetze airaújnejjte í Fares. Ajta a'ñin Fares, a'ñi pu jetze airaújnejjte í Judá.

³⁴ Ajta a'ñin í Judá, a'ñi pu jetze airaújnejjte í Jacobo. Ajta a'ñin í Jacobo, a'ñi pu jetze airaújnejjte í Isaac. Ajta a'ñin í Isaac, a'ñi pu jetze airaújnejjte í Abraham. Ajta a'ñin í Abraham, a'ñi pu jetze airaújnejjte í Taré. Ajta a'ñin í Taré, a'ñi pu jetze airaújnejjte í Nacor.

³⁵ Ajta a'ñin í Nacor, a'ñi pu jetze airaújnejjte í Serug. Ajta a'ñin í Serug, a'ñi pu jetze airaújnejjte í Ragau. Ajta a'ñin í Ragau, a'ñi pu jetze airaújnejjte í Peleg. Ajta a'ñin Peleg, a'ñi pu jetze airaújnejjte í Heber. Ajta a'ñin í Heber, a'ñi pu jetze airaújnejjte í Sala.

³⁶ Ajta a'ñin í Sala, a'ñi pu jetze airaújnejjte Cainán. Ajta a'ñin í Cainán, a'ñi pu jetze airaújnejjte í Arfaxad. Ajta a'ñin Arfaxad, a'ñi pu jetze airaújnejjte í Sem. Ajta a'ñin í Sem, a'ñi pu jetze airaújnejjte í Noé. Ajta a'ñin í Noé, a'ñi pu jetze airaújnejjte í Lamec.

³⁷ Ajta a'ñin í í Lamec, a'ñi pu jetze airaújnejjte í Musalén. Ajta a'ñin í Musalén, a'ñi pu jetze airaújnejjte í Enóc. Ajta a'ñin í Enóc, a'ñi pu jetze airaújnejjte í Jared. Ajta a'ñin í Jared, a'ñi pu jetze airaújnejjte í Mahalaleel. Ajta a'ñin í Mahalaleel, a'ñi pu jetze airaújnejjte í Cainán.

³⁸ Ajta a'ñin í Cainán, a'ñi pu jetze airaújnejjte í Enós. Ajta a'ñin í Enós, a'ñi pu jetze airaújnejjte í Set. Ajta a'ñin í Set, a'ñi pu jetze airaújnejjte í Adán. Ajta a'ñin í Adán, Dios pu jetzen airáne.

4

T'ij nu'u tiyaaru'u tiu'utatése ti nu'u raatémua'itin í Jesús

(Mt. 4:1-11; Mr. 1:12-13)

¹ T'ijí Jesús jemi huateájturaa í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios. T'ij jí a'uun u e'erájraa u Jordán. T'ij jí xiéjniu'ucare'ara'an pu ya'uví'iti a'u ti caí é'e t'it'ij. ² A'uu pu é'etee a'achú cumu hua'apuate xicaj. Ajta a'ñin tiyaaru'u, a'ñi pu i tiú'ujtesí'ire'eca'a ti raamuá'itin t'ij auté'itzen í Dios jemi. Ajta a'ñin Jesús, capu t'í'icua'acáa t'ij na'a ti a'uun é'etee. T'ij jí te'era'astéesime'eca í hua'apuate xicaj, temua'a pu jeíhua tiu'utá'icuataca'a.

³ T'ij jí ayén tiraata'ixaa í tiyaaru'u t'ijn:

—Tí pua'a hui yaujra'an pej pú'eene'en í Dios, patá'aj raata'aíjte'en mi tetej ti pan huateújtaahua.

⁴ Jesús pu ayén tiu'utaniú tijín:

—Ayee pu té'eyu'usil'i í yu'uxari jetze tijín: “Í teáata'a, capu pan na'a jín ruuri a'ame.”

⁵ Tí'ij jí tiyaaru'u pu ya'uví'iti í jirí japua. Tí'ij i tiraataseíjra nainjapua tíj na'a ve'etí yen huatacá'a í chaanaca japua, matíj mena'a pua'amecié yen huachéjme i chaanaca japua. ⁶⁻⁷ Aj pu i ayén tiraata'ixaa tijín:

—Tí pua'a piyen huárini pej títunuta ineetzi jemi, pajta naateánajche, nain nu muaatapuaíjve'esin pej mú'ee tíhua'uta'aíjte'en, ti ij timuáaci'iti naijmi'í tíj na'a ti naa seijre'e ti huá'a jetze seijre'e. Ayee nu hui rini a'iné a'íj nu jín antínmua'aree, nej niyen raatapuaíjve'en í ja'ati nej á'apuaíjve'e.

⁸ Aj pu i Jesús ayén tiraata'ixaa tijín:

—Ayee pu té'eyu'usil'i tijín yee: “Setá'aj siyen sena'a rateáanajche í tavástar'a í Dios. A'íj xu'u huatévaire'en.”

⁹⁻¹⁰ Tí'ij jí ajtahua'a a'ín í tiyaaru'u ya'uví'iti já'ahua'a yee, a'ájna Jerusalén. An pu ra'antiví'iti japuan u teyujta'a, japuan í ti jaítze'e antípiti. Ayee pu tiraata'ixaa tijín:

—Tí pua'a hui pe yaujra'an pepú'eene'en í Dios, ancájvetzi múuci, a'iné ayée pu té'eyu'usil'i í yu'uxari jetze tijín:

Dios pu á huaja'uta'íti í mej jemin tí'ivaire'e mej mi muáacha'ín.

¹¹ Memua'ancuré'evi'ira mú'etzi pej pi caí á e'ejvá'itzi'ín.

Aj mú mi muatétatza ti ij caí ti'itíj a'ij muáaruure.

¹² Tí'ij jí Jesús ayén tiu'utaniú tijín:

—Ayee pu té'eyu'usi'i tijín: “Capej ti'itíj jín a'ij tí'ira'ihua'ura í á'a Dios aísí ti pua'a ayén huárini a'ij pej tí'ijxe'eve'e mú'ee.” —Ayee pu tiraata'ixaa a'íjna í Jesús.

¹³ Tí'ij nain antipua'ari í tiyaaru'u, ti ti'ihuaújtesi'ijre, aj pu i á'uraa. Capu cha'a a'uré'enineica'a jemin ajta caí teja'ure'enén ja'anáj ti pua'a raaxí'epi'intare ti ajtahua'a huataújtese'en.

Tí'ij nu'u Jesús a'utéjche ti tiu'umuári'en a'ujna u Galilea

(Mt. 4:12-17; Mr. 1:14-15)

¹⁴ Tí'ij jí Jesús á'uraa a'ujna Galilea. Ajta í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios jemin pu huateájturaa. Ajta nainjapua ti a'uun huatacá'a, jeíhua mú teite ráamua'areeri'i a'ij ti huaríj. ¹⁵ A'íi pu ti-hua'umuá'ate a'ujna hua'atéyujta'a. Majta me'ín í teite, a'íi mú rí'i tiraatá'a me'íjna.

Tí'ij nu'u Jesús a'uun a'utéveeca'a u Nazarét

(Mt. 13:53-58; Mr. 6:1-6)

¹⁶ Tí'ij jí a'uun a'ará'a u Nazarét, a'u ti a'uvé'ese. Tí'ij teja'uré'ene a'ájna xicájra'an jetze mej pua'a ruse'upi, a'úu pu teyujta'a a'uteájrupi tíj tí'ijrí'irejca'a. Tí'ij jí a'utéechaxi ti ij hua'utánamuajriste'en. ¹⁷ Matí'ij mi raatapíj í yu'uxari ti jíri'i ti Isaías teecan ra'uyú'uxaca'a, a'íjna ti tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan. Tí'ij jí raatáxijtaca'a, aj pu rá'uteu a'ij ti té'eyu'usi'i ti ayén ti jíme'en yee:

¹⁸ Í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'úu pu hui huateáturaasin neetzi jemi, a'iné a'íi pu na'antíhuau,

nej ni tihua'utá'ixaate'en a'ímej í mej caí a'ij
tí'ijviicua'i í niuucari jíme'e í mej jín hu-
ataújtemua'ave'esin.

A'uu pu hui neja'uta'íteca'a nej nu'u
tihua'utá'ixaate'en a'ímej í mej námi'i tijín
yee nu'uri amua'irátuaasin.

Ajta nej nu'u tihuá'uhuaate'en í mej
aracúcu'unijmee mej mi majtáhua'a mé
uunéjne'eri,

ajta nej nu'u huá'a japua huániuuni a'ímej í mej
rajpuaíjtzi.

19 Ajta nej nu'u hua'utá'ixaate'en tijín: “Ijii pu'uri
xaa teja'uré'ene a'íjna í nine'ira'a jetze í ti
hui tavástar'a rí'i tihua'utá'asin.”

Ayee pu tira'ujjve í yu'uxari jetze.

20 Tí'ij jí ratéejire í yu'uxari, tí'ij i raatapíj í ti
tí'ivaire'e u teyujta'a. Ajta a'ujyeíjxi. Naími'i matíj
mena'a a'úu mej huiiráte'eca'a, a'íi mú raseíjraca'a.

21 Aj pu i a'utéjche ti ayén tihua'utá'ixaate'en
tijín:

—Ijii pu hui ayén te'araúrate mú'ejmi jemi a'ij
ti té'eyu'usi'i a'íjna jetze í sej seri ráanamujri'i.

—Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús.

22 Naíjmi'ica pu hua'aránajcheca'a. A'íij mú
jín naa rí'i tira'utaseíj a'íjna jíme'e ti naa na-
muajre'e í niuucari ti raataxájtaca'a. Ayee mú
tiú'urihua'uraca'a tijín:

—¿Ni caí a'íin pú'een í yaujra'an í José? ¿A'iné
hui auj tí'iri'iri?

23 Tí'ij jí Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Jee tzíte'e, ayée pu hui tiná'amitiejte'e ineetzi
sej siyen tinaatá'ixaate'esin a'íjna i niuucari ti ayén

namuajre'e tijín: “Mí pej tí'hua'ataca, patá'aj tihuá'ahuaate'en asej. Patá'aj piyen che'atá pena'a huárini ayajna pej é'eme'ecan a'ij pej nu'u peri tiú'uruu a'ujna já'ahua'a Capernaúm í tej teri ráamua'areeri'i.”

²⁴ Ayee nu hui tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e, camu ja'anáj ra'ancuré'evi'iti ja'ati ti Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'a a'íime í mej me'uun huachéjme a'ujna ti é'eme'ecan a'íjna í ja'ati.

²⁵ 'Jee tzíte'e, ayén ti'ayajna, ajmí'i ti auj seijre'eca'a a'íjna í Elías, mu'iití mú hui seijre'eca'a íiye Israel a'íime í 'uuca mej ruséjta muá'araa. A'ájnámua, pu'uri mú aumé'e a'achú cumu huaíca nine'ira'a japuan já'ita'a mej caí ché'e viye. Ajta, jeíhua pu huatújri'ihuaca'a nainjapua tíj na'a a'uun ti huatacá'a u Israel.

²⁶ 'Mí ajta, a'ín Dios capu hui raata'íteca'a a'íjna í Elías ti huá'a jemi á'ume'en a'ímej jemi í 'uuca í mej Israel jetze é'eme'ecan sino ayée pu tiraata'aj ti a'uun á'ume'en a'íjna jemi í 'íta'a ti ruséjta já'araa, a'íjna ti a'uun é'echejca'a u Sarepta, chajta'a ti a'uun seij chuéjra'a japua e'ejtémecantaca'a ti ayén téja'arájtehuua tijín Sidón.

²⁷ 'Ajta tí'ij auj ti'itéveeca'a a'íjna í Eliseo ti Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a, mu'iití mú hui tí'icucul'ica'a í teite a'íjna jime'e í ti tineájxi huá'ahua'ira'a jetze. Mu'iití mú seijre'eca'a íiyen Israel. Mí ajta, capu ja'ati tihuá'uhuaa sino a'í pu'u, a'íjna í Naamán, Siria ti é'eme'ecan. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

²⁸ Jíime'en mu'u ráanamujri'i í teite mej teyujta'a huiráatei, matí'ij mi naími'i huataníniu'ucacuca'a.

29 Ca'anacan mú ájhuiixi. Mat'íj mi ya'uví'iti ca'anéeri jime'e, mej á pua'acé ru'irájtuaani u cha-jta'a jetze. An mú ya'uré'eneijte a'u ti e'encátee í jirí jetze í ti japuan huachájta'a. An mú ra'ancariéniche'e a'u ti e'encátee. ³⁰ Mí ajta a'ín Jesús, já'ita'a pu huá'a jetze tanéj. Tí'ij jí á'uraa.

*Tí'ij nu'u tiyaaru'u pu tevi tzajta'a seijre'eca'a
(Mr. 1:21-28)*

³¹ Tí'iquí a'uun a'ucáane u Capernaúm, cha-jta'a ti a'uun jetze ajtème'ecan u Galilea. Tí'ij teja'uré'ene a'ájna xicájra'a mé jetzen ruse'upi, a'íi pu tihua'umuá'ate. ³² Jéihua pu huá'a jetze ráavatzi í niuucari a'iné tíj ayén tihua'utá'ixaa, yee pu tihua'utámitejte'e tíjín:

—Xíee ti cu ve'ecán jín ti'itéjvee.

³³ Meenti seij í teáata'a, a'úu pu a'utéveeca'a u teyujta'a. Tiyaaru'u pu tzajta'an seijre'eca'a, ti a'ij pua'a 'een. Ca'anín pu jín raatajé a'ájna í ja'ati a'ájna í Jesús.

³⁴ Ayen tíjín:

—Mú'ee, ¿a'iné ti'itíj pej té'umua'aree itejmi jemi, mú'ee Jesús, mi pej hui Nazarét é'eme'ecan? ¿Ni piyen een jín yé taméj pej pi téjmi antipua'ajte'en? Némuamua'ate inee, ja'ati pej p'írci, mi pej Dios jemi r'íi tí'iseijre'e.

³⁵ Aj pu i Jesús jeíhua ra'ajté'axi í tiyaaru'u tíjín:

—Capej ti'itíj xajta. Huirájraa hui mi tevi jetze.

Ajta a'ín tiyaaru'u, a'íi pu rá'arie á chuaata'a mejseíiraca'a í teite. Tí'ij jí, caí a'ij ráaruu í tevi, aj pu i huirájraa. ³⁶ Naími'i mú r'íi tira'utasej í teite. Mat'íj mi miyen tiu'utaú'ixaa tíjín:

—¿Tí'itáani niuucarijra'a jín ti'ixa? A'íi pu hui tihúa'a'ajte'e í tiyáaru'use. Xíee tí cu a'íjna jín antiújmua'areere, a'íné rumuári'eri'ire'ara'an pu jín tí'imuari'e mej mi huiráciine í tiyáaru'use í teite tzajta'a. —Ayee mú tiu'utaxájtaca'a.

³⁷ Ajta nainjapua tí a'uun huatacá'a, naími'i mú ráamua'areeri'i a'ij tí Jesús tí'itíj huáruu.

*Tí'ij nu'u Jesús tiráahuaa í mu'uneára'an í Simón
(Mt. 8:14-15; Mr. 1:29-31)*

³⁸ Tí'ij jí huirájraa a'íjna í Jesús a'ujna u teyujta'a. Tí'ij jí a'uun a'ará'a í Simón tí'é'leche. Ajta a'íin í mu'uneára'an í Simón, a'íi pu tí'icui'ica'a. Pístacare'e a'íjna í 'íita'a. Matí'ij mí raatáhuaviiri'i me'íjna í Jesús tí nu'u tiráahuaate'en. ³⁹ Tí'ij jí Jesús aicaújtutzi a'íjna jemi. Tí'ij jí ra'ajté'axi í tí jín tí'icui'i. Aj pu i huateápua'areca'a í cuí'ini'ira'a. Jíme'en pu'u huateápua'areca'a í cuí'ini'ira'a, aj pu í ájchee a'íjna tí tí'icui'ica'a. Tí'ij jí a'íin tihua'umí.

*Tí'ij nu'u Jesús tihúa'uhuaa jeíhua í teite
(Mt. 8:16-17; Mr. 1:32-34)*

⁴⁰ Tí'ij huaré'ecieenareca'a í xicaj, a'íime í teite hua'uré'enejte'axi í Jesús jemi naíjmi'ica í mej tí'icú'icui'ijme. Capu tí'iseicaj na'a í cuí'ini'ira'a. A'íi pu hua'ajtamuári'exi seij ajta seij. Tí'ij jí naíjmi'ica tíú'uhuaa. ⁴¹ Majta me'ín í tiyáaru'use í mej teite tzajta'a seijre'eca'a, naíjmi'i mú huiráaci. Matí'ij mí miyen ca'anín jín tiraatajé tíjín:

—Mú'ee pe yaujra'an pú'een í Dios.

Mí ajta a'íin í Jesús, a'íi pu hua'ajté'axi. Capu hua'utá'a mej tiu'utaxáj a'íné méjmua'areereca'a tíjín a'íi pu a'íin pírici Dios tí án yá'ujra í ipuari japua.

*Tí'ij nu'u Jesús tihua'já'utá'ixaa a'ujna Galilea
(Mr. 1:35-39)*

⁴² Tí'ij tapuá'arijme'eca, aj pu i huirá'jraa u chi'ita í Jesús. A'uu pu a'ará'a a'u ti caí é'e tí'iti. Majta me'ín í teite, a'íí mú ráahuausime'e. Matí'ij mi me'uun a'ará'a a'u ti a'ij éene'e. Méjxe'eve'eca'a ti caí á'ura'ani, ti a'uun a'uteáturan a'íme'j jemi.

⁴³ Mí ajta a'ín Jesús, ayéé pu tihua'utá'ixaa tíjín:
—Ayee pu ajta tiú'ujxe'eve'e nej tihua'utá'ixaate'en í seica í teite mej méyee huachéjme ne'íjna jíme'e í niuucari ti r'í tihua'utá'asin, í ti ajta jíme'en raxá'jta ti a'ín Dios yen huatase'jre'esín íyen chaanaca japua ti i yen tiu'uta'ajta tíj na'a ve'etí yen seijre'e. Ayee nu hui'een jín mú a'uvé'emej. —Ayee pu tihua'utá'ixaa.

⁴⁴ Ajta a'ín Jesús, aúche'e pu tihua'a'ixaate'eca'a u tihua'atéyujta'a jetze tíj na'a a'uun ti huatacá'a u Judea.

5

*Matí'ij nu'u huatámu'iireca'a í hua'ité
(Mt. 4:18-22; Mr. 1:16-20)*

¹ Ja'anáj ti ayén tiuju'uríj ti a'ín Jesús a'uun a'utéveeca'a a'u ti jaj e'eve'e'ástime ti ayén téja'arájtehuaa tíjín: Genesaret. Jéihua mú teite ajteáxí'reca'a a'íjna jemi. A'íí mú ranamuá'jraa'a í niuucari ti jíme'en raxa í Dios.

² Tí'ij jí Jesús hua'apuaca huase'j í baarcu mé e'ecávívíjme'eca'a í mej hua'ité jetze viví'i. Majta a'íime, mu'uri tí'ija'usica'a í tiú'ujxíejmua'a.

³ Tí'ij jí Jesús ateá'jraa í se'j jetze í baarcu, a'íjna Simón ti racií. Tí'ij jí ayén tiraatáhuaviiri'i a'íjna í

Simón ti a'atzu imuá huatéchaxin á jaata'a. Tí'ij jí a'ujyeíjxi. A pu aracaíi tihuá'amua'ate í teite.
 4 Tí'ij raatapuá'ajtaca'a ti tihuá'ixaaate'e, aj pu i ayén tiraata'ixaa a'íjna í Simón tíjín:

—Patá'aj jaítze'e a'imuá huatéchaxin a'u ti jaítze'e auutí'i í jaj. Pajta ra'atéhua'axin mi á'axiejmua'a patá'aj hua'ité huavívi'i.

5 Simón pu ayén tiu'utaniú tíjín:

—Maestro, tu'uri huatáxa'ai tej tí'imuari'e. Catu tí'itíj huatéevi'i. Capu amín a'ij, a'iné mú'ee pe hui piyen tinaatá'ixaa, ayée nu rini.

6 Matí'ij mi ra'atéhua'axi í ruxiejmua'a. Ayee mú jín huaríj, jeíhua mú huápi'i hua'itáti. Tín pu huatésiujtza'anixi í huá'axiejmua'a í hua'ité jime'e.

7 Matí'ij mi hua'utajé í ru'amiigustemua'a í mej aráatei í seíj jetze í baarcu, mej mi mú a'uré'enen matá'aj hua'utévaire'en. Matí'ij mi a'uré'ene. Matí'ij mi hua'avé'ejíste'axi í hua'ité í baarcu jetze. Tín mú ateárutixi a'íjna jime'e mej avé'ejisteca'a.

8 Ajta a'íjn Simón, jime'en pu'u raaseíj, aj pu i títunutaca'a í Jesús jemi. Ayee pu tiraata'ixaa tíjín:

—Á'ura'a ineetzi jemi, nevástara'a, a'iné jeíhua nu auteájturaa mú'etzi jemi.

9 Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'iné jeíhua pu naa rí'i tira'utaseíj a'íjna jime'e mej huápi'i jeíhua hua'uvívi'i í hua'ité. 10 Ayee mú che'atá mena'a naa rí'i tira'utaseíj a'íjna í Jacobo, ajta a'íjna í Juan. A'íj pu hua'atáata a'íjna í Zebedeo. Majta a'íjme, a'íj mú jemin tí'imuari'e jamuan í Simón. Tí'ij jí a'íjn Jesús, ayén tiraata'ixaa a'íjna í Simón tíjín:

—Capej tí'titziine'e. Ijii ti yú auca'ití a'ame, neetzi jemi pepu'u hui teite tíseire'esin. —Ayee pu tiraata'ixaa.

¹¹ Matí'ij mi hua'itajájpua xi í baarcu a'u ti a'uhuáchi. Matí'ij mi nain teje'etiá'a. Matí'ij mi a'ucíj jamuan í Jesús.

*Jja'ati ti nu'u tineájxi aj jetzen í lepra
(Mt. 8:1-4; Mr. 1:40-45)*

¹² A'ájna'imua, tí'ij Jesús a'uun a'utéveeca'a a'ájna já'ahua'a chajta'a, seíj pu e'iré'ene jemin. Temua'a pu jeíhua tí'icá'atza a'ájna jime'e ti tineájxi í huá'ire'ara'an jetze. Tí'ij raaseíj, aj pu i tí'tunutaca'a jemin í Jesús. Aa pu chuáata'imua é'etia runéerime jime'e. Ayee pu tí'ijree tíjín:

—Nevástara'a, ti pua'a hui mua'aráanajche pej tináahuaate'en.

¹³ Tí'ij jí Jesús huatamuájca'ataca'a. Ayee pu tiraata'ixaa tíjín:

—A ní'ijtá ne'u, na'aráanajche nej timuáahuaate'en. Pepu'uri hui huarúj.

Jíme'en pu'u ayén tiraata'ixaa, aj pu i xaa huarúj icu. ¹⁴ Tí'ij jí Jesús ayén tiraata'alj tíjín:

—Capej ja'ati ixaate'e sino a'uun pej á'ume'en jemin í ti tí'ivaire'e u teyujta'a. Patá'aj ja'utá'aseijrata jemin a'ájna. Pajta piyen tiu'utamuai'ivejta a'ij ti tiu'uta'ajtaca'a a'ájna í Moisés teecan mej mi ráamua'aree tíjín pepu'uri huarúj. —Ayee pu tiraata'ixaa.

¹⁵ Majta me'ín í teite, nainjapua mú ráamua'areerli a'ij ti Jesús huaríj. Tíj na'a tí'titápuaapua'are, jaítze'e mú ranamuájraca'a. A'ij mú jín, jeíhua mú ajteáxiireca'a í teite í Jesús

jemi ti a'ñin tihua'uhuaate'en a'ijna jime'e í mej tí'licucui'i. ¹⁶ Ajta a'ñin Jesús, ja'anáj ti na'a pu a'uun e'etánineica'a a'u ti caí é'e tí'itijca'a tí'ij ruseíj huatéjniuuni.

*Í ja'ati ti nu'u nainjapua ciyáaxara'a
(Mt. 9:1-8; Mr. 2:1-12)*

¹⁷ Ayee pu tiuju'uríj a'ajná'imua. Mu'iití mú á e'iré'ene í teite tíj na'a a'uun mej a'uchéjme a'ujna u Galilea, ajta a'ujna u Judea, ajta a'ujna u Jerusalén. A'ii mú a'ñin pú'een í fariseos, majta a'ñime í mej tí'imua'ata a'ij ti té'eyu'usi'i jetzen í yu'uxari jetze í Moisés teecan ti ra'uyú'uxaca'a. A'ñi mú huiiráte'eca'a í Jesús jamuan. Ajta í muári'eri'ire'ara'an í tavástara'a, a'ñi pu jemin hu-ateájturaa tí'ij tihua'uhuaate'en í teite.

¹⁸ Majta seica a'uun e'iré'ene. Tevij mú huáchuisime'e, itari japua mera'ujtéca. Nainjapua pu ciyáaxara'aca'a í ru jetze a'ijna í ja'ati. A'ñi mú huataújtese mej ru'uteájtuaani u chil'ita mej mi yenu'uhuaré'eten í Jesús jemi. ¹⁹ Mí ajta caí capu huatári'iristareca'a a'iné jeihua mú teite aitéujseire'eca'a tá'apueerta.

Matí'ij mi anticíj japuan í chil'ij. Matí'ij mi ra'anáacu. A'ñi mú jín ayén huaríj, matí'ij ru'ucájtuaa japuan meru'ujtéca í itari. A'uu mú ru'ucájtuaa huá'a tzajta'a í teite a'u ti Jesús a'utéjvee. ²⁰ Tí'ij Jesús hua'useíj a'ñimej, aj pu i xaa ráamua'areeri'i tíjín meté'atzaahuate'e, tzíte'e. Tí'ij jí ayén tiraata'ixaa a'ijna ti ciyáaxara'a tíjín:

—Ne'amiigu, nu'uri timuaatá'uuni'iri'i í pej hui jín auteájturaa í Dios jemi.

21 Majta me'ín í fariseos, majta me'ín í mej tí'imua'ata í yu'uxari jetze, a'íí mú autéjhuii mej miyen tí'imua'atze í ru tzajta'a tijín:

—¿A'ataqui hui píríci amíjna mi ja'ati ti ayén a'ij pua'a ti'ixa í Dios jemi? Se'íj pu'u na'a a'íín pú'een ti tihua'utá'uuni'i í teite í mej jín auteájturaa í Dios jemi. Dios pu a'íín pú'een ti ayén tihua'utá'uuni'i. Ajta amín, capu hui a'íjna jín antiújmua'aree.

22 Ajta a'íín í Jesús, a'íí pu ruse'íj rú'umua'areereca'a a'ij mej tí'imua'ajca. Aj pu i ayén tihua'uta'íhua'uri'i tijín:

—¿A'iné hui 'een jín siyen tí'imua'atze í ru tzajta'a? 23 ¿Ti'itáani jaítze'e muári'eri? ¿Ni jaítze'e muári'eri nej niyen tiraata'ixaate'en ne'íjna ti ciyáaxara'a yee: “Nu'uri timuaatá'uuni'iri'i í pej jín auteájturaa í Dios jemi”, na'ari yee: “Ájchesi, mé pej tamé'en”? Jee xaa ne'u, ayée nu tejá'amua'ixaate'e ne'íjna jime'e ti jaítze'e muári'eri nej niyen tiraata'ixaate'en yee: “Ájchesi, mé pej tamé'en.”

24 'Aru sej si ráamua'aree í nej hui xaa ne'íjna jín antínmua'aree íiyen chaanaca japua nej ni tihua'utá'auuni'i í mej jín auteájturaa í Dios jemi, ayée nu huárini inee i nej neajta huá'a jetze airáne í teite.

Aj pu i ayén tiraata'ixaa a'íjna ti ciyáaxara'a tijín:

—Ne'amiigu, ayée nu tí'imua'ixaate'e tijín, ajchesi hui, pajta ra'anchuén mi á'utaatzi. Aricu á'uraa u á'ache.

25 Jíme'en pu'u ayén tiraata'ixaa, aj pu i a'íín ti ciyáaxara'a, ájchee, yá'uchuii í rú'utaatzi. Tí'ij jí rí'i tiraatajé í tavástar'a. Tí'ij i á'uraa í ruche.

26 Naími'i mú naa rí'i tira'utasej. Jé'ecan mú rí'i tiraatá'a í Dios jemi. Majta caí cha'a a'ij tirájteuve'e. Ayee mu'u tijín:

—Ijii tu xaa tí'itáj huasej tí huápi'i ruxe'eve'e.

Tí'ij nu'u Jesús raatajé í Leví
(Mt. 9:9-13; Mr. 2:13-17)

27 A'atzu a'ateevi'i, aj pu í Jesús áa a'uré'ene. Sej pu ja'ati huasej tí tí'iteji'ivi. Ayee pu ántehuaa tijín Leví. A'uu pu e'irájca u chi'ita a'u mej titejé'ejí'ivi. Ayee pu tiraata'ixaa a'íjna í Jesús tijín:

—Patá'aj hui nee jamuan á'uche'ecane'en.

28 Tí'ij jí a'ín Leví ájchee. Naími'i pu teje'etiá'a. Tí'iquí jamuan á'uraa.

29 Tí'iquí a'ín Leví tiu'uyé'este í ruche a'íjna jime'e tí ari Jesús jamuan á'uche'ecan. Majta me'ín í mej tí'iteji'ivi, majta seica, a'ín mú huá'a jamuan tí'icua'acaa. 30 Majta a'íime í fariseos, majta a'íime í mej tí'imua'ataca í yu'uxari jetze tí Moisés ra'uyú'uxaca'a, a'ín mú autéjhuii mej tihua'uxájtzi'í a'ímej jemi í mej Jesús jamuan á'ujujhua'ane'e. Ayee mú tihua'utá'ixaa tijín:

—¿A'iné 'een jín siyen huá'a jamuan tí'icua'aca, seajta hui ye'eca jamuan í mej tí'iteji'ivi, seajta huá'a jamuan í mej a'ij pua'a ríjcaa?

31 Ajta a'ín Jesús, ayée pu tiu'utaniú tijín:

—Ayee nu tejá'amua'ixaate'e. Ayee pu hui 'een jíme'en í teite í mej á'uci'ica'an jemin í tí ya'anaca. Capu ruxe'eve'e mej á'uci'ica'an jemin í mej rí'en sino a'íime mu'u hui í mej tí'icucuí. 32 Mí neajta inee, canu hui ne'íjna jín mú a'uvé'emej nej ni ne'ímej huatájeeve a'ímej í tí ayén tihuá'amitiejte'e yee xí'epi'ín mú ríci sino

a'ímej nu'u í mej rú'umua'aree í ru tzajta'a í mej caí xí'epi'in rici.

I mej nu'u rú'itzi'ivi

(Mt. 9:14-17; Mr. 2:18-22)

³³ Matí'ij mi miyen tiraata'íhua'uri'i í Jesús tijín:

—A'íime í mej hui Juan jamuan á'ujuhua'an, jeíhua mú rú'itzi'ivi, majta huatéjniuuve í Dios jemi. Ayee mú che'atá mena'a rici a'íime í fariseos. Mí majta, a'íime hui í mej á jamuan á'ujuhua'an, metijí'icua'aca, majta ye'eca, micu.

³⁴ Ajta a'íin Jesús, ayée pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Tí pua'a ja'ati huaténe'iche, a'íi pu ajta ru'amiigustemua'a huatá'inen mej mi tiú'uyesten. Aj pu i tihuá'amicuan. ¿Ni qui miyen tiú'uritzi'ive'e tí'ij auj huá'a jamuan a'utéveeca? Camu xaa ne'u.

³⁵ 'Mi ajta, aúche'e pu hui teja'uré'enejsin a'ájna xicá'ra'a ti jetzen ra'ajján a'ájna ti huaténe'iche. Aj mú xaa amiigustemua'ame'en ru'ítzi'ive'en a'iné capu ché'e mé'e já'ahua'a í hua'amiigu. A'iné naúche'e nu yé huatéjvee, camu hui ru'ítzi'ive'en í ne'amiigustemua'a.

³⁶ Seíj pu tihua'utá'ixaa í niuucari tijín:

—Tí pua'a ja'ati rá'acu'une'epua í cǎxuri ti mí'ime'ecan, capu a'ájna jín rá'acu'une'epua cǎxuri jime'e ti caí xi ja'anáj já'usini'i. Tí pua'a ayén a'ájna jín rá'acu'une'epua, a'íi pu huatétzu'uta a'ájna í cǎxuri ti jéjcu a tí'ij huatéja'usini'íhua. Tí'ij jí ra'atésuijtza'anaxi'isin í ti mí'ime'ecan. Aj pu i, í ti anásuijtza'ani, jaítze'e pu hui ve'etí a'ame.

³⁷ 'Ajta camu miyen rijcaa mej ru'ucájtu'ani navij limeetajra'a tzajta'a ti cára'ajchira'a viinu

ti'itíj mej mauchén ráataahuaca'a. Tí pua'a miyen ráaruuren, a'íjna í viinu ti jécua, a'íj pu jetze huiitaxísin í eeca, ajta autasiújtza'ani í navij ti cára'ajchira'a. Aj pu i a'uvaíjtzi í navij, ajta hui í viinu. ³⁸ A'íj pu hui jín ayén tiú'ujxe'eve'e ti iru'ucájtua'ani navij tzajta'a ti jécua a'íjna í viinu ti ajta jécua, icu.

³⁹ 'Ajta, mat'íj ra'anti'í í viinu ti mí'ime'ecan, capu ja'ati ayén raxí'eve'e ti ra'antiyé'en í ti jécua a'iné ayée pu tirá'amitiejte'e ti jíme'en yee jaítze'e pu hui ajme'ira'a í ti mí'ime'ecan caí í ti jécua. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

6

Mej nu'u muaiyu huaré'acupi (Mt. 12:1-8; Mr. 2:23-28)

¹ Ayee pu ajta tiuju'uríj a'ájna í xicájra'a mej jetzen ruse'upi. Aa pu aumé'ecaa já'ita'a u ví'ira'ata'a í Jesús. Majta me'ín í mej jamuan á'ujuhua'ane'e, a'íí mú autéjhuii mej rú'ijtzaanaxi'ín ti'itíj atzi ti triigu jetze huijneájxi. Mat'íj mi raatémuati'isixi í rumuájca'a jetze. Majta autéjhuii mej ráacua'ani.

² Majta a'íime í fariseos, seica mú á vejli'i a'uté'uuca'a. Mat'íj mi miyen tiraata'íhua'uri'i a'íjna í Jesús. Miyen tíjín:

—¿A'iné hui 'een jín piyen tí'imuari'e ti'itíj ti nu'u caí ri'írí ti ayén ti'itíj ú'uruuren a'ájna xicájra'a mej jetzen pua'a ruse'upi?

³ Jesús pu ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—¿Ni secaí mú'een ja'anáj ra'ujíjve í yu'uxari jetze a'ij ti huaríj a'íjna í David teacan

tí'ij huata'í'icuataca'a, majta í mej jamuan á'ujujhua'ane'e? ⁴ A'uu pu hui a'uteájrupi u teyujta'a, í ti jee chi'ira'an pú'een í Dios. Ajta á'iyen, a'íi pu ru'irájipi í pan mej Dios huatámua'i'vejte. Ti'ij jí ráacua. Ajta a'ímej tiu'umí í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. A'íjna í pan, a'íi mu'u racua'aca a'íme í mej tí'ivaire'e a'ujna teyujta'a. Capu hui ti'itíj a'ij huaríj a'íjna jemi í David teecan.

⁵ Ajta ayén tijín:

—Ayee nu tejá'amua'ixaate'e inee, i nej neajta huá'a jetze airáne í teite, ayée nu hui 'een jín antínmua'aree neajta ne'íjna xicájra'an mej jetzen ruse'upi. —Ayee pu tihua'utá'ixaa í Jesús.

*I ja'ati ti nu'u ciyáaxara'a í rumuájca'a jetze
(Mt. 12:9-14; Mr. 3:1-6)*

⁶ Ajtahua'a, seíj jetze í xicáara'an mej jetzen ruse'upi, a'úu pu a'uteájrupi u teyujta'a. A'uu pu ti-huá'amua'atejca'a. Ajta seíj a'úu pu unú'ujveeca'a ti ciyáaxara'a í rumuájca'a jetze, ruri'iríinta'an pújme'en.

⁷ Majta me'ín í fariseos, majta me'ín í mej tí'imua'ata í yu'uxari jetze ti ra'uyú'uxaca'a a'íjna í Moisés teecan, a'íi mú rajeeveca'a ti'itíj mej jíme'en jetzen te'ujpuá'ajte'en. Ayee mú tí'imua'ajca yee aisí ti pua'a caí seíj tiú'uhuaate'en, a'íjna xicájra'a tej jetzen tase'upi.

⁸ Mí ajta Jesús, a'íi pu rú'umua'areereca'a a'ij mej tí'imua'ajca. Aj pu i ayén tiraata'ixaa a'íjna ti rumuájca'a jetze ciyáaxara'a tijín:

—Ájchesi. Mé huatéchaxi mé já'ita'a.

Aj pu i ájchee. Aa pu a'utéchaxi. ⁹ Ti'ij jí Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Aye'e nu tejámuata'íhua'ura ti'itíj ti í'iri'iri a'íjna xicájra'a tej jetzen tase'upi. ¿Ni qui í'iri'iri ti ja'atí ayén ráaruuren í ti í'ixi'epi'in na'ari í ti a'ij pua'a 'een? ¿Ni qui ajta í'iri'iri ti se'j huiirájtuaa ti ij a'ín caí huámi'ini na'ari hui ti raajé'ica?

¹⁰ Ti'ij jí Jesús hua'useírajraa a'ímej í mej áa e'envéjme'ecaa. Aj pu i ayén tiraata'ixaa a'íjna ti ciyáaxara'a í rumuájca'a jetze tijín:

—Huatátzeaa hui mua'a muájca'a.

Aj pu i raatátzeaaraca'a. Jíme'en pu'u ayén huaríj, aj pu i huarúj. ¹¹ Majta me'ín í fariseos, jé'ecan mú huataníniu'ucacuca'a me'íjna jíme'e mej caí a'ij tirájteu a'ij mej ye'í jíme'en jetzen te'ujpuá'ajte'en. Matí'ij mi autéjhuii mej ti'tiúrixate'en yee a'ij mej ye'í ráaruuren me'íjna í Jesús.

Tí'ij nu'u Jesús hua'antíhuau a'ímej í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase

(Mt. 10:2; Mk. 3:16-19; Hch. 1:13)

¹² A'ájná'imua, Jesús pu á'ume jirí tzajta'a tí'ij huatéjniuuni í Dios jemi. Huatáxa'ii ti huatéeniu. ¹³ Tí'ij tapuá'arijme'eca, a'í pu hua'utajé a'ímej í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. Tí'ij jí hua'avé'ejajpuaxi a'achú cumu tamuáamuata'a japuan hua'apua mej ará'ase. Aye'e pu hua'utamua'a tijín apóstoles, ti ayén huataújmua'a tijín se'j ti tiu'uta'ajti'ire.

Aye'e mú huataújmua'a a'íme í mej tiu'uta'ajti'ire. ¹⁴⁻¹⁵ A'ii mú a'ín pú'een í ti hua'avé'ejajpuaxi. Amuacaícan, a'í pu huatajé a'íjna í Simón, í mej majta miyen raatamuá'a tijín Pedro. Aj pu ijtá'i a'íjna huatajé í Andrés. Juutzeájra'an pu pú'een a'íjna í Simón. Seica pu ajta huatajé. A'íme mú a'ín pú'een a'íjna í Jacobo,

ajta a'íjna í Juan, ajta a'íjna í Felipe. A'íj pu ajta huatajé a'íjna í Bartolomé, ajta a'íjna í Mateo, ajta a'íjna í Tomás, ajta a'íjna í Jacobo. A'íi pu yaujra'an pú'een í Alfeo.

Jesús pu ajta a'íjna huatajé í Simón. A'ímej pu jetze ajtémecan a'íme í mej miyen hua'atamuá'amua tijín í mej raayí'iti mej huané'use'en. ¹⁶ A'ímej pu ajta huatajé a'íjna í Judás ti yaujra'an pú'een í Jacobo, ajta a'íjna í Judás ti ayén te'entímu'utaca tijín Iscariotes. A'ii pu a'ín pú'een ti tiu'utátui í Jesús. A'ímej pu'u avé'ejajpuaxi.

Jesús pu nu'u tihúa'amua'ate jeíhua í teite
(Mt. 4:23-25)

¹⁷ Tí'ij jí Jesús acájraa í jirí japua, majta í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. A'uu pu a'ará'a a'u ti a'upá'atza. A'uu mú jeíhua ajteáxiireca'a í teite, í mej jamuan á'ujujhua'ane'e, majta seica. Jéihua mú majta ajteáxiireca'a í mej a'uchéjme a'úu ti huatacá'a u Judea, majta me'ín í mej a'uun a'uchéjme u Jerusalén. A'íi mú majta ajteáxiireca'a í mej a'uun a'uchéjme a'ujna la coosta, a'ájna já'ahua'a u Tiro, ajta a'ájna já'ahua'a u Sidón.

¹⁸ Ayeé mú 'een jín mú e'iré'ene mej mi ráanamua, ti ij a'ín tihúa'uhuaate'en í mej jín ti'icúcu'ijme. Majta me'ín í mej rajpuaíjtzica'a a'íjna jime'e í tiyáaru'use ti huá'a tzajta'a seijre'e, Jesús pu ajta tihúa'uhuaa. ¹⁹ Naíjmi'i matíj mena'a me'uun a'uté'uuca'a, ayéé mú tí'itese'eca'a mej ra'ajtamuári'en a'íjna jime'e ti a'ín jetze e'iraayeli í muári'eri'ire'ara'an ti jín tihúa'uhuaate'en naíjmi'ica.

Mej nu'u jíme'en huataújtemua'ave'esin
(Mt. 5:1-12)

²⁰ Tí'ij jí hua'antaseírajraa a'ímej í mej jamuan á'ujuhua'ane'e. Tí'ij jí Jesús ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Setá'aj hui huataújtemua'ave'en, mú'een mi sej caí a'ij tí'ijviicua'i, a'iné mú'ejmi pu ari tiu'ucí'i tí Dios tejá'amua'aijte'e sej si jamuan tiu'uta'aíjta tíj na'a rusén jíme'e.

²¹ 'Setá'aj hui huataújtemua'ave'en, mú'een mi sej tiejcu. Dios pu tejámuaatá'asin í sej jíjín hu-ateújvairé'en.

'Setá'aj huataújtemua'ave'en mi sej ruyein se'íjna jíme'e tí a'ij pua'a tí'iseijre'e íiyen chaanaca japua. Mú'een xu na'anaa xá'aju'un se'íjna jíme'e tí Dios ari amuá'ancu'uvajxi.

²² 'Setá'aj hui huataújtemua'ave'en tí pua'a seica teite mejamuájcha'íire'e, na'ari tí pua'a mejamuaatamuárite'en, na'ari tí pua'a mej a'ij pua'a á'amuaruuren nusu tí pua'a metejá'amuaxajtzi'ira me'íjna jíme'e sej ná'astijre'e ineetzi, i nej neajta huá'a jetze airáane í teite. ²³ Tí'ij teja'uré'enen a'ájna mej miyen a'ij pua'a á'amuaruuren í teite, setá'aj hui huataújtemua'ave'en a'iné jeíhua pu huápi'i tejá'amuaci'iti a'íjna jíme'e tí a'uun tejé'eme'ecan a'u tí Dios é'eseijre'e. Setá'aj tiu'utéene'en se'íjna jíme'e sej rutémua'ave'e, a'iné huá'avaujsimua'aci'i, ayée mú hui che'atá mena'a a'ij pua'a huá'uruu a'ímej í mej tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan.

24 'Seajta mú'een, mi sej chíjteaani, setá'aj hui huataújxieemiste'en a'iné xu'uri ra'ancuré'a íiyen chaanaca japua í ti rí'i tejámuaatá'asin.

25 'Setá'aj huataújxieemiste'en, mú'een mi sej nain tí'ijcha'íi, a'iné capu hui ti'itíj huateáturaasin mú'ejmi jemi tíj na'a rusén jime'e.

'Setá'aj huataújxieemiste'en, mú'een mi sej na'ana, cha'a sena'a, a'iné mú'een xu ruyeinixí'in, seajta huataújxieemiste'esin.

26 'Setá'aj hui huataújxieemiste'en ti pua'a naími'i miyen tejá'amua'ixaate'e yee xí'epi'in xu huaríj, a'iné huá'avaujsimua'aci'i, ayée mú che'atá mena'a tihua'utá'ixaa a'ímej í mej caí tzáahuati'ira'a jime'e tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan.

*“Tej nu'u huá'uxe'eve'en í mej tájcha'íire'e”
(Mt. 5:38-48; 7:12)*

27 'Mi neajta inee, ayée nu tejá'amua'ixaate'e mi sej ní'inamua: Setá'aj hui huá'uxe'eve'en se'ímej í mej amúájcha'íire'e, setá'aj seajta rí'i huá'uruuren se'ímej í mej a'ij pua'a á'amuaruure.

28 'Setá'aj rí'i tihua'utá'an a'ímej í mej a'ij pua'a tejá'amuaxa. Setá'aj hui seajta í Dios jemi huá'a jime'en huatéjniuuni a'ímej í mej a'ij pua'a á'amuaruure.

29 'Tí pua'a ja'ati mu'itéjveeni a'ipée jetze, patá'aj hui pajta u jetze pújme'en raatánijte'en tí'ij aj-tahua'a mu'itéjveeni a'uun jetze. Tí pua'a ja'ati muá'achuirá mi a'achamaara, patá'aj pajta mi asi-icu'u raatapíjte'en.

30 'Patá'aj pajta tihua'utá'an naíjmi'ica a'achú mej hui pua'amé ti'itíj muahuavii. Ajta ti pua'a

ja'ati ti'itíj ántini í ti mú'eetzi a'aa, capej hui rahuaviira ca'anéeri jime'e ti muaatátuiire'en.

³¹ 'Patá'aj pajta hui piyen huá'uruuren í seica a'ij pej tí'ijxe'eve'e mej miyen muáaruuren mú'eetzi.

³² 'Niche'e se'ij tejámuaata'íhua'u. Tí pua'a siyen huá'ixe'eve'e sena'a a'ímej í mej amuá'ixe'eve'e mú'ejmi, ¿a'iné hui tejamuá'amitiejte'e a'íjna jime'e í niuucari? ¿Ni qui ti'itíj semuá'itín í Dios jemi? Caxu xaa ne'u ti'itíj huamuá'itín a'iné a'íme í mej a'ij pua'a ríci, a'íí mú majta hui huá'ixe'eve'e a'ímej í seica í mej majta huá'ixe'eve'e.

³³ 'Ajta, ti pua'a siyen r'íi tihua'atá'acare'en sena'a a'ímej í mej r'íi tejaamuaatá'aca, ¿ni tzaa ayén tejamuá'amitiejte'e sej se'íjna jín ti'itíj huamuá'itín í Dios jemi? Ayee nu tejá'amua'ixaate'e yee caxu hui a'atzu ti'itíj huamuá'itín a'iné ayée mú che'atá mena'a ríci a'ííme í mej a'ij pua'a ríci.

³⁴ 'Ajta, ti pua'a hui siyen tihua'utániíjte'en ti'itíj ti na'a se'íjna jime'e mej mi á'iyen amuaatátuiire'en, ¿ni ayén tejamuá'amitiejte'e sej se'íjna jín ti'itíj huamuá'itín í Dios jemi? Capu ayén té'eme. Caxu hui a'atzu ti'itíj huamuá'itín a'iné a'ííme í mej a'ij pua'a ríci, a'íí mú hua'utániíjte í seica, majta miyen rachú'eve'en mej mi á'iyen tihua'utátuiire'en nain í mej caj tihua'utániíjte.

³⁵ 'Ayee xu'u huárini. Setá'aj hui huá'axe'eve'e a'ímej í mej amuá'ajcha'íire'e. Setá'aj r'íi tihua'ajcha'íi. Setá'aj seajta ti'itíj ti na'a hua'utániíjte'en. Caxu huá'ahuaviira ca'anéeri jime'e mej mi amuaatátuiire'en. Ayee nu tejá'amua'ixaate'e ti pua'a siyen huárini, jeíhua pu hui tejá'amua'íiti. Seajta xu yaújmuame'en

pú'eene'e xá'aju'un a'íjna í Dios í ta japua ti é'eseijre'e, a'iné a'íi pu rí'i tihuá'ajcha'íi a'ímej í mej caí rí'i tihua'atá'aca, ajta a'ímej í mej a'ij pua'a ríci.

³⁶ 'Setá'aj siyen huá'ancu'uvajxi'in, a'iné a'íin í ti á'amua'iya'upua, a'íi pu hui ajta huá'ancu'uvajxi'isin.

“Teta'aj nu'u caí huá'axijte'e í seica”

(Mt. 7:1-5)

³⁷ 'Caxu a'ij tihuá'ajeeve í seica; ti ij caí Dios a'ij tejá'amuajeeve mú'ejmi. Caxu seajta huá'axijte'e í seica, ti ij caí Dios ama'uxijte'en mú'ejmi. Setá'aj hui tihua'utá'uuni'i í seica. Tí pua'a siyen huárini, Dios pu ajta tejámuaatá'uuni'ira.

³⁸ 'Setá'aj tihua'utapuaíjve'en í seica. Tí pua'a siyen huárini, jeíhua pu ajta mú'ejmi tejámuaatapuaíjve'esin. Ayee pu té'eme tíj ja'ati ra'avé'ejiste'en í medida jetze. A'íjna í ja'ati, mi'i pu rí'i ra'ure'eruuren, ajta raatéruureajxi'in tí'ij rí'i huaújra'atza. Temua'a pu naa tira'avé'ejiste'esin ti ij caí avé'evitzen. Aj pu i, amua'ancára'atzi'ira í á'amuasiicu'u jetze. Ayee pu á'amuaruuren a'iné a'achú sej hui caj tiu'utapuaíjve'e, ayée pu che'atá na'a Dios pu amuaatapuaíjve'esin mú'ejmi. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

³⁹ Ajtahua'a sej niuucari pu jín tihuá'u'itíiri'i. Ayen tíjín:

—A'iné tejamuá'amitíejte'e mú'ejmi a'íjna jíme'en í ti arácun. ¿Ni rí'irí ti a'íin ti arácun rá'anvilitin í juye jetze sej ti ajta arácun? Ayee nu tejá'amua'ixaate'e. Capu a'atzu rí'irí, ti a'íin

rá'anvilitin, a'iné ti pua'a a'ñn rá'anvilitin, naími'i mú hui atévatzisín a'u ti e'etécun.

⁴⁰ 'Ajta ayée pu hui 'een a'ñna jime'e í mej nee jamuan á'ujuhua'an. A'ñn í ja'ati ti ayén tiú'ujmua'ate capu ayén che'atá na'a ruxe'leve'e tíj a'ñn ti tí'ijmua'ate, sino tí'ij ari ra'antipúa'arite'en í ti tiú'ujmua'ate, aj pu hui xaa ayén éene'e a'ame tíj a'ñna í ti tiraamuá'ate.

⁴¹ 'Pajta mú'ee, a'iné hui 'een jín piyen rasej í a'ihuáara'a a'ñna ti cíj caj te'uteájturaa í Dios jemi. Mí pajta mú'ee, capej asej í pej hui jín jeíhua á'atura í Dios jemi. ⁴² Tí pua'a peri jeíhua jín auteájturaa í Dios jemi, ¿a'iné hui tí'iri'iri pej piyen tiraata'ixaate'en pe'ñna í a'ihuáara'a ti cíj caj te'uteájturaa a'ij ti tí'itj jín te'uteájturaa í Dios jemi? Capu a'atzu a'ij tí'iri'iri, a'iné capej hui asej mú'ee asej a'ij pej tí'itj jín te'uteájturaa í Dios jemi.

'Mú'ee mi pej a'ij pua'a tí'ijri'ire mé jéjre'e, pauj mi'i seicié tiú'umua'ati, pajta nain jín ti-hua'utá'ixaate'en í teite í pej hui jín auteájturaa í Dios jemi. Aj pu hui xaa ayén tiraavíjte'e í pej piyen tiraata'ixaate'en í sej a'ij ti tí'itj jín te'uteájturaa í Dios jemi.

Tej nu'u jíme'en ráamua'ati tí'itj ti nu'u ciyéjra'a pú'een

(Mt. 7:17-20; 12:34-35)

⁴³ 'Ayee pu'u ajta 'een, tíj í ciyej, nain ti tí'iri'een, ri'éene'en pu tí'itaaca. Ajta nain í ciyej ti caí tí'iri'een, capu ajta ri'éene'en tí'itaaca.

⁴⁴ Ajta naijmi'i í ciyej ti tí'itaaca, ayée mú hui tí'imua'amua me'ñna í ti tí'itaaca, a'iné a'ñna í huaréj taca'i, capu a'ñn rataca'i í ciyej ti tétzicare'e

sino a'ij pu jetze me'ecan í ruciye'e. Ajta a'íjna í uuva taca'i, capu ajta a'ín rataca'i í jí'itziyca'ixa'a jetze sino a'ij pu ajta jetze me'ecan í ruciye'e. Ayee xu che'atá sena'a seajta tí'ijmua'areeren ja'ati ti tévira'a pú'een tij rí'i tí'itevij nusu caí se'íjna jime'e a'ij ti rici.

⁴⁵ 'A'íjna í ja'ati ti rí'i tí'itevij, a'í pu hui rí'i tí'ixaxa'a, ajta a'íjna ti rí'i tí'ixaxa'a, a'úu pu me'ecan tzajta'an a'u ti jeihua yá'avaa ti x'lepil'in 'een. Ajta a'ín ti a'ij pua'a tí'itevij, a'í pu a'ij pua'a tí'ixaxa'a, ajta a'íjna ti a'ij pua'a tí'ixaxa'a, a'úu pu hui me'ecan tzajta'an a'u ti jeihua yá'avaa ti a'ij pua'a 'een. Ayee nu tejá'amua'ixaate'e. Ja'ati ti na'a, a'í pu hui tí'ixaxa'a a'íjna jime'e í ti rá'avaa í ru tzajta'a.

*A'ij ti nu'u se'íj tí'ijr'i'ire, ajta í se'íj
(Mt. 7:24-27)*

⁴⁶ 'Seajta mú'een, mi sej hui caí siyen tí'iruure a'ij nej tejá'amua'ixaate'e, a'iné 'een jín siyen tí'inejee tijín: “Nevástar'a, nevástar'a.”

⁴⁷ 'Ayee nu hui tejámuaatá'ixaate'esin a'iné 'een a'íjna í ja'ati ti neetzi jemi mú a'uvé'emej ti ij neetzi huanamua, ajta ayén tiú'uruuren a'ij nej ti'ixa. ⁴⁸ Ayee pu hui 'een tíj a'íjna í ja'ati ti chí'i ájtaahuaca'a. A'íjna í ja'ati, jé'ecan pu ru'ucá'ijche téte'imua. Tí'ij jí rá'ajtaahuaca'a í jaxu'u í tete japua. Matí'ij mi huatéviiyeca'a. Ajta huatámi'yeca'a í játe'ana. Aj pu i jetzen ajté'a í játe'ana í chí'ij. Ajta a'ín í chí'ij, capu hui á'ave a'iné temua'a pu naa rí'i tirá'ajtaahuaca'a í ja'ati.

⁴⁹ 'Mi ajta, a'íjna í ja'ati ti ayén tí'inenamua, ti pua'a caí ayén tiú'uruuren a'ij nej ti'ixa, ayée pu

hui 'een tǝj í seǝj ti ajta chi'ij ájtaahuaca'a. Capu ru'ucá'ijche téte'imua a'ijna í ja'ati. Matí'ijta mi huatéviiyeca'a. Ajta huatámi'iyeca'a í játe'ana. Tǝ'ij jetzen ajté'a, aj pu i rá'arie. Nain pu hui tejá'urie a'ijna í ja'ati.

7

Tǝ'ij nu'u Jesús tiráhuuaa a'ijna í ti ravaire'e a'ijna ti anxíte tí'ajta (Mt. 8:5-13)

¹ Tǝ'ij Jesús raatapuá'ajtaca'a ti ti-huá'a'ixaate'eca'a í teite, aj pu i a'uun á'uraa u Capernaúm. ² A'uu pu seǝj a'utéveeca'a xantaaru'u ti anxíte tí'ajta. A'ijna jemi, seǝj pu tí'icui'i ti jemin tí'ivaire'e. Pu'uri á'ame'erejca'a. Ajta í xantaaru'u, jeíhua pu raxí'eve'eca'a a'ijna ti jemin tí'ivaire'e. ³ Tǝ'ij jí a'ín anxíte ti tí'ajta, a'í pu ráamua'areeri'i a'ij ti ti'tí ruurejca'a í Jesús. Aj pu i teite huata'áj mej mi ya'utájeeve. A'íme í teite, a'ii mú a'ín pu'éene'e í mej Israél jetze ajtéme'ecantaca'a, majta í mej tí'ajtaca'a u teyujta'a.

⁴ Matí'ij mi a'uun e'iré'ene a'u ti Jesús a'utéveeca'a. Jéihua mú raatéje. Ayeé mú tiraata'ixaa tijín:

—Jé'ecan pu raavíjte'e pej á'ume'en jemin a'u ti é'eche pej pi piyen huárini a'ij ti timuaatáhuaviira.

⁵ Jé'ecan pu hui rǝ'í titájcha'í a'ijna. Ajta a'í pu rá'ajtaahuaca'a í teyuu. —Ayeé mú tiraata'ixaa.

⁶ Tǝ'ij jí Jesús u á'ume huá'a jamuan. Aa pu vejli'i aumé'ecaa, tǝ'ij a'ín ti anxíte tí'ajta, ajta pu ru'amiigustemua'a huata'áj mej mi miyen

tiraata'ixaa ti nu'u caí a'uun e'ará'asti a'ujna ti é'eche. Ayee mú tiraata'ixaa tijín:

—Nevástara'a, capu hui rí'i tiraavíjte'e pej anú'asti. ⁷ A'íj pu jín, capu ayén tiná'amitiejte'eca'a ti raavíjte'e nej ne'uun a'atanén a'u pej a'utéveeca'a. Tí ij caí muamuári'eriste'e, ayée pepu'u hui huárini pej raataxáj yee pu'uri huarúj í ti ajemi tí'ivaire'e. Tí pua'a piyen tiu'utaxáj, aj pu a'ín rujni í ti ne jemi tí'ivaire'e.

⁸ A'íj nu hui jín niyen tí'imua'ixaate'e a'iné seíj pu tí'ine'aijte'e ineetzi. Nee nu neajta tí'itíj jín antínmua'aree; neajta tihuá'aijte'e í xantaaru'u. Tí pua'a seíj netiu'uta'aijte'en yee aricu, a'í pu ayén rini ti á'ume'en. Na'ari ti pua'a seíj niyen tiu'utá'ixaate'en yee mú a'utá'iyi'i, ayée pu rini ti mú a'uvé'eme'en. Ayee nu hui tiraata'ixaate'en a'íjna ti nej jemi tí'ivaire'e yee ayée pej huárini. Ajta a'ín, ayée pu rini. —Ayee pu tiraata'ixaa a'íjna í xantaaru'u a'íjna í Jesús.

⁹ Ajta a'ín Jesús, tí'ij ayén tiráanamujri'i, jé'ecan pu naa rí'i tira'utaseíj a'íjna jemi. Tí'ij jí pí a'uré'eve ti ij hua'useírajra'ani í teite í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Ayee nu tejá'amua'ixaate'e, a'u ti huatacá'a íiye Israél, canu hui ja'anáj ja'ati huáteu ti ayén che'atá na'a té'atzaahuate'e tíj a'íjna í xantaaru'u. —Ayee pu tihua'utá'ixaa.

¹⁰ Majta me'ín í mej tiu'uta'aijti'ire, a'í mú a'uré'aci a'u ti é'eche a'íjna í xantaaru'u. Mat'íj a'uré'ene, pu'uri huarújcaa a'íjna ti jemin tí'ivaire'e.

Tí'ij nu'u Jesús ajtahua'a raata'aij ti huatarún í ti'irí huamí'i

11 A'atzu a'ateevi'i, Jesús pu a'uun a'ará'a chajta'a ti ayén téja'arájtehuaa tijín Naín. Majta mú a'ucíj jamuan a'íime í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. Majta seica í teite, mu'iití mú a'ucíj jamuan.

12 Mu'uri vejli'i aujú'ucaa ta'anténine'i chajta'a jetze matí'ij seica antinájcheca'a mej mí'ichi huáchuisime'e. A'íjna í mí'ichi, a'í pu pú'eené'e yaujra'an í 'íita'a ti rusej. A'í pu'u caj pítí'yaujra'antaca'a ti teáatacan. Jéihua mú teite jamuan huajú'ucaa.

13 Tí'ij Jesús raasej, jéihua pu huataújxieemiste jemin í 'íita'a. Aj pu i ayén tiraata'ixaa tijín:

—Capej ayeine.

14 Tí'ij jí ajteáxíreca'a. Aj pu i ra'ajtamuariej í cıyej ti japuan 'ujcá'a a'íjna ti huamí'i. Majta me'ín í mej ráachuisime'e, a'í mú huatéhuiixi. Aj pu i Jesús ayén tiraata'ixaa tijín:

—Mú'ee, temuaj, ayéé nu tí'imua'ixaate'e yee: Ájchesi. —Ayeé pu tiraata'ixaa.

15 Ajta a'ín ti huamí'i, a'í pu a'ujyeíjxi. Aj pu i a'utéjche ti tiu'utaxáj. Tí'ij jí Jesús raatátui í náànajra'an. 16 Matí'ij mi naími'i naa rí'i tira'utasej a'ij ti ti'itj huáruu í Jesús. Jé'ecan pu utéevatzí í huá'a tzajta'a. Matí'ij mi rí'i tiu'utá'a í Dios jemi. Ayeé mú tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Ja'ati pu hui huatasejre itejmi jemi ti ve'ecán jín ti'itjvee, ajta ti Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'a. Pu'uri mú a'uvé'emej í Dios ti ij hua'utévaire'en í ruteítestemua'a.

17 Nainjapua mú ráamua'areeri'i a'ij ti ti'ití huaríj a'íjna í Jesús. Nainjapua tíj na'a a'uun ti huat-acá'a u Judea, ajta 'á'ayee ti huacá'a, naími'i mú ráamua'areeri'i.

*Tí'ij nu'u Juan hua'uta'íteca'a í Jesús jemi
(Mt. 11:2-19)*

18 Majta me'ín í mej jamuan á'ujujhua'ane'e a'íjna í Juan ti huá'amuai'ihuaca, a'íí mú raatá'ixaa a'ij ti Jesús rijcaa. Tí'ij jí hua'apuaca huatajé a'íjna í Juan. 19 Aj pu i hua'uta'íteca'a mej mi raata'íhua'u a'íjna í Jesús yee ni qui mú'ee pe'ín pú'een a'íjna ti nu'u mé'e vé'eme, na'ari ayén tiú'ujxe'eve'e tej se'ij huachú'eve'en. Matí'ij mi a'uc'ij. 20 Matí'ij mi me'uun e'iré'ene a'u ti a'utéveeca'a a'íjna í Jesús. Matí'ij mi miyen tiraata'ixaa tíjín:

—A'íjna í Juan ti huá'amuai'ihuaca, a'íí pu hui taja'uta'íteca'a tej ti tiyen timuaata'íhua'u yee: “¿Ni qui mú'ee pe'ín pú'een a'íjna ti mé'e vé'eme na'ari teuj se'ij chu'eve'e?” —Ayee mú tiraata'ixaa.

21 Ajta a'íín í Jesús, auchén pu mu'iicáca tiú'uhuaa í mej tí'icucui'ica'a, ajta seica í mej caí r'léene'e í ru jetze, ajta í mej tiyaaru'u huá'a tzajta'a seijre'eca'a. Ajta a'íime í mej aracúcu'unijmee, a'íí pu tihua'uhuaa mej mi majtáhua'a atanéjne'ere.

22 Tí'ij jí Jesús ayén tiha'utá'ixaa a'íimej í ti Juan hua'uta'íteca'a tíjín:

—Sericu mú'een. Setá'aj á'uju'un í Juan jemi, setá'aj tiraata'ixaate'en a'ij sej seri tiu'uséij, a'ij sej seri tiú'unamuajri'i yee a'íime í mej aracúcu'unijmee, a'íí mú hui meri majtáhua'a mé uunéjne'e. Majta a'íime í mej anaciyáaxavi'ijmee,

a'íí mú meri'ijtáhua'a á'ujujhua'an. Majta a'íime í mej tijcúcuil'ineca'a me'íjna jime'e tí tineájxi huá'ahua'ira'a jetze, tí ayén ántehuaa tijín lepra, mu'uri huarúj. Majta a'íime, í mej nácxal'itaca'a, mu'uri'itáhua'a huíteánajca'amua. Majta a'íime í mej meri huácuui, mu'uri majtáhua'a mena'a huatarúj. Neajta hui tihua'utá'ixaate'esin a'íime í mej caí a'ij té'eviicua'i a'íjna jime'e í niuucari í mej jín huataújtemua'ave'en.

23 'Rí'í pu hui tiraatá'asin a'íjna í ja'atí tí caí a'ij pua'a tiraatá'an mé núurieeni, a'íjna jime'e tí caí ché'e té'eviicua'i neetzi jemi. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

24 Mat'íj mi a'uc'íj a'íime í mej Juan jamuan á'ujujhua'ane'e. Tí'íj jí Jesús a'utéjche tí tihuá'itííi í teite a'íjna jime'e í Juan. Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—¿Tí'itájni sej a'utéeseij se'újna í 'itzitá? ¿Ni qui huiini xámua'ij u se'useíj tí eeca raru'uxante'e? Caxu xaa ne'u. 25 Ca'ín, ¿tí'itájni sena'a hui a'utéeseij? ¿Ca'ín ja'atí sena'a u a'utéeseij tí ri'éene'en te'ucáaviij? Caxu xaa ne'u, a'iné xu'uri ramua'aree tijín a'íime í mej miyen ri'éene'en te'ucaviíjme'e, majta a'íime tí hua'aráanajche naíjmi'i tíj na'a tí tí'ijnajche, a'úu mú é'eche a'u mej rey é'eche.

26 'Ari tí pua'a secaí se'íjna a'utéeseij, ¿tí'itájni sena'a a'utéeseij? ¿Ni qui hui seíj tí Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'a? Jee tzíte'e, ayée nu tejá'amua'ixaate'e yee a'íí pu pírici. Ajta a'ín, jaítze'e pu ve'ecán jín tí'itéjvee. 27 A'íi pu hui a'ín pú'een í tí jíme'en rá'axa í yu'uxari jetze tijín:

Nee nu hui se'ij amuacá huata'íti ti huatase'ijre'esin pecáí mú'ee.

A'íi pu rí'i huá'aruuren í teite mej mi mua'ancuré'evi'itín mú'eetzi.

28 'Ayee nu tejá'amua'ixaate'e yee a'íime tzajta'a na'ijmi'i í teite í mej huatase'ijre íiyen chaanaca japua, capu ja'ati ja'anáj te'enteájrupi ti'itíj jime'e í ti jaítze'e ve'ée caí í ti jín ti'itéjvee a'íjna í Juan. Mí ajta, a'íin ti jaítze'e ciliéene'e jín ti'itéjvee í Dios jemi, jaítze'e pu hui ve'ecán jín ti'itevéee a'ame a'íjna í ja'ati caí a'íjna í Juan a'ájna xicájra'a jetze ti Dios ayén autéchesin ti tiu'uta'a'ájta nainjapua.

29 'Majta na'ími'i í mej ráanamujri'i a'ij ti tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Juan, a'íi mú hui ra'ancuré'a a'ij ti tí'ijxe'eve'e í Dios me'íjna jime'e ti Juan huá'umuai'ihua. Ayee mú che'atá mena'a ra'ancuré'a a'íime mej tí'iteji'ivi.

30 'Majta hui a'íime í fariseos, majta a'íime í mej tiú'ujmua'ate í yu'uxari jetze ti Moisés ra'uyú'uxaca'a, a'íi mú hui ratíteca'a a'ij ti tí'ijxe'eve'e í Dios a'iné camu huaújmuai'ihuaca'a í Juan jemi. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús.

31 Ajtahua'a seicié pu ayén tihua'uta'íhua'uri'i í Jesús tijín:

—¿A'iné nena'a tiraataxáj yee ayée mú 'een a'íime í teite íjii mej huáteemua? ¿Ni caí mé'e ti'itíj ti ayén 'een cumu a'íime?

32 'Ayee mú hui e'en matíj í tí'iríi mej á ve'jli'i a'ujteí a'u mej tejá'atua. A'íi mú miyen ti-hua'atají'ivi í seica tijín: “Teti'utac'ísite sej si tiu'utéene'en, mi seajta caí, caxu tiu'utéenei. Teajta tu tiu'utáchuiicaca'a ti tiú'uxieemiste'e jime'e, mi seajta caí, caxu huaúyjeineca'a.”

³³ Ayee nu tejá'amua'ixaate'e a'iné a'íjna í Juan, tí'ij a'íin yé uvé'ene, capu hui pan cua'aca, capu ajta viinu ye'eca. Seajta mú'een, ayée xu e'en mat'j a'íime í tí'iríi se'íjna jime'e sej siyen tí'ixa se'íjna jíme'en í Juan tí'ijn: “Tiyaaru'u pu tzajta'an seijre'e.”

³⁴ Neajta inee, i nej neajta huá'a jetze airáane í teite, nee nu tí'icua'a, neajta ye'eca. Seajta mú'een, ayée xu tí'ixa neetzi jíme'en yee huápi'i nu tí'icua'a, neajta netahuaive. Ayee xu seajta tí'ixa tí'ijn yee ye'ecui huatejvee hua'amiigu a'íime mej tí'iteji'ivi, ajta a'íime í mej a'ij pua'a titetiújcha'íi.

³⁵ A'íjna tí Dios jemi r'íi meteúumua'aree, a'íi mú hui ramua'aréeren í yaújmua'ame'en í mej r'íi metíteumuámua'aree í Dios jemi. —Ayee pu tí-hua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

Tí'ij nu'u Jesús a'utéveeca'a a'u tí é'eche í Simón tí fariseo pú'een'e

³⁶ Ayee pu ja'anáj tiuju'ur'j. Se'j pu raatá'inee a'íjna í Jesús tí jamuan tíú'ucua'ani. A'íjna í ja'ati, fariseo pu pú'een. Ayee pu ántehuaa tí'ijn Simón. Aj pu í Jesús á a'ur'éehui'ixi a'u tí meesa vejli'i a'utéjvee a'ij mej tiraax'íep'i'intari'iri'i a'íjna tí raatá'inee.

³⁷ Ajta a'íin 'íita'a, a'úu pu a'utéveeca'a. Jéihua pu a'ij pua'a tí'itíujcha'íica'a a'íjna í Dios jemi. Tí'ij jí a'íi ráamua'areeri'i tí'ijn a'úu pu tejé'ecua'a fariseo tí é'eche a'íjna í Jesús. Aj pu í tetej limeetajra'a pu e'evé'ejaj. Tí'ití pu urajmuuaa tí naa teáar'íe. ³⁸ Tí'ij jí á vejli'i a'utéechaxi a'u tí Jesús anu'uhuaré'eca'a í meesa a'utéjvee. Ruyeineca'a a'íjna í 'íita'a. Tí'ij jí Jesús íica jetze títzutixi í tí a'itajá'ara'atajye'icaa

a'íjna í 'íita'a. Tí'ij jí rucipuá jín racáhuatzi'iri'i, ajta ra'anáapi'itze. Tí'ij jí #cájra'an jetze racáaxire a'íjna ti naa teáarí'e.

³⁹ Ajta a'ín fariseo ti Jesús huatá'inee, tí'ij raaseíj a'ij ti rijcaa a'íjna í 'íita'a, ayée pu tí'imua'ajca í ru tzajta'a tíjín: “Tí pua'a amín pú'eene'en teví seíj ti Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'a, a'í pu hui ramua'aréeren ti'itíj ti tévira'an píríci a'íjna í 'íita'a ti a'ij pua'a ti'itíjcha'íi í Dios jemi.”

⁴⁰ Ajta a'ín Jesús, ayée pu tiu'utaxájtaca'a tíjín:

—Simón, ti'itíj nu muaatá'ixaate'esin.

Ayee pu tiu'utaniú a'íjna í Simón tíjín:

—Maestru, patá'aj naatá'ixaate'en.

⁴¹ Aj pu i Jesús ayén tiraata'ixaa tíjín:

—Seica mú nu'u hui tirá'acha'íire'eca'a me'íjna í ja'ati ti tumin hua'utániíjte, a'ímej mej hua'apua. Seíj pu nu'u ayén tirá'acha'íire'eca'a a'achú cumu anxíj ciento í tumin. Ajta í seíj, ayée pu nu'u tirá'acha'íire'eca'a a'achú cumu muáacua jetze í tumin.

⁴² 'Ja'iné camu a'atzu tí'ituaave'e í mej jín tiraanájchite'en, a'í pu nu'u hui tihua'utá'uuni'iri'i a'ímej í mej hua'apua a'achú mej caj tirá'acha'íire'eca'a. Me'ecui xaa, ¿a'iné timuá'amitíejte'e? ¿A'ataani hui jaítze'e raxí'eve'e a'ame a'íjna í ti hua'utá'uni'iri'i? —Ayee pu Jesús tiraata'íhua'uri'i.

⁴³ Ajta a'ín í Simón, ayée pu tiu'utaniú tíjín:

—Ayee pu tiná'amitíejte'e ineetzi a'íjna jime'e ti tihua'utá'uuni'iri'i, a'í pu hui jaítze'e raxí'eve'e a'ame a'íjna ti jaítze'e tirá'acha'íire'eca'a a'iné jaítze'e pu tiraatá'uuni'iri'i.

Jesús pu ayén tiraata'ixaa tíjín:

—Xí'epi'in pej hui tiu'utaxájtaca'a.

⁴⁴ Aj pu i p'í a'uré'eve ti ij raaseíj a'íjna í 'íita'a. Aj pu i ayén tiraata'ixaa a'íjna í Simón tijín:

—¿Ni pecaí raseíj pe'íjna i 'íita'a? Nee nu uteájrupi íiyu pe é'eche. Capej racáaxire í jaj í ne'íica jetze. Mí ajtá'i amín í 'íita'a, a'í pu hui na'ana'íri'i ne'íica jetze a'íjna jime'e ti a'itajá'ara'atajye'icaa. Ajta na'anáhuatzi'iri'i í rucipuá jime'e.

⁴⁵ 'Mú'ee pej hui caí nu'itépi'itze. Mí ajtá'i amín mi 'íita'a, tíj na'a ti huiiteájrupi yú chi'ita, a'í pu na'anáapi'itze í ne'íica jetze. ⁴⁶ Mú'ee pej caí na'avé'exiri'iri'i ti'itíj aceite yen nemu'uutze'e. Mí ajtá'i amín, a'í pu hui na'anáxiri'iri'i í ne'íica jetze ti'itíj ti naa teáarí'e.

⁴⁷ 'A'íj nu jín niyen tí'imua'ixaate'e. A'í pu jeíhua auteájturaa í Dios jemi. Neajta nu nain tiraatá'uuni'iri'i a'iné jeíhua pu nexí'eve'e já'araa. Mí pajta mú'ee, mi nej c'íj caj timuaatá'uuni'iri'i, mú'ee pej hui c'íj caj tí'inexe'eve'e. — Ayee pu tiraata'ixaa.

⁴⁸ Ajta Jesús pu ayén tiraata'ixaa a'íjna í 'íita'a tijín:

—Nu'uri hui timuaatá'uuni'iri'i í pej jín auteájturaa í Dios jemi.

⁴⁹ Majta me'ín í seica í ti hua'utá'inee, mat'íj miyen tiráanamujri'i, mat'íj mi autéjhui mej ti'ihuaúrihua'u, tijín:

—¿A'ataani pú'een amíjna mi ti tíhua'utá'uuni'ira a'íjna jime'e í mej jín auteájturaa í Dios jemi? —Ayee mú tiu'uteáurihua'uraca'a.

⁵⁰ Ajta Jesús ayén tiraata'ixaa a'íjna í 'íita'a tijín:

—Pu'uri Dios mua'irájtuaa a'iné peté'atzaahuate'e mú'ee. Aricu hui á'ura'a axiéehua. —Ayee pu tiraata'ixaa.

8

Majta nu'u a'ñime í 'uuca í mej ravaire'eca'a me'íjna í Jesús

¹ Tí'ij ayén tiuju'uríj, a'úu pu á'uche'ecane'e tíj na'a a'uun mej a'uchéjme í chajta'a jetze, ajta a'imuá mej a'uchéjme. Jesús pu tihuá'u'itiiiri'i a'íjna í niuucari í mej jín huataújtemua'ave'esin, ti jíme'en raxa í Dios ti nainjapua tí'aijta. Majta mú á'ujujhua'ane'e a'ñime í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase. ² Majta seica jamuan á'ujujhua'ane'e mé 'uuca, í ti Jesús tihuá'uhuaa, ajta a'ñime í ti huá'a jetze tiyáaru'use huatamuári. A'ii mú a'ñin pú'een a'íjna í María, mej miyen ratamuá'amua tíjín Magdala ti é'eme'ecan. A'íjna jetze í 'íta'a, a'íj mú jetze huiráaci í tiyáaru'use í mej aráhua'apua ará'ase.

³ Seíj pu ajta á'uche'ecane'e ti ayén ántehuaa tíjín Juana, íra'ara'an pu pú'een a'íjna í Chuza, í ti ti'itéjvee í Heródes jemi. Ajtahua'a seíj, a'íjna í Susana, majta jeíhua, mé mu'iití mej jamuan á'ujujhua'ane'e. A'ñi mú majta ravaire'eca'a me'íjna í Jesús, majta a'ímej í seica í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase me'íjna jime'e í mej tí'ijcha'ñica'a a'ímej í 'uuca.

*A'íjna í ja'atí ti nu'u tí'ihuaste'eca'a
(Mt. 13:1-9; Mr. 4:1-9)*

⁴ Majta í teite mej a'imuá a'uchéjme, maúche'e mú ajteáxñirijme'ecaa. A'uu mú a'aráci'ica'a

sej chajta'a jetze, ajtahua'a sej, ajtahua'a sej. Matí'ij mauj e'evé'eci'ica'a, Jesús pu ayén tiu'utámuaritaca'a tijín:

⁵ —Ja'ati ti nu'u hui tí'ihuastehua'a, u pu nu'u á'ume ti tejé'ehuaste'en. Aa pu aumé'ecaa ratáhua'anáa í imue'eri. Seica pu nu'u juye jetze huavatzíjraa. Matí'ij mi japuan huachéecajraa a'íime í teite. Majta pina'ase, júte'imua mú a'icára'arave'e. Aa ma'uráaseajrá'a meráacuaa.

⁶ 'Ajta seica í imue'eri, a'úu pu nu'u hui huavatzíjraa tetej tzajta'a. Tí'ij ajneájxi, aj pu i huaré'ataa í xicaj jime'e a'iné capu huariéenajye'icaa.

⁷ 'Ajta seica í imue'eri, a'úu pu nu'u huavatzíjraa a'u ti a'utzícare'eme. Ajta a'ín í tzicare'e, a'í pu nu'u huavaújse jamuan í imue'eri. Capu tiu'utá'a í imue'eri ti te'ejneájxi'in.

⁸ 'Ajta seica í imue'eri, áa pu nu'u huavatzíjraa a'u ti a'urí'en í chuej. Naími'i pu hui huanéj. Jéihua pu nu'u tiú'ucíireca'a. Jéihua pu jaítze'e airájraa caí í seica ti raahuáste. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

Tí'ij raatapuá'ajtaca'a ti tiu'utaxájtaca'a, aj pu i ayén tihua'utá'ixaa ca'anín jime'e, tijín:

—Mí sej huíteánajca'amua, xáanamujri'i hui temua'a naa. Yee pu'u.

*Tí nu'u a'íjna jín tihuá'itíiri'i í niuucari
(Mt. 13:10-17; Mr. 4:10-12)*

⁹ Majta a'íime í mej jamuan á'ujujhua'ane'e, a'í mú raata'íhua'uri'i a'ij ti huataújmua'a a'íjna í niuucari ti raatamuáritaca'a. ¹⁰ Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Dios pu amuaatá'a sej yaú'itiée xa'araa í ti rú'avaa í Dios jemi a'íjna jíme'e a'ij ti a'ín tí'ajta. Mí ajta í seica, canu hui e'ehuauritiécan jín ti-hua'utá'ixaate'esin, sino chuijtari nu'u jíme'en ti-hua'utá'ixaate'esin ti ij ayén tihuá'uruuren a'ij ti té'eyu'usi'i tijn:

Mú'een xu nu'u xaa mé uunéjne'eri xá'aju'un.

Aru, caxu ti'itij seijran.

Mú'een xu xaa ranamua.

Aru caxu hui yaú'itiée xá'aju'un.

Jesús pu ayén tihuá'ixaate'e a'ij ti huataújmua'a í niucari

(Mt. 13:18-23; Mr. 4:13-20)

¹¹ 'A'íjna í niucari nej raataxájtaca'a, ayée pu hui huataújmua'a. Í imue'eri, ayée pu 'een tij í niucari ti Dios jemi é'eme'ecan.

¹² 'Ajta í imue'eri ti huavatzíjraa juye jetze, ayée pu 'een matíj a'íime í mej ranamua í niucari ti Dios jemi é'eme'ecan. Ajta a'ín tiyaaru'u, a'í pu hui a'ure'enén, tihuá'ari'ira í niucari ti huá'a tzajta'a huateájturaa. Ayee pu rici mej mi caí rá'antzaahuate'en, ti ij caí Dios hua'irájtuaani.

¹³ 'Ajta a'íjna í ti tetej tzajta'a huavatzíjraa, ayée pu hui 'een matíj a'íime í mej huataújtemua'ave matí'ij amuacaí ráanamujri'i. Mí majta a'íime, camu a'atzu té'eviicua'i. A'atzu mú á'atee mej té'atzaahuate'e. Aru tí'ijta teja'ure'enén a'ájna xicájra'a mej jetzen tirajpuaítzi, camu cha'a te'utáviicua'i. Ca'anacan mú mé rúujisin.

¹⁴ 'Ajta a'íjna í imue'eri ti a'uun huavatzíjraa tzicare'e tzajta'a, ayée pu hui 'een matíj a'íime í mej ranamua í niucari. Aru a'íime, í mej mauj

yen huaté'uu íiyen chaanaca japua, jé'ecan mú a'ij té'ujmua'ate me'íjna jime'e í ti huá'amuari'eriste'e na'ari a'íjna jime'e í mej jeíhua tí'ijcha'íi ca'ín a'íjna jime'e í ti hua'aránanajche ti naa seijre'e. A'íj pu jín camu araúraste mej jeíhua rí'í tiu'utátuiire'en í Dios jemi.

15 'Ajta a'íjna í imue'eri ti a'uun nu'u hua-vatzíjraa í chuej japua a'utí a'urí'en, ayée pu 'een tíj a'íime í mej urarí'ene'ejme í ru tzajta'a, majta á'ujca'ane ruxí'evi'ira'a jime'e ti Dios hua'uta'aíj nain jime'e. A'íi mú hui ranamua í niuucari, majta ru'uté'an í ru tzajta'a. Majta te'utáviicua'í. Ayee mú 'een jín huarín, jeíhua mú rí'í tiu'utátuiire'esin í Dios jemi.

*A'íj nu'u jín tí'ivaire'e a'íjna í aparaatu
(Mr. 4:21-25)*

16 '¿A'iné tejamuá'amitiejte'e mú'ejmi a'íjna jime'en í ja'ati ti hui aparaatu ti'itíj tícha'íi? Tí'ij rá'ajtaira, ¿a'uné jetze iyé'eruuren? ¿Ni qui xa'ari tzajta'a ruutéchajtza na'ari caama jete ye'iráchajtza? Capu xaa ne'u. Ja'ati ti na'a án pu imuá ya'ujchájtza mej mi atáneere í taij jime'e í mej a'uteáru'ípi. 17 Ajta, naíjmi'í tíj na'a mej avíitzi'í jín miyen ríci í teite, capu hui ayén éene'e a'ame. A'íi mú xaa hui ramua'aréeren tí'ij Dios mé jéjre'e raataseíjrata.

18 'Rí'í xu'u mú'een sej si temua'a naa tiráanamua, a'iné ti pua'a ja'ati ti'itíj tícha'íi í Dios jemi, Dios pu jaítze'e tiraatá'asin. Ajta a'ín ti caí ti'itíj tícha'íi í Dios jemi, Dios pu hui rá'ari'ira a'íjna í ti ayén tirá'amitiejte'e ti nu'u tí'ijcha'íi. —Ayee pu ti-hua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

*I mej nu'u teitestemua'ame'en pú'een í Jesús
(Mt. 12:46-50; Mr. 3:31-35)*

¹⁹ Ajta a'íin náanajra'an í Jesús, majta ihuáamua'ame'en, a'íi mú e'iré'ene mej mi raaseíj. Aru, capu huatári'iristareca'a mej ajteáxiire á vejli'i jemin a'iné jeíhua mú teite aité'uuca'a tá'apueerta. ²⁰ Ja'ati pu ayén tiraata'ixaa a'íjna í Jesús tijín:

—Mé pua'acié mú a'uté'uu a'anáana, majta a'ihuáamua'a. Méjxe'eve'e mej muaaseíj.

²¹ Ajta a'íin Jesús, ayée pu tiu'utaniú tijín:

—A'ii mú hui a'íin pú'een í nináana, majta í ne'ihuaamua'a, a'íime í mej ranamua í niuucari ti Dios jemi é'eme'ecan, majta miyen r'íi tirá'astijre'e a'ij ti tiú'ujxe'eve'e. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

*T'íj nu'u Jesús raatépu'ajte í eeca
(Mt. 8:23-27; Mr. 4:35-41)*

²² Ja'anáj ti ayén tiuju'uríj. Jesús pu ayén tihua'utá'ixaa a'ímej í mej jamuan á'ujujhua'ane'e tijín:

—Tiché'e antáçine u jetze pújme'en a'u ti a'alaguun.

Mat'íj mi atéeci í baarcu jetze. Mat'íj mi a'ucíj. ²³ Maúche'e mú jaj japua huajú'ucaa, ti'iquí huatácu a'íjna í Jesús. T'íj jí huatá'eecareca'a, ajta jeíhua pu ateáxijrihua'a í jaj í baarcu jetze. Mu'uri t'ín a'ucárutijme'e.

²⁴ Majta a'íime í mej jamuan á'ujujhua'ane'e, a'íi mú ya'ujíste a'íjna í Jesús. Ayee mú tiraata'ixaa tijín:

—Maeestru, Tu'uri hui t'ín á'ajamin.

Ajta a'ñn Jesús, a'ñi pu ájchee. Tí'ij jí raatá'ijmíijri'i í eeca, ajta japuutzari ti tiújta'ahua'a. Jíme'en pu'u raatá'ijmíijri'i, aj pu i huateápua'areca'a. Tí'ij jí naa hua'é'ene'e já'araa.

²⁵ Tí'ij jí ayén tihua'uta'íhua'uri'i a'ímej í mej jamuan á'ujuhua'ane'e tíjñ:

—¿A'iné 'een jín secaí té'atzaahuat'e?

Ajta a'ímej jemi, jé'ecan utéevatzi í huá'a tzajta'a. Jé'ecan mú majta a'ij pua'a tira'utaseíj. Ayee mú tí'iru'ihua'uraca'a tíjñ:

—¿Tí'itáani tévira'a pú'een amíjna? A'ñi pu hui ti-huá'aíjte'e í eeca, ajta í jaj, majta hui rá'antzaahua.

Íja'ati ti nu'u Gadara é'eme'ecan

(Mt. 8:28-34; Mr. 5:1-20)

²⁶ Matí'ij antacíj, a'úu mú a'ará'a a'úu ti huat-acá'a u Gadara. U jetze pújme'en ti é'eseijre'e u Galilea. ²⁷ Tí'ij jí Jesús a'itáaraa í baarcu jetze. Aj pu i seíj ra'antinájcheca'a. A'uu pu é'eme'ecan í chajta'a jetze a'íjna í ja'ati. Tiyáaru'use pu tzajta'an seijre'e. Pu'uri á'atee ti caí tí'itéchejca'a a'íjna í ja'ati. Capu ajta chí'ij jetze chejca'a. A'uu pu'u e'echéjme'e a'u mej mí'ichite e'evé'enaamuaca.

²⁸ Tí'ij raaseíj a'íjna í Jesús, án pu e'erájve ñcájra'an jetze í Jesús. Jé'ecan pu huajjhuaca'a a'íjna í ja'ati. Aj pu i ayén tiraatajé ca'anín jíme'e tíjñ:

—¿A'iné tí'itíj peteáruuren ineetzi jemi, Jesús, í pej yaujra'an pírici í Dios ti ta japua é'eseijre'e? Ayee nu hui tí'imuhavii. Capej hui puaíjtzí neetá'acare'en.

²⁹ Ayee pu a'ñn ja'ati tiraatáhuaviiri'i a'íjna í Jesús a'íjna jíme'e ti a'ñn Jesús ari tiraata'aíj

a'íjna í tiyaaru'u ti nu'u huiirájra'ani í tevi jetze. Mu'íi pu tiyaaru'u raatéevi'i a'íjna í ja'ati. Majta a'íime í teite í mej a'uun e'echéjme'e, a'íi mú ra'amuáji'iquihua'a muájca'are'ara'an jetze, majta ru'íca jetze alaambre jime'e. Mat'íj mi raaté'avaata.

Ajta a'ín í tevi, t'íj pí na'a pu rajtzá'ana'a í'alaambre, ajta mé iyaúuruti a'u ti caí é'e ti'itíj a'iné tiyaaru'u pu tzajta'an seijre'eca'a.

³⁰ T'íj jí Jesús ayén tiraata'íhua'uri'i t'íjín:

—¿A'iné pua'antehuaa mú'ee?

Ayee pu tiu'utaniú a'íjna í ja'ati t'íjín:

—I tej sei vi'ira'a ará'ase.

Ayee pu tiraata'ixaa a'íjna jime'e í mej mu'iiti tzajta'an seijre'e í tiyáaru'use. ³¹ Majta a'íime í tiyáaru'use, jeihua mú rájhuaviiri'i a'íjna í Jesús ti 'ij a'ín caí hua'utá'íte mej á'ucíine ti e'etécun a'u mej á'anami'i í tiyáaru'use.

³² Majta á vejli'i, í tuiixu é'eciine, áa mú tejá'ucua'anen jirí jetze. Majta a'íime tiyáaru'use, ayée mú tiraatáhuaviiri'i me'íjna í Jesús ti hua'utá'an mej mi í tuiixu tzajta'a a'uteárute. Aj pu i hua'utá'a. ³³ Mat'íj huiráaci í tevi jetze, mat'íj mi a'uruáachejraa ca'anín jime'e. Mat'íj mi a'uteájrupi í í tuiixu tzajta'a. Majta me'ín í tuiixu a'uruáachejraa. Mat'íj mi ancáavatzí a'u ti e'encátee. Mat'íj mi áata'a atéevatzí. Mat'íj mi a'ujámi.

³⁴ Majta a'íime í mej huá'acha'íca'a í tuiixu, mat'íj raasej a'ij ti ti'itíj huaríj, a'íi mú a'uruáachejraa. Mat'íj mi hua'utá'ixa í teite chajta'a mé é'eche, majta a'ímuá mej a'uchéjme a'ij ti ti'itíj huaríj.

35 Matí'ij mi a'íime í teite, a'úu mú e'iré'ene mej mi raaseíj. Matí'ij a'uun e'iré'ene a'u ti Jesús a'utéveeca'a, a'úu mú yá'uteu a'íjna í ja'ati í mej jetzen huiráaci a'íime í tiyáaru'use. A'uu pu a'utácatii í Jesús jemi. Pu'uri ti'itéchejca'a. Capu ché'e rutímua'iraca'a. Matí'ij mi tiu'utátziin temua'a jeíhua.

36 Majta a'íime í mej raaseíj, a'íi mú tihua'utá'ixaa í teite a'ij ti Jesús tiráhuuaa a'íjna í ja'ati tiyáaru'use mej tzajta'an seijre'eca'a.

37 Matí'ij mi naími'i í mej a'uun a'uchéjme tíj na'a ti a'uun huatacá'a u Gadara, a'íi mú rájhuaviiri'i a'íjna í Jesús, ti nu'u á'ura'ani a'iné jeíhua mú tiu'utátziin. A'íj pu jín Jesús ateájraa í baarcu jetze. Tí'ij jí á'uraa.

38 Ajta a'ín í ja'ati tiyáaru'use mej jetzen huiráaci, jeíhua pu rájhuaviiri'i a'íjna í Jesús ti raatá'an ti jamuan á'ura'ani. Mí ajta i caí, capu raatá'a ti jamuan á'ura'ani.

39 Ayee pu tiraata'ixaa tíjín:

—Patá'aj hui huaré'ara'ani a'u pej é'eche patá'aj hua'utá'ixaate'en a'ij ti muáaru í Dios, a'íjna jime'e ti huápi'i ruxe'eve'e.

Aj pu i á'uraa a'íjna í ja'ati. Tí'ij jí nainjapua tíj na'a a'uun ti huatacá'a í chajta'a jetze, a'íi pu hua'utá'ixa a'ij ti ti'ití ráaru ti huápi'i ruxe'eve'e a'íjna í Jesús.

Tí nu'u yaujra'an pu'éene'e í Jairo, ajta nu'u a'íjna í 'íta'a ti tí'icui'ica'a

(Mt. 9:18-26; Mr. 5:21-43)

40 Tí'ij Jesús a'uré'araa yú jetze pújme'en, jeíhua mú teite ra'ancuré'evil'iti. Muaateújtemua'ave

a'iné a'íi mú rachú'eve'eca'a. ⁴¹⁻⁴² Jíme'en pu'u Jesús a'uun a'ará'a, aj pu i seij í ja'ati é'ejtunutaca'a á vejl'i jemin í Jesús. Ayee pu ántehuaa tijín Jairo. A'íi pu tí'aijta u teyujta'a. Tí'ij jí a'íin raatáhuaviiri'i tí Jesús a'uré'enen jemin chajnan a'iné pu'uri nu'u á'ame'ere í yaujra'an. Ajta, a'íi pu'u caj pítí'ijyauj, íitacan. Ajta a'íjna í yaujra'an, ayée pu rájcha'íi a'achú cumu tamuáamuata'a japuan hua'apua nine'ira'a. Tí'ij jí Jesús á'uraa jamuan. Majta í teite, jeíhua mú ajteáxíireca'a jemin. Temua'a mú tité'ecataca'a.

⁴³ Ajta a'íin íita'a, áa pu ajta a'utéveeca'a. Pu'uri á'atee a'achú cumu tamuáamuata'a japuan hua'apua nine'ira'a tí ayén a'íjna jín tí'icui'i a'íjna jime'e tí tí'ira'asecare'e í xúure'e. Capu mé'e a'atíjca'a tí raayí'itihua'a tí tiráahuaate'en.

⁴⁴ Tí'ij jí a'íin íita'a, huarita'an a'uré'ene. Aj pu i ra'ajtamuariej í c'ixure'ara'an jetze. Jíme'en pu'u ra'ajtamuariej, aj pu i huateápua'areca'a tí uvé'emí'íye í xúure'e.

⁴⁵ Tí'ij jí Jesús ayén tihua'uta'íhua'uri'i tijín:

—¿A'ataani hui na'ajtamuariej?

Naími'i mú miyen tiu'utaniú tijín:

—Canu nee.

Matí'ij miyen tiu'utaxájtaca'a, a'íjna í Pedro, a'íi pu ayén tiraata'ixaa tijín:

—Maeestru, jeíhua mú ajteáxíiri í teite mú'eetzi jemi. Majta á'ujtajche.

⁴⁶ Mí ajta a'íin Jesús, ayée pu tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Ja'ati pu xaa na'ajtamuariej. Nee nu hui ráamua'areeri'i tí'ij nemuári'eri'ira'a huirájraa.
—Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús.

⁴⁷ Ajta a'ín í 'íita'a, a'í pu ráamua'areeri'i ti caí rí'írí ti huateúravaa. Tí'ij jí e'iré'ene. Ru-vivée. Aj pu í é'ejtunutaca'a jemin í Jesús. Tí'ij jí ayén tiu'utaxájtaca'a a'iné 'een jín ra'ajtamuáriej mé jéjre'e mejseíraca'a í teite. Ajta ayée pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna jime'e ti huarúj.

⁴⁸ Aj pu í Jesús ayén tiraata'ixaa tíjín:

—Niyauj, pepu'uri hui huarúj pe'íjna jime'e pej té'atzaahuat'e. Aricu, á'ura'a axiéehua.

⁴⁹ Aúche'e pu ti'ixáataca'a tíj se'ij e'iré'ene ti huá'a jetze ajtémecan í mej a'uun é'eche í Jairo jemi, a'íjna ti tí'ajta u teyujta'a. Ayee pu tiraata'ixaa tíjín:

—Pu'uri huamí'i ayauj. A'íj pej hui jín caí cha'a tira'antiú'uuni'ira'an mi maestro.

⁵⁰ Tí'ij Jesús ayén tiráanamujri'i, ayée pu tiraata'ixaa a'íjna í Jairo tíjín:

—Capej tí'tziine'e. Patá'aj té'antzaahuat'en pena'a. Aúche'e pu hui rujni. —Ayee pu tiraata'ixaa.

⁵¹ Matí'ij mi a'ucíj. Matí'ij me'uun a'ará'a Jairo ti é'eche. Matí'ij me'uun a'uré'ene, capu hua'utá'a í teite mej a'uun a'uteárute u chí'ita. A'ímej pu'u huatá'a a'íjna í Pedro, ajta a'íjna í Juan, ajta a'íjna í Jacobo. Ajta a'íme í vaújsimua'ame'en í ti huamí'i, a'ímej pu ajta huatá'a. ⁵² Majta me'ín í teite á pua'acié mej a'uté'uuca'a, naími'i mú ca'anín jín ruyeineca'a. Máujxiemiste'ecaa micu.

Ajta a'ín Jesús, ayée pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—Caxu ruyeine. Capu hui mí'ichi. Cutzú pu'u.

⁵³ Matí'ij mi raate'atzeájraa a'iné méjmua'areerca'a tíjín huamí'i. ⁵⁴ Tí'ij jí Jesús

ra'ajtamuariej í pa'ari'i í muájca'are'ara'an jetze.
Aye pu tiraata'ixaa tijín:

—Niyauj, ájchesi.

⁵⁵ Ti'ij jí xiéjniu'ucare'ara'an huaré'araa í jemin.
Jíme'en pu'u huaré'araa í jemin, aj pu i ájchee. Ti'ij
jí Jesús ayén tíhua'uta'aíj í vaújsimua'ame'en mej
nu'u tiraamín. ⁵⁶ Jé'ecan mú naa rí'i tira'utaseíj
í vaújsimua'ame'en. Ajta a'íin Jesús, a'íi pu
hua'utá'ijmijri'i mej caí ja'atí ixaate'e a'ij tí ti'itíj
huaríj.

9

*Tí'ij nu'u Jesús hua'aré'e'itixí a'ímej í mej
tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase*

(Mt. 10:5-15; Mr. 6:7-13)

¹ Ja'anáj pu nú'u ayén huaríj a'íjna í Jesús. A'íi
pu hua'utajé a'ímej í mej tamuáamuata'a japuan
hua'apua ará'ase. Aj pu tihua'u'íjca a'íjna jíme'e
mej mi hua'utamuárite'en a'ímej í tiyáaru'use í
mej teite tzajta'a seijre'e, majta mej nu'u ti-
hua'uhuaate'en tíj na'a ti'ipua'amé í cu'ini'ira'a
í mej jín tí'icucui'í í teite. Jesús pu ajta hua'utá'a
í muári'eri'ire'ara'an í mej jín miyen tiú'uruuren.

² Ti'ij jí hua'uta'íteca'a mej mi a'ucíjxi'in mej mi
tihua'utá'ixaate'en í teite a'íjna jíme'e í niuucari
tí jíme'en raxa í Dios tí nainjapua tí'ajta. Ajta
pu hua'uta'íteca'a mej mi tihua'uhuaate'en í mej
tí'icucui'i. ³ Aye pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Caxu ti'itíj anú'an í sej jín huateújvaire'en í
juye jetze, ni ti'itíj itz'íj, ca'ín ti'itíj ca'aní na'ari ti'itíj
pan o tumin. Seajta hui, seíj xu'u anpiín í sícu'uri.
Caxu hua'apuaca té'epiin.

4 'A'uu ti na'a sej ará'aiixa a'ájna a'u ti chi'ij a'utéjvee, a'úu xu u á'ateere ajta sena'a caí á'uciine a'ujna u chajta'a. 5 Ajta, ayée xu hui huárini ti pua'a mecaí amua'ancuré'evi'itin. Setí'ij á'uciine se'újna u chajta'a, xajtaújri'ipi'in í sej ajtáca'acaimé'e, seajta raatéca'atzijxi'in ti ij cáaxin í chuej. Ayee xu a'ájna jín huarín, aj mú mi ramua'aréeren mej auteájturaa í Dios jemi. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'ájna í Jesús.

6 Matí'ij mi a'ucíjxi nainjapua tíj na'a a'uun ti huatacá'a. Nainjapua mú hua'utá'ixaa í niuucari ti jín Dios hua'irátuaasin. Majta tihuá'uhuaa í teite.

*Tí'ij nu'u huamí'i a'ájna í Juan í ti huá'amua'i'ihuaca'a í teite
(Mt. 14:1-12; Mr. 6:14-29)*

7 Ajta a'ín í Heródes, a'ájna ti tajtuhuan jín ti'itéveeca'a, a'íi pu ráamua'areeri'i a'ij mej ti'itíj ru-urejca'a. Capu a'ij tirá'amitiejte'eca'a a'iné seica mú miyen tí'ixajtaca'a tíjín:

—Pu'uri ajtahua'a a'itáaa a'ájna í Juan a'ujna mej ye'avá'ana.

8 Majta seica miyen tíjín:

—Pu'uri ajtahua'a huatasejre a'ájna í Elías.

Majta seica miyen tí'ixajtaca'a ti nu'u sej pu a'itáaa huá'a tzajta'a í mi'ichite ti Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a. 9 Ajta a'ín Heródes, ayée pu tiu'utaxájtaca'a tíjín:

—Teajta hui ra'antiveíjcheca'a í mu'úura'an ne'ájna í Juan. A'ij pu jín caí a'ín pú'een. ¿A'atajqui na'a pú'een a'ájna í nej jíme'en niyen tí'inamua? —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a.

Ajta huataújtese ti raasej.

Tí'ij nu'u Jesús tihua'umí a'ímej í teteca anxíjvi'ira'a mej ta'ará'ase

(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Jn. 6:1-14)

¹⁰ Majta me'ín í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase, matí'ij mu'u pija'uré'avatzi, matí'ij mi miyén tiraata'ixaa me'íjna í Jesús a'ij mej ti'itíj huáruu. Tí'ij jí a'ín huá'uvi'iti a'ímej. Matí'ij mi a'ucíj rujímua'a a'ujna já'ahua'a chajta'a ti ayén téja'arájtehuua tijín Betsáida.

¹¹ Majta me'ín í teite, matí'ij ráamua'areeri'i, a'úu mú e'iré'ene a'u ti a'utéveeca'a í Jesús. A'í pu hua'ancuré'evi'iti. Ajta tihua'utá'ixaa a'ij ti 'een a'íjna jime'e ti Dios tí'ajta nainjapua. Ajta ti-huá'uhuaa í mej ti'icúcu'i'ime'ecaa.

¹² Tí'ij huaré'echuijxareca'a, a'íme í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase, a'í mú e'iré'ene í Jesús jemi. Ayee mú tiraata'ixaa tijín:

—Patá'aj hua'aré'e'itixi'ín í teite mej mi a'ucíjxi'ín tíj na'a a'uun mej huachéjme u chajta'a, ajtahua'a ayée imuá mej a'uchéjme, mej mi me'uun tiú'unanan ti'itíj mej ráacua'ani, mej mi majta me'uun a'ucu'utzu a'iné capu hui ye'e ti'itíj ayajna a'u tej a'uté'uu.

¹³ Ajta a'ín Jesús, ayée pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Setá'aj mú'een tihua'umín.

Matí'ij mi miyén tiraata'ixaa tijín:

—Aii tu'u tícha'í a'achú cumu anxí'ica í pan, teajta hua'apuaca í hua'ité, ca'ín tej teja'uvé'enanán í mej jín tiú'ucua'ani naíjmi'í.
—Ayee mú tiraata'ixaa.

¹⁴ Majta a'íme í teteca, ayée mú ará'ase a'achú cumu anxíj vi'ira'a.

Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa a'ímej í mej jamuan á'ujuhua'ane'e tijín:

—Miche'e a'ujrá'ase í teite, muáacua jetze mua'arástimé'e, méyee majta méyee.

¹⁵ Matí'ij mi miyen huaríj. Majta í teite, naími'i mú a'ujrá'aseca'a. ¹⁶ Aj pu i Jesús, ra'ancuré'e'í'ipi í pan, ajta í hua'ité. Aj pu i júte'e á'ujneereca'a. Rí'í pu tiraatá'a í Dios. Ajta, a'utéjche ti ra'antítaaraxi'ín í pan, ajta í hua'ité. Aj pu i hua'utá'í'ipi'i a'ímej í mej jamuan á'ujuhua'ane'e. Matí'ij mi autéjhuii mej ha'uré'e'í'ipiite'en í teite. A'atzu mú á'atee mej hua'uré'e'í'ipiite'esin í pan, majta í hua'ité.

¹⁷ Naími'i mú tiú'ucuaa. Temua'a mú titéju'uxai. Majta a'íme í mej Jesús jamuan á'ujuhua'ane'e, maúche'e majta te'evé'ejiste'axi sicíri jetze me'íjna ti te'avá'aturaa. Ajta a'ín í sicíri, ayée pu te'ará'aseca'a a'achú cumu tamuáamuata'a japuan hua'apua.

Tí'ij nu'u a'ín í Pedro ayée pu raatamuá'a ja'ati ti nu'u Círístu'u pú'een

(Mt. 16:13-19; Mr. 8:27-29)

¹⁸ Ja'anáj pu ayén tiuju'uríj. A'uu pu já'ahua'a Jesús téniiusime'e ruseíj. A'íi mú raseíjraca'a í mej jamuan á'ujuhua'ane'e. Ayee pu tihua'uta'íhua'uri'i tijín:

—¿A'iné metí'ixa í teite ja'atá nú'u ne pú'een inee?

¹⁹ Ayee mú tiraata'ixaa tijín:

—Seica mú miyen ti'ixa tijín mú'ee pe nu'u pe'ín pú'een a'íjna í Juan ti huá'amua'í'ihuacare'e. Majta seica miyen tijín mú'ee pe nu'u pe'ín pú'een a'íjna í Elías ti ajmí'i seijre'eca'a. Majta seica miyen tijín

sej pej nu'u a'itáaraa huá'a jemi í mi'ichite ti Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a.

²⁰ Aj pu i ayén tihua'uta'íhua'uri'i tijín:

—Ari mú'een, ¿a'iné setí'imua'atze ja'atá ne pú'een?

Ajta a'ín í Pedro, ayée pu tiraata'ixaa tijín:

—Mú'ee pe hui pe'ín pú'een í Cirístu'u ti Dios án mú'já'ujra í ipuari japua.

²¹ Ajta a'ín í Jesús, jeíhua pu huau'íjca mej nu'u caí ja'ati ixaate'e ja'ati ti pú'een.

Tí'ij nu'u Jesús raataxájtaca'a tijín: “Nu'uri mi'ini inee”

(Mt. 16:20-28; Mr. 8:30–9:1)

²² Ajta Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Ayee pu tiú'ujxe'eve'e ineetzi jemi, i nej neajta huá'a jetze airáane í teite nej ni inee jeíhua rajpuaítzi ná'ara'ani. Majta a'íime í hua'avaujsi, majta a'íime í mej tí'aijta u teyujta'a, majta a'íime í mej tí'imua'ata í yu'uxari jetze ti Moisés ra'uyú'uxaca'a, naími'i mú hui netíti. Majta neejé'ícatan. Ajta, tí'ij teuumé'eca huaíca xicaj, na'itaméj huá'a tzajta'a í mi'ichite nej ni ruuri ná'ara'ani. —Ayee pu tihua'utá'ixaa.

²³ Tí'ij jí ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Tí'ipua'a ja'ati raxí'eve'e ti á'uche'ecane'en nee jamuan, ayée pu ruxe'eve'e ti a'ín amuacaícan mé rúurieni a'ij ti tí'ijxe'eve'e í ru tzajta'a. Ajta á'iyen cha'a a'ín huataúra'an tíj na'a ti yú auca'ití a'ame ti ayén che'atá na'a tirajpuaítzi á'ara'ani netíj hui inee tirajpuaítzi na'ame. Ché'e a'ín ajta ayén huárini a'ij nej tí'iraxe'eve'e inee, tíj na'a ti yú auca'ití a'ame.

24 'Ayeé pu'u, ti pua'a ja'ati a'íjna jín tí'itese'e ti nain tí'ijseire'en tíj na'a pua'amé yen tí'iseijre'e tí'ij ruxiéehua chée á'ara'ani, aru ti pua'a ari huámi'ini, capu cha'a a'ij tiraatévaire'esin a'íjna ti tí'ijcha'ii. Ajta ti pua'a ja'ati huámi'ini a'íjna jime'e ti na'ará'astijre ineetzi, a'ii pu xaa hui aúche'e rateuni í ruxíejniu'uca ti auj ruurica'a.

25 'Ahuii, ¿a'iné tejamuá'amitiejte'e mú'ejmi? ¿A'iné ti'itíj tiraatéva'iri í ja'ati ti nain huamuá'itín ti ayén seijre'e íiyen chaanaca japua ti pua'a á'iyen yá'uríeeni a'íjna í ja'ati í ruxíejniu'uca ti aúche'e ruurica'a? Capu hui a'atzu ti'itíj a'ij tiraatéva'iri, tzíte'e.

26 'Tí pua'a ja'ati tí'itevi'ira'a ineetzi jemi na'ari tí'itevi'ira'a a'ij nej ti'ixa, inee i nej neajta huá'a jetze airáane í teite, ayée nu hui che'atá nena'a tiu'utatévi'ira'ata í jemin a'ájna xicájra'a nej jetzen yé ve'ecánejsin.

'Ayeé nu tejá'amua'ixaate'e. A'ájna nu xaa yé ve'ecánejsin, neti'itevéé nu na'ame ti'itíj Rey jime'e. Ayeé nu che'atá nain jín te'entínmua'aréere na'ame tíj í niyá'upua. Neajta nu huataseíjre'esin huá'a jamuan í mej tí'ivaire'e í ta japua. Huápi'i pu hui naa seíre'e a'ame mej mi naa r'íi tína'utaseíj í teite.

27 'Ayeé nu hui tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e, seica mej yé huaté'uu ayajna, camúu xi cui'ini sino matí'ij amuacaícan raseijran ti Dios tiu'uta'ájta íiyen chaanaca japua. —Ayeé pu ti-hua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

*Tí'ij nu'u seicié huataújruu í Jesús
(Mt. 17:1-8; Mr. 9:2-8)*

28 Teuumé'eca a'achú cumu aráhuaica xicaj ti Jesús ayén tiu'utaxájtaca'a, aj pu i a'ímej a'uví'iti, a'íjna í Pedro, ajta a'íjna í Juan, ajta a'íjna í Jacobo. Mat'íj mi anticíj í jirí japua.

Tí'íj jí Jesús a'utéjche ti huatéjniuuni. 29 Tí'íj auj téniuusime'e, aj pu i seicié huaújruu a'íjna í Jesús í runéerime jetze. Temua'a pu naa tiu'utécuainareca'a í cíxure'ara'an. Ayee pu ti'itétaave'e cumu metémaxcava'ara.

30 Mat'íj mi hua'apua huataseíjre jamuan í Jesús. A'ii mú me'ín pú'een, a'íjna í Moisés teecan, ajta a'íjna í Elías. 31 Huáp'i mú naa seijre'eca'a. Majta jamuan tí'ixajtaca'a a'íjna í Jesús. A'íj mú jín tiú'urixaate'ecaa a'íjna í ti jín araúrastejsin a'ájna Jerusalén, ti a'ín huámi'ini a'ájna.

32 Ajta a'ín í Pedro, majta í mej hua'apua í mej a'uté'uuca'a jamuan, jeíhua mú cu'utzícuca'a. Mat'íj huáji, mat'íj mi hua'useíj a'ímej í teteca í mej áa huaté'uuca'a jamuan í Jesús. Majta raaseíj a'íj ti éene'e í Jesús ti jeíhua huáp'i naa seijre'eca'a.

33 Mat'íj meri á'ucünicu a'ujna ti a'utéjvee í Jesús a'íme mej hua'apua í teteca, aj pu i ayén Pedro tiraata'ixaa tijín:

—Maestro, naa pu xí'epi'ín tej yé huaté'uu. Tiché'e hui huaícaca huátaahuaa, í inaamua, seíj ti mú'eetzi a'áa a'ame, ajta seíj, Moisés ti ra'áa á'ara'ani, ajta seíj, Elías ti ra'áa á'ara'ani. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Pedro a'iné capu a'íj rá'amitiejte'eca'a.

34 Tí'íj auj ti'ixáataca'a, aj pu i jaitiri huataseíjre. Aj pu i huá'a jetze rájrupi. Tí'íj huá'a jetze rájrupi, mat'íj mi tiu'utátziin a'íme í mej Jesús jamuan

á'ujjhuá'ane'e. ³⁵ Tí'ij jí niuucari e'icánamuajre í jaitiri tzajta'a, ayén tijín:

—A'ii pu hui a'íin pú'een í niyauj, í nej ra'antíhua'u. Setá'aj ráanamua. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a.

³⁶ Tí'ij ayén tiu'utaxájtaca'a, án pu a'utevéé já'araa ruse'íj a'íjna í Jesús. Majta a'íime í mej jamuan á'ujjhuá'ane'e, a'íi mú ru'uté'aa í ru tza-jta'a. Camu ja'ati huatá'ixaa a'ij mej tiu'uséij.

*I temuajj ti nu'u tiyaaru'u tzajta'an seijre'eca'a
(Mt. 17:14-21; Mr. 9:14-29)*

³⁷ Yee ruijmua'a yee, matí'ij meri acáaci í jirí japua, jeíhua mú teite ra'antinájcheca'a. ³⁸ Ajta se'íj pu a'utéveeca'a huá'a tzajta'a í teite. A'íi pu raatajé tijín:

—Maestru, jeíhua nu hui muahuavii pej ya'utéseij í niyauj, a'iné a'íi nu'u caj ti'ijyaúj.

³⁹ Xíejniu'ucari ti a'ij pua'a 'een, a'íi pu hui rájviivi'i. A'íj pu jín, jeíhua rujíjhuave'e í pa'arí'i. Ajta jeíhua pu huá'aruri ratá'aca í jetzen. A'íj pu jín, áijjaamixcue'ire'e í rutene'e jetze. Cíj pu'u tiratá'aca ti ruxiéehua rí'i mé tejá'uche'ecane'en. Pu'uri rá'apua'ajte'esin.

⁴⁰ Nehuá'uhuaviiri'i hui ne'ímej í mej á jamuan á'ujjhuá'an mej raatamuárite'en ti tzajta'an seijre'e. Majta caí raayí'itíhua'a. —Ayee pu tiraata'ixaa a'íjna í ja'ati.

⁴¹ Ajta a'íin Jesús, ayée pu tiu'utaniú:

—Mú'een mi sej iiji huáteemua, caxu hui té'atzaahuaté'e, mi sej a'ij pua'a tí'teteite. ¿A'achúni ruxe'eve'e nej a'ateevi'i mú'ejmi jemi nej ni rí'i amuáaruuren? Mé je'evé'evi'itíchi mi pa'arí'i.

⁴² Tí'ij auj e'levé'eme'ecaa, a'í pu tiyaaru'u ra'itárie á chuaata'a, ajta huá'aruri raatá'a. Aru a'ín Jesús, a'í pu ra'ajté'axi í tiyaaru'u. Aj pu i tiráhuua í pa'ari'í. Ajta raatátui í táàtajra'an.

*Tí'ij nu'u ajtahua'a Jesús raataxájtaca'a tijín:
“Nu'uri mi'ini”
(Mt. 17:22-23; Mr. 9:30-32)*

⁴³ Majta naímí'í mú naa rí'í tira'utaseíj a'íjna jime'e ti Dios ayén ráaruu a'íjna ti huápi'í ruxe'eve'e.

Matí'ij mauj a'ij tejá'useijraca'a í teite me'íjna jime'e a'ij ti Jesús huaríj, ayée pu tihua'utá'ixaa a'ímej í mej jamuan á'ujujhua'ane'e.

⁴⁴ Ayen tijín:

—Rí'í xu'u mú'een tiráanamua. Ayee pu hui tí'ineruuren ineetzi, i nej neajta huá'a jetze airáne í teite. Avítzi mú jín neetzi tiu'utátuiire'esin huá'a jemi í teite. —Ayee pu tihua'utá'ixaa.

⁴⁵ Majta me'ín í mej jamuan á'ujujhua'ane'e, camu yaú'itiée muá'araa a'ij ti huataújmua'a í niucari ti raataxájtaca'a a'íjna í Jesús, sino huateúravaataca'a mej mi caí yaú'itiée muá'ara'ani. Majta mú tí'tziíne'eca'a. A'íj mú jín caí raata'íhua'uri'í me'íjna jime'e a'ij ti huataújmua'a.

*Ija'ati ti nu'u jaítze'e ruxe'eve'e
(Mt. 18:1-5; Mr. 9:33-37)*

⁴⁶ Ja'anáj pu ayén tiuju'uríj. A'íme í mej Jesús jamuan á'ujujhua'ane'e, a'í mú autéjhuii mej tiú'ujeeve a'íjna jime'e yee a'atani jaítze'e ve'ecán jín ti'itéjvee iteen tej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase.

⁴⁷ Ajta a'íin Jesús, a'íi pu ramua'areereca'a a'ij mej tíimua'ajca í ru tzajta'a. Aj pu i pa'ari'i avé'evi'iti. Tí'ij i á vejlí'i raatéjche a'u ti a'utéjvee.

⁴⁸ Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Ja'ati ti na'a ti ra'ancuré'evi'itín a'íjna i pa'ari'i neniúucajtze'e, a'íi pu hui ajta na'ancuré'evi'itín ineetzi. Ajta a'íin ti na'ancuré'evi'itín ineetzi, a'íi pu ajta ra'ancuré'evi'itín a'íjna ti tinaata'a'áj. Ayee pu'u tí'een a'iné a'íjna ti jaítze'e c'lieene'en jín tí'itéjvee mú'ejmi mi sej nee jamuan á'ujujhua'an, í Dios jemi, a'íi pu hui jaítze'e ve'ecán jín tí'itéjvee caí máàj ja'ati. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

Í ja'ati ti nu'u itejmi jemi seijre'e

(Mr. 9:38-40)

⁴⁹ Ajta a'íin í Juan, ayée pu tiraata'ixaa tíjín:

—Maeestru, ja'ati tu a'uséj ti huá'amuarite'eca'a í tiyáaru'use mej huá'a tzajta'a seijre'e í teite. Aniúucajtze'e pu jín huá'amuarite'eca'a. Teajta iteen, teen tu hui raatá'ijmíjri'i ti caí ayén rijcaa, a'iné capu téjmi jetze ajtéme'ecan.

⁵⁰ Tí'ij jí ayén tiraata'ixaa a'íjna í Jesús tíjín:

—Caxu rá'ijmíjra, a'iné ja'ati ti na'a ti caí a'ij á'amuaruure, a'íi pu xaa á'amuavaire'e. —Ayee pu tihua'utá'ixaa.

Tí'ij Jesús hua'ajté'axi a'íjna í Jacobo, ajta a'íjna í Juan

⁵¹ Tí'ij ari vejlí'itaca'a ti teja'uré'enejsin a'ájna xicájra'a ti jetzen Dios rá'avi'itín í ta japua, Jesús pu raaxí'epí'intare nain jime'e ti a'uun a'ujnén ánti Jerusalén. ⁵² Seica pu huata'íteca'a mej mi amuacaí a'ujnén. Aa mú a'ará'a chajta'a a'u mej

a'uchéjme a'íime í Samaria ti é'eme'ecan. A'uu mú a'atanéj mej mi rí'i tiú'uruuren a'u mej ará'aiixa.

⁵³ Majta a'íime í mej a'uun é'echejca'a, camu ra'ancuré'evi'iti me'íjna í Jesús, a'iné mu'uri ramua'areereca'a tijín Jerusalén pu a'ujnéjsin.

⁵⁴ Majta a'íime í mej hua'apua, a'íjna í Jacobo, ajta a'íjna í Juan, matí'ij ráamua'areeri'i, ayée mú tiraata'íhua'uri'i me'íjna í Jesús tijín:

—Tavastara'a, ¿a'iné hui petí'ijxe'eve'e tej ti tiyen huárini? ¿Ni teraata'áijte'en í Dios ti júte'e ye'icáxire'en í tajj ti jín huá'ucui'ini naíjmi'ica, matíj mena'a ayén mej huachéjme? —Ayee mú tiraata'íhua'uri'i.

⁵⁵ Aj pu í Jesús pí a'uré'eve. Aj pu í hua'ajté'axi. Aj pu í ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Ca xu hui ramua'aree ti'itíj ti xiéjniu'ucare'ara'an ayén ca'aníjra'a tejamuaatá'aca sej si siyen tiu'utaxáj. ⁵⁶ A'iné inee, i nej neajta huá'a jetze airáane í teite, canu hui ne'íjna jín mú a'uvé'emej nej ni hua'antipué'ajte'en í teite, sino a'íj nu jín mú a'uvé'emej nej ni hua'irájtuaani. —Ayee pu tihua'utá'ixaa.

Majta a'ucíj. Majta seíj chajta'a jetze a'atanéj.

*I mej nu'u raxí'eve'eca'a mej jamuan á'ujjhuane'en a'íjna í Jesús
(Mt. 8:19-22)*

⁵⁷ Matí'ij mauj huajú'ucaa í juye jetze, seíj pu ayén tiraata'ixaa tijín:

—Nee nu hui á jamuan a'umé'e na'ame a'u ti na'a pe á'ume.

⁵⁸ Jesús pu ayén tiu'utaniú tijín:

—A'íime í arachuíjse, a'úu mú hui u'uche a'u ti aucúcu'unijmee. Majta a'íime í pina'ase, pi'ista jetze mú tiú'uritu'aate. Mí neajta ínee, i nej neajta huá'a jetze airáne í teite, canu huatéechi'i a'u nej a'utácuti.

⁵⁹ Jesús pu seíj huata'áij í tevi tijín:

—Patá'aj á'uche'ecane'en nee jamuan.

Ajta a'ín teáata'a, ayée pu tiraata'ixaa tijín:

—Niche'e ne'u yé huatácati ajta caí huámi'ini í nitáata nej ni ra'avá'anan a'ij tej tí'ijri'ire iteen. Aj nu xaa á jamuan á'uche'ecane'e na'ame.

⁶⁰ Jesús pu ayén tiraata'ixaa tijín:

—Miche'e me'ín ra'avá'anan í mi'ichi a'íime í hua'axí'ej mi'ichite me'íjna jime'e í mej caí ramua'ate í Dios. Pajta mú'ee, aricu á'ura'a pej pi í niuucari hua'utá'ixaate'en ti jíme'en raxa í Dios ti nainjapua tí'ajta. —Ayee pu tiraata'ixaa a'íjna í Jesús.

⁶¹ Ajtahua'a seíj pu ayén tiraata'ixaa tijín:

—Nevástara'a, nee nu hui á jamuan á'uche'ecane'e na'ame, aru nauj mi'i u a'atanén ne é'eche nej ni hua'utateújte'en í ne'ihuaamua'a, neajta í nevaújsimua'a.

⁶² Ayee pu tiu'utaniú a'íjna í Jesús tijín:

—A'íjna í ja'ati ti a'utéjche ti tí'imuari'e, ti pua'a ari já'ita'a umé'eca ajta raatéxíehua, a'í pu hui caí tí'itíj vaíre'e jemin í Dios ti nainjapua tí'ajta.

10

Tí'ij nu'u hua'aré'e'itixí a'ímej í mej huaícate jamuan tamuáamuata'a ará'ase

¹ A'atzu a'ateevi'i, Jesús pu ajtahua'a seica avé'ejajpuaxi í mej ayén pua'améca a'achú cumu

huaícate japuan tamuáamuata'a ará'ase. A'íi pu hua'uta'íteca'a hua'apuacajmé'en mej mi anáaté'ee u e'ará'asti nainjapua a'u ti na'a mej a'uchéjme, a'u ti Jesús huáje'emuáarenche'e.

² Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Mu'iití mu'uri tén á'ujca'ane ti Dios tihua'uta'aíjte'en, aru camu mu'íi a'íime í mej a'íjna jín tí'ivaire'e mej tihua'utá'ixaaate'en í niuucari ti jín Dios hua'irájtuaani. A'íj xu hui jín siyen tiraatáhuavii í tavástara'a í ti jemin tiu'utátuiire'esin naíjmi'íca jime'e í mej té'atzaahuate'e, ti a'íin tejámuaata'aíjte'en sej a'ucíjxi'ín nainjapua a'u mej é'eseijre'e.

³ 'Sericu mú'een. Ayee nu hui tejámuaata'aíjte'esin sej si huá'a tzajta'a á'ujujhua'ane'en í teite. Ayee xu seíire'e xá'aju'un matíj cáne'axi mej huá'a tzajta'a á'ujujhua'an í jíra'ave. ⁴ Caxu hui ca'aní té'epiin sej tumin tzajta'a ucá'an, caxu seajta ca'aní té'epiin sej tiú'ujcäxu te'ucá'an, caxu seajta tiú'uca'acái té'í'ipi'ín. Caxu ja'ati teujte'e í juye jetze. ⁵ Setí'ij chil'íta uteárute, mi'i sej siyen tiraatateújte'en yee: “Rí'i xu yee tí'itechejca.”

⁶ 'Seajta ti pua'a a'uun é'eseijre'e seíj í tevi ti xaa rí'i tí'iche, a'íi xu hui huateáturaasin jemin í sej jín raatateújte. Na'ari caí, ajtahua'a huateáturaasin mú'ejmi jemi í sej jín raatateújte.

⁷ 'A'uu xu á'ateere a'ájna chil'ij jetze a'u sej ará'aiixa. Ti'itíj ti na'a mej tejá'amuamin, a'íj xu hui huácua'ani, seajta raayé'en. Ayee xu huárini a'iné ayée pu tiraavíjte'e mej tiraanájchite'en a'íjna

í ti tí'imijhuaca. Caxu á'ujujhua'ane'en méyee seajta méyee huá'ache.

⁸ 'Setí'ij se'uun a'uteárute seíj jetze í chajta'a, ti pua'a a'íime amua'ancuré'evi'itín, ayée xu huárini. Ti'ití mej án amuaajá'ujmuaniira, a'íj xu huácuani. ⁹ Setá'aj seajta tihua'uhuaate'en a'ímej í mej ti'icúcu'ijme. Seajta hui siyen hua'utá'ixaate'en yee pu'uri tímua'a teja'uré'enejsin ti Dios nainjapua tiu'uta'aíjta íiyen chaanaca japua.

¹⁰⁻¹¹ 'Na'ari, ti pua'a mecaí amua'ancuré'evi'itín setí'ij e'ará'asti seíj jetze í chajta'a, ayée xu caaye jetze á'ujujhua'ane'en. Ayee xu hui tihua'utá'ixaate'en yee: “A'íjna í chuej, ti muini ti ajtávi'itaxi í taca'acai jetze, íyee ti chajta'a me'ecan, a'íj tu huatéca'atzixi'isin sej si ráamua'aree sej ve'ecán jín auteájturaa í Dios jemi. Capu amín a'ij sej seri tiú'uruu. Aúche'e pu yerá'aiixa ja'anáj ti teja'uré'enejsin ti Dios tiu'uta'aíjta nainjapua íiyen chaanaca japua.” Ayee xu hui tihua'utá'ixaate'en.

¹² 'Ayee nu hui tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e. Alájna xicá'ra'a jetze tí'ij yerá'aiixa í Dios ti ij a'ín huá'axijte'en, jaítze'e mú hui rajpuaítzi muá'aju'un a'íime í mej caí amua'ancuré'evi'iti a'ujna chajta'a mej caí a'íime í mej Sodoma e'echéjme'e.

I teite mej nu'u caí té'atzaahuat'e

(Mt. 11:20-24)

¹³ 'Mi sej hui Corazín é'eme'ecan, setá'aj huataújxiemiste'en. Seajta mú'een, mi sej Betsáida é'eme'ecan, setá'aj seajta huataújxiemiste'en, a'iné mú'ejmi tzajta'a, jeíhua

nu niyen huaríj ti huápi'i ruxe'leve'e. Mí seajta mú'een, caxu na'ancuré'evi'iti.

'Aru ti pua'a niyen huáriniiche'e huá'a tzajta'a a'íime í mej mejmí'i Tiro a'uchéjme'ecaa o huá'a tzajta'a a'íime í mej mejmí'i Sidón é'echejca'a a'ij nej neri huaríj mú'ejmi jemi, a'íi mú hui mejmí'i seicié tiu'umuá'aj á'ame'enche'e. A'íi mú miyen ucaújchejte'axi'inche'e me'íjna jime'e í mej jín custaa tí'ita'ahuaca. A'íi mú hui majta nasij cáujhuaate'enche'e, majta miyen éene'e mej a'ujrá'aseche'e mej mi ráamua'aree í seica í teite mej meri seicié tiu'umuá'aj.

14 'Silu mú'een, jaítze'e xu hui rajpuaítzi xá'aju'un mecaí a'ímej a'ájna xicájra'a jetze ti Dios ayén tihuá'axijte'en.

15 'Ari mú'een, mi sej Capernaúm é'eme'ecan. ¿A'iné tejamuá'amitiejte'e mú'ejmi? ¿Ni qui Dios pu amuá'aví'itín u júte'e? Capu hui tzíte'e, sino Dios pu amuaja'ucáhua'axijsin téte'imua í chaanaca jete a'íjna jime'e sej caí na'ancuré'evi'iti. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús.

16 Ajtahua'a pu ayén tihua'utá'ixaa a'ímej í ti hua'uta'íteca'a tijín:

—A'íjna í ja'ati ti ayén á'amuanamua, a'íi pu hui ajta nenamua ineetzi. Ajta a'íjna í ja'ati ti amuaata'íti, a'íi pu ajta neta'íti ineetzi, ajta, a'íi pu hui raata'íti a'íjna ti tinaata'aj ineetzi.

Mat'íjta nu'u mi curé'ecijxi í mej huaícate japuan tamuáamuata'a ará'ase

17 Mat'íj mi a'ucíjxi a'íime í mé huaícate japuan tamuáamuata'a ará'ase. Mat'íj uvé'eneajxi, jeíhua mú rútemua'ave'eca'a. Ayee mú tiraata'ixaa tijín:

—Tavastara'a, majta a'ime í tiyaaru'u, a'íí mú majta te'ará'astijre tet'íj iteen tíhua'uta'aíj aniúucajtze'e.

¹⁸ Ayee pu tiu'utaniú a'íjna í Jesús tíjín:

—Nee nu raaseíj ne'íjna í Satanás tí'íj a'íin u e'icájve u júte'e. Ayee pu hui teje'icájve cumu mej témexcava'ara'an.

¹⁹ Neajta inee, nu'uri tejámua'íjca ne'íjna jime'e sej hua'avé'etziinaxi'ín se'ímej í cu'ucu'use, ajta se'ímej í teaxcáte sej si tiu'utémuaitín. Neajta nu hui tejámua'íjca sej si tiu'utémuaitín nain jime'e í huá'amuari'eri'ira'a a'ímej í mej amuájcha'íire'e. Capu tí'itíj a'íj á'amuaruuren.

²⁰ 'Mí seajta mú'een, caxu hui se'íjna jín huataújtemua'ave'en í mej amua'ará'astijre'esin í tiyáaru'use sino ayée xu se'íjna jín titeetáujtemua'ave'en, jee xaa ne'u, tí ari á'ayu'usilí í ta japua a'íj sej hui ante'aruá sej si se'uun auteáuran tíj na'a rusén jime'e. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

*Tí'íj nu'u Jesús r'í'í tiraatá'a í rutáàta í Dios
(Mt. 11:25-27; 13:16-17)*

²¹ A'ájná'imua, jeíhua pu huataújtemua'ave a'íjna í Jesús a'íjna jime'e tí huateájturaa jemin í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios. Ayee pu tiu'utéjniuu tíjín:

—Jeíhua nu r'í'í timuaatá'asin, mí pej niyá'upua, mí pej tí'aijta u ta japua, pajta íiyen chaanaca japua. Ayee nu hui 'een jín r'í'í timuaatá'asin a'iné mú'ee pe raaté'avaata a'íjna í niuucari mej mí cáí yaú'itiéé muá'araa a'íime í mej jeíhua raayí'iti, majta a'íime í mej jeíhua tiú'ujmua'ate. Pajta mú'ee

tíhua'utaseíjrate'e a'ímej í mej caí a'ij tí'ijviicua'i. Jee xaa ne'u, mi pej niyá'upua, ayée pu hui mua'aránajcheca'a.

²² 'Nain pu jín tinaa'íjca í niyá'upua. Capu ja'ati ramua'aree ja'ati nej yaujra'an pú'een. A'íi pu'u ramua'aree í niyá'upua. Capu ja'ati ajta ramua'aree ja'ati ti pú'een í niyá'upua. Nee nu'u hui ramua'aree í nej yaujra'an pú'een. Majta a'íime ramua'aréeren í nej hua'utaseíjrate'esin nexí'evi'ira'a jime'e. —Ayee pu tiu'utéjniu.

²³ Tí'ij jí hua'antaseíirajraa í mej jamuan á'ujuhua'ane'e. Rujíme'e pu hua'utá'ixa tíjín:

—Jé'ecan pu hui rí'í tejamuaatá'a a'íjna jime'e í sej seri tí'iseij. ²⁴ Ayee nu tejá'amua'ixaate'e. A'íime í mej tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan, majta a'íime í mej títetaté'eca'a rey jime'e, mu'iití mú raxí'leve'eca'a mej raaseíj a'ij sej tí'iseij mú'een. Majta jeíhua mú raxí'leve'eca'a mej ráanamua a'ij sej seri tí'inamua. Aru capu hui ayén tihua'ucí'í. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

I ja'ati ti nu'u í Samaria é'eme'ecan ti rí'í tí'itevij

²⁵ Ja'anáj pu ayén huaríj. Seíj pu ájchee, ti tí'imua'ata í yu'uxari jetze ti Moisés ra'uyú'uxaca'a. Ayee pu tí'itese'eca'a a'íjna í ja'ati ti ayén tiráacuanamuan ti ij a'íin Jesús tí'itíj jín auté'itzen. Ayen tíjín:

—Maestru, ¿tí'itáni ruxe'leve'e nej niyen huárini ti ij náaci'íti ineetzi nej ruuri ná'ara'ani rusén jime'e a'ujna a'u ti Dios é'eseijre'e?

²⁶ Ayee pu tiu'utaniú a'íjna í Jesús tíjín:

—¿A'iné té'eyu'usi'í í yu'uxari jetze? ¿Tí'itáni pa'ujíve'e pe'íjna jetze í yu'uxari?

27 Aj pu i ayén tiraata'ixaa tijín:

—Patá'aj nu'u piyen rí'i tirájcha'íi a'íjna í tavástar'a í taDioj nain jime'e í á'a tzajta'a, pajta nain jime'e a'achú pej caj té'aca'ane í á'axiejniu'uca jetze, pajta nain á'axe'evi'ira'a jime'e, ajta á'amuari'eri'ira'a jime'e. Ajtahua'a pu seíj seijre'e ti jín ayén yee patá'aj nu'u hui piyen che'atá pena'a rí'i tirájcha'íi í axí'ej tevi patíj mú'ee aseíj ti'íti'á'acha'íi.

28 Jesús pu ayén tiraata'ixaa tijín:

—Xí'epi'ín pej tiraataxájtaca'a. Tí pua'a piyen huárini, a'ij pej hui tiraataxájtaca'a, peruuri pej pua'amé rusén jime'e a'u ti Dios é'eseijre'e.

29 Ajta a'ín ti tí'imua'ataca, a'íi pu raxí'eve'eca'a mej mi ráamua'aree í teite ti caí ja'anáj auteájturaa í Dios jemi. A'íj pu jín, ayén tiraata'íhua'uri'i a'íjna í Jesús tijín:

—¿A'ataani pú'een í nexí'ej tevi?

30 Ajta a'ín Jesús, ayée pu tiu'utaniú tijín:

—Ja'ati pu nu'u Jerusalén e'erájraa. A'uu pu nu'u hui a'ucamé'eca u Jericó. Matí'ij nu'u mi nahua'ari ra'antinájcheca'a. Metirá'ari'iri'í í c'ixure'ara'an. Majta raatéevajxi. Matí'ij nu'u mi yauutéj í juye jetze. Pu'uri á'ame'erejca'a. Majta nu'u me'ín nahua'ari a'ucíj.

31 'A'atzu a'ateevi'i, tí'ij nu'u i seíj a'ucamé'eca juye jetze. Puaarij pu hui pú'een a'íjna. Tí'ij jí raaseíj ti á'ame'erejca'a. Aa pu nu'u imuá a'atanéj í juye. Ajta nu'u mú á'ume.

32 'Ajtahua'a pu nu'u seíj a'ájna a'ucamé'eca. A'íi pu nu'u a'ín pú'een seíj ti Leví teecan jetze ajtéme'ecan. A'íi pu ajta tí'ivaire'eca'a

hua'atéyujta'a. Tí'ij a'uun a'ucáane a'u ti auucá'a í ti á'ame'erejca'a, a'íi pu ajta nu'u hui raaseíj. Ayeé pu che'atá na'a huaríj. Aa pu nu'u imuá a'atanéj. Ajta nu'u mú á'ume.

³³ 'Ajtahua'a pu nu'u seíj a'ucamé'eca. A'ii pu nu'u a'íin pú'een seíj ti seíj chuéjra'a japua é'eme'ecan ti ayén téja'arájtehuaa tijín í Samaria. Tí'ij aj a'ucamé'eca, a'íi pu nu'u a'ucáane a'u ti auucá'a a'íjna ti á'ame'ere. Tí'ij raaseíj, a'íi pu nu'u rá'ancu'uvajxi.

³⁴ Tí'ij nu'u i jemin á e'iré'ene. Aj pu i racája'usi á jetzen a'u ti tejé'epuaijti'ihuaca'a a'íjna jime'e í aceite, ajta u viinu. Ajta nu'u raacá'ijcataxi a'u ti tejé'epuaijti'ihuaca'a. Aj pu nu'u i ra'avá'ara rucíi japua í puuru'u. Tí'ij nu'u i ya'uv'íiti, a'ájna já'ahua'a a'u mej é'e'aseca í mej puaseaaruve'e. A'uu pu nu'u yaúutuaa. Temua'a pu nu'u hui rí'i tiraaxá'apuairi'i.

³⁵ 'Yee ruijmua'a yee, a'íi pu nu'u hui ru'ita'í'ipi hua'apuaca í tumin. Ajta raata'í'ipi a'íjna ti antiújmua'aree a'íjna jime'e í chi'ij. Ayeé pu nu'u tiraata'ixaa tijín: “Patá'aj rí'i tiraaxá'apuaí. Neajta inee, netí'ij uvé'enen, aj nu yeehui muaatá'asin nain a'achú pej caj tiraaxíjte huaatari jime'e, ajta tí'itíj ti huácuaa.” Ayeé pu nu'u hui tiraata'ixaa, a'íjna í Samaria ti é'eme'ecan.

³⁶ Ajta a'íin Jesús, ayéé pu tiraata'íhua'uri'i tijín:

—¿A'iné timuá'amitiejte'e, a'íime í mej huaíca, a'atani éene'e a'íin píríci ti rí'i tí'itevistáa já'araa amíjna jemi í ruxí'ej tevi í mej tiraanáhua'iri'i í nahua'ari?

³⁷ Ajta a'íin ti tí'imua'ataca í yu'uxari jetze ti Moisés ra'uyú'uxaca'a, ayéé pu tiraata'ixaa tijín:

—Ayej ne'ase ti a'ñn ti rá'ancu'uvajxi, a'ii pu a'ñn pú'een í ti xí'epi'ñn tí'itevij a'ñna jemi í ruxí'ej tevi.

Jesús pu ayén tiraata'ixaa tijín:

—Aricu hui, patá'aj piyen huárini a'ij ti a'ñn huaríj.

Tí'ij nu'u Jesús á a'uré'ene Marta ti é'eche

³⁸ Ajta a'ñn Jesús, majta a'ñme í mej jamuan á'ujujhua'ane'e, matí'ij mauj huajú'ucaa, a'úu pu a'ará'a a'u ti ja'ati e'echéjme'e. Aye pu ántehuaa a'ñna í'íta'a tijín Marta. Tí'ij i a'ñn ra'ancuré'evi'iti í ruche. ³⁹ Seíj pu ti'ihuaara'a, íitacan. Aye pu ántehuaa tijín María. Ajta a'ñn María, án pu vejli'i a'ujyeíjxi jamuan í Jesús. Ranamuájraca'a a'ij ti tí'ixajtaca'a. ⁴⁰ Ajta a'ñn í Marta, capu a'ij tirá'ateuve'e a'ij ti huárini a'iné jeíhua pu tí'imuarí'eca'a ti ij tihua'umín. Tí'ij i e'iré'ene jemin í Jesús. Aye pu tiraata'íhua'uri'i tijín:

—Nevástara'a, ¿ni cáí á jetze ruxe'eve'e ti ne'ihuaara'a ruséjttacan yé naatéjtuaa nej ni neseíj tí'imuarí'e? Patá'aj hui raatá'ixaate'en ti naatévaire'en.

⁴¹ Tavástara'a pu ayén tiu'utaniú tijín:

—Marta, Marta, jeíhua pej tí'imua'atze, pajta jeíhua a'ij té'amua'ate. ⁴² Seíj pu'u hui ruxe'eve'e pej piyen huárini. A'ñna í María, a'ñ pu ra'avé'ehuau í ti jaítze'e rí'en. Neajta inee, canu hui rá'a'ari'lira nemíjna. —Aye pu tiraata'ixaa a'ñna í Jesús.

11

Tí'ij nu'u Jesús huá'amua'atejca'a a'ij mej ye'í titeetéjniuuni í teite

(Mt. 6:9-15; 7:7-11)

¹ Ja'anáj pu ayén tiuju'uríj. Aa pu já'ahua'a a'utéveeca'a a'íjna í Jesús. Téniusime'e í Dios jemi. Tí'ij raatapuá'ajtacaa'a ti huatéeniu, se'ij mej jamuan á'ujujhua'ane'e, ayée pu tiraata'ixaa tíjín:

—Tavastara'a, patá'aj piyen titáamua'aten tej huatéjniuuni í Dios jemi tíj Juan tihua'umuá'ate a'ímej í mej jamuan á'ujujhua'ane'e.

² Tí'ij i ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Setí'ij huatéjniuuni, ayée xu hui tiu'utaxá yee: Mú'ee í pej tá'iyá'upua,

Miché'e rí'í mé'e tiyau'á'an í pej jín ántehuaa.

Ché'e ayén teja'uré'enen a'ájna xicájra'a pej jetzen tiu'uta'aíjta íiyen chaanaca japua.

Miché'e miyen che'atá mena'a tira'ará'asten a'ij pej tí'ijxe'eve'e a'íime í mej yen huachéjme íiyen chaanaca japua matíj a'íime tira'ará'aste í mej ta japua a'uté'uu.

³ Patá'aj titaatá'an í ti tí'icua'írili í tej jín te'utáviicua'i íjii tíj na'a yú ti auca'ití a'ame.

⁴ Patá'aj titaatá'uuni'i í tej jín auteájturaa mú'etzi jemi a'iné ayée tu che'atá tiraatá'uuni'ira ja'ati ti na'a ti auteájturaa itejmi jemi.

Patá'aj pajta caí raatá'acare'en í tiyaaru'u ti a'ín ca'aníjra'a taatá'acare'en tej ti caí tiyen huárini ti'itíj jime'e ti a'ij pua'a 'een. Yee pu'u.

⁵⁻⁶ Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Tiché'e tiyen raataxáj yee seíj xu mú'een tí'amigo. Ajta á'iyen a'íjna í ja'ati, tí'ij ari já'ita'a tíca'a pí'tí'irici, a'úu pu hui a'umé a'u ti é'eche í amiigura'an. Aj pu i ayén tiraatá'ixaate'esin tíjín: “ne'amiigu, huaícaca naataniíjte'e í pan, a'iné auchén pu yehui uvé'ene seíj í ne'amiigu ti mu'u a'atamé'ecaa. Mí neajta inee, canu ti'ítíj tícha'íí í nej raamín.”

7'Tí'iqui ayén hui tiu'utániusín a'íjna ti huirájca tíjín: “Capej né'ítziite'e. Pu'uri yehui aiteánami'í í puéerta, majta me'ín í tí'irí, mu'uri huatéje'e. Neajta inee, nu'uri huatéeca'a. Capu cha'a rí'irí nej ájcheni nej tí'ítíj jamuaatá'an.” Ayee pu tiraatá'ixaate'esin.

8'Mí neajta inee, ayée nu hui tejá'amua'ixaate'e. Capu xaa ájchesin ti tí'ítíj raatá'an a'íjna jíme'e ti amiigura'an pú'een, sino, a'íí pu ájchesin a'íjna jíme'e ti i caí mé'e rá'ítziite'e í amiigura'an. Aj pu i raatá'asin, tzíte'e, a'achú ti caj tí'ítíj tiraatáhuaviira.

9'A'íj nu hui jín niyen tejá'amua'ixaate'e yee setá'aj seuj rahuaviira í Dios jemi a'iné a'íí pu xaa tejámuaatá'asin. Seajta, seuj rahuauca í jemin. A'íí xu jemi rateuni í Dios. Seajta seuj te'ejteátu'asixi'ín tá'apueerta. Aj pu i xaa Dios te'antácuuna. Tí'íj jí amuaatá'asin í sej rahuauhuau.

10'Ayee xu hui huárini a'iné ti pua'a ja'ati ayén tí'ítíj tí'ijhuaviira, a'íí pu ra'ancuré'asin. Tí pua'a ja'ati tí'ítíj huauca, a'íí pu hui rateuni. Ajta ti pua'a ja'ati ayén te'ejteátu'asixi'ín tá'apueerta, Dios pu xaa tira'antácuune'esin.

11'Casí'í mú'een, ¿ni qui seíj ayén huárini mú'een, mí sej huayaujmu'a? Tí pua'a ayauj

ayén hua'ité muáhuaviira, ¿ni qui cu'ucu'u paraat-apíjte'esin? Capej xaa ne'u. Hua'ité pepu'u hui raatá'asin. ¹² Na'ari ti pua'a tá'u muáhuaviira, ¿ni qui teáxca paratáchuite'esin? Capej xaa ne'u. Tá'u pepu'u raatá'asin.

¹³ 'Ayee xu mú'een, mi sej a'ij pua'a 'een í ru tzajta'a, xu'uri ramua'aree sej hua'utapuaíjve'en í ruyaujmua'a ti'itíj ti r'íen. Ajta a'ín í ti á'amuaya'upua í ta japua ti é'eseijre'e, jeíhua pu hui jaítze'e raayí'iti ti hua'utá'an ti a'ín xiéjniu'ucare'ara'an a'uun a'uteáturan a'ímej jemi í mej rahuahuau. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

A'íjna í Jesús, Dios jetze pu aráujsa'ane
(Mt. 12:22-30; Mr. 3:19-27)

¹⁴ Ja'anáj pu ayén tiuju'uríj. Jesús pu tiyaaru'u huatamuárite'eca'a ti tevi tzajta'a seijre'eca'a. Ajta a'ín í tiyaaru'u, capu raatá'acare'e ti a'ín tevi tiu'utaxáj. Jíme'en pu'u Jesús raatamuári, aj pu i tiu'utaxájtaca'a a'íjna í tevi. Majta me'ín í teite, jeíhua mú naa r'í'i tira'utaseíj. ¹⁵ Majta seica miyen tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Amíjna mi tevi, mi Jesús, Beelzebú pu hui jetze aráujsa'ane ti ij ayén tihua'utamuárite'en í tiyáaru'use, a'iné a'íjna í Beelzebú, a'í pu ti-huá'ajjte'e í seica í tiyáaru'use. Beelzebú pu ca'aníjra'a ratá'aca ti ij ayén amín tihua'uta'ájte'en í tiyáaru'use. —Ayee mú tiu'utaxájtaca'a.

¹⁶ Majta seica, ayée mú r'í'i tí'ira'ihua'u me'íjna jíme'e ti a'ín hua'utaseíjrate'en ti'itíj ti huápi'i ruxe'eve'e, ti ajta í ta japua é'eme'ecan.

17 Ajta a'ñn Jesús, a'ñ pu rú'umua'areereca'a a'ij mej tí'imua'ajca. Ayee pu tihua'utá'ixaa tíjñ:

—Matíj mena'a í mej seíj chuéjra'a japua tí'ajta, ti pua'a já'ita'a ma'utáçine, aj mú mi huateújne'usi'ite'esin. Majta hui, camu cha'a á'ateeri mej tiaíta muá'aju'un. Ajta ti pua'a miyen che'atá mena'a já'ita'a a'utáçine a'ñme í mej seicié mena'a á'éche, camu majta cha'a á'ateeri á meché me'ájna.

18 'Ajta a'ñn Satanás, ti pua'a miyen já'ita'a a'utáçine a'ñme í ti tihuá'ajte'e, ¿a'iné tí'iri'iri ti a'ñn á'ateere ti tihuá'ajte'e naíjmi'ica? Capu hui a'atzu a'ij tí'iri'iri. Ayee nu tí'ixa ne'ñna jime'e sej siyen tí'inexa yee nej nu'u Beelzebú jetze aránca'ane nej ni hua'utamuárite'en í tiyáaru'use.

19 'Niche'e a'atzu tejámuaata'íhua'u. Tí pua'a hui niyen Beelzebú jetze aránca'ane nej ni hua'utamuárite'en í tiyáaru'use, majta a'ñme í mej a'amua jamuan á'ujuhua'an, a'ñ mú majta hua'utamuárite'en í tiyáaru'use. ¿A'ataani jetze mua'araújca'ane? A'ñ mú hui miijmu raataxájta yee mú'een xu auté'itze.

20 'Na'ari caí, ti pua'a nee xiéjniu'ucare'ara'an jetze na'aránca'ane í Dios, ayée pu huataújmua'a ti ari hui xaa a'ájna teja'uré'ene mú'ejmi jemi ti a'ñn Dios nainjapua tiu'uta'ájta íiyen chaanaca japua.

21 'Ajta a'ñn í ja'ati ti ruca'ané, ti jeíhua tí'ijcha'ñ í ti jín huaténe'use'en, tí'ij auj jime'en rájcha'ñ í ruchi'i, naa pu temua'a tí'aviitzi'i tíj na'a ti te'irá'a. Capu ja'ati tí'ijnahua'iran.

22 'Mi ajta, ti pua'a seíj mú a'uvé'eme'en ti jaítze'e ruca'ané caí a'ñna, ti pua'a raaténe'usi'ite'en, ajta

raatáviicua'li, ayée pu rini a'íjna ti mú a'uvé'emé'e a'ame. Nain pu hui tirá'ari'ira í ti jín né'use'eca'a. Aj pu i tihua'uré'a'asin tíj na'a ti tí'ijcha'íica'a í ti tihua'unáhua'iri'i.

²³ Ayee nu tejá'amua'ixaate'e. Ja'ati ti na'a ti caí nevaire'e ineetzi, a'íi pu hui néjcha'íire'e ineetzi. Ajta ja'ati ti na'a ti caí teite tíse'iri ineetzi jemi, a'íi pu hui hua'uré'e'iteca.

I xiéjniu'ucari ti nu'u a'ij pua'a 'een, ajtahua'a pu nu'u huaré'araa
(Mt. 12:43-45)

²⁴ Ajta ayén tíjín:

—Ayee pu rici í xiéjniu'ucari ti a'ij pua'a 'een. Tí'ij a'uun huirájraa tzajta'an se'í í tevi, a'íi pu á'uche'ecane'en ti rahuauhuau a'u ti e'ehuaújse'upe'en, a'u ti a'uhuáchi. Aru capu hui rateuve. Ayee pu tí'imua'atze tíjín: “Niche'e yeehui huaré'ara'ani u niche a'u nej e'erájraa.”

²⁵ Tí'ij uvé'enen, ayée pu hui 'een a'íjna í ja'ati. Naa pu 'een í ru tzajta'a. Cu xiee mej mauchén uhuaré'e'icha'utaca'a. Nain pu rí'í huáruu. ²⁶ Aj pu i a'ín xiéjniu'ucari huaúuvi'itín í seica í mej aráhua'apua ará'ase. A'íi mú majta jaítze'e a'ij pua'a 'een caí í se'í. Matí'ij mi a'uteárute naími'i mej mi huaté'e muá'ara'ani me'íjna tzajta'a í tevi. Ajta á'iyen, ayée pu hui te'iráame ti jaítze'e a'ij pua'a éene'e a'ame a'íjna í tevi caí ti ajmi'i éene'e. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús.

I ti nu'u tzáahuati'ira'a jín rí'í ti'itá'aca

²⁷ Tí'ij Jesús auj tí'ixajtaca'a, ajta se'í 'íita'a a'ujna a'utéveeca'a huá'a tzajta'a í teite. Aj pu i ayén tiu'utaxájtaca'a ca'anín jime'e tíjín:

—Rí'i pu tiraatá'a a'íjna í 'íita'a pej jetzen huanú'ihuaca'a, pej pajta jetzen huátzii.

²⁸ Aj pu i Jesús ayén tiu'utaniú tijín:

—Mí ajta a'íime, jaítze'e pu hui rí'i tihua'atá'aca a'ímej í mej ranamua í niuucari ti jíme'en raxa í Dios, majta miyen ra'ará'astijre'en.

Teite mú nu'u raxí'eve'eca'a mej nu'u ti'itíj huasej ti huápi'i ruxe'eve'e

(Mt. 12:38-42; Mr. 8:12)

²⁹ Majta a'íime í teite, maúche'e mú máaj ajteáxírijme'e í Jesús jemi. Ajta a'íin, ayée pu tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Jéihua mú a'ij pua'a tí'iteteite í mej íjii huáteemua. Ayee mú hui raxí'eve'e nej tihua'utasejrate'en ti'itíj ti huápi'i ruxe'eve'e. Aru canu ti'itíj hua'utasejrate'esin. A'ij nu'u hua'utá'ixaate'esin ti jíme'en raxa í Jonás teecan ti tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan.

³⁰ 'Ja'iné a'íi pu hui a'íin pú'eene'e í ti huápi'i ruxe'eve'e í mej raasej a'íime mej Nínive e'echéjme'e, ayée nu che'atá nena'a nej a'íin pú'een í ti huápi'i ruxe'eve'e í mej rasej a'íime íjii mej huáteemua.

³¹ 'Ayee nu tejá'amua'ixaate'e, a'ájna xicájra'a jetze ti jetzen Dios huá'axijte'en í teite, a'íjna ti ajmí'i ti'itéveeca'a reyna jíme'e a'ujna antánimua huarita'an í jaj ti ve'ée, a'íi pu hui a'ánna a'utéchaxijsin huá'a jamuan a'ímej íjii mej huáteemua. A'íi pu ajta huá'a jetze te'ujpuá'arite'esin ti'itíj jíme'e. A'uu pu imuá a'uvé'emej ti ij ráanamua a'íjna í Salomón teecan ti rí'i mé teúmua'arejca'a. Neajta inee, i nej yee

huatéjvee í teite tzajta'a, jaítze'e nu hui ve'ecán jín ti'itéjvee caí a'íjna í Salomón. A'íj pu jín, a'íjna í reyna huá'a jetze te'ujpuá'ajte'esín a'iné camu nenamua ineetzi.

³² 'Majta a'íime í mej Nínive e'echéjme'e, ayée mú rini a'ájna xicájra'an í Dios ti jetzen huá'axijte'en í teite. A'íí mú huatéhuiixi'isin a'ímej jamuan í mej íjii huátemua. Mat'íj mi te'ujpuá'ajte'esín ti'itíj jime'e. Seicié mú hui tiu'umuá'aj mat'íj ráanamujri'i a'íj ti tihua'utá'ixaa a'íjna í Jonás teecan. Neajta inee, jaítze'e nu hui ve'ecán jín ti'itéjvee caí a'íjna í Jonás. A'íj pu jín, a'íime í teteca Nínive mej e'echéjme'e, a'íí mú te'ujpuá'ajte'esín ti'itíj jime'e í mej íjii huátemua a'iné camu seicié tiu'umuá'aj net'íj tihua'utá'ixaa inee.

I ti nu'u ú'utatzave'e í huá'a tzajta'a í teite
(Mt. 5:15; 6:22-23)

³³ 'Jíme'en hui a'íjna í aparaatu ti'iti í mej rá'ajtaira, capu ja'ati a'ájna ye'uté'avaata. Capu ajta xa'ari tzajta'a ru'utéchajtza. Capu xaa ne'u, sino án pu ímuá ya'ujchájta mej mi raasej í mej me'uun a'uteáruti.

³⁴ 'Ayee pu hui tí'ivaire'e á'ají'i tíj taij ti á'ataa í á'ajetze. A'íj pu jín, ti pua'a rí'en á'ají'i, ayée pu 'een, cu xiee ti huanéeri'icí nainjapua í á'ajetze. Na'ari caí, ti pua'a pecaí rí'éene'en á'ají'i jetze, ayée pu 'een, cu xiee ti huatíca'a í á'ajetze.

³⁵ 'Setá'aj siyen huárini ti ij caí aúumi'ini ti á'ataa í á'ajetze. ³⁶ Tí pua'a naa pu á'ataa í á'ajetze, ajta caí a'atzu á'amí'ica, nainjapua pu hui huanéeri'icí a'ame. Ayee pu té'eme, cu xiee aparaatu á jetze ráatatza. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús.

Tʼij nu'u Jesús huá'a jetze te'ujpuá'ajte'e a'ñme í fariseos

(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 20:45-47)

³⁷ Jíme'en pu'u raatapuá'ajtaca'a ti tihua'utá'ixaa, aj pu i seǵ pu raatá'inee ti tejá'ucua'ani áa ti é'eché. A'íjna í ja'ati, fariseo pu píríci. A'uu pu a'uteájrupi. T'íij i á vejlí'í a'uré'ehui'ixi a'u ti meesa a'utéjvee. ³⁸ Ajta a'ñn fariseo, a'ñ pu raaseǵ ti caí Jesús amuacaí anaújmuajte a'ij mej tí'ijrí'ire í mej rá'astijre'eca'a me'íjna í Moisés teecan. Jé'ecan pu a'ij pua'a tira'utaseǵ.

³⁹ Aj pu i tavástará'a ayén tiraata'ixaa tíjñ:

—Mú'een mi sej fariseos pú'een. Ayee xu'u tí'itetei sej anaújmuajte'axi'ñ mi rumuájca'a jetze. Mí ajta caí a'atzu a'ij amuá'amitíejte'e sej r'í'í huaújruren mi ru tzajta'a. Ayee xu 'een, cu xíee tíj ja'ati raacája'usin mé jéjre'e mi vaasu, ajta amíjna mi xa'ari. Ayee xu'u ruseijrata huá'a tzajta'a mi teite sej r'í'í tí'iteteite. Mí seajta mú'een, ayée xu 'een mi ru tzajta'a. A'ij xu pua'a tí'iteteite se'íjna jime'e sej tihua'unáhua'iri'í, seajta a'ij pua'a huá'uruu.

⁴⁰ 'Mí sej hui caí tí'itíj ú'umua'aree. A'íjna ti raatéaahuaca'a í sej mé jéjre'e ratéhua'ira'a, ¿ni caí a'ñn ajta raatéaahuaca'a í á'amuatza'ajta'a ti seijre'e? ⁴¹ Setá'aj siyen hua'utá'an í mej caí a'ij tí'ijviicua'í se'íjna ti urá'aa í á'amuatza'ajta'a. Ayee xu a'íjna jñ huárini, ti ij temua'a te'irájra'ani mú'ejmi jemi.

⁴² 'Setá'aj huataújxiemiste'en, mú'een, mi sej fariseos pú'een. Ayee xu tí'itetei sej raatátuiire'en í Dios jemi, seǵ tamuáamuata'a anxíte jetze ti

ajtéme'ecan a'íjna í tu'upi, ti'itíj menta, seajta se'íjna í tu'upi, ti'itíj í ti ayén huataújmu'a a tíjn ruda, seajta nain tíj na'a pua'amé tí'ixuaavi í tu'upi. Mú'een xu hui ra'utámua'aree naíjmi'i tíj na'a ti'ipua'amé.

'Mi seajta mú'een, seya'uhua'axi í ti jaítze'e ruxe'eve'e í Dios jemi, sej si siyen rí'i huá'uruuren í á'amuaxí'ej teite a'ij ti tiraavíjte'e, seajta sej si rí'i tirájcha'íi í Dios. Sena'atzi caí yé'uhua'anacache'e sej siyen araúrasten se'íjna jime'e í ti jaítze'e ruxe'eve'e. Ajta, ayén tiú'ujxe'eve'e sej tiu'utá'an se'íjna jime'e ti cíj na'a caj tí'ivaire'e.

⁴³ 'Setá'aj huataújxieemiste'en, mú'een, mi sej fariseos pú'een. Jé'ecan xu hui raxí'eve'e ti ti'itíj amuáaci'iti sej a'ujrá'asen ipuari japua a'u mej á'ujraarase í á'amuavaujsi u teyujta'a. Jé'ecan pu amua'aráanajche mej me'ín teite amuaatateujte'en aj mej tejá'atua.

⁴⁴ 'Setá'aj huataújxieemiste'en a'iné ayée xu 'een cumu a'u mej hua'ava'ana í mi'ichite. Majta hui a'íime í teite, í mej japuan á'ujjuhua'ane'e, camu hui ramua'aree a'ij ti 'een téte'e a'iné capu á'é'e ti'itíj í mej jín ráamua'aree mej me'ájna hua'avá'anaxi. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

⁴⁵ Tí'ij i sej ti tí'imua'ata í yu'uxari jetze, Moisés teecan ti ra'uyú'uxaca'a, ayée pu tiraata'ixaa tíjn:

—Maestru, pej piyen tí'ixa, a'íj pej jín a'ij pua'a tí'itajep'e itejmi.

⁴⁶ Jesús pu ayén tiraata'ixaa tíjn:

—Seajta mú'een, mi sej tí'imua'ata í yu'uxari jetze ti Moisés ra'uyú'uxaca'a, setá'aj

huataújxieemiste'en. Ayee xu hui ve'ecán jín tihuau'íjcate'en í teite a'íjna jime'e ti ayén huápi'i muári'eri, ti caí ja'ati raayí'iti ti ayén huárini. Seajta á'iyen, mú'een xu tíhua'uta'aíjte'en í teite mej nu'u mi me'íjna jín ra'ará'astijre'en. Mí seajta mú'een, caxu a'atzu huataúra'asin sej si ti'itíj jín hua'utévaire'en.

47 'Setá'aj huataújxieemiste'en a'iné mú'een xu rá'ajta'ahuaca í mej tzajta'an hua'uteátu'asin a'ímej í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a. Majta a'íime a'amuahuaácixa'astemua'aci'i, a'íi mú hui huá'ucuii.

48 'A'íj xu jín siyen mú'een tiu'utaxájta yee amua'aránajcheca'a a'ij mej huá'uruu í a'amuahuaácixa'astemua'aci'i. A'íi mú hui huá'ucuii a'ímej í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a. Seajta mú'een, xu'uri ramua'aree temua'a naa a'ij mej huá'uruu. Ayee pu ajta tejámua'aránajcheca'a. Seajta, ayée xu rá'ajtaahuaca'a a'u mej huaje'eteátu'asin. Seajta, ayée xu che'atá sena'a neruuren ineetzi.

49 'A'íj pu jín ayén Dios rumua'atzíira'a pu jín tiraataxájtaca'a tíjín: “Nehua'uta'íti'ira huá'a jemi í teite seica mej neetzi jetze me'ecan tí'ixaxa'a, neajta seica í nej hua'antíhuau mej mi nevaire'e. Je'icáca mú cu'ini a'íime í teite. A'íi mú huá'acui'ini. Majta seica, a'ij pua'a mú huá'aruuren.”

50-51 'A'íj pu jín, ayée pu hui tirá'amitiejte'e í Dios jemi, a'íi mú pu'éene'e a'íime íjii mej huáteemua me'íjna jime'e matíj mena'a pua'amé huá'ucuii a'ímej í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a, naíjmi'i matíj pua'amé huá'ucuii tíj na'a tiú'useijre

í chaanaca, naíjmi'i tǐj na'a Abel ti huamǐ'i ajta a'íjna í Zacarías, a'íjna mej ra'upuá'ajte já'ita'a a'u ti a'utéjvee a'íjna í mej japuan tí'imuai'ivajtaca, a'u ti teyuu á'ijnee. Jee xaa ne'u, ayée nu tejá'amua'ixaate'e, xaa ne'u. Ayee pu hui tirá'amitǐejte'e í Dios jemi, a'íi mú pu'éene'e nain jime'e a'íime íjii mej huáteemua.

⁵² Setá'aj huataújxieemiste'en mi sej tí'imua'ata í yu'uxari jetze Moisés teecan ti ra'uyú'uxaca'a. Mú'een xu rujímua'a sena'a antiújmua'areereca'a se'íjna jime'e í mej jín ráamua'aree a'ij ti tí'ijxe'eve'e í Dios. Seajta mú'een, caxu hui huataúra'a ti Dios tejá'amua'aijte'en. Seajta huá'ijmǐi a'ímej í seica mej mi caí miyen huataúra'an ti Dios tihuau'aíjte'en. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

⁵³⁻⁵⁴ Tǐ'ij Jesús a'uun huirájraa, a'íime í fariseos, majta a'íime í mej tí'imua'ata í yu'uxari jetze Moisés ti ra'uyú'uxaca'a, a'íi mú autéjhuii mej a'ij pua'a tirájeeve ca'anín jime'e. Jé'ecan mú jeíhua tira'íhua'uri'i mej mi ráateuni í mej jín jetzen te'ujpuá'ajte'en me'íjna jime'e a'ij ti a'íin tiu'utaxájtaca'a.

12

Tǐ pua'a nu'u ja'ati ayén hua'itzi jǐn tiú'ujseijrata

¹ Majta me'ín í teite, jeíhua mú ajteáxiireca'a. Ayee mú ará'axcaa a'achú hua'apua vi'ira'a, huaíca vi'ira'a, a'achú mej mena'a pua'amé. A'íj mú jín á'acataca'a jeíhua. Ajta a'íin í Jesús, a'íi pu amuacá tihuá'atixáate'ajraa a'ímej í mej jamuan á'ujjhua'ane'e. Ayen tǐjín:

—Rí'i xu'u hui mú'een a'íjna jime'e fariseos mej ranájchite'e í pan jetze. Ayee pu huataújmua'a a'íjna í niuucari tijín í ti huá'a tzajta'a uraninei, í ti caí jé'iyecan jín seijre'e.

² 'Ayee pu'u, ti'itíj ti na'a ti rú'avaa avíitzi'i jime'e, a'íi pu hui huataseíjre'esin mé jéjre'e mej mi raaseíj í teite. Ajta ti'itíj mej rá'avaataca'a, a'íi pu antícuuni'ihua mej mi ráamua'aree a'ij ti 'een.

³ 'A'íjna í pej raataxájtaca'a tíca'amiste'e, Dios pu raataxájta tújca'ari tzajta'a. Ajta a'íin í pej raataxájtaca'a xahuaanin jime'e u chi'ita u téte'e, Dios pu hui raataxájta ca'anín jime'e a'ánna í chi'ij japua ta'avé'epa'atza.

A'ataani ayén tiú'ujxe'eve'e tej rátziine'e
(Mt. 10:28-31)

⁴ 'Ayee nu tejá'amua'ixaate'e mi sej ne'amiigustemua'a pú'een, caxu huá'atzíine'e a'ímej í mej mena'a raayí'iti mej raajé'ica í sej ratéhua'ira'a, sino camu raayí'iti mej ra'upuá'ajte'en í a'amua tzajta'a ti seijre'e.

⁵ 'Mi neajta inee, ayée nu tejámuaatá'ixaate'esin ja'ati sej xaa tziine'e. Setá'aj rátziine'e a'íjna ti ayén raayí'iti ti raajé'ica í sej ratéhua'ira'a, ti ajta raayí'iti ti yá'urieeni í a'amua tzajta'a ti seijre'e a'ujna taij jetze ti caí ja'anáj á'amí'ini. Jee tzíte'e, ayée nu hui tejá'amua'ixaate'e tijín: Setá'aj rátziine'e se'íjna.

⁶ 'Aru, caxu a'ij tité'ujmuajca. ¿Ni secaí siyen tiu'utanájchita a'achú cumu hua'apua centaavo anxívica jime'e í pina'ase í mej c'lieen? Camu jeíhua tí'ijnajche. Mí ajta a'íin Dios, a'íi pu naíjmi'ica autámua'areeri'i. ⁷ Jee xaa ne'u,

ayée pu ti'ayajna. Dios pu hui ari raaté'itíeexi mi á'amuaçipua a'achú ti pua'améjme. Caxu tí'tiziine'e a'iné mú'een xu jeíhua jaítze'e jetzen ruxe'eve'e í Dios mecaí í pina'ase, a'iné a'í pu xaa amuá'ancu'uvajxi'isin.

*Í mej nu'u ramua'ate me'íjna í Jesús í teite jemi
(Mt. 10:32-33; 12:32; 10:19-20)*

⁸ Ayee nu tejá'amua'ixaate'e, ja'ati ti na'a ti ayén tiu'utaxájta a'ímej jemi í teite yee na'ará'astijre'en ineetzi, inee i nej neajta huá'a jetze airáane í teite, ayée nu neajta raataxájta a'ímej jemi í mej ta japua tí'ivaire'e í Dios jemi yee naatévai ineetzi. ⁹ Ajta a'ín ti ti'ixa a'ímej jemi í teite yee capu nemua'ate, ayée nu hui che'atá raataxájta a'ímej jemi mej ta japua tí'ivaire'e í Dios jemi yee canu ramua'ate.

¹⁰ 'Neajta nu tíhua'utá'uuni'ira a'ímej, a'achú mej mena'a pua'amé a'ij pua'a tí'inexa ineetzi i nej neajta huá'a jetze airáane í teite. Aru a'íme, a'achú mej mena'a pua'amé a'ij pua'a tí'ijxa a'íjna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, canu ja'anáj tíhua'utá'uuni'ira a'ímej.

¹¹⁻¹² 'Seajta mú'een, mat'íj u amua'arávi'itín a'ímej jemi í mej teyujta'a tí'ajta, nusu a'ímej jemi í mej tí'tíj jín antiújmua'aree, ayée xu huárini. Caxu hui a'ij tité'ujmuaajca a'ij sej ye'í titeeteújnan na'ari a'ij sej ye'í tiu'utaxáj, a'iné a'ájna xicájra'an jetze, a'ín xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'í pu tejá'amua'aten a'ij sej ye'í tiu'utaxá. —Ayee pu tíhua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

A'íjna jime'e í ti nu'u tí'ijcha'í a'íjna í chíjteaani

¹³ Ajta se'j huá'a tzajta'a a'utéveeca'a. Ayee pu tiraata'ixaa tíjín:

—Maeestru, patá'aj piyen tiraata'ixaate'en í nejá'a yee ti já'ita'a tinaatá'an a'íjna ti titaac'í a'íjna jime'e ti se'í huam'í, a'iné capu tinaatá'asin í neetzi ti ne'áa.

¹⁴ Jesús pu ayén tiu'utaniú tijín:

—Hoombi xaa, ¿a'ataani tinaa'íjca juees jime'e? ¿A'ataani naatá'a nej niyen tiu'uxí'epi'intare'en mú'ejmi jemi? —Ayee pu'u tiraata'ixaa.

¹⁵ Ajta ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Rí'i xu'u mú'een, setá'aj á'ujcu'uvéé sena'a temua'a naa. Ché'e secaí huápi'i sena'a tí'inecua'atze sej jeíhua tiu'ucha'íime'eni, ti'itíj ti na'a, a'iné ti pua'a ja'ati jeíhua ti'itíj tícha'í, capu hui ti'itíj a'íj tiraatévaire'esin ti ij caí ché'e ti'itíj a'íj ráaruuren.

¹⁶ Tí'íj i se'í niuucari jín tihua'u'itíiri'i tijín:

—Aa pu nu'u já'ahua'a chíjteaani é'eche. Chuej pu nu'u tícha'í ti japuan tiu'uhuáste. Temua'a pu nu'u hui jeíhua tiú'ucí'reca'a.

¹⁷ Tí'íj i ayén tiu'umuá'aj a'íjna í chíjteaani tijín: “¿A'iné yeehui náarini? Capu ché'e mé'e é'eri'iri a'u nee yeehui yá'aruuren í ti huá'í'reca'a.”

¹⁸ Tí'íj nu'u i ayén tiu'umuá'aj tijín: “Ayee nu rini. Neraaté'uuna í nechí'i mé ti huavéjme. Neajta seica nu ájtaahuaxí'isin ti jaítze'e vivejmé'e á'ara'ani. Netí'íj ni ne'uun ru'uté'aasin í ti tiú'ucí'reca'a, ajta nain i nej tí'íjcha'í. ¹⁹ Neajta nu yeehui niyen tiu'utaxájta í ne tzajta'a yee nu'uri ne'uun rí'i tiú'uruu u chí'ita. Jé'ecan pu á'ateeri ti rí'i tinaatévaire'esin. Nu'uri yeehui nesé'upe'en. Niché'e tí'icua'aca, neajta ye'eca, neajta netémua'ave'e.” —Ayee pu nu'u tiu'umuá'aj a'íjna í ja'ati.

²⁰ 'Ajta a'íin í Dios, ayée pu hui tiraata'ixaa tijín: "Mú'ee, mi pej caí ti'itíj mua'aree. Ijii, tíca'a pej mi'ini. Patí'ij huamí'in, ¿a'ataani tí'ijci'iti a'íjna í pej mú'ee rí'í ráaruu pej pi aseíj huatá'atemua'ave'enche'e?" —Ayee pu Dios tiraata'ixaa.

²¹ Neajta niyen tejá'amua'ixaate'e. Ayee pu hui té'eme a'ímej jemi matíj mena'a pua'amé í mej rujámua'a rajsé'iri ti'itíj ti na'a mej mi jeíhua tí'ijcha'íi, majta, camu ti'itíj tícha'íi í Dios jemi.

Tí nu'u Dios huá'acha'íi í ruyaujmua'a

(Mt. 6:25-34)

²² Tí'ij í Jesús ayén tihua'utá'ixaa a'ímej í mej jamuan á'ujujhua'ane'e tijín:

—A'íj nu jín niyen tejá'amua'ixaate'e. Caxu se'íjna jín tí'imua'ajca yee a'iquí ye'í tetí'icua'ani nusu yee a'iquí ye'í tetí'iyee'en na'ari yee a'iquí ye'í tetiu'utétachejte'esin.

²³ ¿Ni caí jaítze'e ruxe'eve'e í Dios jemi sej ruuri xá'ara'ani caí í ti sej ráacua'ani? ¿Ni caí ayén che'atá na'a jaítze'e ruxe'eve'e í Dios jemi ti ruuri a'ame í sej ratéhua'íra'a caí ti naa seíire'e a'ame í sej jín tiu'uteújchejte'en? Aa ni'íjtá xaa ne'u.

²⁴ 'Casi'i, xaaseíj amímej cua'atza í mej júte'e rá'ara'a. Camu hui a'atzu tí'ihuaste'e, camu majta tí'itza'anaca. Camu majta huatéechi'i í mej tzajta'an rí'í yé'uruuren í mej meri rájseij. Capu amín a'íj, aúche'e pu Dios tihúa'amicua. Mí seajta mú'een, jaítze'e xu jemin ruxe'eve'e í Dios mecaí a'íime í cua'atza.

²⁵ ¿A'ataani raayí'iti ti á'ateeren ti jaítze'e ruuri a'ame a'íjna jime'e í ti tí'iramua'atzíite'e? Capu ja'ati xaa ne'u. ²⁶ Tí pua'a secaí raayí'itihua'an

sej si siyen huárini se'íjna jime'e í ti caí muári'eri, ¿a'iné hui 'een jín siyen tí'imua'ajca se'íjna jime'e í ti tí'ijturaa?

27 'Casi'i, xaaseíj amíjna mi caiipi'i, a'ij ti ye'í tí'ivaujse'e. Capu tí'imíjhuaca amíjna mi caiipi'i, capu ajta tí'itzaca. Capu amín a'ij. Dios pu hui ayén ráaruu ti jaítze'e naa seijre'e caí Salomón ti naa seijre'eca'a tí'ij auj tí'itéveeca'a rey jime'e. Capu ja'anáj ayén tiu'uteújchejte tí'itíj jime'e ti ayén naa seijre'e tíj mi caiipi'i.

28 'Casi'i, mú'een, Dios pu ayén rí'í tirájcha'íi mi tu'upi ti a'uun é'evaujse'e a'u mej á'atase'ehuaca. Ajta a'ín tu'upi, capu á'ateeri sino yee ruijmua'a yee, a'íi mú raaré'evejchi, matí'ij mi ratairan. Tí pua'a hui Dios ayén rí'í tirájcha'íi mi tu'upi, ¿ni caí jaítze'e amuaatá'asin í sej jín tiu'uteújchejte'en, mú'ejmi mi sej caí a'atzu té'atzaahuate'e?

29-30 'Caxu a'ij tí'ixajta yee a'iquí ye'í tetí'icua'ani nusu a'iquí ye'í tetí'iteye'en. Ayee xu'u, caxu tí'imua'ajca se'íjna jime'e, a'iné naími'i matíj mena'a pua'amé yen mej a'uchéjme íiyen chaanaca japua, ayée mú me'íjna jín rahuauhuau. Mí ajta a'ín á'amuaya'upua, ta japua ti é'eseijre'e, a'íi pu hui ari rú'umua'aree tí'itíj ti amuá'aturaate'e.

31 'Setá'aj mi'i rájhuauni ti Dios tejá'amua'aijte'en, seajta ra'ará'astijre'en a'ij ti a'ín tí'ijxe'eve'e. Tí pua'a siyen huárini, Dios pu hui tejámuaatá'asin tíj na'a ti tejamuá'aturaate'e.

32 'Caxu tí'itziíne'e mú'een, mi sej siyen mé á'ujujhua'an. Cu xíee cáne'axi sena'a í mej rujímua'a mena'a mé á'ujujhua'an. Ayee pu tira'aránajcheca'a í sej rájya'upua ti ij a'ín

amuaatá'an sej se'uun a'uteároute a'u ti a'ín tejé'aijta.

Tí nu'u jeíhua án tejé'esejre'e u ta japua ti huápi'i tí'ivaire'e

(Mt. 6:19-21)

³³ 'Setá'aj tiú'utuaani nain a'achú sej caj tí'ijcha'íi, seajta tihua'uré'an a'ímej í mej caí a'ij tí'ijviicua'i. Ayee xu a'íjna jín huárini, ti 'ij a'íjna téjé'eseire'en í Dios jemi í ti tejá'amuaci'íti. Ayee pu éene'e a'ame t́j ti'it́j ca'aní ti caí ja'anáj huataújtuaasin. A'uu pu e'etiá'a a'ame mú'ejmi jemi ti'it́j ti huápi'i tí'ijnajche. Ajta capu hui ja'anáj huatéxjisin, a'iné camu a'uun a'uteáru'ipi í nahua'ari. Camu majta rac'ín a'íime í tejpuási.

³⁴ 'Ayee xu éene'e xá'aju'un a'iné a'íj xu jetzen tí'imua'astí xá'aju'un se'íjna jetze ti jaítze'e amua'aráanajche, ti jaítze'e a'amua jetze ruxe'eve'e.

Tej nu'u r'íi huátaruuren iteen, teajta r'íi atanéjne'ere temua'a naa

³⁵ 'R'íi xu'u titehuaújcaten sej si tiu'utévaire'en. Seuche'e xu hui atanéjne'eri t́j ja'ati ti taij huitéchueeca'a tá'ataa.

³⁶ 'Ayee xu éene'e xá'aju'un mat́j a'íime í mej tí'ivaire'e ja'ati jemi ti a'uun á'ume a'u mej tejé'eye'este a'íjna jime'e ti se'j huaténe'iche. Majta a'íime í mej tí'ivaire'e, maúche'e mú tí'ijchu'eve'en a'atzaj ti pua'a uvé'enejsin a'íjna ti tihúa'ajjte'e mej mi ca'anacan tira'antácuune'en t́'ij a'ín te'ejteátu'asixi'ín í puéerta jetze.

³⁷ 'R'íi pu tihua'utévaire'esin a'ímej í mej tí'ivaire'e tí'ij a'ín hua'usej mej rachú'eve'e

a'atzaj ti pua'a uvé'ene a'íjna ti tihuá'aijte'e. Ayee nu hui tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e, ayée pu rini a'íjna ti tihuá'aijte'e. A'íi pu rucaten ti ij hua'utévaire'en. Ajta tihua'uta'aijte'esin mej aúhuiixi'in í meesa jetze. Ajta tihuá'amin.

³⁸ 'Capu amín a'ij a'atzaj ti pua'a uvé'enejsin a'íjna ti tihuá'aijte'e, ti pua'a já'ita'a tíca'a uvé'ene nusu tapuá'arijme'eca. Rí'i pu hui tihua'utévaire'esin a'ímej í mej ravaire'e ti pua'a mauj rachú'eve'e.

³⁹ 'Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e. A'íjna í ja'ati ti huatéechi'i, ti pua'a a'íi ramua'areere a'atzaj ti pua'a ánú'aiixa í nahua'ari, capu raatá'asin ti anú'asti ti tiu'unáhua'an. ⁴⁰ Seajta hui mú'een, rí'i xu'u sej si rí'i huaújcaten a'iné inee, i nej neajta huá'a jetze airáane í teite, nee nu uvé'enejsin a'atzaj sej pua'a caí nechueve'e. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

*I mej nu'u tí'ivaire'e me'íjna í mej hua'apua
(Mt. 24:45-51)*

⁴¹ Pedro pu ayén tiraata'íhua'uri'i tijín:

—Tavastara'a, ¿ni téjmi pena'a huatá'ixaa i niu-ucari ca'ín naíjmi'ica puaatá'ixaa?

⁴² Ajta a'íin tavástarara'a, a'íi pu ayén tiu'utaniú tijín:

—¿A'ataani pú'een, a'íjna ti tí'ivaire'e, ti ajta rí'i mé teuúmua'aree, ti ajta caí ja'anáj til'itíj jín auté'itze? Ajta a'íin ti tí'ira'aijte'e, a'íi pu hui tiraa'íjcate'en ti ij a'íin a'íjna jín antiújmua'areere

a'ímej í seica í mej majta tí'ivaire'e. A'íñ pu ti-huá'amin a'atzaj mej pua'a raaxí'epi'íntare'en mej tiú'ucua'ani.

⁴³⁻⁴⁴ 'Tí pua'a ayén rijcaa tí'ij uvé'enen a'íjna ti tí'ira'aijte'e, rí'í pu tiraatévaire'esin a'íjna ti tí'ivaire'e a'iné nain pu tiraata'íjcate'esin a'achú tíj tí'itíj tícha'í a'íjna ti tí'ira'aijte'e. Ayee pu té'eme. Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e.

⁴⁵ 'Mi ajta, a'íñ ti hui tí'ivaire'e, ti pua'a ayén tí'imua'ajca yee jé'ecan pu u á'ateere a'íjna ti tinaa'íjca, ayée pu ajta tirá'amitiejte'e a'ame ti caí íiya'ata uvé'enejsin. Tí'ij i autéjcheni ti hua'utévajxi'in a'ímej í mej tí'ivaire'e, í mej teteca, ajta í mé 'uuca. Ajta pu hui autéchesin ti tiú'ucua'ani, ajta ti nahuáj antiyé'en. Tí'ij i huatétahuaisin.

⁴⁶ 'Ajta a'íñ ti tí'ira'aijte'e, a'íñ pu uvé'enejsin ja'anáj ti pua'a caí rachú'eve'e. A'íñ pu xaa uvé'enejsin a'atzaj ti pua'a caí pítéjmu'a'aree. A'íñ pu hui ajta puaíjtzi'ira'a raatá'asin, jeíhua huápi'í. Ayee pu che'atá tí'ijci'íti a'ij ti tihuá'aci'íti í seica í mej majta auté'ítzealara í Dios jemi.

⁴⁷ 'A'íjna ti tí'ivaire'e, ti ajta tirú'umua'aree a'ij ti tí'ijxe'eve'e a'íjna ti tí'ira'aijte'e, jeíhua pu ra'iré'evejsin navij cuaartara'a jime'e ti pua'a caí rí'í huaújrúuren na'ari caí ayén huárini a'ij ti tí'ijxe'eve'e a'íjna ti tí'ira'aijte'e. ⁴⁸ Ajta a'íñ ti tí'ivaire'e ti ajta caí rú'umua'areereca'a a'ij ti tí'ijxe'eve'eca'a a'íjna ti tí'ira'aijte'e, c'íj pu'u ra'iré'evejsin navij cuaartara'a jime'e ti pua'a ayén huárini ti a'ij pua'a 'een jime'e a'iné capu rú'umua'areereca'a a'ij ti ye'í huárini. Capu ayén tí'ijci'íti a'ij ti tiraavíjte'e.

'Ayee pu'u xaa ne'u, ja'ati ti na'a mej miyen tiraatá'a ti ve'ecán jín antiújmua'areere á'ara'ani, ti pua'a ayén ve'ecán jín ti'ité'ijcati'ihua, ayée pu hui tiú'ujxe'eve'e ti jaítze'e tiu'utátuiire'en me'íjna jemi í mej tíraa'íjcate. Ajta, ja'ati ti na'a mej miyen tiraatá'a ti ciliéene'e jín antiújmua'areere á'ara'ani, ti pua'a ayén ciliéene'e jín ti'ité'ijcati'ihua, ayée pu che'atá na'a tiú'ujxe'eve'e ti cij tiu'utátuiire'en me'íjna jemi í mej tíraa'íjcate.

*Mej nu'u já'ita'a autajú'un me'íjna jime'e í Jesús
(Mt. 10:34-36)*

⁴⁹ 'Ayee nu 'een jín mú a'uvé'emej nej ni puaíjtzi hua'utá'an ne'ímej í mej a'ij pua'a 'een í ru tza-jta'a matíj mena'a pua'amé yen mé seijre'e íyen chaanaca japua. Ajta ayée pu tina'aráanajche ineetzi ti ari autéjcheni. ⁵⁰ Ayee pu ajta tí'ineci'iti ineetzi, í nej jín rajpuaíjtzi na'ame. Jéihua pu hui a'ij pua'a ne'ase, ajta jeíhua pu a'ij pua'a ne'astí a'ame ajta na'a caí nain te'entipúa'are.

⁵¹ '¿A'iné tejamuá'amitiejte'e mú'ejmi? ¿Ni qui ne'íjna jín mú a'uvé'emej mej mi rí'í tí'itechejca í mej yen huachéjme íyen chaanaca japua? Canu a'atzu. Ayee nu tejá'amua'ixaate'e yee canu ne'íjna jín mú a'uvé'emej sino mej mi já'ita'a a'utáci'ine. ⁵² Ajta íjii ti yú auca'ití a'ame, ayée pu hui té'eme. A'ímej jime'e í mej anxívi í teite, í mej seicié mena'a che, ayée pu té'eme a'íí mú já'ita'a a'utajú'un. Majta á'iyen í mej huaíca, a'íí mú huá'ajaaxiéevi'ira muá'aju'un a'ímej í mej hua'apua. Majta a'íime í mej hua'apua, ayée mú che'atá mena'a tihúa'ajaaxiejvi'ira muá'aju'un í mej huaíca.

53 'Ayee mú já'ita'a a'utajú'un. A'íi pu ya'upuáara'an rájaaxiéevi'ira a'ame a'íjna í ruyauj, ajta a'íin yaujra'an ayée pu che'atá na'a tí'ijjaaxiéevi'ira a'ame í rutáàta. Ajta a'íin í náànajra'an, ayée pu che'atá na'a tí'ijjaaxiéevi'ira a'ame a'íjna í ruyauj ti 'íita'a. Ajta a'íin yaujra'an ti 'íita'a, ayée pu che'atá na'a tí'ijjaaxiéevi'ira a'ame a'íjna í runáàna. Ajta a'íjna í mu'uneára'an í ti 'íita'a í ti ucarij, a'íi pu ajta rájaaxiéevi'ira a'ame í rumu'un í ti 'íita'a ti temuaij. Ajta a'íjna í mu'uneára'an ti temuaij, a'íi pu hui ajta rájaaxiéevi'ira a'ame í rumu'un ti ucarij.

I mej nu'u jín ráamua'aree tí'itíj ti nu'u xicájra'a jetze pí'tí'irici

(Mt. 16:1-4; Mr. 8:11-13)

54 Tí'ij i ayén tihua'utá'ixaa a'ímej í teite í mej a'uun ajteáxi'reca'a tíjín:

—Jíme'en xu'u jaitiri huaseíj ti a'ijnéj, yénci pújme'en, set'í'ij si siyen tí'ixaxa'a yee mu'uri hu-atéviyi. Ajta, ayée pu tí'irineca. ⁵⁵ Na'ari ti pua'a huatá'eecare ti yeete pújme'en e'itáninei, ayée xu hui tí'ixaxa'a tíjín teájxicaj pu a'ame. Ajta, ayée pu tí'irineca.

56 'Mú'een, mi sej caí mé uumuámua'aree, mú'een xu siyen raayí'iti a'ij sej ye'í tiu'utaxáj a'ij ti tí'ití rini í júte'e nusu íiyen chaanaca japua. Mí seajta mú'een, caxu hui a'atzu raayí'iti a'ij sej ye'í tiu'utaxáj a'íjna jíme'e a'ij ti tí'ití rini itejmi jemi a'íjna xicájra'a jetze nej yé huatéjvee inee mú'ejmi jemi.

Sej nu'u ráahuauni sej rí'i éene'en a'ímej jemi í mej amuájcha'íre'e

(Mt. 5:25-26)

⁵⁷ 'Niche'e sej tejámuaata'íhua'u. ¿A'iné 'een jín secáí raaxí'epi'intare'en rujímua'a a'ij ti tiraavíjtele? ⁵⁸⁻⁵⁹ Patí'ij pauj huamé'en juye jetze jamuan a'íjna ti muájcha'íre'e sej raaxí'epi'intare'en a'íjna jemi í juees, patá'aj raatáhuavii temua'a naa sej seuj juye jetze raaxí'epi'intare'en. Na'ari ti pua'a pecaí piyen huárini, a'í pu hui muá'avi'itín í jueesi jemi. Tí'iquí a'ín juees, a'í pu tiu'utátuiire'esin mú'eetzi a'íjna jemi í polisiiya. Ajta a'ín polisiiya, a'í pu mua'íteánajsin. Ayee nu tí'imua'ixaate'e tzáahuati'íra'a jime'e, camu hui íiya'ata mua'irátuaasin ajta pena'a caí tiu'unájchita nain jime'e a'achú mej muajíjve'en. —Ayee pu tihua'utá'ixaa.

13

Tí rí'i ayén tiú'ujxe'eve'e ti nu'u ja'ati seicié tiú'umua'ati

¹ A'ajná'imua, seica mú e'iré'ene í Jesús jemi. Matí'ij mi miyen tiraata'ixaa me'íjna jime'e í mej Galilea e'echéjme'e, Pilato ti nu'u huá'ucuii matí'ij mauj cáne'axi mua'ívejtaca'a. ² Jesús pu ayén tihua'uta'íhua'uri'í tijn:

—¿A'iné tejamuá'amitiejte'e mú'ejmi? ¿Ni qui mecaí jaítze'e a'ij pua'a tí'iteteitestaca'a sej caí mú'een a'íjna jime'e mej miyen tirajpuaíjtzica'a?

³ 'Ayee nu tejá'amua'ixaate'e. Capu ayén ti'ayajna. Mí ajta, ti pua'a secáí seicié tiú'umua'ati í Dios jemi, mú'een xu hui seajta antipua'ari.

4 'Ari a'íime í mej tamuáamuata'a japuan aráhuaica ará'ase, í ti huá'a japua rájve ti'itíj ti ájtee ti a'uun a'utéveeca'a a'ájna já'ahua'a Siloé, ¿a'iné tejamuá'amitíejte'e? ¿Ni qui jaítze'e a'ij pua'a metí'iteteij mecaí a'íime í seica í mej Jerusalén a'uchéjme?

5 'Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tijín: capu hui ayén ti'ayajna. Mí ajta, ti pua'a secaí seicié tiú'umua'ati í Díos jemi, mú'een xu seajta antipúa'ari. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

I huaréj ti nu'u caí ja'anáj taca'a

6 Tí'ij í seíj niuucari pu jín tihua'u'itiiri'i tijín:

—Ja'ati pu nu'u hui huaréj ta'íteal'ica'a. Aa pu nu'u ye'ateáhui a'u ti uuva a'uvéjme. Tí'ij jí u ya'utéeseij avée si ari taca'a. Capu nu'u a'atzu taca'aca'a. 7 Tí'ij jí ayén tiraata'ixaa a'íjna ti a'uun tí'icha'ica'a tijín: “Pu'uri yeehui á'atee a'achú cumu huaíca nine'ira'a ne yee raatésise'ij á vee si ari taca'a. Aru, capu a'atzu taca'a. Patá'aj ra'ijveíjche, a'iné amín mé ti'itávee, capu ti'itíj vaire'e.”

8 'Ajta a'íin ti tí'icha'ica'a, ayée pu nu'u tiraata'ixaa tijín: “Nevástara'a, ché'e auj mé táveeca seíj nine'ira'a. Nee nu yeehui raaté'ijche'esin, neajta ti'itíj atariéjra'asin chuej jamuan. 9 Tí pua'a huatáca'an ru'usí, cha'a ayén mé ti'itávee. Na'ari ti pua'a caí huatáca'an, aj pej xaa yeehui pi ra'ijveíjche.”

A'íjna í 'íita'a ti nu'u á á'ajtípu u teyujta'a

10 Ayee pu ja'anáj tiuju'uríj ti a'ájna pítí'irijcaa ja'anáj xicájra'an mej jetzen ruse'upi. Jesús pu tihua'amua'atejca'a u teyujta'a. 11 Ajta seíj 'íita'a,

a'úu pu ánu'uhuatéveeca'a. Pu'uri teuumé'eca tamuáamuata'a japuan aráhuaica nine'ira'a ti tí'icui'ica'a a'íjna jíme'e tiyaaru'u ti tzajta'an seijre'e. A'íjna í 'íta'a, jé'ecan pu á'ajtípu. Capu a'atzu rí'íríistaca'a ti huataújsiuraren.

¹² Tí'ij Jesús raaseíj, aj pu i raatajé ti jemin á ve'eré'enen. Ayee pu tiraata'ixaa tijín:

—'íta'a, nu'uri timuá'ari'iri'í í pej jín tí'icui'i.

¹³ Tí'ij i ra'ajtamuariej. Jíme'en pu'u ra'ajtamuariej, aj pu i a'ín 'íta'a huataújsiurare. Aj pu i rí'í tiraatá'a í Dios.

¹⁴ Ajta a'ín ti tí'ajta u teyujta'a, jé'ecan huataniú'ucaca'a a'iné Jesús pu tiráhuuaa a'ájna xicá'ra'an jetze matí'ij pua'a ruse'upi. Ayee pu tihua'utá'ixaa a'ímej í teite tijín:

—Ayee pu hui te'ará'ase í mej jetzen tí'imijhuaca arájsevi xicaj. Setá'aj mú a'uvé'uju'un setá'aj se'ájna tihuaújhuaate'en. Caxu mú a'uvé'eci'ica'an se'ájna xicá'ra'a mej jetzen ruse'upi.

¹⁵ Jesús pu ayén tiu'utaniú tijín:

—Mí sej caí jé'iyecan jín tí'ivaire'e í Dios jemi, jíme'en a'ájna xicá'ra'a mé jetzen ruse'upi, ¿ni se-caí siyen tí'imijhuaca naíjmi'i mú'een? ¿Ni se-caí huá'ixáxi í ruye'emua, ti pua'a ti'itíj pu'éene'en puuya na'ari puuru'u sej si huaja'uvé'ite'en a'ájna xicá'ra'a mej jetzen ruse'upi? Ni'íjtá xaa ne'u. Ayee xu tí'imijhuaca.

¹⁶ 'Ari amíjna mi 'íta'a, a'í pu hui jetzen huanéj a'íjna í Abraham teecan. Ajta pu'uri tejauume a'achú cumu tamuáamuata'a japuan aráhuaica nine'ira'a ti Satanás ra'atéj'icicicé cu'ini'ira'a jíme'e. ¿Ni caí ayén tiraavíjte'e nej tiráhuuaate'en

nej ni ru'irájtuaani a'íjna jime'e ti tí'licui'i? —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

17 Tí'ij ayén tiu'utaxájtaca'a, a'íime í mej rájcha'íire'eca'a me'íjna í Jesús, jé'ecan mú tiu'utatévi'iri'i í jemin. Majta a'íime í seica í teite, jé'ecan pu r'í'i hua'utá'a nain jime'e a'ij ti tí'tí' huaríj ti huápi'i ruxe'eve'e.

A'íjna jime'e í jatzi, mustaaza ti rajatze'e
(Mt. 13:31-32; Mr. 4:30-32)

18 Aj pu i Jesús ayén tihua'uta'íhua'uri'i tijín:

—¿A'íiné tí'irineca íiyen chaanaca japua ti Dios tí'aijta? ¿A'íiné tí'iseijre'e ti jíme'en Dios tí'aijta?

19 'Ayee pu seijre'e tíj mustaaza tí'ti, ti ayén tí'itéjatze'e tíj jíican. Ja'ati pu nu'u hui yá'utií a'íjna í jatzi. Tí'ij nu'u i raahuáste a'u ti teje'eré'ana. Tí'ij jí huanéj a'íjna í jatzi. Aj pu nu'u i huavaújse. Tí'ij jí ayén á'ajtití'ij já'araa tíj cিয়ে. Majta me'ín pina'ase í mej rá'ara'a, a'íi mú nu'u e'ire'enée, án mú nu'u a'ujrá'aseca'a í pí'istáare'ara'an jetze.

A'íjna jime'e mej nu'u rajnájchi í hariina jetze í levadura
(Mt. 13:33)

20 Ajtahua'a seíj hua'uta'íhua'uri'i tijín:

—¿A'íiné seijre'e ti jíme'en Dios tí'aijta?

21 'Ayee pu hui 'een tíj a'íjna í levadura tí'ij a'íin 'íita'a ru'íteájtici, ajta nu'u rajnájchi cuaíjtzi jetze ti huaíca medida ará'ase. Jé'ihua pu nu'u rajcuaíjtzitaca'a. Ajta a'íin í levadura, a'íi pu nu'u tzajta'a huaneájxi nainjapua í cuaíjtzi. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

A'íjna jime'e á tá'apueerta ti cíj antéyauj
(Mt. 7:13-14, 21-23)

22 Tí'ij jí Jesús a'uun a'ume'eca í juye jetze ti Jerusalén á'uye'iri. A'u ti na'a ti a'uré'enineica'a, ti huachájta'ajme, na'ari a'imuá mé antachéejme, a'úu pu tihuá'amua'atehua'a í teite.

23 Ja'ati pu ayén tiraata'íhua'uri'i tijín:

—Tavastara'a, ¿ni cój mena'a tite'erá'ase í ti Dios hua'irátuaasin?

Ajta a'ín Jesús, ayée pu tiraata'ixaa tijín:

24 —Setá'aj huateújca'anen sej si se'íjna jetze a'uteáruti tá'apueerta ti cój antéeyauj. Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tijín mul'iití mú miyen huataújca'anejsin mej mi me'uun a'uteároute. Mí ajta caí, capu hua'utá'asin.

25 'Tí'iqui a'íjna ti á é'eche, tí'ij i ájchesin, ajta te'íteánajsin tá'apueerta. Seajta mú'een, amée xu pua'acié huaté'uu xá'aju'un. Seajta te'ejteátu'asixi'isin í puéerta jetze. Ayee xu ca'anín jín tiraatájeeve a'íjna ti huatéechi'i. Ayee xu tijín: “Tavastara'a, tita'antácuune'e.” Ajta a'ín ayée pu tejámuaatá'ixaate'esin tijín: “Canu hui á'amuamujte a'ateén sej pí'ici. Canu neajta ramua'aree a'u sej e'eráaci.”

26 'Seajta mú'een, ayée xu tiu'utaxájta tijín: “Teen tu tiú'ucuaa á jamuan, teajta á jamuan hua'í. Pajta mú'ee ti'itamuá'atehua'a a'u ti juye a'uré'enine'i.” 27 Ajta a'ín, ayée pu tejámuaatá'ixaate'esin tijín: “Canu hui ramua'aree inee a'u sej é'eme'ecan. Sericu mú'een, mi sej a'ij pua'a tí'iteteite.”

28-29 'Ayee pu té'eme a'ájna xicájra'an jetze. Mú'een xu huá'asejran a'ímej í mej me'uun a'uráté'a muá'aju'un a'ujna Dios ti é'esejre'e. A'ímej xu hui sejran se'ímej í mej mejmí'i

e'echéjme'e, se'íjna í Abraham, seajta se'íjna í Isaac, seajta se'íjna í Jacobo. Majta seica mú á a'ire'enejsin mej mi a'ujrá'ase a'utí meesa a'utéjvee mej mi tiú'ucua'ani a'ujna Dios ti é'eseijre'e. Seajta mú'een, áa xu pua'acíe a'uté'uu xá'aju'un. Jéihua xu ruyeine xá'aju'un, seajta ancurá'ujci'ime ye'icáa xá'aju'un mi rutamej jime'e se'íjna jime'e sej seri rajpua'ítzi xá'aju'un.

³⁰ 'Ee xaa ne'u, ayée pu hui ti'ayajna. Seica í mej nu'u vivejmé'en jín títetateí íjii, a'íí mú ciliéene'e jín títetaté'a muá'aju'un a'ájna xicájra'a jetze. Majta seica í mej nu'u ciliéene'e jín títetateí íjii, a'íí mú vivejmé'en jín títetaté'a muá'aju'un a'ájna xicájra'a jetze. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

T'íj nu'u Jesús huaújyeineca'a t'íj u a'aráneereca'a u Jerusalén

(Mt. 23:37-39)

³¹ T'íj Jesús auchén raatapuá'ajtaca'a ti tihúa'a'ixaate'eca'a í teite, mat'íj mi seica jemin á e'iré'ene. A'íí mú pú'een'e'e í fariseos. Ayee mú tiraata'ixaa tijín:

—Patá'aj tícheni peyajna a'iné amí pu nu'u Heródes muajé'icatami'í mú'etzi.

³² Aj pu i Jesús ayén tiu'utaniú tijín:

—Setá'aj hui se'uun á'uju'un se'íjna jemi í Heródes ti avítzi jín netzejra'ajmua'a ineetzi. Setá'aj seajta siyen tiraata'ixaate'en se'íjna yee pu'uri íjii nehua'utamuárite'esin ne'ímej í tiyáaru'use í mej huá'a tzajta'a seijre'e í teite, neajta yee tihúa'ahuaate'en í teite íjii, neajta ruijmua'a. Neajta yee, aaruijmua'a

nu aráneastejre'esin ne'íjna jime'e í nej jín antínmua'aree.

³³ 'Capu amín a'ij. Ayee pu hui tiú'ujxe'eve'e nej nauj huamé'en íjii, neajta ruijmua'a, neajta aaruijmua'a, a'iné capu ayén tiraavíjte'e ti huámi'ini ayajna pua'acié u Jerusalén seíj ti Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'a.

³⁴ 'Mú'een mi sej Jerusalén é'eche, mi sej Jerusalén é'eme'ecan, mú'een xu huá'acui'ica a'ímej í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'a. Seajta huá'atu'axaca tetej jime'e a'ímej ti Dios huaja'uta'íteca'a mú'ejmi jemi. Mu'íi nu hui niyen raxí'eve'eca'a nej huá'aseire'en í a'amuyaujmua'a nej ni huá'ucha'íin cumu í tecuaara'i ti huá'acha'íi í ruyaujmua'a, ti hua'icánaamua í ru'ana jime'e. Seajta mú'een, caxu siyen ra'utéca'ane.

³⁵ 'Casi'i, xaaseíj. Nu'uri hui mé amuuhuá'axi mú'ejmi mi sej Jerusalén é'eche. Ayee nu tejá'amua'ixaate'e. Caxu cha'a neseijran ajta na'a caí teja'ure'enén a'ájna xicájra'an jetze sej pua'a siyen tiu'utaxájta yee cha'a r'íi tiraateájtuaani a'íjna í ti mé e'evé'eme niúucare'ara'an í tavástara'a. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús.

14

T'íj nu'u Jesús tiráhuaa a'íjna í ja'ati ti ajtéjaa

¹ Ayee pu ja'anáj tiuju'uríj ti a'ájna pítí'irijcaa a'íjna xicájra'an mej jetzen ruse'upi. A'uu pu a'ará'a a'u ti é'eche í seíj í fariseo ti ve'ecán jín ti'itéjvee, ti ij tiú'ucua'ani jemin. Majta a'íime í teite, jeíhua mú rá'eeve'eca'a me'íjna í Jesús. ² Ajta

sej á vejli'i úuveeca'a jemin í Jesús. Ti'icui'i a'íjna í ja'ati. Nainjapua pu cajaa í ru jetze.

³ Ajta a'ín í Jesús, ayée pu tihua'uta'íhua'uri'i a'ímej í fariseos, ajta a'ímej í mej tí'imua'ata í yu'uxari jetze Moisés ti ra'utéyu'uxaca'a. Ayen tíjín:

—¿Ni caí a'ij tí'iri'iri nej tiráhuaate'en a'íjna xicájra'an tej jetzen tase'upi nusu caí?

⁴ Majta a'íime, camu tí'itíj a'ij tiu'utaxájtaca'a. Ajta a'ín Jesús, a'í pu ra'ajtamuáriej a'íjna ti tí'icui'i. Ajta tiráhuaa. Aj pu i raata'íteca'a ti á'ura'ani ruxiéehua.

⁵ Tí'ij i Jesús ayén tihua'uta'íhua'uri'i tíjín:

—¿Ni caí rí'irí ti ja'ati ayén huárini a'ájna xicájra'an jetze mej jetzen ruse'upi? Tí pua'a puuru'u atéjveti a'u ti e'etécun, na'ari puuya atéjveti, ¿ni pecaí hui piyen ca'anacan rini pej ra'ítátuaani a'u ti e'etéjve?

⁶ Majta a'ímej jemi, capu ú'u anú'u'a'ahua'aca'a huá'a tzajta'a a'ij ti tiu'utaxáj.

A'íjna jime'e, mej nu'u hua'utajé mej nu'u tejá'umua'ariive'en a'u ti ja'ati a'uténe'ichi

⁷ Tí'ij i Jesús raasej a'ij mej rijcaa a'íime í ti huá'a'ínee mej tiú'ucua'ani. A'í mú rahuauca'a vejli'i mej a'ujrá'ase jemin í ti tihua'amicua. Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

⁸⁻⁹ —Tí pua'a hui ja'ati muá'íneen pej tiú'ucua'ani huá'a jamuan í mej tí'iyeste a'íjna jime'e ti sej huaténe'icheca'a, capej pe'ánna a'ujyé'ixa'an a'ájna vejli'i jemin í ti muaatá'ínee pej tiú'ucua'ani, sino a'atzu pe a'ímuá a'utayeíjxi'in. Na'ari caí, ti pua'a sej

uv'éenen ti jaítze'e ruxe'eve'e pecaí mú'ee ti ajta raatá'inee, aj pu i a'ín muaatá'ixaate'esin yee ájchesi, tá'aj amanna a'ujyeíjxi'in a'íjna i ja'ati. Aj pej pi tiu'utatévi'ira'ata, a'ánna pej a'ujyeíjxi'in pe'íjna japua í ti jaítze'e caí ruxe'eve'e.

10 'Mi pajta mú'ee, ayée pepu'u hui huárini ti pua'a ja'ati muaatá'ineen, án pej a'ujyeíjxi'in japuan í ti jaítze'e caí ruxe'eve'e ti i ayén a'ín ti muaatá'inee timuaatá'ixaate'en tí'ij uv'éenen a'u pej a'ujyeíjxi'in. Ayee pu timuaatá'ixaate'esin tíjñ: “Ne'amüigu, patá'aj ájcheni peyajna patá'aj a'ujyeíjxi'in yé vejli'i a'u ti jaítze'e á'ujxe'eve'e.” Ayee pej pe'íjna jín huarín, ayée pej hui rí'i tira'ancuré'asin huá'a jemi í teite mej á jamuan a'ujteí.

11 'Ja'iné ja'ati ti na'a ti á'ujtzaahuat'e, aj pu i a'ij pua'a raatá'ixaa ti caí jeíhua ruxe'eve'e. Ajta a'ín ti caí á'ujca'ane ti ti'itíj jín te'enteárute ti ve'ée, aj pu i tiraatá'asin ti ayén te'enteárute ti'itíj jime'e ti jaítze'e ve'ée. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

12 Aj pu i ayén tiraata'ixaa a'íjna ti raatá'inee ti tiú'ucua'ani tíjñ:

—Ayee pej hui huárini patí'ij hua'utá'inen mej tiú'ucua'ani a'atzaj chumua'an nusu tíca'a. Capej huá'inen a'ímej í á'a amiigustemua'a, ca'ín a'ihuáamua'a nusu á'ajuutzimua'a, o a'ímej í chíjteaani mej á é'eche vejli'i á jemi. Tí pua'a piyen hua'utá'inen a'ímej, matí'ij mi majta me'ín muaatá'ineesin mú'eetzi. Ayee mú huarín, a'íi mú hui tí'imuanajchite'en.

13 'Mi pajta mú'ee, patí'ij hua'utá'inen mej tiú'ucua'ani, a'imej pepu'u huatá'inen í mej caí a'ij tí'ijviicua'i, pajta a'imej í mej jeíhua rajpuaíjtzi cuí'ini'ira'a jime'e, pajta a'ime í mej a'ij pua'a titéeci'ica, pajta a'ime í mej aracúcu'unijmee.

14 Ayee pej huarín, rí'i mú timuaatá'asin, a'iné camu tí'ituaave í mej jín timuaanájchite'en. Mí ajta, a'í pu Dios hui timuaatanájchite'esin a'ájna xicá'ra'an jetze mé jetzen a'itajú'un huá'a tzajta'a í mi'ichite. —Ayee pu tiraata'ixaa a'ájna í Jesús.

A'ájna jime'e ti nu'u ja'ati hua'utá'inee mej nu'u tiú'ucua'ani

15 Ajta seíj ti ajta a'uun huatéjca huá'a jamuan, tí'ij ráanamujri'i a'ij ti tiu'utaxájtaca'a a'ájna í Jesús, ayée pu tiraata'ixaa tijín:

—Rí'i pu tiraatá'asin a'ájna ti tiú'ucua'ani a'ájna xicá'ra'an jetze ti jetzen Dios huataseíjre'esin ti ij tiu'uta'a'ájta íiyen chaanaca japua.

16 Jesús pu ayén tiu'utaniú tijín:

—Ja'ati pu nu'u hui rí'i huaújruurejca'a ti ij tihua'umín. Mu'iicáca pu nu'u huatá'inee. 17 Tí'ij a'ájna teja'uré'ene ti tihua'umín, tí'iquí a'ín raata'íteca'a í ti jemin tí'ivaire'e ti ij hua'utájeeve a'imej í mej huatá'iniihuaca'a. Ayen tijín: “Setá'aj yeehui a'uré'enen a'iné pu'uri huaxí'epi'in.”

18 'Majta a'ime, naími'i mú nu'u miyen autéjhuii mej tiu'utaúruuni'i. Ajta a'ín í ti amuacá raatá'inee, ayée pu tiu'utaxájtaca'a tijín: “Neuchén nu chuej huánanai nej japuan tiu'umuári'en. Ruxe'leve'e nej ye'utéeseij. Ayee nu tí'imuahuvii mú'etzi pej tinaatá'uuni'i.”

19 'Ajta seij, ayée pu nu'u tiu'utaxájtaca'a tijín: “Neuchén nu puuyesi huánanai. Anxíj paari mú ará'ase. Nu'uri á'uraa nej ni huá'ucalaadu. Patá'aj tinaatá'uuni'i pajta ineetzi.”

20 'Ajtahua'a í seij, ayée pu nu'u tiraata'ixaa tijín: “Neuchén nu huaténe'icheca'a. A'íj pu jín caí rí'irí nej ne'uun á'ume'en.”

21 'Ajta a'íin ti tí'ivaire'e ti huaja'utajé, tí'iquí a'uré'araa. Ajta nu'u ayén tiraata'ixaa a'íjna ti tí'ira'aijte'e a'íj mej tiu'utaxájtaca'a. Ajta, a'íin ti huatéechi'i, jeíhua pu nu'u hui huataniú'ucaca'a. Tí'ij i raata'iteca'a a'íjna ti tí'ivaire'e tijín: “Patá'aj yeehui ca'anacan pe'uun á'ume'en caaye jetze, ajta juye jetze ti cíj antayaúj, tíj na'a ta'uténinei u chajta'a. Patá'aj hua'erávi'itín a'ímej í mej caí a'íj tí'ijviicua'i, pajta a'ímej í mej rajpuaíjzi cu'íini'ira'a jime'e, pajta a'ímej í mej aracúcu'unijmee, pajta a'ímej í mej ná'achijmee í ru'íca jetze.”

22 'Ajta a'íin ti tí'ivaire'e, ayée pu nu'u tiraata'ixaa tijín: “Nevástara'a, nu'uri niyen huaríj a'íj pej tinaata'aíj. Aru maúche'e mú ú'uve mej seica mú a'uvé'uju'un.”

23 'Ajta a'íin ti huatéechi'i, a'íi pu nú'u hui ayén tiraata'ixaa a'íjna ti jemin tí'ivaire'e tijín: “Patá'aj yeehui pe'uun á'ume'en í juye jetze a'ímuá ti a'ataneáatimee, pajta méyee a'ímuá mej huachéjme. Patá'aj ca'anéeri jín hua'utájeeve mej mú a'uvé'uju'un, mej mi u huájiste yú nech'i'ita.
24 Ayee nu tí'imua'ixaate'e. A'íime í nej amuacáí hua'utá'ínee, a'íime, capu seij yé tí'icua'ani íiyu i

nej tihuá'amin.” Ayee pu hui tiu'utaxájtaca'a a'íjna ti huatéechi'i.

Mej nu'u rax'ëve'eca'a í teite mej nu'u á'ujjhua'ane'en me'íjna jamuan í Círístu'u

²⁵ Jéihua mú teite á'ujjhua'ane'e me'íjna jamuan í Jesús. Ti'ij jí a'íin hua'useírajraa a'ímej í teite. Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

²⁶ —Ja'ati ti na'a ti mú a'uvé'eme'en ineetzi jemi, ayée pu hui tiú'ujxe'eve'e ti a'íin jaítze'e rí'i tinájcha'íica ineetzi caí rí'i tirájcha'íica í rutáàta, ajta í runáàna nusu í ru'íj, ajta í ruyaujmua'a nusu í ru'ihuaamua'a, ajta í rucu'utzimuá nusu í rujúutzimua'a. Na'ari caí, canu raatá'asin ti nee jamuan á'uche'ecane'en.

'Ee xaa ne'u, canu ja'ati huatá'asin ti neetzi jamuan á'uche'ecane'en ti pua'a caí ja'ati á'ujca'ane ti na'ará'astijre'en, ti a'íin ja'ati huámilini neetzi jetze me'ecan, ti ayén te'ehuaújca'anen ruxí'evi'ira'a jime'e.

²⁷ 'Ayee nu hui tejá'amua'ixaate'e ti ayén ti'ayajna nej caí ja'ati huatá'an ti neetzi jamuan á'uche'ecane'en ti pua'a a'íjna í ja'ati caí ruxí'evi'ira'a jín na'ará'asten, ti pua'a caí ayén che'atá na'a tirajpuaíjtzi á'ara'ani netíj inee tirajpuaíitzi na'ame.

²⁸ 'Tí pua'a seíj mú'een ayén tirá'ajtaahuami'i chi'ij ti ájtee, ni caí ja'ati ayén rini ti autéjcheni ti rá'ajtaahuan. Amuacaícan a'íi pu a'ujyeíjxa tí'ij raatéitien a'achú ti ti'itíj huataújxe'eve'esin ti ij ráamua'aree ti pua'a ci'ipée í tumin ti ij rá'ajci'iti, nusu caí.

29 'Ee xaa, ayée pu rini. Na'ari caí, ti pua'a auchén autéechen, ajta huaxín í tumin, capu ché'e ra'antíci'itzi. Majta me'ín í teite, matí'ij raseijra, a'íí mú autéhuijsin mej ra'utéxieehuari'ira.

30 'Ayee mú tiu'utaxájta tijín: “Amíjna mi teáata'a, a'íí pu yeehui a'utéjche ti rá'ajtaahua mi chí'ij, aru capu cha'a tí'ituaave'e í ti jín ra'antíci'iti.”

31 'Na'ari seij ti tilitéjvee rey jime'e, ti pua'a meri á'uju'un mej huateújne'usi'ite'en, ¿a'íné rini a'íjna? ¿Ni caí amuacá a'ujyeíjxa ti ij tiú'umua'ati aisi ti pua'a caí rí'irí ti hua'utémuaitin a'ímej jime'e í mej tamuáamuata'a ví'ira'a ará'ase? Ajta a'ín í seij ti tilitéjvee rey jime'e, ayée pu hua'itévi'itíci a'achú cumu seité ví'ira'a í xantaaru'u. Aa ni'ijtá xaa ne'u, ayée pu hui rini.

32 'Ajta ti pua'a ayén tira'atámitiejte'en ti caí hu-atá'irí'istare ti hua'utémuaitin, ayée pu rini. Tí'ij auj a'ímuá e'evé'evee í seij, a'íí pu seica huata'ítí mej mi á'uju'un í seij jemi í rey mej mi raatáhuavii mej raaxí'epi'intare'en mej mi caí runé'usi'ite'e.

33 'Ayee pu hui che'atá na'a 'een mú'ejmi jemi. Ja'ati ti na'a ti ayén tí'ijxe'eve'e ti nee jamuan á'uche'ecane'en, ayée pu tiú'ujxe'eve'e ti nain mé teuúhua'axín a'achú ti tí'ijcha'íí. Na'ari caí, canu raatá'asin ti nee jamuan á'uche'ecane'en.

*Tí pua'a nu'u tixín í ti jín ancacá í unaj
(Mt. 5:13; Mr. 9:50)*

34 'Seajta mú'een, ayée xu hui tí'ivaire'e sej rí'í huá'uruuren í seica í teite í niuucari jime'e mej mi rí'í rí'éene'e muá'ara'ani í ru tzajta'a. Seajta, ayée xu che'atá sena'a tí'ivaire'e tíj unaj mej ra'uré'eviváara'a muá'aye'i í teite í hua'ira'a japua

a'iné naa pu ta'ancacá í unaj. Aru ti pua'a hu-ateáru'una, ti'iquí ráxi'isin í ta'ancacá, ¿a'iné tejamuá'amitiejte'e? ¿Niqui ajtahua'a ri'irí ti ancacá á'ara'ani? Capu hui xaa ne'u a'atzu. ³⁵ Capu ché'e ti'itíj vaire'e, ni í chuej japua, capu ajta tí'ivaire'e ti rajnájchite'en í ye'emuaate chuita japua. Ayee mu'u raru'ujca mé mú rúurieexijsin.

'Ayee pu'u hui, jíme'en í ja'ati ti huiteájnaua, ché'e a'ín ráanamua temua'a naa.

15

A'ijna jíme'e ti nu'u cáne'a á'uvej (Mt. 18:10-14)

¹ Majta a'íime í mej huá'ajijve'eca'a í teite mej tí'itici, majta a'íime í mej a'ij pua'a titetiújcha'íi, a'íi mú ajteáxiireca'a mej mi ráanamua. ² Mí ajta a'íime í fariseos, ajta a'íime í mej tí'imua'ata í yu'uxari jetze Moisés ti ra'utéyu'uxaca'a, a'íi mú miyen tí'ixajtac'a tijín:

—Amíjna mi teáata'a, amí pu hui r'íi tihua'ancuré'evi'iti í mej a'ij pua'a titetiújcha'íi, ajta huá'a jamuan tí'licua'a.

³ Aj pu i Jesús ayén seíj niuucari jín tihua'utá'ixaa tijín:

⁴—Tiché'e tiyen tiraataxáj. Tí pua'a seíj mú'een cáne'axi tíye'emua a'achú cumu anxíte mej ará'ase. ¿Ni caí ayén rini ti pua'a seíj á'uveti? Aa pu hua'utéhuiite'esin í seica 'itzitá. Ajta raaré'ehuausin í seíj ti á'uvej ajta na'a caí ráateuni.

⁵T'íj ráateuni, aj pu i huataújtemua'ave'esin. T'íj ji uhuateújratziira. ⁶T'íj jí u a'umé í ruche. Aj pu i ru'amiigustemua'a huatájeevi. Majta me'ín, ajteáxiiri, aj pu i ayén tihua'utá'ixaate'esin tijín:

“Setá'aj huataújtemua'ave'en. Nu'uri yeehui ráateu í cáne'a ti á'uvej.” —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

⁷ Ajta ayén tijín:

—Ayee nu hui tejá'amua'ixaate'e ti ayén tí'een a'uun ta japua ti Dios é'eseijre'e, ti pua'a ja'ati seicié tiú'umua'ati ti ij caí cha'a a'ij pua'a ti'itiújcha'íi, ti ij ajta ayén huárini a'ij ti Dios tí'ijxe'eve'e, a'íi mú í mej me'uun é'eseijre'e jemin í Dios, jaítze'e mú rutémua'ave'e me'íjna jime'e ti a'íin ja'ati ayén seicié tiu'umuá'aj í Dios jemi mecaí a'ímej jime'e í seica, í mej mu'íi, í mej rí'í tí'iteteite, í ti caí huá'aturaate'e mej seicié tiú'umua'ati.

A'íjna jime'e ti nu'u tumin á'uvej

⁸ Tiché'e tiyen tiraataxáj. Tí pua'a hui 'íita'a ayén tí'ituaave'e a'achú cumu tamuáamuata'a tumin. ¿Ni qui caí ayén rini ti pua'a seij á'uri'eni? A'íi pu ti'itíj aparaatu ájtairan. Tí'ij jí uhuaré'e'icha'uta u ruchi'itá. Rí'í pu tí'ihuauuni ajta na'a caí ráateuni.

⁹ Tí'ij raateún, ru'amiigustemua'a pu huatájeevi, a'ímej í mej vejli'i antachéejmee. Majta me'ín ajteáxíri. Aj pu i ayén tihua'utá'ixaate'esin tijín: “Setá'aj huataújtemua'ave'en neetzi jemi, a'iné nu'uri ráateu yeehui í tumin nej yá'urie.”

¹⁰ Ayee nu tejá'amua'ixaate'e ti ayén tí'irineca u ta japua í Dios jemi, ajta a'ímej jemi í mej ravaire'e. A'uu mú hui rutémua'ave'e me'íjna jime'e ti seij ti a'ij pua'a ti'itiújcha'íica'a í jéjcuá imuá, aj pu i a'utéjche ti seicié tiú'umua'ati í Dios jemi.

A'íjna jime'e ti nu'u yaujra'an mú a'ij huárupi

¹¹ Jesús pu ajtahua'a seij niuucari jín tihua'utá'ixaa tijín:

—Aa pu nu'u já'ahua'a ja'ati e'echéjme'e. Hua'apuaca pu nu'u tiyaúumua'a. ¹² Ajta a'íin yaujra'an ti pa'ari'i, ayée pu nu'u tiraata'ixaa í rutáàta tijín: “Patá'aj yee tinaatá'an ineetzi í ti tináaci'iti patí'ij caí cha'a mé'ehua'atan mú'ee.” Ajta a'íin táàtajra'an, a'íi pu nu'u já'ita'a tihua'utá'a nain a'achú ti tí'ijcha'íica'a.

¹³ 'A'atzu pu'u á'ateevi'ica a'íjna ti pa'ari'i. Tí'ij jí nu'u tí'ijseij í ti tí'ijcha'íica'a í táàtajra'an. Ajta á'uraa a'íjna í yaujra'an. Aa pu nu'u a'ímuá'a ará'a seij chuéjra'a japua. A'uu pu nu'u ca'anacan tiu'uxíjte nain tíj na'a ti tiraaci'íi a'íjna jime'e ti a'ij pua'a ti'tiújcha'íica'a.

¹⁴ 'Tí'ij nain tiu'uxíjte, aj pu nu'u i jeíhua huatatújritze a'ujna seij chuéjra'a japua. Aj pu i tira'utéturaate ti'itíj ti huácua'ani. ¹⁵ Aj pu i á'uraa. Aj pu nu'u i seij jemi a'uré'ene ti ij a'íin í ja'ati raatá'an ti tiu'umuári'en. Ajta a'íin í ja'ati, ayée pu nu'u hui tiraamuáriste ti a'uun á'ume'en a'u mej tuiixu a'urá'uu ti ij tihua'umín.

¹⁶ 'Jé'ecan pu nu'u huata'í'icuataca'a a'íjna ti pa'ari'i. Ayee pu nu'u tirajpuaíjtzica'a. Ruxí'evi'ira'a jime'e tiú'ucua'aníiche'e a'íjna í cutzape'e ti'itíj, tuiixu mej racua'aca. Mí ajta i caí, capu ja'ati raatá'acare'e ti ti'itíj huácua'ani.

¹⁷ 'Aj pu nu'u i u huaújmua'atzi. Ayee pu nu'u tiu'umuá'aj tijín: “Majta a'íime yeehui í mej ravaire'e í nitáàta, matíj mena'a pua'amé ruxíéhua mú tí'icua'a. Ajta te'avá'aturaave huá'a jemi. Mí neajta inee, íiye nu huatéjvee ne'icuata. Ayej ne'ase nemí'ini tujri jime'e. ¹⁸ Ayej ne'ase yeehui ná'uraa neyajna. A nu a'umé í nitáàta

jemi. Ayeé nu tiraatá'ixaate'esin yee: Tààta, jeíhua nu auteájturaa í Dios jemi, neajta mú'heetzi jemi. ¹⁹ Capu cha'a ayén tiraavíjte'e pej piyen naatámua'atí yee niyauj. Patá'aj piyen náaruuren ineetzi patíj huá'aruure í mej á'a jemi tí'imuari'e.”

²⁰ Tí'iqui á'uraa. Aj pu i a'uun e'iré'ene í rutáàta jemi. Tí'ij a'ímuá aumé'eca, a'íi pu nu'u hui táàtajra'an raaseíj. Jé'ecan pu rá'ancu'uvajxi. Tí'ij i a'utiéechjraa a'u ti e'evé'eme í yaujra'an. Aj pu nu'u i ru'iré'echuixi, ajta ru'itépi'itze.

²¹ Ajta a'íin yaujra'an, ayée pu tiraata'ixaa tíjín: “Tààta, jeíhua nu yeehui auteájturaa í Dios jemi, neajta mú'heetzi jemi. Capu ché'e yeehui ayée tiraavíjte'e pej piyen tinaatájeeve yee niyauj.”

²² 'Mí ajta a'íin táàtajra'an, ayée pu nu'u tihua'utá'ixaa í mej jemin tí'imuari'e tíjín: “Ca'anacan mé se'avé'echui í sícu'uri ti jaítze'e naa 'een sej si se'íjna ru'ucáchejte'en. Seajta í aniira setá'aj ru'ucárujti'í í xiteáara'an jetze, seajta ra'ajta'acaite'en. ²³ Setá'aj seajta yeehui siyen huárini, sej se'íjna í viseáaru'u í tej teri rajrújte, setá'aj u ya'uvé'ejan, setá'aj ráame'eni.

'Tiché'e yeehui tiú'uyesten, teajta tiú'ucua'ani taxiéehua. ²⁴ A'iné i niyauj, pu'uri ajtahua'a mu'u e'ejnéj. Pueere yee ari mu'u a'umí'í. Ajta á'uvej, aru tu'uri teajtáhua'a ráateu.” Ayeé pu tihua'utá'ixaa. A'íj mú nu'u hui jíin ma'utéjhuii mej tiú'uyesten.

²⁵ Ajta a'íin yaujra'an ti vástaa, áa pu já'ahua'a tejé'emuari'eca'a a'u ti a'upá'atza. Tí'ij ari á e'evé'eme'ecaa á vejlí'i a'u ti a'utéjvee í chil'ij, a'íi pu ráanamujri'i mej tí'icuiina, majta tí'ine'e. ²⁶ Tí'ij

nu'u i seǵ huatajé í ti ravaire'e í táàtajra'an. Aj pu nu'u i ayén tiraata'íhua'uri'i a'ij mej ríci.

²⁷ Ajta a'íin ti tí'ivaire'e, ayée pu hui tiraata'ixaa tíjn: “Pu'uri yeehui uvé'ene í á'ajuu. Ajta a'atáàta, a'í pu ráame'iri'i í viseáaru'u í tej rajrújte a'íjna jime'e ti ajtahua'a uvé'ene jemin í rutáàta. Capu yeehui a'ij éene'e. Rí'i pu naa te'uvé'ene.” Ayee pu nu'u tiraata'ixaa.

²⁸ Ajta a'íin ti vásta'a, tí'ij ayén tiráanamujri'i, tí'ij nu'u i huataniú'ucaca'a. Capu raxí'eve'eca'a ti uteárute u chi'ita. Ajta a'íin táàtajra'an, a'í pu nu'u huirájraa ti ij ya'utajé. Jéihua pu raatéje ti uteárute u chi'ita.

²⁹ Ajta a'íin ti vásta'a, ayée pu nu'u tiraata'ixaa í rutáàta tíjn: “Casi'i. Tíj na'a nej yé huaca mú'eetzi jemi, jeíhua nu tí'imuari'e. Canu yeehui ja'anáj tí'itíj jín auteájturaa mú'eetzi jemi. Nain nu yeehui jín te'ará'aste a'ij pej tinaata'áj. Pajta mú'ee, capej yeehui ja'anáj tí'itíj naatá'a í nej jín tiú'uyesten huá'a jamuan í ne'amiigustemua'a, ni tí'itíj caura. ³⁰ Mí pajta mú'ee, ayée pu huaríj, amíjna muá'ayauj, a'í pu 'uuca jamuan raaxíjte nain í pej tiraatá'a. Ajta tí'ij uvé'ene, mú'ee pej raajé'icatze í viseáaru'u í tej rajrújte.”

³¹ Ajta a'íin táàtajra'an, ayée pu nu'u tiraata'ixaa tíjn: “Niyauj, tíj pena'a peri pua'an xícaj yé huaca ineetzi jemi. Ajta tíj na'a tí'ípua'amé í nej tí'ijcha'íi, mú'eetzi pu ti'a'áa. ³² Aru amíjna muá'ajuu, ayée pu éene'e cumu ti mí'ichica'a a'iné capu mé'e já'ahua'aca'a. Ayee pu 'een íjii cumu ti ajtahua'a huatarún. A'í pu yeehui á'uvejcaa, aru pu'uri ajtahua'a huatasejre. A'íj pu jín ayén tiú'ujxe'eve'e tej huatátatemua'ave'en, teajta tiú'uyesten.”

16

*A'ijna í ti tí'ivaire'e ti nu'u aujteájturaa huápi'i
a'ijna jemi í ti jemin tí'ivaire'e*

¹ Jesús pu ajta ayén tihua'utá'ixaa a'ímej í mej jamuan á'ujuhua'ane'e tijín:

—Aa pu nu'u hui já'ahua'a chójteaani é'echejca'a. Seíj pu ravaire'eca'a a'ijna jime'e ti antiújmua'areereca'a nain a'achú ti tí'ijcha'íica'a í chójteaani. Mat'í'ij nu'u mi seica jetzen te'ujpuá'ajte a'ijna ti antiújmua'aree a'ijna jime'e ti ca'anacan raaxíjte'e cha'a na'a ti tí'iseijre'eca'a.

² 'Tí'ij i chójteaani raatajé. Ayee pu nu'u tiraata'íhua'uri'i tijín: “¿A'iné na'a qui nej neri tiú'unamuajri'i a'ij pej ríci mú'ee? Patá'aj yeehui ra'uyú'uxan nain a'achú pej jín antí'amua'aréere nej ni ráamua'aree a'achú ti caj te'ará'ase, í pej caí yeehui ché'e piyen antí'amua'aréere pua'amé.”

³ Ajta a'ín ti ravaire'eca'a, ayée pu tiu'umuá'aj tijín: “¿A'iquí nerini? A'ijna ti tí'ine'ajjte'e, a'í pu nu'u tiná'ari'ira í nej jín antínmua'aree. Mí neajta inee, canu neca'ane nej te'até'ijche'en. Ajta netí'itevi'ira'a nej yeehui va'ri'ira huatáhuauni.

⁴ Nu'uri yeehui ramua'aree a'ij nej rini, mej mi teite na'ancuré'evi'itin temua'a naa a'ujna huá'ache net'í'ij caí cha'a tí'imuari'e neyajna.”

⁵ 'Tí'ij nu'u i hua'utajé seij ajta seij í mej tirá'acha'íire'eca'a a'ijna í chójteaani. Ayee pu nu'u tiraata'íhua'uri'i í seij ti amuacaí ve'eré'ene tijín: “¿A'achúni yeehui petirá'acha'íire'e í ti tí'ine'ajjte'e?”

6 'Aj pu i ayén tiu'utaniú a'íjna í ja'ati tijín: “Anxíte pua'améca í taampu a'íjna í aceite ti aceituna jetze me'ecan.”

'Ajta a'ín ti antiújmua'aree, ayée pu nu'u hui tiraata'ixaa tijín: “Ye'ecui i cuapée ti jetzen té'eyu'usi'i a'achú pej caj tirá'acha'íire'e. A'ujyeíjxi mú'ee, ca'anacan. Patá'aj seíj auyú'uxa ti jetzen á'ayu'usi'i a'achú cumu anxíj tamuáamuata'a taampu ti ará'ase.”

7 'Tí'ij nu'u i ajta seíj ayén tiu'uta'íhua'uri'i tijín: “Carij mú'ee, ¿a'achúni yeehui petirá'acha'íire'e?”

'Ajta a'ín, ayée pu hui tiraata'ixaa tijín: “Anxíte pua'améca medida í triigu.”

'Aye pu tiraata'ixaa tijín: “Ye'ecui, i cuapée. Patá'aj seíj auyú'uxa ti jetzen á'ayu'usi'i tijín: muáacuate pej nu'u rá'acha'íire'e.”

8 'Ajta nu'u a'ín ti tí'ira'ajte'e, a'í pu hui rí'i tiraatá'a a'iné rí'i pu tiu'umuá'aj a'íjna jime'e a'ij ti ye'í huárini. Majta a'íime í mej a'uchéjme seíj chuéjra'a japua íyeyen chaanaca japua, jaítze'e mú raayí'iti a'ij mej ye'í huárini í seica í ruxí'ej teite mecaí a'íime í mej me'íjna jetze ajtéme'ecan í ti hua'atátzavi'ijte'e í tavástar'a.

9 'Aye nu tejá'amua'ixaate'e. Caxu ché'e sena'a raaxíjte'e í tumin íyeyen ti me'ecan chaanaca japua. Ché'e ayén tejámuaatévaire'en méjca'i huáyee sej si ru'amiigustemua'a jín antimuá'itín mej mi me'ín amua'ancuré'evi'itín temua'a naa a'ájna xicájra'an jetze tí'ij caí cha'a mé'e á'a túmintan. A'uu mú hui amua'ancuré'evi'itín a'u ti caí ja'anáj é'evatzíjsin í huá'achi'i.

10 'A'íjna ti xí'epi'ín ríci a'íjna jime'e ti ciliéene'e jín tí'itájvee, a'í pu ajta xí'epi'ín rini ti pua'a

ti'itevéé á'ara'ani ve'ecán jime'e. Ajta a'ín ti hui caí xí'epi'ín rici a'íjna jime'e ti ciliéene'e jín ti'itéjvee, a'ín capu ajta xí'epi'ín rini ti pua'a ti'itevéé á'ara'ani ve'ecán jime'e.

¹¹ 'A'íj pu jín, ti pua'a secaí té'aste í sej jín an-tiújmua'aree sej rajmuári'e í tumin ti yen seijre'e íiyen chaanaca japua, ¿ni qui siyen tí'imua'atze ti ja'ati ayén tejamua'íjcate'esin sej raamuári'en ti huápi'i tí'ijnajche tíj na'a rusén jime'e? Capu xaa ne'u ayén té'eme.

¹² 'Tí pua'a secaí té'aste sej rajmuári'en se'íjna jime'e ti Dios amuaatapuaíjve, capu ja'anáj amuaatá'asin ti mú'ejmi áa'amua'áa pu'éene'e á'ara'ani.

¹³ Capu hui ri'irí ti ja'ati hua'apuaca huávaire'en a'ímej jemi í mej tí'aijta. Tí pua'a ayén huárini, ayée pu té'eme. Jéihua pu rájcha'íire'e a'ame í se'íj, ajta jeíhua pu rí'i tirájcha'íi a'ame í se'íj. Na'ari, a'íi pu rí'i tirá'atzaahuat'e a'ame í se'íj. Ajta í se'íj, a'íi pu rá'axieehuari'ira a'ame. Capu a'atzu ri'irí sej huataúra'an ti Dios tejamuaata'aíjte'en, ti pua'a hui se'íjna jín huataúra'an sej tumin tíseire'en. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

¹⁴ Majta a'íime í fariseos, jeíhua mú ranecua'atzeca'a í tumin. Matí'ij miyen tiráanamujri'i, jeíhua mú ra'utéxieehuari'iri'i me'íjna í Jesús. ¹⁵ Ayee pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—Mú'een xu a'ín pírici í sej siyen tiú'ujseijrata sej si rí'i títetéturaave í teite jemi. Mí ajta Dios, a'íi pu tirú'umua'aree a'íj sej 'een mú ru tzajta'a. A'íjna ti nu'u ayén naa seijre'e í teite jemi, a'íi pu hui a'ij pua'a seijre'e í Dios jemi.

A'ijna í ti Moisés ra'utéyu'uxaca'a, ajta a'ijna í ti Dios tiu'uta'a'ijta

16 'Tíj na'a hui a'ajná'imua ajta caí huataseíjre í Juan, a'íi pu'u tihuá'a'ixaate'eca'a a'ij ti tira'uyú'uxaca'a a'ijna í Moisés teecan, ajta a'ij mej tira'uyú'uxaca'a a'íime í mej tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan. Tíj na'a tiu'utaseíjre í Juan, a'íj mú tihuá'a'ixaate'e í niuucari jime'e í mej jín huaújtemua'ave'en a'ij ti 'een í Dios jemi a'u ti tejé'aijta. Majta naími'i tí'itese'e mej me'uun a'uteárute ca'anéri jime'e.

17 'Ajta a'íin yu'uxari, Moisés teecan ti ra'uyú'uxaca'a, aúche'e pu hui nain jín te'ará'astejsin. Jaítze'e pu á'ateere mej ra'ará'asten caí nain tíj na'a ti tí'iseijre'e íyen chaanaca japua, ajta í ta japua ti tejé'eseijre'e.

*Tí pua'a nu'u ja'ati ru'íj mé úurieeni
(Mt. 19:1-12; Mr. 10:1-12)*

18 Ajtahua'a seíj niuucari hua'utá'ixa tíjín:

—Ja'ati ti mé rúurieni í ru'íj, ti pua'a á'iyen seíj ancuré'evi'itin, a'íi pu raxána'acira'aten a'ijna jemi í 'íita'a. Ajta, ti pua'a ja'ati ra'ancuré'evi'itin seíj í 'íita'a ti amuacaí mé rúurie í rucín, a'ijna í ja'ati, a'íi pu hui ajta raxána'acira'aten.

A'ijna í chójteaani, ajta a'ijna í Lázaro

19 Ajtahua'a pu ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Aa pu nu'u já'ahua'a chójteaani e'echéjme'e, ti naa éene'en tí'iteújche'etehua'a, c'ixuri jime'e ti tí'inacamua, ajta ti tí'irí'een. Tí'ij pí na'a pu tí'iyestehua'a. Jéhua pu hui tí'ina'achita'a a'ijna jime'e ti ruxiéehua é'echejca'a.

20 'Ajta nu'u a'ñin ti caí a'ij tí'ijviicua'i, áa pu a'itéjca tá'apueerta a'u ti'é'eche í chíjteaani. Ayee pu nu'u ántehuaaca'a a'íjna í ja'ati ti caí a'ij tí'ijviicua'i tijín Lázaro. A'íi pu tí'icui'i. Nainjapua nu'u hui cá'atza í ru jetze.

21 'Jé'ecan pu raxí'eve'eca'a ti ráacua'ani í cua'ira ti tí'ite'ení ti te'ecájvitze meesa japua a'u ti tejé'ecua'a í chíjteaani. Majta a'íime í tzi'ici, a'íi mú a'uré'enineica'a, majta raacánaixi í ti hui cá'atza japua.

22 'Tí'iqui a'ájna xicájra'an ti jetzen huamí'i a'íjna í Lázaro, matí'ij nu'u mi a'íime í mej tí'ivaire'e í ta japua, a'íi mú ya'uví'iti í Abraham jemi a'u ti Dios é'eseijre'e. Ajta a'ñin í chíjteaani, tí'ij nu'u i a'ñin huamí'i. Majta hui ra'avá'ana.

23 'A'u pu a'uteájturaa a'u ti á'ataa í taij. Jé'hua pu rajpuaíjtzica'a a'íjna í chíjteaani teecan. Tí'ij i ájneereca'a. Aj pu i raaseíj a'íjna í Abraham, ajta a'íjna í Lázaro ti a'utéveeca'a í Abraham jamuan.

24 'Aj pu i raatajé tijín: “Abraham, mi pej ní'iyá'upua, ná'ancu'uvajxi'i. Patá'aj mú ye'uta'íte pemíjna mi Lázaro ti ij amín ra'antíru'unen í ruxité ti ij naatécimuajte'en í neneanú jetze, a'iné jeíhua nu rajpuaíjtzi íiye taij tzajta'a.”

25 'Ajta a'ñin Abraham, ayée pu nu'u hui tiu'utaniú tijín: “Niyauj, ni pecaí ramua'aree a'ij ti timuáavaj patí'ij pauj ruurica í chaanaca japua. Jé'hua pu yeehui rí'i timuáavaj. Ajta amíjna mi Lázaro, jeíhua pu a'ij pua'a tirajpuaíjtzica'a. Mí ajta íjii, a'íi mú yeehui rá'ancu'uvajxi'ísin meyajna. Pajta mú'ee, íjii parajpuaíitzi pej pua'amé. 26 Ajta íjii, ayée pu yeehui 'een, pu'uri ayén huaújruu

ti ayén te'atácuuni'in. A'íj pu jín caí rí'irí mej antáciine amun pújme'en mú'ejmi jemi a'íime í mej miyen raxí'eve'e. Ajta caí rí'irí mej a'u ti pújme'en a'itáciine téjmi jemi a'íime í mej majta miyen raxí'eve'e.” Ayee pu nu'u tiraata'ixaa a'íjna í Abraham.

²⁷⁻²⁸ Tí'íj i ayén tiu'utaniú tijín: “Tí pua'a ayén tí'eene'en, niyá'upua, ayée nu yeehui muahuavii, pej amíjna Lázaro huata'íte ti a'uun a'atanén nitáata ti é'eche, a'iné anxívica nu ti'ihuaamua'a. Ché'e yeehui amín rí'i tihuaaja'utá'ixaate'en mej mi caí miyun pújme'en a'uvé'eci'ica'an mej mi caí rajpuaíjtzi muá'ara'ani meyajna.”

²⁹ 'Abraham pu nu'u ayén tiraata'ixaa tijín: “A'íi pu a'uteájturaa a'íime jemi a'íjna Moisés teecan ti ra'uyú'uxaca'a, ajta í mej ra'uyú'uxaca'a a'íime í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a. Miché'e yeehui a'íjna huanamua.”

³⁰ 'Ajta a'íin chíjteaani teecan, ayée pu tiraata'ixaa tijín: “Niyá'upua, mi pej Abraham pú'een. Capu ti'itíj vaire'e. Aru ti pua'a yeehui ja'ati ti ari huamí'i aj pu huataseíjre'esin a'íimej jemi, aj mú mi seicié tí'imua'ati í Dios jemi.”

³¹ 'Aj pu nu'u i ayén tiraata'ixaa tijín: “Tí pua'a mecaí ráanamua a'íj ti tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Moisés teecan, ajta a'íimej í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a, camu yeehui majta rá'antzaahuatate'esin ti pua'a huataseíjre'en huá'a jemi í ja'ati ti a'itáara í mí'ichite tzajta'a.” —Ayee pu tiraata'ixaa a'íjna í Jesús.

17

Tí pua'a nu'u a'ihuáara'a ti'itíj jín auteáturan

*mú'eetzi jemi**(Mt. 18:6-7, 21-22; Mr. 9:42)*

¹ Jesús pu ayén tihua'utá'ixaa a'ímej í mej jaman á'uujhua'ane'e tijín:

—Ayee pu té'eme ti ti'itíj huataseíjre'en í mej jín auteáturan í Dios jemi. Ché'e a'ij ti na'a jé'ecan jemin a'íjna í ja'ati ti ayén ca'aníjra'a hua'utá'an mej mi ti'itíj jín auté'itzen í Dios jemi.

² 'Na'ajtzí a'íjna í ja'ati mej amuacaícan ra'acátapi'íran cijpáara'an jetze í tetej se'uníjra'a ti ve'éee mej mi ra'ateájrieeni á jaata'a ti ij án aujámín a'u ti aut'íj. Jaítze'e pu hui tiraatéva'irihua'an caí ayén tiraatéva'irihua'an ti pua'a a'ín ca'aníjra'a tihua'utá'an a'ímej í mej cálieen mej mi me'ín auteáturan í Dios jemi.

³ 'A'íj pu jín, rí'i xu'u mú'een. Tí pua'a a'ín a'ihuáara'a auteáturan mú'eetzi jemi, patá'aj ra'ajteá'axi'ín. Tí pua'a seicié tiú'umua'ati mú'eetzi jemi, aj pej xaa tiraatá'uuni'ira.

⁴ 'Tí pua'a seíj xicaj, ja'ati auteáturan mú'eetzi jemi arahua'apuáca jetze, ajta ti pua'a a'ín á a'uré'enen mú'eetzi jemi ayén pua'amé arahua'apuáca jetze tí'ij ajtahua'a ayén timuaatáhuavii yee tinaatá'uuni'iri'i í nej jín auteájturaa mú'eetzi jemi, ayée pej hui huárini pej tiraatá'uuni'i. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

Tí pua'a nu'u ja'ati té'atzaahuat'e

⁵ Majta a'íime í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase, ayée mú tiraata'ixaa me'íjna í tavástara'a tijín:

—Taatévaire'e tetá'aj té'antzaahuat'e'en jaítze'e.

6 Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—A'íi pu tiú'ujxe'eve'e sej cij caj té'antzaahuaté'en. Tí pua'a siyen cij caj sena'a té'antzaahuaté'en, ayée pu tiu'utári'iriistari sej siyen tiraata'aíjte'en se'íjna í huaréj ti a'itiújcuta, ti á já'ita'a jaata'a e'eteújhuiite'en ruse'íj. Ajta a'íin huaréj, ayée pu rini a'ij sej tiraata'aíjte'esin.

A'ij ti nu'u ye'í ja'ati huatévaire'en

7-8 'Tiché'e tiyen tiraataxáj. Tí pua'a ja'ati tí'imuari'e mú'ejmi jemi a'íjna jime'e ti taséehua na'ari cáne'axi cha'íi, ¿a'iné ye'í setiraatájeevi tí'ij a'íin uvé'enen a'u ti tejé'emuari'e? ¿Ni qui hui siyen tiraatájeevi yee: “Mu a'utá'iyí'í, a'ujye'íxi'í patá'aj tiú'ucua'ani?” Caxu xaa ne'u siyen tiraatájeevi, sino ayée xu'u tiraatájeevi tijín: “Patá'aj yee rí'í tiú'uruuren í tej tiú'ucua'ani. Pajta, patá'aj rí'í huá'aruuren pej pi titaamín, aj pu yee xaa huatári'iristari pej tiú'ucua'ani, pajta pej huayé'en.”

9 'Ajta a'íin, tí'ijta ari ayén tiú'uruurén a'ij sej tiraata'aíj, ¿ni secaí cha'a a'ij tiraatá'ixaate'esin yee cha'a Dios timuaatanájchite'en? Caxu xaa ne'u a'atzu, a'iné ayée pu tiú'uruu a'ij sej tiraata'aíj.

10 'Aye xu che'atá sena'a huárini. Setí'ij seri raací'í nain jime'e í ti jín Dios tejámua'íjca, ayée xu'u tiu'utaxájta yee catu hui tí'itíj vaire'e iteen. Aye tu'u huaréj a'íi ti tiú'ujxe'eve'eca'a itejmi jemi. —Aye pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

Tí'ij nu'u Jesús tihuá'uhuaa a'ímej í mej tamuáamuata'a ará'ase

11 Aúche'e pu huamé'ecaa í juye jetze Jerusalén ti a'uré'enine'i. A'uu pu a'ume'eca a'u ti

e'leve'e'ástime a'uun ti huatacá'a u í Samaria, ajta u Galilea. ¹² Tí'ij a'uun a'uterutíjme'lecaa, a'úu mú ra'antinájcheca'a í teteca í mej tamuáamuata'a ará'ase. A'íime metí'icucui'i me'íjna jime'e í ti tineájxi huá'ahua'ira'a jetze, í mej miyen ratamuá'amua tíjín: lepra. A'atzu mú imuá a'utéhuiixi.

¹³ Matí'ij mi ca'anín jín raatajé tíjín:

—Jesús, mi pej maestro pú'een. Patá'aj tá'ancu'uvajxi'in.

¹⁴ Tí'ij Jesús hua'usej, ayée pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—Setá'aj u á'uju'un huá'a jemi í mej tí'ivaire'e u teyujta'a sej si huataújsejrata mej me'ín ráamua'aree tíjín xu'uri huarúj.

Matí'ij mi u á'uju'un. Mu'uri á aujú'ucaa, aj mú mi huarúj. ¹⁵ Tí'ij i sej huaré'araa tí'ij ráamua'areeri'i tíjín pu'uri huarúj. Aj pu i a'atzu ca'anín jín tiu'utaxájtaca'a í Dios jemi tíjín:

—Rí'i nu timuaatá'asin nevástara'a.

¹⁶ Aj pu i e'erájve á chuaata'a á vejli'i jemin í Jesús. Aj pu i ayén tiraata'ixaa tíjín:

—Ché'e Dios timuaatanájchite'en.

A'íjna í ja'ati, í Samaria pu é'eme'ecan.

¹⁷ Jesús pu ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—¿Ni mecaí ará'ase a'achú cumu tamuáamuata'a a'íime í mej huarúj? ¿A'uné a'ij mé'een í seica í mej aramuáacua? ¹⁸ ¿Ni amí na'a rusej huaré'araa ti ij rí'i tiraatá'an í Dios jemi, amíjna ti sej chuéjra'a japua é'eme'ecan?

¹⁹ Aj pu i ayén tiraata'ixaa a'íjna ti tí'icui'ica'a tíjín:

—Ájchesi. Pepu'uri huarúj, a'iné peté'antzaahua. —Ayee pu tiraata'ixaa a'íjna í Jesús.

A'ij ti nu'u éene'e a'ame a'ájna xicájra'a jetze í ti nu'u jetzen tiu'uta'aíjta í Dios

(Mt. 24:23-28, 36-41)

²⁰ Ja'anáj pu ayén tiuju'uríj. A'íi mú fariseos miyen tiraata'íhua'uri'i me'íjna í Jesús tíjín:

—¿A'anajni ríí teja'uré'enejsin tí Dios tiu'uta'aíjta íiyen chaanaca japua?

Aj pu í Jesús ayén tiu'utaniú tíjín:

—Ja'anáj tí teja'uré'enejsin tí Dios tiu'uta'aíjta íiyen chaanaca japua, capu ayén huataseíjre'esin a'íjna jime'e í sej jín ráamua'aree, ajta í sej jín raaseíj yee pu'uri yen huataseíjre.

²¹ 'Camu hui miyen tiraataxájta í teite yee: "Ye'ecui seijre'e", na'ari yee "A'acuí seijre'e." Camu a'atzu, a'iné pu'uri yé seijre'e a'íjna jime'e nej nee yé huatéjvee mú'ejmi tzajta'a. —Ayee pu tihua'utá'ixaa.

²² Aj pu í ayén tihua'utá'ixaa a'ímej í mej jamuan á'ujjhuah'ane'e tíjín:

—Pu'uri a'ájna teja'uré'enejsin í xicájra'a sej jetzen siyen raxí'eve'e xá'aju'un huápi'í sej raaseíj netí'ij amuacáí te'enteárute ne'íjna jime'e nej nain jín antínmua'areere. Aru, caxu hui raseijran.

²³ 'Teteca mú miyen tejámuaatá'ixaate'esin tí jime'en yee pu'uri a'ájna teja'uré'ene tí Dios tiu'uta'aíjta íiyen chaanaca japua a'iné yé pu nu'u huatéjvee na'ari yee mé pu nu'u huatéjvee na'ari yee áa pu nu'u é'eseijre'e. Caxu hui u á'uci'íca'an huá'a jamuan. ²⁴ A'iné, ayée nu

hui seíre'e na'ame ne'ájna xicájra'an nej jetzen amuacaícan te'enteárute ne'íjna jime'e nej nain jín antínmua'areere na'ame. Ayee nu che'atá nena'a seíre'e na'ame matíj í mej témaxcava'ara'a u júte'e. Tí'íj huatátaaxi'in, ca'anacan pu huanéeri'icirej ye'icáa a'ame.

25 'Aru mi'i pu hui ayén tiú'ujxe'eve'e nej jeíhua rajpuaíltzi ná'ara'ani inee. Ayee pu ajta tiú'ujxe'eve'e mej netíte a'íime iiji mej huáteemua.

26 'Ayajna tíj tiu'uríj ajca'ihuá'ímua tí'íj auj ruurica'a a'íjna í Noé teecan, ayée pu che'atá na'a té'eme a'ájna xicájra'an jetze nej jetzen yé uvé'enejsin inee, i nej neajta huá'a jetze airáne í teite.

27 'Metílicua'acare'e í teite, majta yé'ecare'e. Seica mú néjne'íjche'ecare'e, majta seica víjvii'iche'ecare'e. Camu a'íj mena'a. Ayee mú rijcaa ajta na'a caí Noé a'uun pu a'uteájrupi í baarcu jetze. Ajta pu i jeíhua tíjísteca'a í jaj. A'íj pu hui naíjmi'ica antipué'ari.

28 'Ayee pu che'atá tiráaru ajca'ihuá'ímua tí'íj auj ruurica'a a'íjna í Lot teecan. A'íj mú tí'icua'acare'e í teite. Majta yé'ecare'e. Majta tí'inanaavecare'e. Majta tí'ituaacare'e. Majta tí'ihuiitehua'a mú mi, majta chi'íj tá'ahuacare'e.

29 'Aru a'ájna xicájra'an jetze tí'íj Lot huirájraa a'ujna u Sodoma, taij pu hui u je'icáaxire, ti azufre jín á'ataaca'a. Naíjmi'ica pu antipué'ajte. 30 Ayee pu che'atá na'a tihuá'aruuren a'ájna xicájra'an jetze nej huataseíjre'esin inee, i nej neajta huá'a jetze airáne í teite.

31 'Ayee xu hui huárini a'ájna xicájra'an jetze. Tí pua'a ja'atí án á'ujveeca í ruchili

japua ti avé'ejaxu'umua'i, ti pua'a a'uun te'urá'aca í ti'á'ara'an u chi'ita, cha'a caí a'uun uteáru'ipiche'en ti ij te'irá'in. Ajta a'ín ti tejé'emuari'e í ruví'ira'ata'a, cha'a ajta a'ín caí u á'uye'ican u ruche ti ij ti'itíj a'uvé'a'an.

32 'Setá'aj hui ra'utámua'aree a'ij ti tiráaruu í íra'ara'an í Lot teecan. 33 Ja'ati ti na'a, ti pua'a a'ín ayén huárini a'ij ti tirájteu rusej tǵ na'a nain xicaj tzajta'a, a'í pu xaa a'uvaǵtzi. Ajta a'ín ti taúra'aca ti huám'ini ineetzi jetze me'ecan, a'í pu xaa huateáturaasin tǵ na'a rusén jime'e.

34 'Ayee nu tejá'amua'ixaate'e, a'ájna tíca'ari tza-jta'a, mé hua'apua mú huatéje'ití muá'aju'un í utaatzí japua. Dios pu hui seǵ á'avi'itín. Ajta í seǵ, áa pu a'uteáturaasin.

35 'Majta hua'apua 'uuca, mé naími'i mú te'á'ati'ixín mú muá'aju'un. Dios pu seǵ á'avi'itín. Ajta í seǵ, áa pu a'uteáturaasin.

36 'Majta hua'apua teteca, mé naími'i mú tejé'emuari'e muá'aju'un u ví'ira'ata'a. Dios pu hui ajta seǵ á'avi'itín. Ajta í seǵ, áa pu a'uteáturaasin. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'ájna í Jesús.

37 Majta me'ín í mej Jesús jamuan á'ujjhua'ane'e, ayée mú tiraata'íhua'uri'i tǵjín:

—Tavastara'a, ¿a'uné jetze rá'avi'itín í Dios?

Ayee pu tiu'utaniú tǵjín:

—A'uu mej e'etiújseire'esin í muá'ara'ica a'u ti ti'itíj auucá'a ti mí'ichi.

18

A'íjna 'íita'a ti nu'u rusej'taca'a, a'í pu nu'u raatéemua'íti a'íjna í juees

¹ Aj pu i Jesús sejí niuucari jín tihua'utá'ixaa mej mí ráamua'aree ti ayén nu'u tiú'ujxe'eve'e mej téniuuca'an ja'anáj ti na'a. Ajta ayén tiú'ujxe'eve'e mej nu'u caí ruxieemájte'e. ² Ayee pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—Aa pu nu'u já'ahua'a sejí chajta'a jetze ja'atí pu é'echejca'a ti juees jín ti'itéveeca'a. Capu nu'u hui rá'atese'eca'a í Dios a'íjna í juees, capu ajta jetzen ruxe'eve'eca'a a'íj ti ti'ítí huá'aruure í teite.

³ 'Ajta nu'u sejí a'uun a'utéveeca'a 'íita'a ti huaújseistareca'a. Ajta a'ín í 'íita'a, ja'anáj ti na'a pu a'uré'enineica'a í juees jemi. Ayee pu nu'u hui tí'ijhuaviiraca'a tíjín: “Patá'aj yeehui piyen náaruuren pej ne'uxíjte'en pe'íjna jime'e ti ja'atí néjcha'íire'e.” ⁴ Ajta a'ín í juees, a'í pu nu'u rá'íjmájraca'a. Pu'uri a'ateevi'i ti ayén raruurejca'a. Aj pu i ayén tiu'umuá'aj tíjín: “Jee xaa ne'u, canu yeehui rá'atese'e í Dios, capu ajta neetzi jetze ruxe'eve'e a'íj ti ti'ítí huá'aruure í teite.

⁵ Aru amíjna mi 'íita'a, tí'ij pí na'a pu yeehui yé táninei. J'éecan pu nejaaxiejte'e. Tij caí nee nu yeehui rá'axijte'en ne'íjna jime'e ti ja'atí rájcha'íire'e. Na'ari caí, ajtahua'a pu yeehui yé táninéica'a a'ame ajta nena'a caí tácu'a'anaxi'in ne'íjna jime'e.” Ayee pu nu'u tiu'umuá'aj.

⁶ Ajta tavástar'a pu ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Xaanamuajri'i mú'een a'íj ti ti'ixa a'íjna í juees ti a'íj pua'a ti'itíjcha'íi. ⁷ Ajta a'ín í Dios í sej rájya'upua, ¿a'iné tejamuá'amítiejte'e a'íj ti

huárini mú'ejmi jime'e í ti amua'antíhua'u? ¿Ni caí amuá'axijte'en a'íjna jime'e í mej amuájcha'íire'e í á'amua'íej teite, í ti Dios amua'antíhua'u? A'ii ne'u caí. Nain xicaj tzajta'a, ajta nain tíca'ari tzajta'a, mú'een xu rahuauhuau ti ayén huárini. ¿Ni qui á'ateere ti á'amua'ijmíira a'ame? Capu xaa ne'u a'atzu.

⁸ 'Ayee nu hui tejá'amua'ixaate'e. Dios pu ayén té'ujca'ane ti ama'uxíjten a'íjna jime'e í mej amuájcha'íire'e. Ajta ca'anacan pu ayén rini. Mí ajta, netí'ij uvé'enen inee, i nej neajta huá'a jetze airáne í teite, ¿ni qui mecaí cha'a té'atzaahuat'e a'íime í mej yen chaanaca japua a'uchéjme? Camu a'atzu, tzíte'e.

A'íjna ti fariseo pú'eene'e, ajta a'íjna ti huá'ajjive'eca'a í mej tí'tíci

⁹ Jesús pu ajtahuá'a seíj niuucari jín tihua'utá'ixaa a'ímej jime'en í mej miyen tiu'umuá'aj í ru tzajta'a tijín rí'í mú nu'u tí'teteite, í mej majta huá'axíeehuata í seica í ruxí'ej teite. Tijín:

¹⁰ —A'íime í teite, í mej hua'apua, a'úu mú nu'u a'uteájrupi teyujta'a mej mi me'uun huatéjniuuni. Seíj pu fariseo pú'eene'e. Ajta í seíj, a'í pu hui pírici ti huá'ajjive'eca'a í mej tí'tíci.

¹¹ Ajta a'ín í fariseo, a'í pu nu'u huatéechaxi. A'í pu i a'utéjche ti ayén tiu'utéjniuuni í ru tzajta'a tijín: “Dios, jé'ecan nu huatántemua'ave'e mú'etzi jemi, a'iné canu yeehui niyen 'een matíj 'een í seica í teite. A'í mú yeehui tí'inahua'aj na'ari a'ij mú pua'a titetiújcha'íi, majta metíu'uxana'acira'ate 'úucate jamuan. Canu yeehui neajta niyen 'een

tíj amíjna ti huá'ajjive'e a'ímej í mej tí'itici.
 12 Hua'apuaca jetze nu yeehui né'itzi'ivi seij itieeri
 jime'e. Neajta niyen tiraatá'aca seij tamuáamuata'a
 ti anxíte me'ecan í ti tinaací'i."

13 'Ajta a'ín ti huá'ajjive'e í mej tí'itici, áa
 pu nu'u hui a'atzu imuá a'utevé. Capu nu'u
 ajta á'ujca'anejca'a ti júte'e á'ujneere, sino an-
 teújtu'asixi í rútaviitze'e í rumuájca'a jime'e. Ayee
 pu nu'u tiu'utéjniuu tijín: "Dios, patá'aj yee-
 hui ná'ancu'uvajxi'ín ineetzi, a'iné a'ij nu pua'a
 tí'itíncha'íi." Ayee pu'u hui tiu'utaxájtaca'a.

14 'Ayee nu tejá'amua'ixaate'e a'íjna í ja'ati ti
 huá'ajjive'e í mej tí'itici, a'í pu xaa ri'éene'ecán jín
 huateájturaa í ru tzajta'a í Dios jemi tí'ij a'ará'a í
 ruche. Ajta í seij í fariseo, capu hui a'atzu x'epi'ín
 tiu'uteájturaa í Dios jemi. Ayee pu'u tieene'e
 já'araa, a'iné ti pua'a ja'ati ti na'a á'ujtzaahuat'e,
 a'í pu tiu'utatévi'ira'ata. Ajta ti pua'a ja'ati tíj
 na'a caí ayén té'ujtzaahuat'e, Dios pu ve'ecán jín
 tí'ira'íjcate'en. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í
 Jesús.

Tí nu'u Jesús rí'i tihua'utá'asin a'ímej í tí'iríi
(Mt. 19:13-15; Mr. 10:13-16)

15 Majta seica í teite, tí'iríi mú á je'evé'evi'itixi í
 Jesús jemi ti ij a'ín hue'iré'echuiixi'ín ti ij Dios ayén
 a'íjna jín rí'i tihua'utá'an. Matí'ij me'ín hua'useíj
 a'íme í mej Jesús jamuan á'ujjuhua'ane'e, matí'ij
 mi hua'ajtéa'axi í teite.

16 Mí ajta a'íjna í Jesús, a'í pu hua'utajé í tí'iríi mej
 mi a'ire'enen í jemin. Ayee pu tiu'utaxájtaca'a tijín:
 —Miche'e memín mé huaje'evé'evi'itín ineetzi
 jemi mi tí'iríi. Caxu huá'ijmíjra, a'iné amímej pu

hui tí'ici'iti mej mi me'uun a'uteárute a'ujna Dios ti é'eseijre'e.

¹⁷ 'Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e, ja'ati ti na'a ti hui caí ayén che'atá na'a á'ujca'ane ti Dios tiraata'áijte'en a'ij mej tité'ujca'ane mi tí'irí, capu xaa ne'u a'ájna a'uteáruti a'u ti Dios é'eseijre'e. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'ájna í Jesús.

A'ájna í temuaij ti nu'u ch'íjteaani pú'een
(Mt. 19:16-30; Mr. 10:17-31)

¹⁸ Ajta a'áin í ja'ati, a'úu pu a'utéveeca'a. A'ii pu a'áin pú'een se'j ti tí'áijta. Ayee pu tiraata'íhua'uri'í a'ájna í Jesús tíjín:

—Maestru, mi pej urarí'en í á'a tzajta'a, a'iné tiú'ujxe'eve'e nej niyen huárini ti ij tináaci'iti nej ruuri ná'ara'ani tíj na'a rusén jime'e.

¹⁹ Jesús pu ayén tiu'utaniú tíjín:

—¿A'iné 'een jín piyen tí'inexa yee nej urarí'en yú ne tzajta'a? ¿Ni pecaí ramua'aree ti se'j na'a a'áin pú'een ti urarí'en í ru tzajta'a? A'ii pu a'áin pú'een í Dios.

²⁰ 'Pepu'uri hui tirú'umua'aree a'ij ti Dios tiu'uta'áijta'a yé capej tí'axana'acira'ate, capej yee tí'itecui'ica, capej ajta yee tí'inahua'aj, capej ajta yee tí'ihua'itacare'en. Pajta yee r'í'í tihua'ucha'in a'atáàta, pajta a'anáàna.

²¹ Ajta a'áin ti tí'áijta, ayé pu tiraata'ixaa tíjín:

—Nain nu jín tira'ará'astijre tíj na'a nej naúche'e pá'ari'ista.

²² Tí'ij Jesús ráanamujri'í a'ij ti tiu'utaxájtaca'a, aj pu i ayén tiraata'ixaa tíjín:

—Sej pu'u hui muá'aturaate'e. Patá'aj nain tiú'utuaani a'achú pej caj tí'ijcha'íi. Aj pej pi hua'uré'an í tumin a'ímej í mej caí a'ij tí'ijviicua'í. Tí pua'a piyen huárini, aj pej xaa ra'ancuré'asin í ti ta japua é'eseijre'e a'íjna ti huápi'í tí'ijnajche. Aj pej hui pijtá'í mú a'arájra'ani neetzi jamuan. —Aye pu tiraata'ixaa.

²³ Ajta a'ín ti tí'aijta, tí'ij ráanamujri'í a'ij ti Jesús tiu'utaxájtaca'a, jé'ecan pu huataújxiemiste, a'iné jeíhua pu tí'ijcha'íica'a.

²⁴ Aj pu i Jesús ra'aráaseij. Tí'ij i ayén tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Jé'ecan pu huápi'í huá'amuari'eriste'e a'ímej chíjteaani mej mi me'uun a'uteárute u ta japua Dios ti é'eseijre'e.

²⁵ 'Ee xaa ne'u, ayé nu hui tejá'amua'ixaate'e ti ayén ti'ayajna, jaítze'e pu muári'eri ti chíjteaani a'uun a'uteárute u ta japua Dios ti é'eseijre'e caí ti cameeyu'u ti'itíj anaarute í pí'ise'e jetze. —Aye pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús.

²⁶ Majta me'ín í mej ráanamujri'í, ayé mú tiraata'íhua'uri'í tijín:

—¿A'iné ye'í tí'iri'iri ti ja'ati a'uun huateáturan Dios ti é'eseijre'e?

²⁷ Jesús pu ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—A'ímej jemi í teteca, capu xaa a'ij tí'iri'iri. Mí ajta Dios, a'í pu xaa raay'íti.

²⁸ Ajta a'ín í Pedro, ayé pu tiraata'ixaa tijín:

—Maeestru, nain tu hui teri teja'uhuá'axi í tej tí'ijcha'íica'a tej ti á'ujuhua'ane'en á jamuan.

²⁹⁻³⁰ Jesús pu ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e, ayée pu hui tihuá'aci'iti ja'ati ti na'a ti ari jaítze'e rí'i tinájcha'íi ineetzi caí máàj ja'ati a'íjna jime'e ti nee jamuan á'uche'ecan. Tí pua'a hui ja'ati ayén jaítze'e tí'ijxe'eve'e ti nee jamuan á'uche'ecane'en caí ayén tí'ijxe'eve'e ti a'uun huateá'turan í ruchi'itá, nusu ti pua'a jaítze'e rí'i tinájcha'íi ineetzi caí í ru'íj nusu í ruja'atzimuá nusu í rucu'utzimuá nusu í rujú'utzimua'a nusu í ruvaújsimua'a, jeíhua pu jaítze'e ra'ancuré'asin íjii ti yú aumé a'íjna jetze i chaanaca, ajta, a'íi pu hui ruuri a'ame tíj na'a rusén jime'e tí'ij méjca'i huáyee ti yé e'evé'eme. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

Jesús pu nu'u ajtahua'a ayén tiraataxájtaca'a tíjín nu'uri mi'ini inee
(Mt. 20:17-19; Mr. 10:32-34)

³¹ Tí'ij i rujímua'a hua'utajé a'ímej í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase. Ayee pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—Tu'uri hui tímua'a á a'ujnéjsin ántivi Jerusalén. Ajta najmili'í pu te'araú'rastejsin a'ij mej ye'í tira'uyú'uxaca'a a'íime í mej tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan ineetzi jime'e, i nej neajta huá'a jetze airáane í teite.

³²⁻³³ A'íi mú tiu'utátuiire'esin ineetzi a'ímej jemi í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan. Majta a'íime, a'íi mú na'axiéehuari'ira muá'aju'un, majta a'ij pua'a tí'inexajtan. A'íi mú hui majta naatetzí'ijmua'axi'isin, majta naatévajxi'isin. Matí'ij mi nejé'icatan. Tí'ij hui ari hua'íca xicaj

jetze teuumé'en, aj nu ni aitamé huá'a tzajta'a í mi'ichite. —Ayee pu tihua'utá'ixaa.

³⁴ Majta me'ín í mej jamuan á'ujujhua'ane'e, camu a'atzu yaú'itiéé muá'araa. A'íi pu rá'avaataca'a a'ij ti huataújmu'a. A'íj pu jín caí a'ij tihua'amitiejte'eca'a a'ij ti huataújmu'a í ti raataxájtaca'a.

T'íj nu'u Jesús tiráhuuaa a'íjna ta'arácun a'ujna u Jericó

(Mt. 20:29-34; Mr. 10:46-52)

³⁵ Aa mú vejli'i a'ucajú'uca a'ájna já'ahua'a u Jericó. Ajta se'íj, áa pu a'utácatii juye ti a'atánine'i, ti va'íri'ira huauca'a. Arácun a'íjna í ja'ati. ³⁶ T'íj a'íin huá'unamuajri'i í mej je'íhua teite u á'uci'ica'an, t'íj í a'íi tiu'uta'íhua'u ti'itíj ti a'ij rijcaa.

³⁷ Mat'íj mi miyen tiraata'ixaa tijín:

—Yé pu e'icáame a'íjna í Jesús, Nazarét ti é'eme'ecan.

³⁸ T'íj i ayén tiraatajé tijín:

—Jesús, mi pej i'i huáacixa'ara'an a'íjna í David teecan, patá'aj hui ná'ancu'uvajxi'in.

³⁹ Majta me'ín í mej amuaaté'ee muaajú'ucaa, a'íi mú ra'ajté'axi, majta raatá'ijmijri'i ti nu'u caí tí'ixajta. Mí ajta a'íin caí, capu raatapuá'ajtaca'a. Jaítze'e pu ca'anín jín tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Mí pej huáacixa'ara'an a'íjna í David teecan, patá'aj ná'ancu'uvajxi'in ineetzi.

⁴⁰⁻⁴¹ Ajta a'íin í Jesús, áa pu a'utéechaxi. Ajta hua'uta'aj mej ye'evé'evi'itín jemin. T'íj á ve'jli'i e'evé'eme'ecaa, Jesús pu ayén tiraata'íhua'uri'i tijín:

—¿A'iné tilitj petí'ijxe'eve'e nej niyen muáruuren mú'eetzi?

Aj pu i a'ín ta'arácun, ayén tiu'utaniú tijín:

—Nevástara'a, ayée nu hui tí'ijxe'eve'e nej neajta atáneere.

⁴² Aj pu i Jesús ayén tiraata'ixaa tijín:

—Nee nu muaatá'asin pej pajtáhua'a atáneere. Pepu'uri huarúj a'iné peté'atzaahuat'e mú'ee.

⁴³ Jíme'en pu'u ayén tiraata'ixaa, aj pu i a'ín ta'arácunica'a, atáneereca'a. Ajta á'uraa jamuan í Jesús. Ajta r'íi pu tiraatá'acare'e í Dios. Majta a'íme í teite, matí'ij raasej, a'íi mú majta r'íi tiraatá'a í Dios.

19

A'ijna í Jesús, ajta a'ijna í Zaqueo

¹ Tí'ij i Jesús a'uun pu a'uteájrupi u Jericó. A'uu pu já'ita'a aumé'ecaa. ² Ajta seij a'uun a'utéveeca'a ti ayén ántehuaa tijín Zaqueo. A'ii pu a'ín pú'een í ti tihúa'aijte'e a'ímej í mej huá'aji'ivi í mej tí'itici. Chjíteaani pu pú'een a'ijna í Zaqueo. ³ A'íi pu ra-seijramí'ica'a ja'ati ti pírici a'ijna í Jesús. Aru capu ri'iríistaca'a a'iné jeíhua mú teite, ajta i'itzapuátuun a'ijna í Zaqueo. ⁴ A'íj pu jín anayeíxi'i a'utiéchejraa. Aj pu i antíraa í mejchi jetze ti ij raasej temua'a naa a'iné pu'uri ramua'areereca'a tijín áa pu a'ire'enejsin.

⁵ Tí'ij Jesús a'uun e'iré'ene. Aj pu i ájneereca'a í c'ijej jetze. Aj pu i ayén tiraata'ixaa tijín:

—Zaqueo, patá'aj ca'anacan acájra'ani. Ayee pu hui tiú'ujxe'eve'e nej ne'uun anú'asti íjii ne'ájna a'u pe é'eche.

6 Tí'ij i ca'anacan acájraa. Aj pu i ra'ancuré'evi'iti temua'a naa a'íjna í Jesús.

7 Majta a'íime í teite, mat'í'ij raaseíj, mat'í'ij mi autéjhuii mej miyen a'ij pua'a tí'ixajta tijín:

—A'uu pu a'umé ti a'uun anú'asti a'u ti é'eche seíj ti a'ij pua'a ti'itiújcha'íi.

8 Ajta a'íin Zaqueo, á pu a'utéechaxi. Aj pu i ayén tiraata'ixaa a'íjna í Jesús tijín:

—Casí'i, nevástara'a, nu'uri já'ita'a hua'utapuaíjve'esin a'ímej í mej caí a'ij tí'ijviicua'i, já'ita'a í nej tí'ijcha'íi. Ayee nu hui neajta ríni. Tí pua'a necaí ja'anáj ja'ati tiu'unáhua'iri'i, ayée nu muáacuaca pua'améca raatá'asin.

9 Aj pu i Jesús ayén tiraata'ixaa tijín:

—Íjii pu xaa Dios hua'irájtuaa a'ímej íiye mej che a'iné a'íjna í ja'ati, a'ii pu ajta a'íin pú'een huáacixa'ara'an a'íjna í Abraham teecan.

10 'Ayee pu tí'een a'iné inee, i nej neajta huá'a jetze airáne í teite, ayée nu hui 'een jín mú a'uvé'emej nej ni hua'avé'ehuauni, neajta hua'irájtuaani a'ímej í mej miyen á'ujjhua'an cu xíee mej meri á'uveti. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús.

Ajta a'íjna í tumín í ti tamuáamuata'a ará'ase

11 Maúche'e mú tí'inamuajraca'a í teite, tí'ij Jesús seíj niuucari jín tihua'utá'ixaa a'iné pu'uri ve-jli'i antenéesime'eca ánti Jerusalén. Majta a'íime í teite, ayée mú tí'imujca tijín pu'uri tímua'a hu-ataseíjre'esin ti Dios autéjcheni ti tiu'uta'aíjta íiyen chaanaca japua. ¹² A'íj pu jín ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Ayee pu nu'u hui ja'anáj tiuju'uríj a'íjna í ja'ati ti huá'a jetze airáne í teite í mej tí'ajtaca'a. Tí'ij jí u a'umé'e a'ame seíj chuéjra'a japua mej mi me'uun ye'entíhuauni rey jime'e. Tí'ijta'i nu'u uvé'enejsin.

¹³ Tí'ij caí xi u á'ume, amuacaícan pu nu'u a'ímej huatajé í mej tí'imuari'e í jemin. Tamuáamuata'a mú hui ará'aseca'a. Aj pu i tumin hua'utá'a seíj ajta seíj, ti ayén tí'ijnajche ayén pua'amé a'achú mej ramuá'itici huaíca máxcira'i jime'e. Ayee pu nu'u tihua'utá'ixaa tíjín: “Setá'aj se'íjna jín tiraamuáriste'en ti jaítze'e raamuá'itín, ajta nena'a caí uvé'enen.”

¹⁴ 'Mí majta me'ín í ti tihua'ajte'e, a'íí mú nu'u hui rájcha'íire'eca'a. Matí'ij mi seica huata'íteca'a mej mi miyen tiraata'ixaate'en yee mej caí raxí'eve'e ti a'íín te'enteárute í rey jime'e.

¹⁵ 'Mí ajta a'íín tira'anteájrupi rey jime'e. Ajta nu'u uvé'ene a'ájna ti é'eche. Aj pu i hua'utajé a'ímej í ti hua'utá'a í tumin ti ij ráamuá'aree a'achú mej caj raamuá'iti seíj ajta seíj.

¹⁶ Ajta a'íín ti amuacaí á e'iré'ene, ayée pu nu'u hui tiraata'ixaa tíjín: “Nevástara'a, a'íjna í tumin mú'eetzi ti a'áa, ayée pu yeehui tamuáamuata'a pua'améca huamuá'iti.”

¹⁷ 'Ayee pu nu'u tiu'utaniú a'íjna ti tí'ira'ajte'e tíjín: “Xí'epí'ín pej huaríj mí pej rí'í nevaire'e. A'iné capej tí'itíj jín a'uté'itzee pe'íjna jime'e ti caí ve'ée, nee nu yeehui tí'imua'ijcate'en patá'aj tiu'uta'ájta tamuáamuata'a pua'amecié í chajta'a jetze.”

¹⁸ 'Ajta a'íín ti tí'ivaire'e ti ra'ité'asi, a'íí pu ajta á e'iré'ene. Ayee pu nu'u tiraata'ixaa tíjín: “Nevástara'a, a'íjna í tumin, mú'eetzi ti 'a'áa, anxí'vica pua'améca huamuá'iti.”

19 'Ajta a'íin ti tí'ira'ajjte'e, ayée pu nu'u tiraata'ixaa tijín: “Ayee nu yeehui tí'imua'ijcate'en patá'aj tiu'uta'aíjta anxívica pua'amecié í chajta'a.”

20 'Tí'ij jí seíj á e'iré'ene ti tí'ivaire'e í jemin. Ayee pu nu'u tiraata'ixaa tijín: “Nevástara'a, ye'ecui yeehui mú'etzi ti a'áa í tumin. Ayuu nu jetze ra'ancáají'icie cúxuri jetze. Netí'ij ni yeehui raaté'avaata. 21 Ayee nu yeehui huaríj a'iné ne-muaatátziin. Muári'eri ti ja'ati rí'i tiu'uteáturan mú'etzi jemi. Mú'ee pej raaré'ese'iri í pej caí tiu'utá'a. Pajta mú'ee tí'itza'anaca a'u pej yeehui caí tejé'ehuaste'e.”

22 'Aj pu nu'u i ayén tiu'utaniú a'íjna ti tí'ira'ajjte'e tijín: “Nee nu yeehui puaíjtzí muaatá'asin ne'íjna jime'e a'ij pej tiu'utaxájtaca'a, mi pej a'ij pua'a tí'ivaire'e. Mú'ee pe rú'umua'areereca'a tijín netí'ájtaca ca'anéeri jime'e. Neajta raaré'ese'iri í nej caí tiu'utá'a. Pajta piyen tí'inexa yee netí'itza'anaca a'u nej caí tejé'ehuaste'e.”

23 'Tí pua'a yeehui piyen tí'imujca, ¿a'iné 'een jín pecaí piyen huaríj pej á yaúutuaa í tumin huá'a jemi í mej tí'ine'ijte ti i a'atzu raamuá'itín? Ayee pepu'u jín huáriniiche'e, nee nu ra'ancuré'aniiche'en neetzi ti ne'áa, neajta í ti raamuá'iti netí'ij uvé'ene.”

24 'Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa a'ímej í mej á vejli'i a'uté'uuca'a tijín: “Setá'aj yeehui rá'ari'i í tumin ti ru'ité'aa, sej si raatá'an se'íjna ti tamuáamuata'a ru'ité'aa.”

25 'Majta a'íime, ayée mú nu'u tiraata'ixaa tijín: “Tavastara'a, ¿a'iné ti i? Amí pu yeehui ari ru'ité'aa tamuáamuata'a pua'améca í tumin.”

26 'Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín: “Ayee nu yeehui tejá'amua'ixaate'e. Ja'ati ti na'a ti jeihua tí'ijcha'íi a'íjna jime'e ti r'íi tiu'utévai, jaítze'e pu yeehui tí'ijci'iti a'íjna. Ajta ja'ati ti na'a ti caí ti'itíj tícha'íi a'íjna jime'e ti a'ij pua'a tiu'utévai, Dios pu rá'ari'ira í ti c'ij caj tí'ijcha'íi. 27 Majta a'íime í mej néjcha'íire'e, majta mej caí raxí'leve'eca'a nej rey jín te'enteárute nej ni tihua'uta'aíjte'en, mé xu yeehui huaje'evé'evi'itín, seajta huá'ucui'ini íiye vejli'i ne jemi.” Ayee pu nu'u hui tiu'utaxájtaca'a a'íjna í rey.

*T'íj nu'u Jesús a'uteáruti u Jerusalén
(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Jn. 12:12-19)*

28 T'íj Jesús raatapuá'ajtaca'a ti tihua'a'ixaate'en, aj pu i anayeíxi'i á'uraa. Aj pu a'ujnéesime'eca ánti Jerusalén. 29-30 T'íj jí a'uun vejli'i a'uré'ene a'ujna já'ahua'a Betfagé, ajta a'ujna já'ahua'a Betania, chajta'a ti a'uun a'utacá'a ájca'i jirí jetze ti ayén téja'arájtehuua tijín Aceituunajemi. A'uu pu hua'apuaca huata'íteca'a í mej jamuan á'ujjhuua'ane'e. Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Setá'aj se'uun a'uteárute a'ájna chajta'a, a'ín ti é'eseijre'e í juye jetze. A'ájna vejli'i a'u sej a'uteáruti, áa xu puuru'u é'eteuni ti a'ijtápi'i, ti caí xi ja'anáj ja'ati japuan avé'eyeijxi. Setá'aj rá'ijxijta. Seajta ye'eráajan. 31 Tí pua'a hui ja'ati ayén tejá'amua'ihua'ura yee a'iné 'een jín será'ijxijta,

setá'aj siyen tiraata'ixaate'en yee tavástar'a pu nu'u hui raxí'eve'e. —Ayee pu tihua'utá'ixaa.

³² Matí'ij mi me'uun u á'uju'un í ti hua'uta'íteca'a. Ayee pu te'irájraa tíj tihua'utá'ixaa. ³³ Matí'ij mauj rá'ijxijtajme'eca'a í puuru'u, matí'ij mi hua'useíj a'íime í ti huá'acii. Aj mú mi tihua'uta'íhua'uri'í tíjín:

—¿A'iné 'een jín será'ijxijta mi puuru'u?

³⁴ Matí'ij mi miyen tiu'utaniú tíjín:

—Tavastara'a pu nu'u hui raxí'eve'e.

³⁵ Matí'ij mi ya'ujáj í Jesús jemi. Matí'ij mi tiú'ujcixu tira'ité'itate. Aj mú mi ra'antítuaa me'íjna í Jesús í puuru'u jetze. ³⁶ Tíj na'a tiu'umé'ecaa í Jesús, teite mú cíxuri tiu'uteváarajye'icaa í juye jetze a'u ti aumé'ecaa.

³⁷ Tí'ij i aj aumé'ecaa a'ájna Aceituunajemi, a'u ti a'ucaújcijme'en. Naími'í í mej jamuan huajú'ucaa, a'íí mú autéjhui mej rí'í tiraatá'an í Dios me'íjna jime'e mej huataújtemua'ave a'iné jeíhua mú tiu'uséij ti huápi'í tiú'ujxe'eve'e. ³⁸ Ayee mú tí'ixajtaca'a tíjín:

Rí'í pu tiraatá'a a'íjna ti rey jime'e ti'itéjvee ti ajta mé'e vé'eme niuucajtze'en í tavástar'a, amíjna ti Dios ra'antíhua'u.

Miché'e rí'í hui ti'itechée muá'ara'ani a'íime í mej ta japua é'eseijre'e.

Miché'e majta rí'í tiraatá'an a'íjna ti a'uun á'ujca anti'ímua.

³⁹ Majta seica í fariseos, matí'ij ráanamujri'í, ayée mú tiraata'ixaa me'íjna í Jesús tíjín:

—Maestru, hua'utá'ijmíjri'í mej mi caí cha'a miyen tí'ixajta a'íime í mej á jamuan á'ujjuhua'an.

⁴⁰ Aj pu i Jesús ayén tiu'utaniú tíjín:

—Ayee nu tejá'amua'ixaate'e. Tí pua'a a'íime mecaí miyen tí'ixajta, a'íi pu hui tetej ayén che'atá na'a ti'ixáata a'ame ca'aníjra'a jime'e. —Ayee pu tihua'utá'ixaa.

⁴¹ Tí'ij á vejli'i aumé'ecaa u Jerusalén, aj pu i raasej í chajta'ana. Tí'ij i huaújyeineca'a a'íjna jime'e. ⁴² Ayee pu tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Tí pua'a mú'een séjmua'areere, íjii, a'íjna xicájra'a jetze tí'itj ti pú'een ti rí'i tejámuaatá'asin sej si rí'i tilitechéé xá'ara'ani í Dios jemi. Aru caxu raamuá'a. A'íj pu hui jín ari rú'avaa sej si caí raasej. ⁴³ Pu'uri teja'uré'enejsin mú'ejmi jemi a'ájna xicájra'an jetze mej jetzen amuaaténe'usi'ite'esin a'íime í mej amuájcha'íire'e. A'íi mú hui ra'atanájsin í jaxu'u jetze me'íjna jime'e í inaamua mej rá'ajtaahuaca'a. Majta amua'iteánajsin. Majta nainjapua te'iteánaxi'íisin í sej jetze huiráci'íca.

⁴⁴ 'Majta, naíjmi'íca mú hui a'antipuá'arite'e mú'ejmi, majta í a'amuyaujmua'a, í mej me'uun a'uchéjme a'u ti jaxu'u jín teje'eré'anami'i. Nain mú huaté'uuna í tetej ti rujapua ticaíjme, me'íjna jime'e sej hui caí ramua'areereca'a ja'anáj ti Dios huatasejre mú'ejmi jemi.

*Tí'ij nu'u Jesús hua'utamuári í teite u teyujta'a
(Mt. 21:12-17; Mr. 11:15-19; Jn. 2:13-22)*

⁴⁵ Aj pu i a'uun a'uteájrupi u teyujta'a. Tí'ij i a'utéjche ti hua'irámuarite'en a'ímej í mej me'uun tí'ituaá muá'aye'i. ⁴⁶ Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Ayee pu té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze yee: “Ayee pu tí'ivaire'e í nechi'i mej mi me'uun huatéjniuuni í Dios jemi.” Mí seajta mú'een, ayée

xu hui raruure ti tí'ivaire'e tǎj teásta'a a'u mej tzajta'an é'eru'ava'ataca í nahua'ari. —Ayeec pu tihua'utá'ixaa.

⁴⁷ Nain xicaj tzajta'a pu tihua'amua'atehua'a í teite u teyujta'a. Majta a'íime í mej tí'aijta u teyujta'a, majta a'íime í mej tí'imua'ata í yu'uxari jetze Moisés ti ra'uyú'uxaca'a, majta í mej jaítze'e vivejmé'en jín títetateí huá'a tzajta'a í teite, a'íi mú tí'itese'eca'a í ru tzajta'a a'ij mej ye'í huárini mej mi raajé'ica. ⁴⁸ Aru camu a'ij tirájteu a'ij mej ye'í huárini a'iné naími'i í teite, a'íi mú r'íi ti'ijnamuaajraaa.

20

Tí nu'u ja'ati tira'íjca a'íjna í Jesús

¹ A'ájná'imua pu ayén tiuju'uríj. A'uu pu tihua'amua'atejca'a u teyujta'a a'u ti e'eráyaujta'a. Ajta pu huá'a'ixaate'eca'a í teite í niuucari ti jín Dios hua'irátuaasin. Mat'íj mi seica á e'iré'ene, a'íime í mej teyujta'a tí'aijta, majta a'íime í mej tí'imua'ata í yu'uxari jetze, Moisés ti ra'uyú'uxaca'a, majta í huá'avaujsimua'a. ² Ayeec mú tiraata'ixaa tǎjín:

—¿Tí'itáni jín petí'itéjvee pej pi piyen ríci? ¿A'ataani hui a'íjna jín timua'íjca?

³ Aj pu i Jesús ayén tiu'utaniú tǎjín:

—Nee nu neajta tejámuaata'íhua'ura sej si sea-jta mú'een siyen tinaatá'ixaate'en. ⁴ A'íjna ti jín huá'umua'íhuaca'a í Juan teecan, ¿a'ataani hui tira'íjca a'íjna? ¿Ni í Dios ca'ín í teite?

⁵ Mat'íj mi miyen ti'itiúrihua'uri'i tǎjín:

—Tí pua'a tiyen tiraata'ixaate'en yee Dios ti júte'e é'eseijre'e, a'í pu tira'íjca, aj pu xaa ayén titaatá'ixaate'esin yee a'iné tej tij caí rá'atzaahuat'e. ⁶ Na'ari, ti pua'a hui tiyen raataxáj yee teteca mú tira'íjca, aj mú mi teite taateátu'asixi'isin tetej jime'e, a'iné ayée pu tihúa'amtiejte'e ti Juan a'ín pú'eene'e seij ti tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan.

⁷ A'íj mú jín miyen tiraata'ixaa tijín:

—Catu ramua'aree ja'ati ti jemin ti'itéveeca'a a'íjna í Juan.

⁸ Ajta a'ín Jesús, ayée pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Canu neajta nee amuaatá'ixaate'esin ja'ati nej jemin ti'itéjvee nej ni niyen rici.

Mej nu'u tí'imíjhuaca me'íjna í mej majta a'ij pua'a tí'iteteite

(Mt. 21:33-44; Mr. 12:1-11)

⁹ Ajta á'iyen, Jesús pu seij niuucari jín hua'utá'ixa í teite ayén tijín:

—Ja'ati pu nu'u hui jeíhua uuva huáhuui. Ti'ij jí, seica huatá'a í teite mej me'uun tiu'umuári'en í huastari tzajta'a. Aj pu nu'u i á'uraa a'íjna í ja'ati. Jéihua pu mu'u é'etee.

¹⁰ Tí'ij a'ájna teja'uré'ene mat'íj pua'a raju'uraca, seij pu nu'u u a'uta'íteca'a huá'a jemi í ti hua'utániíjte mej mi raatátuiire'en je'icáca ti tiú'ucáireca'a. Majta a'íime í teite, a'í mú nu'u raatéevajxi me'íjna ti tí'ivaire'e. Majta nu'u caí ti'tíj raatá'a, ayée mu'u tiraata'íteca'a.

¹¹ 'Ajtahua'a nu'u seij huata'íteca'a ti jemin tí'ivaire'e. Majta a'íime ti hua'utániíjte, majta mú nu'u raatéevajxi. A'ij mú pua'a ráaru. Majta

caí ti'tíj raatá'a, ayée mu'u nu'u tiraata'íteca'a.
 12 Huaícaca jetze, a'í pu nu'u hui seíj ajtahua'a huata'íteca'a. Majta nu'u me'ín ti tihua'utániijte, a'í mú tiraapuaíj. Majta raaré'íteca'a.

13 'Tí'iqui nu'u ayén tiu'umuá'aj a'íjna í ja'ati ti á'are'ara'an pú'een í chuej, tíjín: “¿A'iquí yeehui náarini inee? Niyauj nu hui huata'íti í nej huápi'i rax'leve'e. Ayej ne'ase, a'í mú xaa arátese'esin me'íjna.”

14 'Mi majta a'íime, mat'íj nu'u raaseíj, aj mú mi tiu'utaú'ixaa. Ayee mú tiraax'epi'intare tíjín: “A'ii pu yeehui a'ín pú'een í ti tí'ijci'iti. Tiché'e raajé'ica ti ij téjmi huáci'iti.”

15 'A'íj mú nu'u jín raaré'iteca'a. Mat'íj nu'u mi raajé'ica.

¿A'iné hui tejamuá'amitiejte'e mú'ejmi? ¿A'iquí huá'aruuren a'íjna ti á'are'ara'an pú'een a'u ti uuva é'ehuiiti? 16 Ayee nu tejá'amua'ixaate'e. A'í pu a'uun a'ur'é'enejsin. Ajta á'iyen, a'ín huá'acui'ini a'ímej í ti hua'utániijte. Aj pu i xaa seica huatapuaíjve'esin mej mi me'uun hui teja'umuári'en.

Mat'íj miyen tiráanamujri'i í teite, ayée mú tiu'utaxájtaca'a tíjín:

—Ché'e caí ja'anáj ayén tí'irijca.

17 Aj pu i Jesús hua'useírajraa. Tí'ij jí ayén tiu'utaxájtaca'a tíjín:

—Na'ari caí ayén ti'ayajna a'ij nej tejámuaatá'ixaa, ¿a'iné 'een jín ayén té'esiimua'i í yu'uxari jetze? Ayee pu, tíjín:

A'íjna í tetej í mej méjca'i rúurie a'íime í mej chi'ij ta'ahuaca,

ayée pu te'irájraa ti a'ín a'ín pú'een í mej ra'atéchajtza u esquiina a'u mej yé'ejtaahua í chí'ij.

18 Ja'ati ti na'a ti pua'a seíj í ja'ati a'íjna japua rájveti í tetej í mej meri ra'atéjche u isquiina, a'í pu huaténa'axijsin nainjapua u ru jetze. Na'ari, ja'ati ti na'a í mej tí'imuari'e, ti pua'a seíj japua rájveti a'íjna í tetej, a'í pu tira'iráxayeepe'esin.
—Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

*A'íjna jime'e mej nu'u huá'ajijve'eca'a í mej tí'itici
(Mt. 21:45-46; 22:15-22; Mr. 12:12-17)*

19 Majta a'íime í mej tí'imua'ataca'a í yu'uxari jetze, Moisés ti ra'uyú'uxaca'a, majta a'íime í mej tí'ajjtaca'a u teyujta'a, jeíhua mú tiu'umuá'aj a'ij mej ye'í huárini mej mi ca'anacan raatéevi'i, a'iné ayée mú tirú'umua'areereca'a ti huá'a jemi huaténiu a'íjna jime'e í niuucari ti raataxájtaca'a. Aru a'íime, a'í mú huá'atziine'eca'a í teite.

20 Jéihua mú rá'eeve'eca'a. A'íj mú jín seica huata'íteca'a í mej miyen ruseíjrataca'a mej miyen tí'ixaxa'a tzáahuati'ira'a jime'e. Ayee mú tí'ijxe'eve'eca'a mej tiraata'íhua'u tí'itíj jime'e ti í a'ín a'íjna jín auté'itzen mej mi tiu'utátuiire'en í tajtuhuan jemi.

21 Majta a'íime í mej rá'eeve'eca'a, ayée mú tiraata'íhua'uri'i tíjín:

—Maestru, teen tu ramua'aree tíjín pej piyen tí'ixaxa'a tzáahuati'ira'a jime'e, pajta tihuá'amua'ate a'ij ti tiraavíjte'e. Ayee pepu'u che'atá huá'aruuren í teite. Mú'ee pej tzáahuati'ira'a jime'e tihuá'amua'ate a'ij ti

tí'ijxe'eve'e í Dios. ²² ¿Ni qui xí'epi'ín tej tiyen tiu'unájchita a'íjna jemi ti tí'ita'ajjte'e, a'íjna ti ayén ántehuaa tijín César?

²³ Ajta a'ín Jesús, a'í pu rú'umua'areereca'a mej caí miyen tí'ira'ihua'uraca'a tzáahuati'ira'a jime'e. Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tijín:

²⁴ —Seij senaataseíjrate'e í tumin. ¿A'ataani néerime'ara'an pírici ti jetzen acájvee? ¿A'iné té'axa ti jetzen é'eseijre'e? ¿A'iné hui ántehuaa?

²⁵ Mat'íj mi miyen tiu'utaniú tijín:

—A'í pu pírici í César.

Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Setá'aj siyen raatá'an se'íjna í César, ti'itíj ti á'are'ara'an pú'een. Setá'aj seajta raatá'an í Dios ti'itíj ti á'are'ara'an pú'een.

²⁶ Majta a'íime, camu a'ij tirájteuve'eca'a a'ij mej ye'í huárini mej raatémua'itín me'íjna jime'e a'ij ti a'ín tihua'utá'ixaa á jéjre'e huá'a tzajta'a í teite. Majta a'íime í teite, naa mú r'íi tira'utaseíj a'ij ti a'ín tiu'utaxájtaca'a. Aj mú mi raatapuá'ajtaca'a mej tí'ixajtaca'a a'íime í seica.

A'íjna jime'e mej nu'u huatarújsin í teite huá'a tzajta'a í mi'ichite

(Mt. 22:23-33; Mr. 12:18-27)

²⁷ A'atzu á'ateevi'ica, seica mú e'iré'ene. A'íime mú pírici í saduceos. Ayee mú tí'ixaxa'a a'íime yee camu cha'a huatarújsin í mej meri huácuui. Mat'íj mi miyen tiraata'íhua'uri'i tijín:

²⁸ —Maestru, ayée pu ra'uyú'uxaca'a a'íjna í Moisés teecan ti ayén té'eme itejmi jemi. Tí pua'a nu'u ja'ati ti neiche, ti pua'a a'ín caí tí'tí'iríjmu'a'a huámí'ini, ruxe'eve'e nu'u ti a'ín ihuáare'ara'an

ra'ancuré'evi'itìn a'íjna tì ratévi'itine'e í tì huam'íi tì ij a'íjna jetze me'ecan tiyaúj á'ara'ani.

²⁹ Ayee pu hui ja'anáj tiuju'uríj itejmi jemi. Ayee mú ará'axcaa a'achú cumu aráhua'apua í teite í mej ru'ihuaamua'ataca'a. Tí'ij jí a'íjn tì vásta'a, a'íi pu huaténe'icheca'a. Ajta á'iyen huam'íi. Capu xí tiyaúuca. Ayee pu hui che'atá na'a tiráaruú í seíj tì ra'ité'asi. Mu'uri i'í hua'apua.

³⁰ 'Ajta a'íjn í seíj tì ra'ité'asi, a'íi pu ra'ancuré'evi'itì a'íjna í 'íita'a tì raatévi'itine'e a'íjna ihuáare'ara'an teecan. Mu'uri i'í huaíca.

³¹ Ajtahua'a seíj tì ra'ité'asi, a'íi pu ajta ra'ancuré'evi'itì. Ayee pu che'atá na'a tihuá'uruu naíjmi'ica í mej aráhua'apua, mej caí jetzen tiyaúj muá'araa, naími'í mú huácuui. ³² Ajta á'iyen, a'íjn í 'íita'a pu huam'íi.

³³ 'Me'ecui xaa, mat'íij a'itácíine huá'a tzajta'a í mí'ichite, ¿a'ataani íra'ara'an pu'éene'e a'ame?, a'iné naíjmi'í mú ra'ancuré'evi'itì.

³⁴ Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—A'íime í teite í mej íjii huáteemua, a'íi mú néjne'iche, majta víviiche. ³⁵ Majta a'íime tì ayén tihua'uvíjtele mej a'ájna e'ará'asti mej a'itácíine huá'a tzajta'a í mí'ichite, majta me'ájna e'ará'asti a'ájna xicájra'an jetze tì Dios nainjapua tiu'uta'ájta, a'íi mú caí cha'a néjne'ichen, camu majta víviichen. ³⁶ Camu majta ché'e cui'ini, a'iné ayée mú 'een mat'íj a'íime í mej ta japua tí'ivaire'e. A'íi mú yaújmua'ame'en pú'een í Dios a'iné mu'uri huanéj huá'a tzajta'a í mí'ichite.

³⁷ 'Ajta a'íjn í Moisés, a'íi pu hui titaatá'ixaa a'íjna jime'e tí'ij ra'uyú'uxaca'a a'ij tì ja'anáj seíj

a'uteájtáa tu'upi ti ajtít'i. A'íj pu jín, Moisés ayén raatamuá'a í tavástará'a tijn: “Í ti Diojra'an pú'een a'íjna í Abraham, ajta ayén che'atá na'a Diojra'an pú'een a'íjna í Isaac, ajta Diojra'an pú'een í Jacobo.”

³⁸ Moisés pu hui tihua'utá'ixaa cumu mej maúche'e ruuricaa. A'íj pu jín, a'ii pu a'íin pú'een í huá'a Dios a'íime í mej ruuri. Capu huá'a Dios pú'een a'íime í mej mi'ichíjta muaateájturaa tijn na'a rusén jime'e. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

³⁹ Majta seica í mej tí'imua'ata í yu'uxari jetze, Moisés ti ra'uyú'uxaca'a, ayée mú tiu'utaniú tijn:

—Maestru, xí'epi'in pej tiu'utaxájtaca'a.

⁴⁰ Tíj na'a a'ajná'imua, capu ché'e ja'ati ahuaújca'ane ti ti'itíj raata'íhua'u.

¿A'ataani rayauj í Ciríistu'u?

(Mt. 22:41-46; Mr. 12:35-37)

⁴¹ Ajta Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijn:

—¿A'iné 'een jime'e miyen tí'ixaxa'a me'íjna jime'e í Ciríistu'u Dios ti ra'antíhua'u yee yaujra'an pú'een í David teecan? ⁴² Ajta a'íin í David, ayée pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna jime'en ti té'eyu'usi'í í yu'uxari jetze ti ayén ántehuaa tijn Chuiicari. Ayen tijn:

Dios pu ayén tiraata'ixaa í nevástará'a í ti ra'antíhua'u ti jime'en yee:

“Acáayeiixi'í ipuari japua, íiye neri'íríinta'a.

⁴³ Paúche'e pej hui mej cájcatii ajta necaí hua'utémua'itín í mej muájcha'íire'e.”

⁴⁴ Ajta a'íin í David, a'íi pu hui ayén raatamuá'a a'íjna ti Dios ra'antíhua'u tijn nevástará'a. Tí pua'a

ayén ti'ayajna, ¿a'iné tí'iri'iri ti a'ín Cirístu'u ayén a'ín pú'eené'e a'íjna ti David jetze airaújnejte? Capu a'ij tí'iri'iri tzíte'e. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

*T'íj Jesús huá'a jetze te'ujpuá'ari a'ímej í jueesi
(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54)*

⁴⁵ Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa a'ímej í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. Majta teite tí'inamuajraca'a. ⁴⁶ Ayen tíjn:

—Rí'i xu'u mú'een, a'ímej jemi í mej tí'imua'ata í yu'uxari jetze, Moisés ti ra'uyú'uxaca'a. J'écan pu hua'aráanajche mej tí'tí'íjmé'en tí'itechéjme'e mé mé'ujujhua'ane'en a'ájna mej tejé'etu'araca, majta a'íme í teite, a'íí mú majta tihua'aseíira'a muá'aye'i.

'Ayee mú me'íjna jín tite'ujtzáahuaté'e muá'aju'un a'íme í puaarijse me'íjna jime'e mej ve'ecán jín títeetaté'ete í Dios jemi. Majta, ayée mú tí'ijxe'eve'e mej me'uun a'ujrá'asen í ipuari japua ti jaítze'e ruxe'eve'e a'ujna teyujta'a, ajta hua'aráanajche mej mi á vejli'i a'ujrá'ase jemin ti tihua'amin mat'íj tí'iyeste.

⁴⁷ 'Al'í mú hui majta huá'ari'iraca í huá'achi'i a'ímej í 'uuca mej huataújseístareca'a. Ayee mú jín huarín, aj mú mi a'uun a'uteáruti u teyujta'a. Mat'íjta mi a'ateevi'i mú muá'aju'un mej téniuusime'e muá'aju'un mej mi seica teite hua'usej. Majta me'ín í mej miyen 'een, jeíhua mú huápi'i rajpuaítzi muá'aju'un. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

21

T'ij nu'u 'íta'a ti rusejtaca'a, a'ñ pu nu'u tiu'utámuai'ivejtaca'a tumin jime'e
(Mr. 12:41-44)

¹ Aj pu i Jesús antanéerajraa. A'imej pu huasej í mej chíjteaaani pú'een. A'uu mú tumin ú'useire'eca'a, ti ij a'uun tiu'utévaire'esin u teyujta'a a'ijna í tumin. ² A'ñ pu ajta 'íta'a huasej ti caí a'ij tí'ijviicua'i. Ajta a'ijna í 'íta'a, a'ñ pu hua'apuaca ucáahua'axi í tumin ti caí a'ij tí'ijnajche. ³ Aj pu i Jesús ayén tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e, ayée pu tí'een í Dios jemi. Amíjna mi 'íta'a, jaítze'e pu ru'ucáahua'axi mecaí naími'i í seica.

⁴ 'A'ime í seica, naími'i mu'u hui miyen ru'ucáahua'axi me'ijna jime'e ti avé'eturaa í mej jeíhua tí'ijcha'ñ. Aru amíjna, capu a'ij tí'ijviicua'i. Mí ajta amín, nain u'ucáahua'axi a'ijna í ti jín huateújvaire'esin. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a.

Ajta, mej nu'u raaté'uuna maúche'e í teyuu
(Mt. 24:1-2; Mr. 13:1-2)

⁵ Majta seica miyen tiúj'ixaate'eca'a me'ijna jime'e ti naa seijre'eca'a í teyuu, ajta í tetej ti curé'ete'ete nainjapua, ajta a'ñ í muaí'ivéjri í mej teuhuaré'evii ti naa tí'een.

Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

⁶ —Naími'i tíj na'a sej yen tí'iseij, aj pu teja'uré'enejsin a'ájna xicájra'an mej jetzen nain huaté'uuna temua'a naa. Capu ché'e seíire'e a'ame jaxu'u jetze í tetej ti rujapua ticaíjme.

A'ij ti nu'u té'eme t'ij nu'u ari te'entipúa'arijme'en

(Mt. 24:3-28; Mr. 13:3-23)

⁷ Mat'ij mi miyen tiraata'íhua'uri'i tijín:

—Maeestru, ¿a'anajqui ayén té'eme? ¿Ti'itájni jín téjmua'areeren ti ari tímua'a ayén teja'uré'enejsin?

⁸ Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Rí'i xu'u mú'een ti ij caí ja'ati amuáacuanamua. Mu'iití mú uvé'enejsin neniúucajtze'e. Ayee mú tejámuaatá'ixaate'esin yee: “Nee nu yeehui ne'ín pú'een í Ciríistu'u.” Majta miyen ti'ixáata muá'aju'un tijín: “Pu'uri hui tén teja'uré'enejsin.” Caxu hui á'ujujhua'ane'en huá'a jamuan a'íime.

⁹ 'Set'ij siyen tiú'unamua tijín: “Muaateújne'usi'ite'esin á já'ahua'a seica jamuan í teite, majta seica meri autéhuijsin mej tiújne'usi'ite'en”, caxu tí'itziíne'e. Ayee pu hui tiú'ujxe'eve'e ti amuacáí ayén té'ara'ani. Mí ajta caí capu xi ca'anacan te'entipúa'ari nainjapua.

¹⁰ Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Seica mú teitejra'a, majtáhua'a seica teitejra'a, a'íí mú naími'i huateújne'usi'ite'esin. Majta í mej seica chuéjra'a japua a'uchéjme, majtáhua'a í mej majta seíj chuéjra'a japua a'uchéjme, a'íí mú naími'i huateújne'usi'ite'esin.

¹¹ 'Pua'amecié pu huateújca'atzijxi'isin jeíhua huápi'i í chaanaca japua, ajta huatúuri'íhua a'ame. Ajta jeíhua pu tiu'ucu'ini'ira'a a'ame. Ayee pu ti'itíj rini ti tiú'utziíni'ire'e a'ame. Ajta júte'e, ti'itíj pu huataseíjre'esin ti huápi'i ruxe'eve'e.

12 'Aru ti caí xi ayén tiú'urini, a'íí mú hui amuacaícan á'amuavivi'iran, majta a'ij pua'a á'amuaruuren. A'uu mú tiu'utátuiire'esin mú'ejmi u teyujta'a na'ari a'u mej amua'iteáanan. A'uu mú amuá'avi'itín a'ímej jemi í tajtúhuaani, majta a'ímej jemi í mej rey jín antiújmua'aree. Ayee mú 'een jín á'amuaruuren me'íjna jime'e sej na'ará'astijre ineetzi. 13 Ayee pu hui ajta te'iráame sej si siyen tihua'utá'ixaate'en a'ij ti Dios amuáaruu mú'ejmi.

14-15 'Seajta mú'een, setá'aj siyen huárini. Caxu amuacaícan se'íjna jín tiú'umua'ati a'ij sej titeeteújnan, a'iné nee nu amuaatá'asin a'ij sej tiu'utaxáj, seajta sej raayí'itihua'an, sej si hua'utémua'itín a'ímej. Camu a'ij tirájteuvé muá'aju'un a'ij mej tejámuaatíte, ni camu hua'itzi jín amuaatémua'itín.

16 'Majta a'ííme í ruvaújsimua'a, majta í á'amua'ihuaamua'a, majta a'ííme á'amuaneusimua'a, majta á'amigustemua'a, a'íí mú avíitzi jín tiu'utátuiire'esin mú'ejmi. Majta je'icáca mú'ejmi cui'ini. 17 Naíimil'i í teite, a'íí mú amujcha'íre'e muá'aju'un mú'ejmi me'íjna jime'e sej na'ará'astijre ineetzi.

18 'Camu a'atzu a'ij á'amuaruuren ti pua'a caí Dios hua'utá'acare'en, sino a'íí pu Dios á'amuacha'íj a'ame t'íj na'a rusén jime'e. 19 Setá'aj hui huateújca'anen í ru tzajta'a sej si te'utáviicua'í. Tí pua'a siyen huárini, mú'een xu raamuá'itín sej si ruuri huateáturan í Dios jemi.

20 'Ayee xu 'een jín ráamua'aree ti ari tímua'a a'ájna teja'uré'enejsin ja'anáj mej pua'a tiu'uté'uuna u Jerusalén. A'íímej xu seijran mej

antevéjmee muá'aju'un í xantaaru'u a'ujna u Jerusalén.

21 'Majta a'ñime í mej Judea a'uté'uu, miché'e a'ñime jíye'itzi jín á'ucñine a'utí á'ujñime. Majta a'ñime í mej Jerusalén a'uté'uu, miché'e a'ñime huiráñine á pua'acié u chajta'ana jetze. Majta a'ñime í mej itzitá a'uté'uu, miché'e caí me'uun a'uteáru'ipiche'en u chajta'ana jetze.

22 'Ché'e ayén té'ara'ani a'iné pu'uri hui teja'uré'ene a'ájna xicájra'an ti jetzen araúrastejsin nain a'ij ti té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze. Jéihua mú rajpuaíitzi muá'aju'un me'íjna jime'e ti Dios ayén puaíjtzi hua'utá'asin.

23 'Jé'ecan pu a'ij pua'a huá'aruuren a'ájna xicájra'an jetze a'ñime í 'uuca í mej autájucájmee, ajta a'ñime í í mej mauj huá'atzi'ite í ruyaujmua'a. Jéihua mú hui huápi'i rajpuaíitzi muá'aju'un a'ñime í mej Israel a'uchéjme. Jé'ecan pu puaíjtzi hua'utá'asin í Dios.

24 'Xantaaru'u mú jeihua teite cui'ini í tiu'ujchún jime'e. Majta mu'iicáca mú á'avi'itin nainjapua í chuej ti yen seijre'e íiyen chaanaca japua. Majta a'ñime í mej caí Israel é'eme'ecan, a'ñi mú raté'uuna í Jerusalén ajta na'a caí araúrasten a'ájna xicájra'an mej jetzen tiu'uta'aíjta a'ñime í mej caí Israel é'eme'ecan.

A'ij ti nu'u ye'í yé ti'ivecánejsin a'íjna ti ajta huá'a jetze airáne í teite

(Mt. 24:29-35, 42-44; Mr. 13:24-37)

25 'Ajta jeihua pu tiu'utasejre'esin u júte'e í xicaj jetze, ajta í máxcira'i jetze, ajta xu'ura'ave tzajta'a. Ajta íiyen chaanaca japua, jeihua pu

tiújta'ahua'a a'ame á jaata'a jetze ti ve'ée. J'écan pu ti'iráana a'ame. A'íj pu jín utévatziijsin í huá'a tzajta'a í teite a'íjna jime'e mej tí'tziine'e. Capu a'ij tihuá'amitiejte'e a'ame ²⁶ Jéihua mú huateújtímua'ira í teteca me'íjna jime'e mej a'ij pua'a tité'ujmua'ate a'ij ti huá'a japua yen tí'aiixa íiyen chaanaca japua, a'iné ti'itíj tíj na'a ti júte'e tejé'eseijre'e, a'í pu hui huateújca'atzíjxi'isin.

²⁷ A'ájna xicájra'an jetze, a'í mú neseijran inee, i nej neajta huá'a jetze airáane í teite, nej a'icáamé'e na'ame jaitiri tzajta'a. Huápi'i pu naa seíre'e a'ame mej mi naa r'í tira'utaseíj í teite. Nemuári'eri'ira'a jín nu yé ve'ecánejsin.

²⁸ 'T'íj autéjcheni ti ayén tiú'urini, r'í xu'u huaújuuren. Setá'aj ajnéjne'erixi'in a'iné pu'uri hui vejli'i a'ájna xicájra'an Dios ti jetzen amua'irájtuaani. —Aye pu tihua'utá'ixaa.

²⁹ Ajta seíj niuucari hua'utá'ixa tíjín:

—Casi'i, xaaseíj se'íjna í huaréj, ajta najmili í ciyej ti tí'iseijre'e. ³⁰ T'íj antineájxi'in í xamua'ira'an, mú'een xu rujímua'a sena'a raseijran, seajta siyen ramua'aréeren ti ari vejli'i pí tí'irici í víita'ari tzajta'a. ³¹ Aye pu che'atá na'a tí'een. Set'íj seri raaseíjra a'ij nej tejámuaatá'ixaa, seajta siyen ramua'aréeren ti ari tímua'a a'ájna ptejá'arici ti Dios tiu'uta'aíjta.

³² 'Aye nu tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e, a'ímej jíme'en íjii mej huáteemua, maúche'e mú miyen seíre'e muá'aju'un t'íj najmili te'araúrasten a'ij nej neri tejámuaatá'ixaa. Camu me'ín anáaté'ee mú á'apua'aren. ³³ A'í pu xaa á'apua'aren í ta japua ti é'eseijre'e. Ajta í

chaanaca, a'ñi pu ajta á'apua'aren. Mí ajta hui a'ñin í niuucari nej raataxájtaca'a, capu ja'anáj á'apua'aren.

³⁴ 'Rí'i xu'u, temua'a naa, mú'een. Caxu a'ij pua'a ruruure í ru tzajta'a se'íjna jime'e sej jeíhua rutá'aruaijve'e, ajta ayén tejamuaata'asée á'aye'i mi a'amua tzajta'a ti'itíj ti a'ij pua'a 'een. Rí'i xu'u seajta mú'een ti ij caí a'ij pua'a amuáaruuren mi a'amua tzajta'a se'íjna jime'e sej jeíhua huápi'i a'ij pua'a tité'ujmuajte a'ij ti ye'í té'eme. Na'ari caí, a'ájna xicájra'an jetze pu hui ca'anacan mú'ejmi japuan rávajtzi setí'ij pua'a caí ché'e hui rachú'eve'e. ³⁵ A'iné a'ñi pu huá'a japua rávajtzi naíjmi'ica japua í mej yen japuan huachéjme í chaanaca.

³⁶ 'Tí'ij pí na'a xu atanéjne'eri. Setá'aj siyen rahuaviira í Dios jemi ti ij amuaatévaire'en ti ij caí ti'itíj a'ij amuáaruuren a'ij ti ti'itíj rini. Setá'aj seajta rahuaviira sej si siyen ne jemi seíire'e xá'ara'ani, neetzi jemi, i nej neajta huá'a jetze airáne í teite. —Aye'e pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

³⁷ Nain tújca'ari tzajta'a, a'ñi pu ti-huá'amua'atehua'a u teyujta'a. Ajta tí'ij pí na'a ti huaré'ecieenacare'e, a'úu pu á'uye'ícaa á'aye'i a'ujna jirí jetze ti ayén téja'arájtehuuaa tijín Aceituunajemi. A'uu pu e'etáxa'iirihua'a. ³⁸ Majta a'ñime í teite, a'ñi mú'íye'e mena'a a'uré'enineica'a jemin a'ujna teyujta'a mej mi ráanamua.

22

Matí'ij nu'u mi raax'epi'íntare mej nu'u avítzi jín

raatévi'i í Jesús

(Mt. 26:1-5, 14-16; Mr. 14:1-2, 10-11; Jn. 11:45-53)

¹ Pu'uri a'ájna vejli'i pítí'irijcaa mat'íj pua'a me'íjna jín tí'iyeste í mej pan cua'aca í mej caí levadura ranájchite'e. Ayee mú majta miyen ratamuá'amua tijín Tí'ij Dios tihua'utá'uuni'iri'i í huá'ayaujmu'a í mej anáté'ee muanúnu'ihuaca'a, a'ujna já'ahua'a u Egipto. ² Majta a'íime í mej tí'aijta teyujta'a, majta a'íime í mej tí'imua'ata í yu'uxari jetze, Moisés ti ra'uyú'uxaca'a, jeíhua mú tí'imua'ajca a'ij mej ye'í tiraajé'ica í Jesús. Caxí mú a'ij tirájteuve'e a'iné huá'atziíne'eca'a í teite.

³ Tí'ij jí, a'ín tiyaaru'u, í ti ayén ántehuaa Satanás, a'í pu tzajta'an uteájrupi a'íjna jetze í Judás, í mej miyen ratamuá'amua tijín Iscariotes. A'í pu ajta huá'a jetze ajtéme'ecan í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase. ⁴ Tí'ij jí a'ín Judás a'ímej jemi a'uré'ene a'íime í mej tí'aijta teyujta'a, ajta í mej tihua'ajte'e a'ímej í mej tí'icha'í a'ujna teyujta'a. Ayee mú tiúj'ixaate'eca'a me'íjna jime'e a'ij ti ye'í huárini a'íjna í Judás tí'ij avítzi jín tiu'utátuiire'en a'íjna í Jesús.

⁵ Majta a'íime, jé'ecan mú huataújtemua'ave. Majta te'ataújratziiri'i mej tumin raatá'an. ⁶ A'í pu ra'ancuré'a í hua'aniyuca. Aj pu i a'utéjche ti tiu'uchú'eve'en ja'anáj ti ri'irí ti hua'utátuiire'en í Jesús mej caí raseíreca'a í teite.

Tí'ij nu'u tavástar'a tihua'umí a'ímej í mej jamuan á'ujjhu'a'ane'e

(Mt. 26:17-29; Mr. 14:12-25; Jn. 13:21-30; 1 Co.

11:23-26)

⁷ Tí'ij i a'ájna teja'uré'ene í xicájra'a mé jetzen racua'aca í pan mej caí levadura ranájchite'e. A'ájna xicájra'an jetze, a'íi mú majta ramuaí'ivajta a'íjna í cáne'a í mej jín ra'utámua'aree a'ájna xicájra'an ti Dios jetzen tihua'utá'uuni'iri'i í huá'ayaujmu'a í mej anáaté'ee muanúnu'ihuaca'a.

⁸ Aj pu i Jesús hua'uta'íteca'a a'íjna í Pedro, ajta a'íjna í Juan mej u á'uju'un. Ayee pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—Setá'aj á'uju'un sej si rí'i tejá'uruuren tej ti ráacua'ani te'íjna í tej jín ra'utámua'aree ti Dios tihua'utá'uuni'iri'i í huá'ayaujmu'a í mej anáaté'ee muanúnu'ihuaca'a.

⁹ Ajta a'íime, ayée mú tiraata'íhua'uri'i tíjín:

—¿A'uné jetze piyen tí'ijxe'eve'e tej rí'i tejá'uruuren?

¹⁰ Ayee pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—Setí'ij se'uun a'uteárute u chajta'ana, teáata'a pu amua'antinájchi ti xa'ari huátisin, jaj ti urajmu'aa. Setá'aj cujta'an u á'uju'un. Seajta jamuan a'uteárute u chí'ita a'u ti a'íin ará'aiixa.

¹¹ 'Setá'aj siyen tiraata'ixaate'en a'íjna ti a'ánna é'eche yee: “Ayee pu tí'ixa í maestro, yee: ¿A'uné jetze é'eri'iri ti tzajta'an tiú'ucua'ani í ti jín ra'utámua'aree ti Dios tihua'utá'uuni'iri'i í huá'ayaujmu'a í mej anáaté'ee muanúnu'ihuaca'a? A'íj pu yee tiú'ucua'ani a'ímej jamuan í ti hua'antíhuau.”

¹² 'A'íi pu hui amuaataseíjrate'esin í cuaartu, ti ve'ée, ti án ímuá á'ujvee. Pu'uri ra'avé'ejaj. Setá'aj

se'újna rí'i te'uhua'ruuren. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

13 Aj mú mi a'ucíj. Mat'íj me'uun a'ará'a, ayée pu te'irájraa a'íj ti tihua'utá'ixaa í Jesús. A'íj mú jín rí'i tiú'uruu í mej jín ra'utamua'aree a'íj ti Dios tihua'utá'uuni'iri'i.

14 T'íj teja'uré'ene a'atzaj mej pua'a racua'ani, naími'i mú ja'uté'ejí á vejlí'i meesa jetze, a'íjna í Jesús, majta a'íime í mej jamuan á'uujhua'ane'e.

15 T'íj i ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Jeíhua nu huápi'i raxí'eve'eca'a nej mú'ejmi jamuan amuacaícan tiú'ucua'ani, nej caí xi rapuaíjtzi, tej ti naími'i ra'utamua'aree te'íjna jime'e í ti Dios tihua'utá'uuni'iri'i í huá'ayaujmu'a'a í mej anáaté'ee muanúnu'ihuaca'a.

16 'Ayee nu tejá'amua'ixaate'e, canu hui ché'e ja'anáj ráacua'ani í pan ajta caí nain araúrasten a'ájna xicájra'a Dios ti jetzen nain jín huateúra'ate'esin íiyen chaanaca japua.

17-18 Aj pu i rájti í taasa. T'íj i rí'i tiraatá'a í Dios jemi, aj pu i hua'utajájni. Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Ye'ecui, setá'aj huará'ujaanten, a'íné ayée nu tejá'amua'ixaate'e nej caí ché'e ja'anáj ra'antí'isin í já'ara'a ti uuva jetze airámi'iyeca'a, ajta caí yen huataseíjre'en ja'anáj ti Dios tiu'uta'aíjta íiyen chaanaca japua.

19 T'íj i raatí'i í pan. T'íj i ajtahua'a pu rí'i tiraatá'a í Dios. Aj pu i ra'antítaaraxi í pan. Aj pu i hua'utá'í'ipí'i. Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Ayee pu huataújmu'a'a í pan. A'íi pu a'íin pú'een í netévira'a í nej jín á'amujapua huaniú.

Ayee xu huárini sej si ra'utámua'aree a'ij nej huárini.

²⁰ Matí'ij meri tiu'ucuá'a, ayée pu che'atá na'a huaríj. A'íi pu ra'ajjáj í taasa. Ayee pu ti-hua'utá'ixaa tijín:

—A'ijna i taasa tzajta'a tu'urájmuaa, ayée pu huataújmua'a í niuucari ti jíme'en Dios jéjcuá jín te'ataújratziiri'i ti amua'irájtuaani. Neajta inee, nu'uri raatasejrataca'a ti ayén ti'ayajna a'íjna jíme'e í nexuure'e nej ra'iráxire'esin mú'ejmi jetze me'ecan.

²¹ 'Ajta a'íin í ja'ati ti avíitzi jín tiu'utátuiire'esin ineetzi, a'íi pu hui ajta yé seijre'e neetzi jamuan iiyencuí meesa japua. ²² Ayee pu tí'ineruuren ineetzi, i nej neajta huá'a jetze airáane í teite, a'ij ti tiú'uxí'epi'íntari'ihuaca'a. Aru ché'e huataújxiemiste'en a'íjna ti neetzi jíme'en tiu'utátuiire'esin avíitzi jíme'e.

²³ Majta a'íime í mej jamuan á'ujujhua'ane'e, ayée mú te'utéjhuii mej huataúrihua'u me'íjna jíme'e ja'ati ti a'íin pú'een ti ayén rini.

A'ataqui máaj a'íin pú'een í ti ruxe'eve'e

²⁴ Matí'ij mi majta miyen autéjhuii mej huataúrihua'u maújjaaxiéevi'ira me'íjna jíme'e ja'ati ti nu'u jaítze'e ruxe'eve'e. ²⁵ Ajta a'íin í Jesús, ayée pu tihua'utá'ixaa tijín:

—A'íime í mej rey jín títeté'u'upu'u huá'a tzajta'a í mej caí Israel é'eme'ecan, a'íi mú ca'anéjri jín tihua'áijte'e. Ajta a'íime í mej miyen tihua'áijte'e, ayée mú tiú'ujxaa yee rí'i mú ti'itexá'apuai.

²⁶ 'Aru mú'een, caxu siyen éene'e xá'aju'un matíj a'íime, sino ayée xu'u éene'e xá'ara'ani. A'íin í ja'ati

ti jaítze'e ruxe'eve'e mú'ejmi jemi, ché'e a'ñn ayén éene'e á'ara'ani tíj ti jaítze'e pa'arí'í. Ajta a'ñn hui ti tí'ajta, ché'e ayén éene'e tíj a'íjna ti tí'ivaire'e.

²⁷ 'Casi'i, ¿a'ataani jaítze'e ve'ecán jín ti'itéjvee? ¿Ni a'íjna ti á vejlí'i a'uré'ehuiixi a'utí meesa a'utéjvee, na'ari a'íjna í ti tí'ijmin? ¿Ni necaí ne'ñn pú'een inee i nej jaítze'e ve'ecán jín, i nej yé vejlí'i huaré'eca'a íiye í meesa a'utéjvee? Mí neajta inee, yé nu seijre'e a'amua jamuan nej ni tejamuaamín mú'ejmi.

²⁸ 'Seajta mú'een, mú'een xu se'ñn pú'een í sej tí'ij pí na'a yé huaté'uu neetzi jemi í nej rapuaíjtzí. ²⁹ Neajta nu tejá'amua'íjcate'e mú'ejmi, sej sí tiu'uta'aíjta a'iné a'íjna í niyá'upua pu'uri ayén tinaa'íjca ineetzi nej ni tiu'uta'aíjta.

³⁰ 'Aye'e nu hui tejá'amua'íjcate'e sej sí siyen tiú'ucua'ani, seajta huayé'en í meesa a'utéjvee neetzi jamuan a'ájna xicájra'an ne jetzen yé ve'ecánejsin nej ni tiu'uta'aíjta íiyen chaanaca japua. Mú'een xu a'ujrá'ase japuan í ipuari sej sí huá'axijte'en a'ímej í teitejra'a í mej majta Israél jetze huanéj, í mej tamuá'amuata'a japuan hua'apua ará'ase. —Aye'e pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

Tí'ij nu'u Jesús ayén tiraata'ixaa í Pedro tíjñ:
“Huaíca pej naatéehua'íta”

(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Jn. 13:36-38)

³¹ Aj pu i a'íjna í Jesús ayén tiraata'ixaa í Pedro tíjñ:

—Simón, Simón, a'íjna í tiyaaru'u ti i'li Satanás, a'íi pu raatáhua'u ti Dios raatá'an ti i tiu'utése'en ti muaatémua'itín pej pi mé núuríeeni.

32 'Aru inee, ayée nu hui raatáhua'u mú'heetzi jime'e í Dios jemi pej pi caí auté'itzen pe'íjna jime'e pej ná'astijre'e ineetzi. Neajta niyen tí'imua'aijte'e. Pat'íj r'íi huarín mua'a tzajta'a, patá'aj pajtáhua'a na'ará'astijre'en. Ayee pej huárini. Patá'aj ca'aníjra'a hua'utá'an a'ihuáamua'a.

33 Ajta a'ín í Pedro, ayée pu tiraata'ixaa tijín:

—Nevástara'a, nu'uri niyen ahuánca'ane nej mú'heetzi jamuan aiteánami'ihua na'ari nej huámi'ini mú'heetzi jamuan.

34 Ajta Jesús ayén tiu'utaniú tijín:

—Pedro, ayée nu hui tí'imua'ixaate'e, t'íj caí xi huajíjhua í tecuaara'i, huaíca pej piyen tina'avé'avaata tijín capej nemua'ate.

Pu'uri nu'u ajteáxüreca'a í ti nu'u puaíjzi raatá'asin a'íjna í Jesús

35 Aj pu i Jesús ayén tihua'uta'íhua'uri'i tijín:

—¿Ni caí tí'itíj tejamuá'aturaate'eca'a net'íj amuaata'íteca'a sej siyen a'ucíjxi'ín, sej caí ca'aní anpiín, seajta caí tí'itíj anú'a'ín, sej tumin tzajta'an ucá'an, sej seajta caí ajtáca'acaimé'e?

Ayee mú tiu'utaniú tijín:

—Capu tí'itíj auteájturaa.

36 Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Ari íjii, tí pua'a piyen rájcha'íi a'íjna í ca'aní, patá'aj ra'anpiín, na'ari pajta pe'íjna í pej tzajta'an tumin ucá'an. Tí pua'a pecaí seíj tícha'íi í chun, xantaaru'u mej rájcha'íi, ayée pej huárini. Patá'aj ráatuuani í á'acíxu pej pi seíj chun huánanan í tumin jime'e.

³⁷ 'Ayee pu té'eyu'usi'i tijín: “Ayee pu hui ti-huá'amitiejte'eca'a tijín a'ii pu a'íin pú'een seíj ti a'ij pua'a tí'itevij.” Ayee nu tejá'amua'ixaate'e ti ruxe'eve'e ti ayén che'atá na'a te'araúrasten ineetzi jemi. Jee xaa ne'u, a'íjna ti ayén té'eyu'usi'i ineetzi jime'e, pu'uri tímua'a araúastejsin. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

³⁸ Majta a'íime í mej jamuan á'ujujhua'ane'e, ayée mú tiraata'ixaa tijín:

—Casi'i, tavástara'a, hua'apua pu yee tí'iseijre'e í chun.

Ayee pu i ayén tiu'utaniú tijín:

—Amí pu'u tí'ici'ipe.

Tí'ij nu'u Jesús huatéeniu a'ujna já'ahua'a Getsemaní

(Mt. 26:36-46; Mr. 14:32-42)

³⁹ Aj pu i huirájraa í Jesús. Tí'ij i a'uun a'ará'a a'ájna a'u ti é'e'aseca í jirí jetze ti ayén téja'arájtehuuaa tijín Aceituunajemi. Majta a'íime í mej jamuan á'ujujhua'ane'e, a'íi mú majta a'ucíj jamuan. ⁴⁰ Tí'ij a'uun a'ará'a, ayée pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Setá'aj siyen huatéjniuuni sej si caí auté'itzen til'itíj jime'e.

⁴¹ Tí'ij i a'uun huaja'uteájtuaa, a'atzu pu imuá á a'ure'enée a'achú cumu a'atzu imuá pu e'eráava'itzi í tetej ti pua'a ja'ati raatárieni. A'uu pu títunutaca'a. Tí'ij i raatáhuauu í Dios jemi. ⁴² Ayen tijín:

—Niyá'upua, ayée nu tí'imuahuvii, ti pua'a mua'aráanajche pej naatá'an nej ni caí niyen tira-jpuaítzi ná'ara'ani. Aru ché'e ayén tiú'urini

a'ij pej mú'ee tí'ijxe'eve'e. Ché'e hui caí ayén teja'uré'enineica'a a'ij nej nee tí'ijxe'eve'e. —Ayee pu tiraatáhuaviiri'i.

⁴³ Aj pu i se'ij jemin huatase'ijre ti ta japua tí'ivaire'e. A'íi pu ca'aníjra'a raatá'a. ⁴⁴ Ajta a'íin í Jesús, jeíhua pu tí'itese'eca'a. A'íj pu jín, jaítze'e huatéeniu. Jé'ecan pu taíxi'eca'a. Ayee pu seijre'eca'a xíee tíj xúure'e á e'erájtzone á chuaata'a.

⁴⁵ Tí'ij i ájchee a'u ti e'eténiiusime'e, tí'ij i a'uré'ene a'u mej a'ij é'ene'e a'íime í mej jamuan á'ujjhua'ane'e. Mu'uri cu'utzuca'a a'iné jeíhua mú cua'anaca'a me'íjna jime'e mej ruxieemíjte'e.

⁴⁶ Ayee pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—¿A'iné sej si cu'utzu? Xá'ajhuiixí'i, seajta huatéjniuuni ti ij caí ti'itíj a'amua japua rájveti, sej si caí auteáturan í Dios jemi.

Mat'íj nu'u ya'ujáj me'íjna í Jesús

(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Jn. 18:2-11)

⁴⁷ Aúche'e pu tixájtaca'a í Jesús, mat'íj jeíhua teite e'iré'ene. Ajta a'íin ti ayén ántehuaa tíjín Judás, ti ajta huá'a jetze ajtéme'ecantaca'a í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase, a'íi pu amuacaí huamé'ecaa. Aj pu i ajteáxiireca'a ti ij ru'itépi'itzen a'íjna í Jesús. ⁴⁸ Ajta a'íin í Jesús, ayée pu tiraata'íhua'uri'i tíjín:

—Judás, ni piyen tinu'itépi'itze'esin pej pi neetzi jime'e tiu'utátuiire'en ineetzi, i nej neajta huá'a jetze airáane í teite.

⁴⁹ Majta a'íime í mej Jesús jamuan á'ujjhua'ane'e, mat'íj raase'ij a'ij ti ti'ití rijcaa, mat'íj mi miyen tiraata'ixaa tíjín:

—Tavastara'a, ¿ni tiyen huárini tej hua'utévajxi'in te'íjna jime'e í tí'itachun?

⁵⁰ Ajta se'íj ti Jesús jamuan á'uche'ecane'e, a'íi pu ra'ajtéevajxi a'íjna ti ravaire'e a'íjna ti tí'ajta u teyujta'a. Ra'ajtasíjcheca'a í naxaira'an, ruri'írínta'an ti ra'ajtánaxaiica'a.

⁵¹ Aj pu i Jesús ayén tiu'utaxájtaca'a tíjín:

—Caxu ché'e siyen raruure.

Aj pu i Jesús ra'ajtamúariej a'íjna í naxaira'an jetze. Ajta tiráhuuaa. ⁵² Aj pu i Jesús ayén ti-hua'utá'ixaa a'ímej í mej tí'ajta u teyujta'a, ajta í mej tihuá'aijte'e í mej tí'icha'íi u teyujta'a, ajta a'ímej í huá'a vaujsi, najmi'i matíj mena'a mej jemin e'iré'ene. Ayee pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—¿Ni qui nahua'ari ne'ín pú'een sej si siyen mú'een mú' a'uvé'uju'un sej chun tiu'í'isime'en, seajta ciyej? ⁵³ Tí'ij pí na'a nain xicaj tzajta'a, a'úu nu hui a'utevéé ná'aye'i a'u ti e'eráyaujta'a u teyujta'a mú'ejmi jemi. Seajta mú'een, caxu ja'anáj naateevi'i. Ari íjii xu xaa siyen neruure a'iné ayée pu tejamuaac'íi ti a'amua jetze huá'aa a'íjna ti tí'ajta tíca'amiste'e. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

*Tí'ij nu'u Pedro raavé'avaataca'a a'íjna í Jesús
(Mt. 26:57-58, 69-75; Mr. 14:53-54, 66-72; Jn. 18:12-18, 25-27)*

⁵⁴ Mat'íj mi raatéevi'i. Aj mú' mi ya'uví'iti. A'uu mú' ya'uré'eneijte a'u ti é'eche a'íjna ti nain jín antiújmua'aree u teyujta'a. Ajta a'íin Pedro, a'atzu pu imuá rá'asijme'e. ⁵⁵ Mat'íj mi a'unai a'ájna já'ita'a ti e'eráyaujta'a u teyujta'a. Aj mú' mi atéráaseajraa. Ajta a'íjna í Pedro, a'íi pu huá'a jamuan a'ujyeíjxi.

⁵⁶ Tí'ij a'íin ífita'a ti tí'livaire'e, a'íi pu raasej'j ti a'uun á'ajcatii a'u ti á'ataa. Tí'ij temua'a raasej'j, aj pu i ayén tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Amíjna mi teáata'a, amíi pu ajta jamuan á'uche'ecane'e.

⁵⁷ Ajta a'íin Pedro, ayée pu tiu'utéhua'itaca'a tijín:

—'fita'a, canu ramua'ate.

⁵⁸ A'atzu a'ateevi'i, ajtahua'a seij'j raasej'j. Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna tijín:

—Mú'ee pe pajta huá'a jetze ajtémecan.

Ajta a'íin í Pedro, ayée pu tiu'utaniú tijín:

—Hoombi xaa, canu xaa ne'u.

⁵⁹ Tí'ij seij'j hora teuumé'eca, ajtahua'a seij'j ayén tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Ayej xaa ne'u ti'ayajna ti amín a'íin pú'een seij'j ti Jesús jamuan á'uche'ecane'e, a'iné Galilea pu é'eme'ecan.

⁶⁰ Ajta a'íin í Pedro, ayée pu tiu'utaniú tijín:

—Hoombi xaa, capu a'ij tiná'amitiejte'e a'ij pej ti'ixa.

Tí'ij auj ayén tí'ixajtaca'a, tí'ij i huajíjhuaca'a í tecuaara'i.

⁶¹ Ajta a'íin í tavástarala, a'íi pu pí a'uré'eve. Aj pu i ra'aráaseij'j a'íjna í Pedro. Ajta a'íi pu ra'utámua'areeri'i a'ij ti tavástarala tiraata'ixaa yee tí'ij caí xí huajíjhuacaa í tecuaara'i, huaíca pej piyen tina'avé'avaata tijín capej nemua'ate.

⁶² Tí'ij i Pedro huirájraca á pua'acié. Aj pu i tiujyeínejraa huápi'i. A'ij pu pua'a té'ujmua'ajcaa.

*Mat'ij nu'u mi ra'utéxiehuari'iri'i me'íjna í Jesús
(Mt. 26:67-68; Mr. 14:65)*

⁶³ Majta a'íime í mej racha'íica'a, a'íi mú autéjhuii mej ra'utéxieehuari'i, majta raatéevajxi me'íjna í Jesús. ⁶⁴ Matí'ij mi ra'utaj'íicie á jí'iseáara'an jetze. Aj mú mi ca'anéeri jín raata'íhua'uri'i tijín:

—Huataxáj yee a'atani muaatéevajxi.

⁶⁵ Majta jeíhua mú ra'utéxieehuari'iri'i me'íjna jime'e ti a'ij pua'a 'een.

Matí'ij nu'u mi á ya'uré'eneijte a'ímej jemi í rujuéesistemua'a

(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Jn. 18:19-24)

⁶⁶ Tí'ij huateapuá'areca'a, naími'i mú tiújseij, í huá'avaujsimua'a, majta í mej tí'aijta u teyujta'a, majta a'íime í mej tí'imua'ataca í yu'uxari jetze, Moisés ti ra'uyú'uxaca'a. Majta á ya'uví'iti huá'a jemi í rujuéesi.

⁶⁷ Ayee mú tiraata'ixaa tijín:

—Patá'aj taatá'ixaate'en ti pua'a mú'ee pe pe'ín pú'een í ti Dios án muaja'ujyéjtzta í ipuari japua nusu pecaí.

Tí'ij i Jesús ayén tiu'utaniú tijín:

—Tí pua'a niyen tejámuaatá'ixaate'en yee: “Nee nu ne'ín pú'een”, caxu mú'een ná'antzaahuate'esin. ⁶⁸ Ajta ti pua'a niyen tejámuaata'íhua'u yee: “¿A'ataani nej pírici inee?, caxu mú'een, a'atzu huatániuusin.”

⁶⁹ 'Silu íjii ti yú auca'ití a'ame, inee nej neajta huá'a jetze airáne í teite, a'úu nu hui a'ujcaí na'ame a'ujna rí'írínta'an í Dios ti nain jín antiújmua'aree.

⁷⁰ Naími'i mú miyen tiraata'íhua'uri'i tijín:

—¿Ni pe'ín pú'een yaujra'an í Dios?

Ajta a'íin í Jesús, ayée pu tiu'utaniú tijín:

—Ayee pu ti'ayajna, nee nu ne'ín pú'een a'ij sej tiu'utaxájtaca'a.

⁷¹ Mat'íj mi miyen tiu'utaú'ixaa tijín:

—¿Ti'itáani máàj a'ij tetí'ixe'leve'e í tej jín jetzen te'ujpuá'ajte'en ti'itíj jime'e? Tu'uri ne'u hui ráanamujri'i a'ij ti amín tiu'utaxájtaca'a.

23

A'íjna í Jesús, ajta a'íjna í Pilato

(Mt. 27:1-2, 11-14; Mr. 15:1-5; Jn. 18:28-38)

¹ Mat'íj mi naími'i ájhuiixi í mej me'uun e'etiújseire'eca'a. Mat'íj mi ya'uví'iti me'íjna í Jesús a'íjna jemi í Pilato. ² Mat'íj mi autéjhuii mej ti'itíj jín jetzen te'ujpuá'ajte'en. Ayee mú tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Ayee tu hui ráamua'areeri'i ti amín ca'aníjra'a hua'atá'aca í teite mej mi huaténe'use'en í gobierno jemi. Capu hua'utá'asin a'íjna í Jesús mej tiraanájchite'en í César í ti huá'ajijve'e. Al'í pu hui ajta ayén tihua'íxaate'e tijín amí pu a'ín pú'een í ti Dios án ye'ujyeíjza í ipuari japua, ti ajta rey jime'e ti'itéjvee. —Ayee mú tiu'utaxájtaca'a í teite.

³ Tí'ij i Pilato ayén tiraata'íhua'uri'i tijín:

—¿Ni pe'ín pú'een í pej Rey jime'e ti'itéjvee a'ímej jemi í mej Israél jetze ajtéme'ecan?

Ajta a'ín í Jesús, ayée pu tiu'utaniú tijín:

—Jee, nee nu ne'ín pú'een í pej raxa.

⁴ Tí'ij i Pilato ayén tihua'utá'ixaa a'ímej í mej tí'ajta u teyujta'a, ajta a'ímej í mej me'uun ajteáxireca'a tijín:

—Capu a'ij ná'amitiejte'e ti'itíj ti jín auteájturaa í nej jín ra'uxíjte'en.

5 Majta a'íime, ca'anín mú jín miyen tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Jeíhua pu hui ca'aníjra'a hua'atá'aca í teite mej mi já'ita'a a'utácine. A'uu pu hui a'utéjche ti ayén rijca ájtepua Galilea. Ajta á'iyen, a'u ti hui ve'eráne ayujna.

A'íjna í Jesús, ajta a'íjna í Heródes

6 Ajta a'ín Pilato, tí'ij ayén tiráanamujri'i, ayée pu tihua'uta'íhua'uri'i tijín:

—¿Ni qui a'ín Jesús a'únna é'eme'ecan u Galilea?

7 Tí'ij Pilato ayén ráamua'areeri'i tijín a'í pu Heródes a'uun tejé'ajta a'u ti Jesús é'eme'ecan, aj pu i hua'uta'a'í mej rá'anvi'itín jemin a'íjna í Heródes, í ti rey jín ti'itéjvee. A'í pu ajta a'ajná'imua a'uun a'utéveeca'a u Jerusalén.

8 Ajta a'ín Heródes, jeíhua pu huataújtemua'ave tí'ij raasej a'íjna í Jesús, a'iné pu'uri a'ateevi'i ti raseijrami'ica'a. Ayee pu tí'ijxe'eve'eca'a ti a'ín Jesús ti'itj jín ayén huárini ti huápi'i ruxe'eve'e a'iné pu'uri jeíhua ramua'areereca'a a'ij ti a'ín ti'itj huáruu a'íjna í Jesús.

9 Jéihua pu tí'ira'ihua'uraca'a. Ajta a'ín Jesús, capu a'atzu huataniú. 10 Majta a'íime í mej tí'ajta teyujta'a, majta a'íime í mej tí'imua'ata í yu'uxari jetze, Moisés ti ra'uyú'uxaca'a, a'úu mú vejli'i jemin huaté'uuca'a. Ca'anín mú jín tí'ijxajtzi'iraca'a. 11 Ajta a'ín í Heródes, majta a'íime í xantaaru'u í ti tihuá'ajte'e, matí'ij miyen tíhuá'unamujri'i, matí'ij mi autéjhuii mej miyen tiraatzejrajmua'an. Majta ra'utéxieehuari'iri'i me'íjna í Jesús. Matí'ij mi cixuri ru'ucáachejte, huá'a cixu í mej jamuan tí'ajta í Heródes. Matí'ij

mi hua'uta'a'áj mej mi majtáhua'a rá'anvi'itín í Pilato jemi.

¹² A'ájna xicájra'a jetze, a'íh mú ru'amiigustemua'a muá'araa a'íjna í Pilato, ajta a'íjna í Heródes. Tí'ij caí xi ayén tiuju'uríj, maúche'e mú tiújcha'íire'eca'a.

Matí'ij nu'u mi ra'uxíjte me'íjna Jesús me'íjna jime'e tí nu'u huámi'ini

(Mt. 27:15-26; Mr. 15:6-15; Jn. 18:39–19:16)

¹³ Ajta a'ín Pilato hua'utajé a'ímej í mej tí'ajta u teyujta'a, ajta a'ímej í mej tihua'ajjte'e í teite, ajta a'ímej í teite. ¹⁴ Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Setí'ij siyen yee ru'uvé'eneijte semíjna ineetzi jemi, ayée xu se'íjna jín jetzen tí'ijpua'ajte'e yee a'íh pu ca'aníjra'a hua'atá'aca í teite mej mi já'ita'a a'utácíine. Nu'uri tiraata'íhua'uri'i, mú'een xu ne-seíraca'a. Mí ajta, capu a'ij ná'amitiejte'e tí'itíj tí jín auteájturaa í sej jín jetzen tí'ijpua'ajte'e. ¹⁵ Capu ajta a'ij tirá'amitiejte'e a'íjna í Heródes a'iné a'íh pu ajtahua'a mú ye'uta'íteca'a itejmi jemi.

'A'íj xu hui jín seri ramua'aree tí caí ayén tiraavíjte'e tí amín huámi'ini, a'iné capu tí'itíj jín auteájturaa. ¹⁶ A'íj nu hui jín inee puaíjtzi raatá'asin nemíjna. Neajta rá'axijte'en. Netí'ij ní raateátuaasin nicu. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Pilato.

¹⁷ Ayee mú tí'ijri'írejca'a mej se'íj huatátuaani í mej aiteánami'i a'ájna matí'ij tí'iyestehua'a.

¹⁸ Majta a'íime í teite, naími'i mú miyen títeetejíhuajraa tíjín:

—Miche'e hui rá'anvi'itín amíjna mí teáata'a, pej pí Barrabás huatátuaani itejmi jemi.

19 (A'íjna í Barrabás, ayée mú 'één jín ra'iteána a'iné ca'aníjra'a pu hua'utá'a í teite Jerusalén mej'échejca'a mej mi huateújne'usi'ite'en. A'í pu ajta a'ín pú'een seíj í ti tí'itecui'ica.)

20 Ajta a'ín Pilato, aúche'e pu raxí'eve'eca'a ti raatátuaani a'íjna í Jesús. A'íj pu jín, ajtahua'a pu ayén tihuá'ajee ti ij ráamua'aree a'ij mej tí'ijxe'eve'eca'a í teite. 21 Majta a'íime í teite, majtáhua'a mú miyen titeetejíhuajraa tíjín:

—Patá'aj hui rá'utatan, patá'aj rá'utatan.

22 Huaíca pu ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—¿A'iné 'een jime'e? ¿Tí'itájni a'ij huáruu ti a'ij pua'a 'een? Capu hui a'ij ná'amitíejte'e tí'itáj ti jín auteájturaa ti ij ayén raavíjte'e ti huámí'ini amíjna. A'íj nu hui jín niyen nena'a rini. Puaíjtzí nu'u raatá'asin. Neajta raateátuaasin.

23 Majta a'íime í teite máàj mú jaítze'e ca'anín jín huajíhuaca'a. Majtahua'a miyen tiraata'aíj ti rá'utatan. Mat'íj mi tiu'umuá'iti me'íjna jime'e í mej jeíhua tejíhuajme'eca'a. 24 Aj pu í Pilato raaxí'epi'intare ti ayén huaríj a'ij mej tí'ijxe'eve'eca'a í teite. 25 T'íj í raatátuaa a'íjna í mej ra'iteána a'íjna jime'e ti ca'aníjra'a hua'utá'a mej mi huateújne'usi'ite'en, ti ajta tí'itecui'ica. A'íj pu a'ín pú'een í mej rájhuaviiri'í í teite. Ajta a'ín í Pilato, a'í pu tiu'utátui í Jesús mej mi miyen ráaruuren a'ij mej tí'ijxe'eve'eca'a í teite.

Mat'íj nu'u mi rá'utatai me'íjna í Jesús

(Mt. 27:32-44; Mr. 15:21-32; Jn. 19:17-27)

26 Mat'íj mi ya'ujáj. Aa mú ya'ujáasime'eca, mat'íj seíj huatéevi'i ti ayén ántehuaa tíjín Simón ti Cirene é'eme'ecan. A'uu pu 'ítzitá

e'eráará'a ti i a'uun Jerusalén a'uteárute. Mat'íj mi ru'uhuatéechuite í cúruu ti ij rá'anchueni. Meraata'aíj ti ráachuisime'en cujta'an í Jesús.

27 Jéihua mú teite huajú'ucaa huá'a cujta'a. Mu'iití í 'uuca, jeíhua mú ruxieemijte'eca'a, mua'antiujyeíne'e mú muaajú'ucaa a'íjna jemi.

28-29 Aj pu i Jesús pí a'uré'eve. Ayee pu tihua'ixaa tijín:

—Mú'een 'uuca, mi sej huá'ayaujmu'a'a pú'een a'íime í mej Jerusalén a'uchéjme, caxu neetzi jín ruyeine, sino rujímu'a'a sehuaújyeinixí'í mú'ejmi jime'e, seajta se'ímej jime'e í ruyaujmu'a'a a'iné aj pu hui teja'uré'enejsin a'íjna í xicájra'a sej jetzen siyen tiu'utaxájta yee: “Dios pu rí'í tihua'utá'a a'ímej í mej caí ja'anáj tiyaúumua'a muá'araa, majta a'ímej í mej caí ja'anáj ti'írí huá'a jetze hutaseíjre, majta a'ímej í mej caí ja'anáj huá'utzii í huá'ayaujmu'a'a.”

30 'A'ájna xicájra'an jetze, ayée mú hui rini í teite. A'íi mú tiraatá'ixaate'esin í jirí tijín: “Patá'aj téjmi japua rájveti.” Majta miyen che'atá mena'a tiraatá'ixaate'esin a'íjna í jirí áa ti huacájme tijín: “Patá'aj taaté'avaa.”

31 'Tí pua'a niyen tirajpuaíjtzí ne'íjna jime'e nej caí ti'itíj jín auteájturaa, ¿a'iné tejamuá'amitiejte'e mej miyen tirajpuaíjtzí muá'aju'un a'íime í mej xaa ti'itíj jín auteájturaa? Huápi'í mú hui rajpuaíjtzí muá'aju'un xaa ne'u. —Ayee pu tihua'utá'ixaa.

32 Majta seica mú huajájpuajme'e mej mi me'uun huá'utatan jamuan í Jesús. A'íime í mej hua'apua, a'íi mú a'ín pú'een í mej xaa a'ij pua'a tí'irujca.

33 Mat'íj mi me'uun a'ará'a a'u ti ayén téja'arájtehuuaa tijín Mi'ichímu'uta. A'íi mú rá'utatai jamuan í mej a'ij pua'a tí'irujca. Se'j mú aúutatai ri'irínta'an pújme'en í Jesús. Majta í se'j, a'íi mú rá'utatai úutata'an pújme'en.

34 Tí'íj i Jesús ayén tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Niyá'upua, patá'aj hui tihua'utá'uuni'i a'iné camu ramua'aree a'ij mej rici.

Majta a'íime í xantaaru'u, a'íi mú huáhuajcaca'a mej tetej a'ucáahua'axin mej mi ráamua'aree ja'ati ti raci'ti í cáxure'ara'an í Jesús. 35 Majta a'íime í teite, a'úu mú a'uté'uu mejse'iraca'a. Majta a'íime í mej tihuá'aijte'e, a'íi mú majta ra'utéxiehuari'iri'i. Ayee mú tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Amí pu seica japua huaniú. Ché'e hui amín rujapua huániuuni, ti pua'a hui ayén ti'ayajna ti amín a'ín pú'een Dios ti ra'antíhua'u, a'íjna Dios ti án ya'ujye'íjta í ipuari japua.

36 Majta a'íime í xantaaru'u mua'ajteáxiireca'a, majta ra'utéxiehuari'iri'i. A'íi mú majta raatanéste í viinu ti antzináj ti ra'antiyé'en. 37 Ayee mú tiraata'ixaa tijín:

—Tí pua'a Rey jime'e pej ti'itéveeca'a a'ímej jemi í mej Israél jetze ajtémecan, patá'aj á japua huániuuni.

38 Majta taabla ti'itíj mú aúutatai a'u ti á'ujmu'u í Jesús. Ayee pu té'eyu'usi'ihuaca'a a'íjna jetze í taabla tijín: “A'ii pu a'ín pú'een í hua'aRey a'íime í mej Israél jetze ajtémecan”.

39 Ajta se'j í mej hua'apua í ti a'ij pua'a tí'ijri'irejca'a, aj pu á'atataihuaca'a. A'íi pu ayén a'ij pua'a tiraataxájtaca'a. Ayen tijín:

—¿Ni pecaí pe'ín pú'een a'íjna ti Dios án mua'ujyeíjtza í ipuari japua? Patá'aj á japua huániuuni, pajta téjmi japua.

⁴⁰ Ajta í seij ti a'ij pua'a tí'ijri'irejca'a, ti ajta á'atataihuaca'a, a'íi pu ra'ajté'axi tijín:

—¿Ni hui pecaí rá'atase'e í Dios? Casi'i, ayée pej che'atá pena'a tirajpuaítzi tíj amíjna. ⁴¹ Ayee pu hui tiraavíjte'e tej tiyen tirajpuaíjtzi a'iné pu'uri taac'íi a'ij ti tiraavíjte'e a'íjna jime'e a'ij tej ti'itíj huáruu. Ajta amín, capu ti'itíj jín auteájturaa.

⁴² Aj pu i ayén tiraata'ixaa a'íjna í Jesús tijín:

—Jesús, patá'aj na'utámua'aree a'ájna xicáara'an pej jetzen autéchesin pej tiu'uta'aíjta.

⁴³ Ajta a'íin í Jesús, ayée pu tiu'utaniú tijín:

—Ayee nu hui tí'imua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e, íjii, mú'ee pe pe'uun a'utevée pua'amé neetzi jamuan a'u ti Dios r'íi timuaatá'asin. —Ayee pu tiraata'ixaa a'íjna í Jesús.

T'íj nu'u cui'i huam'íi a'íjna í Jesús

(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Jn. 19:28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Tí'ij ari teuumé'eca a'atzaj tacuarixpua, aj pu i nainjapua huateática'areca'a í chuej japua. Ayee pu á'atee a'achú cumu huaíca hora ti ayén 'eene'e, a'iné a'íjna xicaj a'um'íi. Capu i ché'e huáneeri'icicaa. Ajta a'íin í cíixuri ti itzíjhua, ti ajta a'uun a'utavivi'ijme'ecaa u teyujta'a, a'íi pu já'ita'a acasiújtza'anixi. ⁴⁶ Ca'anín pu jín huajíjhua'a a'íjna í Jesús. Ayee pu tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Mí pej niyá'upua, mú'eetzi nu huatátuiire'esin í nexiejniu'uca.

Jíme'en pu'u ayén tiu'utaxájtaca'a, aj pu i raata-puá'ajtaca'a ti tíyeeye'e.

47 Ajta a'ñin í xantaaru'u, ti anxíte tí'ajta, tí'ij raasej a'ij ti huaríj, aj pu i rí'i tiraatá'a í Dios. Ajta ayén tiu'utaxájtaca'a tíjín:

—Ayej xaa ne'u ti'ayajna. A'ñi pu rí'i tí'itevistaca'a.

48 Majta a'ñime í teite í mej ajteáxiireca'a me'újna mej mi tiú'umua'ariive'en, matí'ij raasej a'ij ti tí'ití huaríj, a'ñi mú anteújtu'asixi án rúvaviitze'e me'íjna jime'e mej huataújxieemiste. Majta a'ucíj. 49 Majta a'ñime í mej ramua'ajcaa, majta a'ñime í 'uuca í mej e'eráaci jamuan a'ujna u Galilea, a'ñi mú a'ímuá a'uté'uu mej seijraca'a a'ij ti tí'ití ríci.

Matí'ij nu'u mi u ye'avá'ana

(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Jn. 19:38-42)

50 Meenti seij a'uun jé'eseijre'eca'a ti ayén ántehuaa tíjín José. A'ñi pu a'ñin pú'een seij ti huá'a jetze ajtémecan í huá'a jueesi í mej huaícate japuan tamuáamuata'a mej ará'ase. Rí'i pu tí'itevistaca'a a'íjna. Capu tí'itíj jín auteájturaa. 51 Ajta a'ñin, capu ra'aránajcheca'a a'ij mej tiraaxí'epi'íntare, capu ajta rí'i raatá'a a'ij mej huaríj í seica í jueesi. A'uu pu é'eme'ecan a'íjna í José, chajta'a ti ayén téja'arájtehuaa tíjín Arimatea, ti ajta a'uun huatacá'a u Judea. Ajta a'ñin José, a'ñi pu rachú'eve'eca'a ja'anáj xicáara'an jetze Dios ti tiu'uta'ájta íiyen chaanaca japua.

52 Tí'ij i a'uun á'ume í Pilato jemi. Aye pu tiraatáhuaviiri'í ti a'ñin Pilato raatátuiire'en í Jesús ti mi'ichi. 53 Tí'ij jí ra'acájtí í cúruu jetze í tévira'a. Aj pu i saavana jín racá'ijcataca'a. Tí'ij jí a'uun a'uteájrupi a'u ti aúucun. Tí'ij jí yenu'uhuaré'etee a'u mej mauchén yauucú í jaij. Caxñi mú ja'anáj

ja'ati me'uun utétuara'a. ⁵⁴ Pu'uri a'ájna pítí'irijcaa a'ájna xicájra'a mej jetzen rí'i ruruuren. Ajta pu'uri tín teja'uré'enejsime'e a'ájna xicájra'an mej jetzen ruse'upi.

⁵⁵ Majta a'íime í 'uuca, í mej me'uun e'eráaci u Galilea jamuan í Jesús, a'íi mú cujta'an huajú'ucaa a'íjna í José. Matí'ij mi raaseíj a'u ti aúucun, majta a'u ti yá'uruu í mi'ichi. ⁵⁶ Matí'ij mi a'ucí í ruche. Aj mú mi rí'i ráaruu í tu'upi ti naa teáarí'e, majta í mej jín racápitijra. Majta á'iyen huaújse'upe a'ájna xicájra'an jetze a'ij ti tiú'ujxe'eve'e.

24

Tí'ij nu'u ajtahua'a a'itáraa a'íjna í Jesús huá'a tzajta'a í mi'ichite

(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Jn. 20:1-10)

¹ Tí'ijta a'ájna teja'uré'ene í tújca'ari ta'amuájca í itieeri jetze. Íyee mu'u u á'uju'un me'íjna í 'uuca mej tejá'utií í mej rí'i tiú'uruu í tu'upi ti naa teáarí'e. Matí'ij mi u á'uju'un a'u ti aúucun.

² Matí'ij mi me'uun a'ará'a. Aj mú mi raaseíj a'ujna ti aúucun ti pua'a ari te'entácuuni'i. Ajta a'íin í tetej í mej ra'itéjmua, pu'uri ja'ati u yé'enxíraca'a.

³ Matí'ij mi a'uun a'uteájrupi a'u ti aúucun. Aru camu ráateu í tévira'an í Jesús.

⁴ Majta mauj me'íjna jín tí'imua'ajca a'ij ti ti'ití huaríj a'íjna jime'e í mi'ichi, jíye'itzi jín mú hua'apua huataseíjre í teteca a'ímej jemi í 'uuca. Ayee mú cuaiínavi'in ti'itéchejca'a. Ayee pu ti'itemastáyje'icaa cumu mej témaxcava'ara'an.

⁵ Jé'ecan mú tiu'utátziin í 'uuca. A'íj mú jín

títunutaxi, majta aicaújtuuxi. Majta a'íime í teteca, ayée mú tihua'utá'ixaa tijín:

—¿A'iné sej si 'een jín siyen rahuauhuau huá'a tzajta'a í mi'ichite sej ti ari ruuri? ⁶⁻⁷ Capu hui ye'e já'ahua'a, a'iné pu'uri ajtahua'a huatarúj. ¿Ni hui secaí ramua'aree a'ij ti tejámuaatá'ixaa tí'ij auj a'utéveeca'a mú'ejmi jemi a'ujna u Galilea yee ti ayén tiú'ujxe'eve'e mej tiu'utátuiire'en a'íjna ti huá'a jetze airáne í teite huá'a jemi í mej a'ij pua'a titetiújcha'í mej mi rá'utatan? Ajta yee huaíca xicaj tzajta'a pu ajtahua'a nu'u huatarújsin. —A'í mú teteca miyen tihua'utá'ixaa.

⁸ Majta a'íime í 'uuca, aj mú mi ra'utámua'areeri'í a'ij ti tihua'utá'ixaa. ⁹ Mat'íj mi huiráaci a'u ti aúucun. Mat'íj mi a'ucíj ruche. Aj mú hua'utá'ixa a'ímej í mej tamuáamuata'a japuan sej ará'ase, ajta í seica. Nain mú hua'utá'ixa a'ij mej ti'tíj tiu'uséj.

¹⁰ A'íime í 'uuca, a'í mú a'ín pú'een, í María, Magdala ti é'eme'ecan, ajta a'ín í Juana, ajtahua'a sej í María ti náànajra'an pú'een a'íjna í Jacobo, majta seica í 'uuca. A'í mú miyen tihua'utá'ixaa a'ímej í mej Jesús hua'antíhuau.

¹¹ Mí ajta caí a'íime, camu huá'antzaahua í 'uuca a'iné capu a'ij tihuá'amitíejte'eca'a a'ij mej tiu'utaxájtaca'a.

¹² Ajta a'ín Pedro, a'í pu ájchee Tí'ij jí a'utiéchejraa a'ájna a'u ti aúucun. Tí'ij i a'uteájrupi. Tí'ij jí aicaújtutzi, tí'ij cíxuri tiu'uséj. Aa pu rujímua'a tí'ijpiica'a á chuaata'a. Tí'ij jí á'uraa. Jéihua pu tí'imua'ajca í ru tzajta'a a'ij ti ti'tí huaríj.

A'ájna nu'u já'ahua'a juye jetze Emaús ti a'uré'enine'i

(Mt. 16:12-13)

¹³ A'ájna xicájra'a jetze, mé hua'apua í mej huá'a jetze ajtéme'ecan a'íime í mej Jesús jamuan á'ujujhua'ane'e, a'úu mú aujú'ucaa chajta'a ti ayén téja'arájtehuaa tijín Emaús. A'atzu pu a'imuá pítejá'arici a'ujna u Jerusalén, a'achú cumu tamuáamuata'a kilómetros. ¹⁴ Ayeé mú tiu'uxájtajme'e nain a'ij ti ti'itíj huaríj. ¹⁵ Maúche'e mú tiu'uxáatajme'eca, majta ti'ihuaúrihuaurájme'e rujímua'a, tí'ij a'íin Jesús ajteáxíreca'a ti 'ij huá'a jamuan huamé'en. ¹⁶ Aru capu hua'utá'a mej ráamua'ati.

¹⁷ Tí'ij i Jesús ayén tihua'uta'íhua'uri'i tijín:

—¿Tí'itájni a'ij setiú'urixaate'e siyen huajú'un?

Matí'ij mi huatéhuiixi, mua'icaujtutájme'e.

¹⁸ Ajta seíj ti ayén ántehuaa tijín Cleofas, a'íi pu ayén tiu'utaniú tijín:

—¿Ni pecaí ramua'aree a'ij ti ti'ití huaríj íjii itejmi jemi? ¿Ni pecaí mú'ee pe'ín pú'een í pej huayé'i pena'a pej caí ti'itíj mua'aree a'ij ti ti'ití taruure itejmi?

¹⁹ Aj pu i ayén tihua'uta'íhua'uri'i tijín:

—¿Tí'itáani a'ij huaríj?

Matí'ij mi miyen tiraata'ixaa tijín:

—A'íjna jime'e í Jesús, Nazarét ti'é'eme'ecan. A'íi pu hui tí'ixaxa'ata'a í rumuári'eri'ire'ara'an jime'e í Dios jetze me'ecan. Ajta jeíhua pu ayén tiu'uruu ti huápi'i ruxe'eve'e, mejseíraca'a í teite. ²⁰ Majta a'íime í mej tí'aijta u teyujta'a, majta a'íime í mej tí'ita'ajte'e, a'íi mú hui Jesús tiu'utátui mej mi tiu'utá'an mej raajé'ica. Matí'ij mi rá'utatai.

21 'Mi teajta iteen, ayée tu hui tí'ijxe'eve'eca'a ti a'ín pu'éene'e á'ame'enche'e ti tu'irájtuaani itejmi i tej Israél jetze ajtémecan. Pu'uri huaíca xicaj tejauume í mej rá'utatai.

22 'Majta seica juuca í mej téjmi jetze ajtémecan, jeíhua mú a'ij pua'a te'utaseíjra. Ííye'e mú u a'atanéj a'u mej ye'avá'ana me'íjna í Jesús. 23 Aru camu ráateu í mi'ichi. Mat'íj mi huaré'aci. Aj mú mi taata'ixaa tíjín seica mú huataseíjre a'ímej jemi. A'íí mú nu'u me'ín pú'een í mej ta japua tí'ivaire'e. Ayee mú eeri'i tihua'utá'ixaa ti nu'u ari ajtahua'a huatarúj a'íjna í Jesús. 24 Majta seica í mej ta jamuan á'ujjhu'an, a'íí mú majta u a'atanéj a'u mej ye'avá'ana. Ayee pu éene'e a'ij mej tiu'utaxájtaca'a a'íime í 'uuca. Aru camu hui á'a ya'useíj me'íjna í Jesús. —Ayee mú tiraata'ixaa a'íime í mej hua'apua.

25 Ajta a'ín, ayée pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—A'ij xu pua'a tité'ujmuajte mú'een. Caxu a'ij tirájteuve mi ru tzajta'a sej si ca'anacan tirá'antzaahuat'en nain tíj na'a a'ij mej tiu'utaxájtaca'a a'íime í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a.

26 '¿Ni caí ayén tiú'ujxe'eve'eca'a ti ij amuacáí ayén tirajpuaíitzi á'ara'ani a'íjna í ti ajta Dios a'án ya'ujyeíjtza í ipuari japua, ti ij á'iyen te'enteárute a'íjna jime'e ti tiu'uta'aíjta íiyen chaanaca japua, ajta u ta japua, ajta nainjapua?

27 Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús temua'a naa nain tíj na'a ti té'eyu'usi'ihuaca'a í yu'uxari jetze a'íjna jime'e, tíj na'a ti a'ín ra'uyú'uxaca'a a'íjna í Moisés teecan, ajta matíj

mena'a í mej tiu'utaxájtaca'a a'íime í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a.

²⁸ Matí'ij meri á vejli'i aujú'ucaa a'ájna chajta'a a'u mej ará'aiixa, aúche'e pu huamé'ecaa a'ájna í Jesús, ayée pu cumu mú pu á'ayee a'umé'e a'ame.

²⁹ Ajta a'íime, jeíhua mú ca'aníjra'a raatá'a ti a'uun huateáuran. Ayee mú tiraata'ixaa tijín:

—Patá'aj yé huateáuran téjmi jemi, a'iné pu'uri téchuijxari, ajta ari tén tética'ari.

Tí'ij i a'uun a'uteájrupi ti ij huá'a jamuan a'uun a'uteáuran. ³⁰ Tí'ij i Jesús ayén huaríj tí'ij a'ín aúuca'atii huá'a jamuan á vejli'i meesa jetze. Tí'ij i raatí'ipíi í pan, ajta rí'í tiraatá'a í Dios. Aj pu i ra'antítaaraxi í pan. Tí'ij i a'utéjche ti hua'uta'í'ipí'ite'en. ³¹ Jíme'en pu'u hua'utá'í'ipí'i, aj mú mi raamuá'a. Aj pu i e'ehuaújpua'arixi mejseíiraca'a.

³² Matí'ij mi miyen tí'tiúrihua'uri'i tijín:

—¿Ni caí ú'utzunajca'a í taxiejniu'uca í ta tza-jta'a, ajta ca'aníjra'a yú huataseíjre u ta tza-jta'a tí'ij a'ín tiu'uxájtajme'e ta jamuan í juye jetze, ti ayén tí'ita'ixaate'ecaa a'ij ti huataújmu'a'a í ti té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze?

³³ Matí'ij mi ájhuiixi. Ca'anacan mú huaré'aci u Jerusalén. A'uu mú huá'uteu a'ímej í mej tamuáamuata'a japuan seíj mej ará'ase, majta í seica í mej huá'a jamuan á'ujuhua'ane'e. Naími'i mú tíjseíj me'újna. ³⁴ Majta me'íjna í mej me'uun a'uté'uuca'a u Jerusalén, ayée mú tihua'utá'ixaa í mej hua'apua tijín:

—Ayej xaa ne'u tí'ayajna. Tavástara'a pu aj-tahua'a a'itáraa huá'a tza-jta'a í mí'ichite. Ajta huataseíjre jemin a'íjna í Simón.

35 Majta a'ñime í mej hua'apua, a'ñi mú ti-hua'utá'ixaa a'ij ti ti'ití huaríj mat'íj me'uun aujú'ucaa í juye jetze, ajta a'ij mej ye'í tiraamuá'a t'íj a'ñin ra'antítaaraxi í pan.

T'íj nu'u Jesús huatasejre a'ñimej jemi í mej nu'u mauj jamuan á'ujuhua'ane'e ti auj ruurica'a amua-caícan

(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Jn. 20:19-23)

36 Maúche'e mú ti'ixáataca'a me'ijna jime'e t'íj a'ñin Jesús huatasejre huá'a jemi. A'uu pu já'ita'a huatéechaxi. Aj pu i ayén tihua'utateújte tijín:

—Ché'e huatéepua'are í a'amua tzajta'a.

37 Jé'ecan mú huajíjxica'a. Majta tiu'utátziin a'iné ayée pu huá'asejrate'ecaa. Cu xiee mej cu m'íchi seijra. 38 Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—¿A'iné 'een jín a'ij pua'a amuaatá'a? ¿A'iné sej si caí xi té'atzaahuaté'e? 39 Casi'i, i nemuajca'a jetze, ajta i ne'íca jetze. Nee nu ne'ín pú'een. Setá'aj na'ajtamuári'en sej si siyen raasej. Sej ti mi'íchi, capu ayén nexí'ej ti'itéhua'ira'a, capu ajta ayén nexí'ej ti'itécari. Xu'uri neseij nej xaa téhua'ira'a, neajta téjari. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'ijna í Jesús.

40 T'íj ayén tihua'utá'ixaa, aj pu i ayén tihua'utasejra í rumuájca'a jetze, ajta ru'íca jetze. 41 Majta a'ñime, camu xi rá'antzaahuaté a'iné jeíhua mú a'ij pua'a yá'usejracaa, majta rútemua'ave'eca'a. Aj pu i ayén tihua'uta'íhua'uri'i tijín:

—¿Ni secaí ti'itíj tícha'ñi í nej ráacua'ani?

⁴² Mat'í'ij mi se'j raatá'a í hua'í ti huá'ijchi'i. ⁴³ T'í'ij i ra'ancuré'echui. Aj pu i ráacua mejse'íraca'a a'íime. ⁴⁴ Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Ayee nu tejámuaatá'ixaa net'í'ij a'amua jemi huácatii ti ayén ruxe'eve'eca'a ti nain jín te'araúrasten a'ij ti te'uyú'uxaca'a neetzi jime'e a'íjna í Moisés, majta a'íime í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a, ajta jetzen í tihuá'achuiica.

⁴⁵ Aj pu i hua'utá'a mej mi yaú'itiée muá'ara'ani a'ij ti té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze. ⁴⁶ Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Ayee pu té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze nej nu'u niyen tirajpuaíitzi ná'ara'ani inee, i nej ne'ín pú'een í Ciríistu'u ti Dios án neja'ujyeytza í ipuari japua. Ajta nu'u huaíca xicaj tzajta'a nu neaj-tahua'a aítara'ani huá'a tzajta'a í mi'ichite.

⁴⁷ 'Majta nu'u, nainjapua tihua'utá'ixaate'esin neniúucajtze'e mej mi seicié tiú'umua'ati í Dios jemi ti ij a'ín tihua'utá'uuni'i. Ma'utéjhuijsin nu'u mej miyen tihua'utá'ixaate'en íiye mej Jerusalén a'uchéjme, majta méyee í mej a'ímuá antachéjme, majta méyee í mej se'j chuéjra'a japua huachéjme, tíj na'a í ti yen se'jre'e íiyen chaanaca japua nain-japua.

⁴⁸ 'Mú'een xu tihua'utá'ixaate'esin a'ij sej seri se'íjna jín tiu'uséj. ⁴⁹ Nee nu u ya'uta'íti mú'ejmi jemi a'íjna ti niyá'upua jín te'ataújratziiri'i. Seajta mú'een, setá'aj siyen yen huaté'en íiyen chajta'a ajta na'a caí huateáaturan mú'ejmi jemi a'íjna ti júte'e e'icánejsin. A'íj xu jetzen arajújca'anejsin. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

*Tʼíj nu'u i a'íjn Jesús tíraa u ta japua
(Mr. 16:19-20)*

⁵⁰ Tʼíj i a'íjna í Jesús huaja'uví'iti u já'ahua'a u Betania. Tʼíj i ajméjca'ataxi. Aj pu i rí'i tihua'utá'a í huá'a tzajta'a. ⁵¹ Tʼíj auj rí'i tihua'utá'asime'eca, a'úu pu huaja'uhuá'axi. Aj pu i júte'e tíraa. ⁵² Majta a'íime, a'úu mú raateánajcheca'a. Jéihua mú hu-ataújtemua'ave. Matʼíj mi a'ucíj u Jerusalén. ⁵³ Tʼíj pí na'a, mú me'uun a'uté'uuca'a u teyujta'a mej mi rí'i tiraatá'an í Dios.

**I niuucari ti jejcua, ti ajta jime'en ra'axa
a'ijna i tavastara'a, i Ciriistu'u ti ji'i Jesús ti
tu'irájtuaa**

**New Testament in Cora, El Nayar Presidio De Los
Reyes; crn (MX:crn:Cora, El Nayar)**

copyright © 2008 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Cora, El Nayar

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Cora, Presidio de los Reyes [crn], Mexico

Copyright Information

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Cora, El Nayar

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022

10f6cd13-ea38-5c62-beee-25cf942ce3aa